COSTANZA CASATI

CLI
TEM
NES
TRA

FICTION CONNECTION

TREI

Costanza Casati

CLITEMNESTRA

Traducere din limba engleză de Laura Karsch

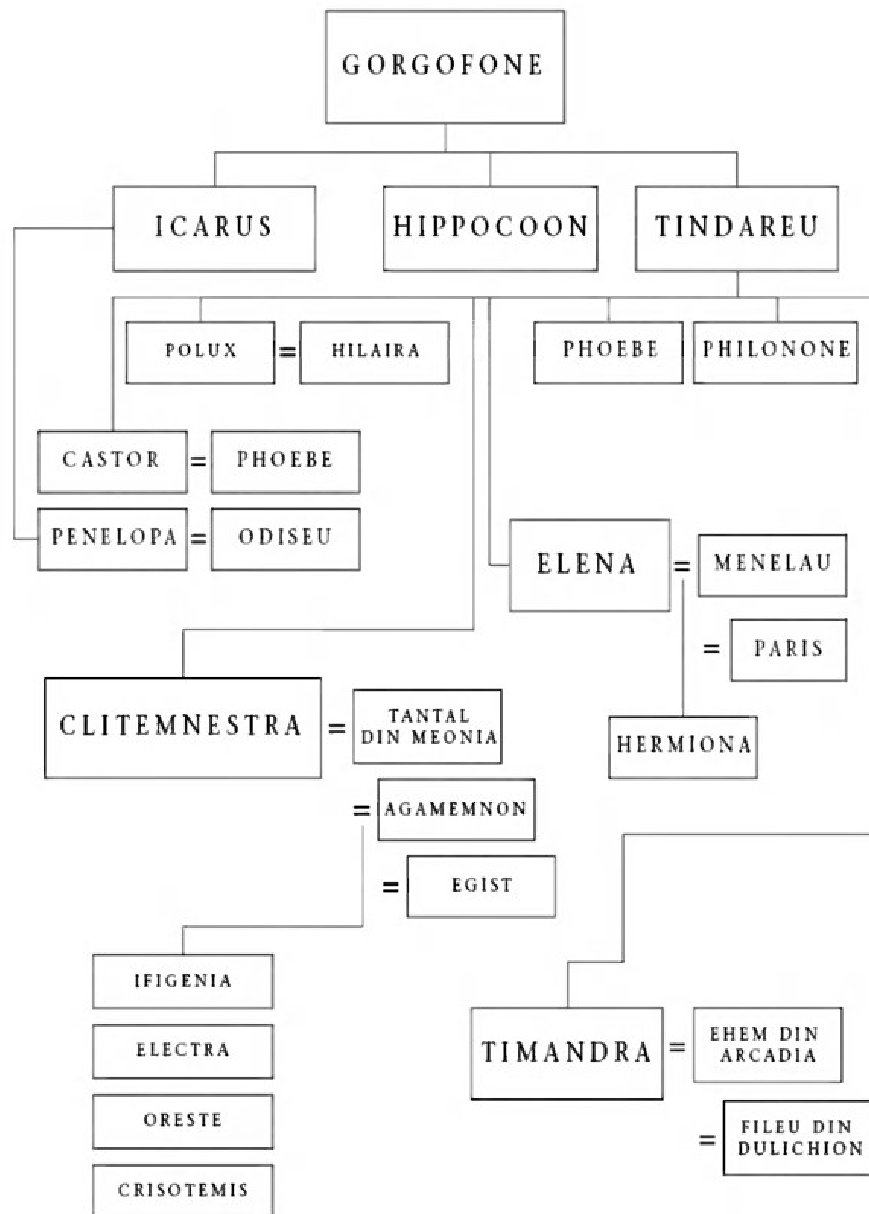
Original: Clytemnestra (2023)

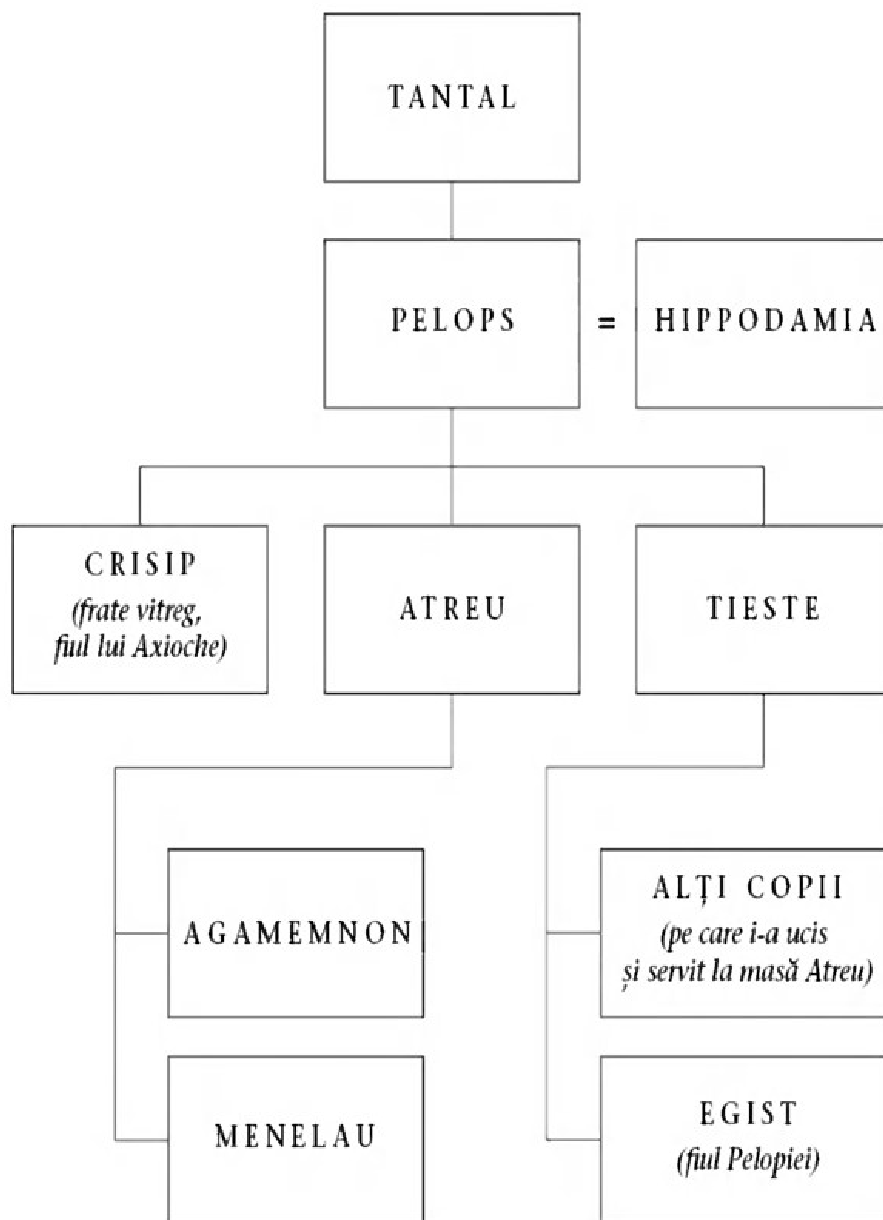
2023

Pentru părinții mei, pentru tot

FAMILIA LUI TINDAREU

FAMILIA LUI ATREU

Casa lui Tindareu

Tindareu: regele Spartei, fiul lui Gorgofone, căsătorit cu:

Leda: regina Spartei, fiica lui Testiu, regele Etoliei, mama lui:

Castor și Polux, gemeni, cunoscuți sub numele de tindarizi (fiii lui Tindareu) și, mai târziu, drept dioscuri (în mitologia romană).

Clitemnestra: prințesă a Spartei și, mai târziu, regina cetății Micene.

Elena: prințesă și regină a Spartei. Mai târziu cunoscută drept Elena din Troia. Potrivit mitului, Elena este fiica Ledei și a lui Zeus, care se transformase în lebădă și o siluise pe regină.

Timandra: prințesă a Spartei și, mai târziu, regina Arcadiei.

Phoebe și Philonoe

Icariu: rege al Acarnaniei, fratele lui Tindareu, soțul Policastei, tatăl lui:

Penelopa: prințesă a Acarnaniei și, mai târziu, regina Ithacăi.

Hippocoon: fratele vitreg al lui Tindareu și Icariu, ucis de către Heracle.

Afareu: un alt frate vitreg al lui Tindareu și Icariu, tatăl lui:

Idas și Linceu: prinți din Messenia.

Phoebe și Hilaira: prințese din Messenia, cunoscute ca Ieucipide (fiicele Calului Alb), promise lui Linceu și Idas, „furate” de către Castor și Polux.

Casa lui Atreu

Atreu: fiul lui Pelops și al Hippodamiei, regele cetății Micene. Fratele mai mare al lui Tieste și fratele vitreg al lui Crisip. Povestea acestei case este fără seamăn în mitologie, prin cruzimea și pervertirea ei. Atreu este tatăl lui:

Agamemnon: regele cetății Micene, „stăpânul oamenilor”, soțul Clitemnestrei, comandantul flotei grecești în timpul Războiului Troian.

Menelau: regele Spartei, soțul Elenei.

Tieste: devenit rege în Micene, după ce l-a ucis pe fratele său Atreu și i-a uzurpat tronul. A avut trei fii, pe toți trei i-a ucis Atreu. După ce un oracol i-a prezis că, dacă ar avea un fiu cu propria fiică, fiul acesta l-ar ucide pe Atreu, Tieste și-a violat fiica, pe Pelopia, și a devenit tatăl lui:

Egist: ucigașul unchiului său Atreu, vărul lui Agamemnon și Menelau, iubitul Clitemnestrei.

Aeropa: fiica lui Catreu, regele Cretei, soția lui Atreu, iubita fratelui acestuia, Tieste.

Alte personaje

Tezeu: erou grec, răpitorul Elenei, regele Atenei

Piritou: prinț al lapiților și prieten cu Tezeu

Cinisca: spartiată

Crisante: spartană, iubita Timandrei

Tantal: rege al Meoniei, primul soț al Clitemnestrei

Calhas: clarvăzătorul armatelor grecești

Leon: protectorul și sfătuitorul Clitemnestrei la Micene

Elina: servitoarea și confidenta Clitemnestrei la Micene

Polidamante, Cadmus, Licomede: membri ai Sfatului Bătrânilor din Micene

Ereb: negustor

Casandra: prințesă troiană, preoteasă a lui Apollo, fiica Hecubei și a lui Priam. După Războiul Troian devine concubina regelui Agamemnon.

Odiseu: prinț din Ithaca, fiul lui Laerte, *polytropos*, soțul Penelopei

Marele Aiax: prinț din Salamis, fiul lui Telamon, vărul eroului Ahile

Teucer: fratele vitreg al lui Aiax

Micul Aiax: erou din Locris

Nestor: rege din Pilos

Filoctet: prinț al Tesaliei, arcaș celebru

Menesteu: regele Atenei

Diomede: regele Argosului

Idomeneu: regele Cretei

Elefenor: erou din Eubeea

Mahaon: fiul lui Asclepius, expert în arta vindecării

PARTEA ÎNTÂI

Nu există pace
pentru o femeie ambițioasă

Nu există iubire
pentru o femeie încoronată

Ea iubește prea mult
Poftește

Puterea ei este prea mare
nu are milă

Ea luptă pentru răzbunare
e nebună

Regii sunt formidabili
Măreți
Divini

Reginele sunt ucigașe
Nerușinate
blestemate

1. Pradă

Clitemnestra privește în adâncul prăpastiei abrupte, dar nu vede nici urmă de trupuri neînsuflețite. Se uită după cranii despicate, oase rupte, cadavre mâncate de câini sălbatici și ciugulite de vulturi, dar nimic. Doar câteva flori temerare cresc printre crăpături, petale albe în întunericul prăpastiei. Se miră cum de pot crește într-un asemenea loc al morții.

Când era ea mică, nu creșteau flori aici. Își amintește cum se strecura în copilărie în pădure, să-i vadă pe Bătrâni târând criminali și bebeluși plăpânzi pe cărare și aruncându-i în abisul pe care spartanii îl numesc Ceadas. În josul stâncii, pietrele sunt ascuțite ca bronzul proaspăt turnat și alunecoase ca peștele crud. Clitemnestra se ascundea și se ruga pentru toți acei bărbați a căror moarte avea să fie lentă și dureroasă. Pentru bebeluși nu se putea ruga: gândul o neliniștea. Dacă se apropia de marginea prăpastiei, simțea cum îi mângâie obrazul o adiere blândă. Mama ei îi spusese că acei copii morți care zăceau pe fundul Ceadasului vorbeau cu vântul. Vocile acelea șopteau, dar Clitemnestra nu le înțelegea vorbele. Așa că-și lăsa mintea să zboare haihui, uitându-se la soare printre crengile înfrunzite.

O tăcere sinistră s-a așternut peste pădure. Clitemnestra știe că e urmărită. Coboară iute de pe stâncă, lăsând în urma ei prăpastia, cu grijă să nu se împiedice pe pietrele alunecoase care alcătuiesc cărarea pentru vânătoare. Vântul e mai rece, cerul mai întunecat. Când a plecat ea de la palat, cu ore în urmă, soarele tocmai răsărea, cald pe pielea ei, iar iarba îi era udă sub tălpi. Mama ședea deja în sala tronului, cu fața aprinsă de lumina portocalie, iar Clitemnestra s-a furișat pe ușă înainte să poată fi văzută.

O mișcare bruscă în dosul copacilor și sunetul unor frunze strivite. Clitemnestra alunecă și se taie în palmă cu marginea ascuțită a unei pietre. Când

ridică privirea, pregătită să se apere, vede doi ochi mari, întunecați. Doar o căprioară. Strânge pumnul, își șterge apoi mâna de tunică, pentru ca sângele să nu atragă animale de pradă.

Aude lupi urlând undeva departe, deasupra ei, dar se silește să meargă înainte. Băieții spartani de vârsta ei se luptă cu lupi și pantere, câte doi, ca parte a antrenamentului lor. Clitemnestra s-a ras odată în cap, ca un băiat, și s-a dus la gimnaziu împreună cu ei, sperând să se pregătească pentru vânătoare. Când a aflat mama ei, nu i-a mai dat să mănânce nimic timp de două zile.

— Tot din antrenamentul băieților spartani face parte și înfometarea, până când sunt obligați să fure, i-a spus.

Clitemnestra a îndurat pedeapsa – știa că o meritase.

Râul duce la un izvor și la o cascadă mică. Deasupra vede o crevasă, intrarea unei peșteri, din câte se pare. Se cațără pe stâncile acoperite de mușchi care mărginesc izvorul. Mâna îi palpită și alunecă pe suprafața pietroasă. Arcul îi atârnă pe umăr, iar pumnalul i se bălăbănește la centură, mânerul lui o apasă în coapsă.

Ajunsă în vârf, se oprește să-și tragă sufletul. Rupe o bucată din tunică, o înmoaie în apa limpede de izvor și-și înfășoară în ea mâna sângerândă. Coroanele stejarilor se contopesc cu cerul tot mai întunecat și totul se estompează în fața ochilor ei obosiți. Știe că jos, pe pământ, e prea expusă. *Cu cât te cațeri mai sus, cu atât mai bine*, spune tatăl ei.

Se urcă în cel mai înalt copac și zăbovește călare pe o creangă, cu mâna strânsă pe pumnal. Luna e sus pe cer, conturul ei e clar și rece, ca un scut de argint. Nu se aude nimic, doar apa izvorului dedesubt.

O creangă trosnește și doi ochi aurii se ivesc în întunericul din fața ei, scrutând-o. Clitemnestra rămâne nemișcată, sângele îi pulsează în tâmple.

În copacul de vizavi, o formă argintie se strecoară din umbră, dând la iveală o blană deasă și urechi ascuțite.

Un râs.

Animalul face un salt și aterizează în copacul ei. Impactul o face să-și piardă echilibrul. Își încleștează mâinile de creangă, dar unghiile i se rup, palmele îi alunecă. Se prăvălește și aterizează pe solul noroios. O clipă e oarbă și fără suflare. Animalul dă să se năpustească asupra ei, dar mâinile tinerei sunt deja pe arc și săgeți. Trage și se rostogolește într-o parte. Ghearele râsului o zgârie pe spate, iar Clitemnestra urlă.

Animalul se oprește, cu spatele la crevasa îngustă care dă în peșteră. O clipă, fata și râsul se fixează din priviri. Pe urmă, agilă ca un șarpe la atac, Clitemnestra își zvârle pumnalul în umărul animalului. Râsul urlă de durere și Clitemnestra fuge pe lângă el, către întunecimea peșterii. Abia încape prin crevasa îngustă, se zgârie la cap și pe șolduri, dispărând în întuneric și așteptând, rugându-se ca peștera să nu mai aibă o altă intrare sau un alt vizitator.

Încetul cu încetul, ochii ei se obișnuiesc cu întunericul. Arcul și majoritatea săgeților au scăpat intacte, iar Clitemnestra le pune deoparte. Își scoate tunica însângerată și-și sprijină capul de stânca rece. Gâfâitul ei răsună în aerul umed, ca și cum peștera însăși ar respira. Oare acum poate s-o vadă zeița Artemis? Și-ar dori să fie așa, deși tatăl ei i-a tot spus să nu-și mai bată capul cu zeii. Mama ei, pe de altă parte, crede că pădurile ascund secretele zeilor. Pentru ea, peșterile sunt adăposturi, minți care au gândit și trăit viețile ființelor pe care le-au găzduit de-a lungul vremii. Dar poate că tatăl ei are dreptate: peștera aceasta pare la fel de goală ca un templu noaptea. Doar gemetele râsului rănit se mai aud, tot mai departe.

Când se sting, Clitemnestra se trage mai aproape de crevasă și strecoară o privire afară.

Nicio mișcare pe solul noroios. Își trage pe ea tunica, tresare când i se lipește de rană, și apoi părăsește peștera, atingând cu șoldurile piatra netedă.

Râsul zace în apropierea izvorului, sângele lui se întinde pe frunzele portocalii, ca vinul vărsat. Clitemnestra se apropie șchiopătând și-și recuperează pumnalul. Ochii animalului sunt deschiși, reflectând forma luminoasă a lunii. Surpriza e încă gravată în ei, la fel și tristețea. Nu sunt foarte diferiți de ochii unui om mort. Clitemnestra își leagă labele animalului de tolbă și o ia din loc, cu speranța să ajungă acasă până-n zori.

Mama va fi mândră de prada ei.

2. O fată câștigă, alta pierde

— Mai încet, Clitemnestra! Dacă iar ies a doua, Artemis o să tragă în mine!

Clitemnestra râde, iar sunetul răsună peste câmpie precum cântul păsărilor.

— N-o să tragă. Așa ți-a zis mama, ca să fugi mai repede!

Se întrec printre șirurile de măslini și smochini, părul li se agață de frunze, picioarele lor goale calcă pe fructele căzute. Clitemnestra e mai rapidă. Julituri și vânătăi îi acoperă brațele, iar în ochii ei se citește hotărârea de a ajunge prima la râu. În spatele ei, Elena gâfâie, își strigă sora. Când e atins de soare, părul ei strălucește la fel ca fructele coapte din jurul ei.

Clitemnestra sare din crâng pe pământul pârjolit de soare. O arde la tălpi, așa că țopăie pe iarba gălbejită. Se oprește abia când ajunge la râu, să se oglindească în apă. E murdară, răvășită.

— Așteaptă-mă, strigă Elena.

Clitemnestra se răsucește. Sora ei s-a oprit la marginea crângului, sudoarea îi îmbibă tunica. O privește mânioasă.

— De ce trebuie mereu să te grăbești? întreabă Elena.

Clitemnestra zâmbește. O fi semănând Elena din Sparta cu o zeiță pentru poporul lor, dar, în realitate, o imită pe sora ei în toate.

— Pentru că e cald, spune Clitemnestra.

Își zvârle tunica cât colo și se aruncă în apă. Părul lung îi dansează împrejur ca algele de mare. Briza răcoroasă din primele ore ale dimineții cedează în fața arșiței verii. Pe malurile râului Eurotas, între câmpiile aride și munții stâncoși, câteva anemone sângerii se căznesc să crească. Nu departe de mal se întinde timidă fâșia îngustă de pământ roditor, cu măslini și smochini, ca o rază de soare pe cerul înnorat. Elena zăbovește la mal, cu apa până la coapse. Ea intră întotdeauna treptat în apă, se udă mai întâi cu mâinile.

— Haide!

Clitemnestra înoată până la ea și-i cuprinde talia cu brațele.

— E rece, geme Elena, dar continuă să înainteze în apă.

Când Clitemnestra vrea să-i dea drumul, Elena se agață de corpul ei cald, lipindu-se de el cât mai strâns.

— Nu ești o spartană, zice Clitemnestra zâmbind.

— Nu ca tine. Dacă erai bărbat, te numărai printre cei mai puternici luptători ai Greciei.

— Mă număr deja printre cei mai inteligenți spartani, spune Clitemnestra rânjind.

Elena își încrețește fruntea.

— Să nu spui așa ceva. Știi ce zice mama despre *hybris*.

— *Că aroganța vine înaintea căderii*, citează Clitemnestra plictisită. Dar tata zice despre el că e cel mai curajos războinic din Sparta și deocamdată nu l-a pedepsit nimeni.

— Tata e rege. Noi nu suntem, așa că am face bine să nu mâniem zeii, insistă Elena.

Clitemnestra râde. Sora ei, care se poartă de parcă viața ar fi noroi și întuneric, o amuză

întotdeauna.

— Dacă tu ești cea mai frumoasă femeie de pe meleagurile noastre și de dincolo de ele, de ce n-aș fi eu cea mai inteligentă? Nu înțeleg de ce i-ar mânia asta pe zei – ei vor fi oricum întotdeauna mai inteligenți și mai frumoși.

Elena stă să se gândească. Clitemnestra înoată către un petic de soare ce sclipește pe suprafața apei, iar sora ei o urmează. Plutesc amândouă, cu fețele ca două flori-ale-soarelui ce caută mereu lumina.

Sosesc la gimnaziu la timp pentru antrenamentul zilnic. Soarele arde și ele se grăbesc să ajungă la umbra copacilor care împrejmuiesc curtea. Pe nisip, câteva fete se antrenează deja, alergând de jur împrejurul curții în pielea goală. Aici, spartiatele, fiicele celor mai buni și nobili războinici din Sparta, se antrenează laolaltă cu fetele de rând și vor continua să se antreneze până când își vor întemeia o familie proprie. Trupurile lor sunt unse cu ulei, vechile cicatrici sunt pale pe pielea bronzată.

Clitemnestra pășește pe nisip, Elena o urmează. Nisipul îi arde tălpile ca o lamă încinsă, iar aerul e îmbâcsit de mirosul transpirației. Maestrul – unul dintre războinicii tatălui ei – le dă un disc, apoi o suliță și le corectează postura în timp ce ele aruncă de nenumărate ori. Soarele urcă pe cer, iar fetele sar, se întrec și aleargă, cu membrele dureroase, cu gâturile iritate de aerul uscat, fierbinte.

La urmă vine dansul. Clitemnestra surprinde zâmbetul Elenei, dansul este momentul preferat al surorii ei. Tobele bat, fetele încep. Picioare goale lovesc nisipul, zvâcnind în aerul încins de soare, iar părul dansatoarelor se mișcă precum limbile de foc. Clitemnestra dansează cu ochii închiși, picioarele ei puternice țin ritmul. Mișcările Elenei le urmează pe cele ale surorii ei, dar sunt mai

măsurate, mai grațioase, de parcă s-ar teme să nu se piardă. Cu picioarele ușoare și sigure, cu brațele ca niște aripi, pare gata să-și ia zborul și să se înalțe sus, departe de ochii celorlalți. Dar nu se poate înălța, așadar continuă să danseze, neobosită.

Clitemnestra dansează pentru sine, Elena dansează pentru alții.

Apa din baie e rece și plăcută pe piele. Doar Elena, Clitemnestra și spartiatele au voie să împartă mica încăpere dintr-un colț al curții. Majoritatea atletelor – fetele de rând și cele care nu s-au născut în Sparta – își spală sudoarea în râu.

Clitemnestra își reazemă capul de zidul de piatră, o observă pe Elena cum se ridică din bazin, cu părul auriu lipit pe umeri. La șaisprezece ani, corpurile lor se modifică, fețele lor sunt mai slabe, mai ferme. Pe Clitemnestra o sperie acest lucru, dar nu vorbește despre el. Îi amintește faptul că, la vârsta asta, mama lor era deja măritată cu tatăl lor și-și părăsise meleagurile natale.

Leda venise în Sparta din Etolia, țara aridă, muntoasă, din nordul Greciei, renumită pentru animalele ei sălbatice, pentru zeitățile și spiritele naturii. Ca toate prințesele etoliene de dinaintea ei, Leda vâna, era iscusită la mânuirea securii și a arcului și o adora pe zeița munților, Rhea. Regele Tindareu a iubit-o pentru firea ei aprigă și s-a căsătorit cu ea, deși grecii considerau triburile din Etolia ca fiind „primitive” și răspândeau zvonuri că ar mânca și ei, ca animalele, carne crudă. Când Leda, o femeie viguroasă, cu părul ca pana corbului și pielea măslinie, a născut-o pe Elena – o fată cu pielea deschisă la culoare, cu părul ca mierea –, toți spartanii au crezut că Zeus se iubise cu ea. Se știa că zeului îi plăceau fetele frumoase și că se amuza luând diverse înfățișări, pentru a le silui. Se transformase în taur pentru a o răpi pe prințesa feniciană Europa; în ploaie de aur, pentru

a o atinge pe frumoasa Danae; într-un nor întunecat, pentru a o seduce pe preoteasa Io.

La fel a făcut și cu Leda. Deghizându-se în lebădă, a găsit-o așezată singură pe malul râului Eurotas, cu părul ei negru și lucios ca pana corbului, cu privirea pierdută și tristă. A zburat în brațele ei și, când ea i-a mângâiat aripile, a violat-o. Bârfitorii se complac în detalii, așa că spartanii vorbeau despre cum se zbătuse Leda când o prinsese Zeus, cum o rănise cu ciocul, cum o imobilizase cu aripile lui. Alții vorbeau despre altceva: că unirea lor fusese atât de plăcută, încât o lăsase pe Leda îmbujorată și respirând gâfâit.

— Cum să nu-i fi plăcut, l-a auzit Clitemnestra odată pe unul dintre băieții de la gimnaziu. Regina e diferită… Poporul ei e mai barbar.

Clitemnestra l-a lovit în față cu o piatră, dar nu i-a spus mamei ei. Zvonurile se răspândeau din invidie: Leda era frumoasă, iar spartanii nu aveau încredere în ea. Dar limbile ascuțite sunt greu de ignorat și până și regele a ajuns să creadă că Elena nu era fata lui. Nu recunoștea în ea nimic din el însuși, mai ales de când crescuse și o pasionau muzica și dansul, plângând când vedea un soldat rănit.

Dar Clitemnestra știe că Elena e sora ei. Știe că Elena, deși păruse gingașă și blândă în copilărie, are o voință la fel de puternică precum a ei. Când erau mici, Elena stătea lângă ea și compara fiecare părticică din trupurile lor, până când descoperea o asemănare și era mulțumită. În fond, spunea Elena, genele lor erau dese, degetele – subțiri, gâturile – lungi. Iar când Clitemnestra îi răspundea că părul ei e mai închis, de culoarea pământului, Elena pufnea disprețuitoare.

— Curând vor veni băieții.

Clitemnestra ridică privirea. Celelalte fete au plecat deja, iar Elena se uită la ea cu capul înclinat într-o parte, ca o căprioară curioasă. Clitemnestra

ar vrea s-o întrebe dacă se teme și ea de viitor, dar cuvintele parcă nu vor să vină, așa că, în schimb, se ridică în picioare.

— Atunci, hai să plecăm.

Astă-seară nu sunt bărbați în sala în care este servită mâncarea. Spațiul e însuflețit de râsetele femeilor și de aroma cărnii fripte. Când intră Clitemnestra și Elena, mama lor șade în capul mesei și stă de vorbă cu câțiva servitori, în vreme ce Timandra, Phoebe și Philonoe, surorile mai mici ale Clitemnestrei, își umplu farfuriile cu lipii și măsline. Zâmbesc în timp ce mestecă, au mâinile și obrajii unsuroși de la grăsimea cărnii. Elena și Clitemnestra ocupă două locuri libere de lângă mama lor.

Sala e spațioasă și austeră, ferestrele înalte dau spre câmpie. Sunt doar câteva arme vechi agățate pe pereți și o masă lungă, cu lemnul ei întunecat zgâriat și decolorat, la care bărbații și femeile mănâncă de regulă împreună.

— Asigurați-vă că n-a furat nimeni din grânare, le spune Leda servitorilor, și mai păstrați niște vin pentru rege, pentru când se întoarce din călătorie.

Le face un semn din mână să se îndepărteze, iar ei se strecoară afară din încăpere la fel de silențios precum peștii în apă.

Phoebe își șterge mâinile pe tunica maro și se apleacă spre mama ei.

— Când se întoarce tata? întreabă.

Ea și Philonoe sunt încă mici și au ochii verzi-închis ai mamei lor și pielea ei măslinie.

— Tatăl și frații voștri se vor întoarce astă-seară de la jocuri, spune Leda, savurându-și bucata de brânză.

Unchiul Clitemnestrei a găzduit întreceri în Acarnania, la care s-au adunat să participe tineri din toate orașele grecești.

— Va fi la fel de plictisitor ca la o reuniune a Sfatului Bătrânilor, surioară, îi spusese Castor Clitemnestrei înainte de plecare. Te vei distra mai bine aici, la vânătoare și ajutând-o pe mama să conducă palatul.

Îi atinsese fruntea cu buzele sale, iar Clitemnestra zâmbise la auzul minciunii lui. Castor știa foarte bine cât de mult își dorea ea să-i însoțească.

— Crezi că or fi câștigat ceva Castor și Polux? întreabă Philonoe.

— Sigur că da, răspunde Timandra, în timp ce dinții ei se afundă în carnea suculentă de porc.

Are treisprezece ani, trăsături viguroase, neinteresante – seamănă mult cu tatăl ei.

— Polux e mai puternic decât orice spartan, iar Castor aleargă mai repede decât zeii.

Philonoe zâmbește mulțumită, iar Phoebe cască, strecurând sub masă o bucată de carne pentru câinii casei.

— Mamă, de ce nu ne spui tu o poveste? întreabă. Tata ne spune mereu aceleași povești.

Leda zâmbește.

— Să vă spună Clitemnestra o poveste.

— Vreți să ascultați cum am ucis Castor și cu mine un lup? întreabă Clitemnestra.

Phoebe bate din palme.

— Da, da!

Așadar, Clitemnestra își spune poveștile, iar surorile ei o ascultă. Sângele și moartea nu le înspăimântă, fiindcă sunt încă mici și cresc într-o lume a miturilor și a zeităților și nu înțeleg diferența între ceea ce este real și ceea ce nu este.

Pe fereastră se vede cerul portocaliu. Cineva cântă în sat, aerul e fierbinte și dulce.

— Timandra e ca tine, spune Elena, pregătită de culcare.

Camera lor e la capătul gineceului, al apartamentului femeilor, și are pereții pictați cu

imagini simple – flori roșii, păsări albastre, pești aurii. Au două taburete de lemn, pe care stau frumos împăturite rochiile lor, un vas cu apă și un pat din abanos egiptean – un dar de la Tezeu din Atena, oferit Elenei când a împlinit paisprezece ani.

Clitemnestra ia apă cu mâinile făcute căuș și se spală pe față.

— Nu ți se pare că seamănă cu tine? Timandra? repetă Elena.

— Hmmm. Da.

— E o ștrengăriță.

Clitemnestra râde, se șterge pe frunte.

— Vrei să zici că și eu sunt o ștrengăriță?

Elena își înclină capul într-o parte, își încrețește fruntea.

— Știi ce voiam să spun.

— Știu.

Clitemnestra se întinde pe pat lângă sora ei, cu privirea în tavan. Uneori îi place să-și imagineze că e pictat cu stele.

— Ești obosită? întreabă.

— Nu, șoptește Elena.

Ezită, inspiră adânc.

— Tata se va întoarce diseară, iar mâine vă va povesti ție și Timandrei totul despre întreceri. Vă iubește atât de mult.

Clitemnestra așteaptă. Își caută cu mâna cicatricea de pe spate, îi pipăie marginile inegale.

— Probabil tata e așa fiindcă eu n-am ucis niciodată nimic, spune Elena.

— Nu de aceea, zice Clitemnestra. Știi că el crede că Leda a avut un alt bărbat.

— Păi, a avut?

De câte ori au purtat discuția asta? Clitemnestra oftează, pregătită să repete ceea ce-i spune de fiecare dată.

— Nu contează. Tu ești fiica Ledei și sora mea. Și acum, hai să ne odihnim.

Indiferent de câte ori i-ar spune-o, Elena tot o ascultă ca și cum ar fi întâia oară. Îi zâmbește scurt Clitemnestrei și închide ochii, iar corpul ei se destinde. Clitemnestra așteaptă până aude respirația ritmică a Elenei, după care se răsucește către ea. Privește pielea desăvârșită a surorii ei, netedă ca o amforă pregătită să fie pictată, și se întreabă: *Când am început să ne mințim?*

A doua zi dimineața au loc lupte. Servitorii mătură și netezesc nisipul din gimnaziu, apoi aduc la umbra copacilor un scaun cu spetează înaltă. Spartiatele se adună într-un colt al terenului. Unele sunt fără astâmpăr, iau de jos câte o mână de nisip, altele stau liniștite, își ating răni vechi. Clitemnestra întinde brațele, în timp ce Elena îi prinde părul la spate, să nu-i atârne șuvițe peste față. Degetele surorii ei îi ating capul cu blândețe.

Sus pe deal, palatul se scaldă în arșița soarelui, în vreme ce, pe partea opusă, râul și munții sunt răcoroși și umbroși. Curtea pentru antrenamente e tăcută, pe jumătate ascunsă de stânci și iarbă înaltă. Primăvara și toamna, fetele vin deseori aici pentru lecțiile lor de muzică și poezie, dar acum e prea cald, cu soarele arzând deasupra capetelor lor, cu aerul încins ce li se lipește de piele ca nisipul umed.

Câțiva bărbați se ivesc pe cărarea prăfoasă ce coboară de la palat. Servitorii dispar din curte, se ghemuiesc în dosul copacilor, iar spartiatele amuțesc. Clitemnestra îi urmărește pe războinici ocupându-și locurile în jurul curții, în vreme ce tatăl ei se așază pe scaunul cu spetează înaltă. Tindareu e scund, dar puternic, cu picioare viguroase. Privirea lui zăbovește asupra fetelor, luminoasă și pătrunzătoare ca a unui vultur. Apoi își drege glasul.

— Trăiți pentru a aduce onoare Spartei și regelui vostru. Vă luptați pentru a avea copii puternici, sănătoși și pentru a vă cârmui casele. Vă

luptați pentru a vă dovedi loialitatea față de oraș. Vă luptați pentru a aparține. Supraviețuirea, curajul și tăria sunt datoriile voastre.

— Supraviețuirea, curajul și tăria sunt datoriile noastre, spun fetele la unison.

— Cine începe? întreabă Tindareu.

Aruncă o privire către Clitemnestra. Ea îi susține privirea, dar tace. Ar fi o prostie să le cheme ea prima la întrecere pe celelalte fete – fratele ei a învățat-o acest lucru. Se luptă de ani buni cu spartiatele, dar mereu mai are câte ceva de învățat de la ele, mișcări secrete, pe care nu i le-au arătat încă. E important să le observe întâi.

Eupoleia face un pas în față. Își alege adversara, o fată slabă, al cărei nume Clitemnestra nu-l cunoaște, și lupta începe.

Eupoleia e înceată, dar violentă. Strigă și încearcă să-și apuce adversara de păr. Fata pare speriată și-i dă târcoale ca o pisică vagaboandă. Când Eupoleia țintește iarăși către capul ei, fata nu sare suficient de departe, iar pumnul Eupoleiei îi nimerește falca. Fata cade și nu se mai ridică. Lupta s-a încheiat.

Tindareu pare dezamăgit. Nu vine prea des să le observe, iar când vine, vrea să vadă o luptă cumsecade.

— Altcineva, spune.

Cinisca face un pas în față și celelalte fete se feresc din calea ei ca niște câini speriați. E fiica unuia dintre tovarășii de arme ai lui Tindareu, înaltă, cu un nas coroiat și picioare puternice. Clitemnestra își amintește că Cinisca a încercat odată să-i fure o jucărie, figurina de lut pictat a unui războinic, cu ani în urmă, în piață.

— Cu cine te lupți, Cinisca? întreabă Tindareu.

Ceva din privirea Ciniscăi îi răscolește Clitemnestrei sângele în vene. Înainte să se ofere ea să lupte, Cinisca spune:

— Cu Elena.

Fetele cască gura, mirate. Nimeni n-a mai provocat-o până acum la întrecere pe Elena, fiindcă se știe că lupta ar fi prea ușoară și că nu e nicio onoare în asta. Se tem ca Tindareu să nu intervină în favoarea fiicei sale, dar Tindareu nu favorizează pe nimeni. Se uită toate spre el, așteaptă un răspuns. Tindareu dă din cap afirmativ.

— Ba nu, protestează Clitemnestra și o apucă pe sora ei de braț.

Tindareu se încruntă.

— Poate să lupte și ea ca orice spartană.

— Voi lupta eu, îi răspunde Clitemnestra.

Elena o împinge deoparte pe sora ei.

— Mă faci de râs, zice și se întoarce spre Cinisca. Mă voi lupta cu tine.

Își prinde părul la spate, mâinile îi tremură. Clitemnestra își mușcă falca până când simte gustul sângelui. Nu știe ce să facă.

Elena se oprește în mijlocul curții, iar Cinisca face același lucru. Urmează un moment de tăcere, când nisipul sclipește și adie un vânticel plăcut. Apoi Cinisca atacă. Elena sare într-o parte, grațioasă și sprintenă ca o căprioară. Cinisca se dă înapoi și se mișcă lent, chibzuiește. Cel mai primejdios luptător e cel care gândește, Clitemnestra știe acest lucru. Cinisca se pregătește să lovească iar și, când lovește, Elena se mișcă în direcția greșită și e nimerită în gât. Cade într-o parte, dar reușește s-o apuce pe Cinisca de picior și s-o tragă după ea. Cinisca îi tăbăcește Elenei fața cu pumnul.

Clitemnestrei îi vine să închidă ochii, dar nu e ceea ce a învățat. Așa că privește, gândindu-se cum s-o lovească pe Cinisca mai târziu, în pădure sau la râu. O va doborî și-i va învineți fața, până când fata va înțelege că de anumite persoane nu ai voie să te atingi.

Cinisca încetează s-o mai lovească, iar Elena se târăște de lângă ea, cu fața tumefiată, cu mâinile însângerate. *Zboară, ia-ți zborul*, ar vrea

Clitemnestra să-i strige, dar căprioarele nu au aripi, iar Elena abia se mai ține pe picioare. Cinisca nu-i dă răgazul să-și revină. O lovește iarăși, cu pumnul și cu piciorul, iar când Elena încearcă s-o împingă în spate, Cinisca se năpustește asupra ei și-i întoarce brațul la spate.

Clitemnestra se întoarce spre Tindareu. El urmărește lupta, impasibil. Nu va face nimic, Clitemnestra e convinsă de acest lucru.

Elena țipă, iar Clitemnestra se trezește fugind spre mijlocul curții. Cinisca se răsucește și cască gura surprinsă, dar e prea târziu. Clitemnestra o apucă de păr și o împinge cât colo, cu toată forța de care e capabilă. Cinisca înalță capul din țărână, dar Clitemnestra îi înfige genunchiul în șira spinării, fiindcă locul fetei ăsteia e în țărână. Îi prinde capul cu un braț și trage, conștientă de prezența Elenei, care zace pe jumătate leșinată, pe nisipul îmbibat de sânge, la câțiva centimetri de ele. S-a încheiat, crede Clitemnestra, dar Cinisca o apucă de picior și-i răsucește glezna cu brutalitate. Clitemnestra se împiedică, iar Cinisca își trage sufletul, cu ochii injectați.

— Nu e lupta ta, spune Cinisca cu glasul răgușit.

Te înșeli. O doare piciorul, dar durerea nu o deranjează. Cinisca se repede la ea. Clitemnestra se ferește și o doboară. I se urcă pe spinare, pentru ca fata să nu se mai ridice. Când simte că-i cedează corpul, se îndepărtează șchiopătând. Elena abia dacă mai respiră, iar Clitemnestra o ridică de pe nisip. Sora sa o cuprinde cu brațele și Clitemnestra o duce de acolo, sub privirea mânioasă a tatălui ei, ce o urmărește ca un câine de vânătoare.

Clitemnestrei i se umflă glezna. Pielea i se învinețește, piciorul îi amorțește treptat. O servitoare îi oblojește rana, își mișcă mâinile cu iuțeală, dar și cu blândețe, își ține privirea în

pământ. Hoți – așa sunt numiți cei din neamul ei, primii locuitori ai văii, acum sclavi, de când spartanii le-au luat pământurile. Sunt pretutindeni în palat, cu fețele lor șterse și triste în lumina torțelor, cu spinările lor încovoiate.

Clitemnestra își sprijină capul de perete, furia clocotește în ea. Uneori, mânia pare atât de reală, încât își dorește să și-o poată scoate din trup cu un cuțit. E mânioasă pe Cinisca, pentru că a îndrăznit să se atingă de sora ei, pe tatăl ei, care a permis ca Elena să fie bătută, pe mama ei, care nu intervine niciodată atunci când indiferența regelui o vatămă pe fiica ei.

— Gata, spune fata și-i mai verifică o dată glezna. Acum să vă odihniți.

Clitemnestra sare în picioare. Trebuie să meargă să vadă de Elena.

— N-aveți voie să mergeți, spune servitoarea cu fruntea încrețită.

— Adu-mi bastonul bunicii, îi poruncește Clitemnestra.

Fata încuviințează și dă fuga în camera regelui, unde păstrează Tindareu lucrurile moștenite de la familia lui. Când se întoarce, ține în mână un frumos baston de lemn.

Clitemnestra nu l-a cunoscut pe bunicul ei Oebalus, știe doar că era ginerele eroului Perseu. Pe bunica ei, în schimb, pe Gorgofone, o ține bine minte. O femeie înaltă, viguroasă, care fusese măritată de două ori, un lucru nemaiauzit în țara ei. Când i-a murit primul soț – un rege al Messeniei, al cărui nume Clitemnestra nu și-l mai amintește – Gorgofone s-a măritat cu Oebalus, deși era mai în vârstă decât el. I-a supraviețuit însă, iar Clitemnestra își amintește că Gorgofone, învelită în blănuri de oaie, cu puțin timp înainte să moară, le-a spus ei și Elenei că familia lor este o dinastie de regine.

— De voi, fetelor, lumea își va aminti mai multă vreme decât de frații voștri, a declarat

Gorgofone cu glasul ei profund, cu fața acoperită de riduri ca de o pânză deasă de păianjen, cum s-a întâmplat și cu mine și cu frații mei dragi. Alceu, Mestor, Heleu… bărbați buni, bărbați viteji, dar cine își mai amintește de ei? Nimeni.

— Ești sigură? a întrebat Elena.

Avea doar doisprezece ani, dar fața gravă ca a unei femei.

Gorgofone le-a privit cu ochii încețoșați, dar vioi.

— Sunteți aprige și loiale, dar văd și multă prudență în voi. Eu am trăit multă vreme printre regi și eroi, și toți devin prea mândri. Când bărbații devin mândri, devin și prea încrezători. Trădătorii îi înjunghie mai devreme sau mai târziu.

Vorbea cu greu, dar cuvintele ei erau limpezi și înțelepte. Clitemnestra se simțea obligată s-o asculte.

— Ambiție, curaj, neîncredere. Curând veți fi regine și veți avea nevoie de asta, dacă vreți să le supraviețuiți bărbaților ce vor vrea să scape de voi.

Gorgofone a murit câteva ceasuri mai târziu, iar Clitemnestra i-a întors vorbele pe toate fețele, savurându-le ca pe niște picături de miere rămase pe buze.

Glezna îi palpită. Sprijinindu-se în bastonul bunicii, Clitemnestra străbate sălile și coridoarele de piatră. Torțele aprinse de pe pereți aruncă umbre ce seamănă cu figurile negre, pictate pe amfore. Ajunge în gineceu, scrâșnind din dinți din pricina durerii din picior. Aici, ferestrele sunt mai mici, iar pereții, pictați în culori deschise. Clitemnestra se îndreaptă către baie, unde ar trebui să se odihnească acum Elena, și se oprește o clipă în fața ușii. Aude glasuri, sonore și clare.

— Nu-ți spun, zice Elena. Nu e drept.

— Nu e drept că s-a luptat cu tine. Știi cum stau lucrurile. Dacă te provoacă una la luptă, te vor provoca și altele.

E Polux. Vocea fratelui ei e tăioasă ca o lamă de secure. Elena tace. Se aud clipocitul apei și pașii nerăbdători ai lui Polux, care umblă de colo-colo.

— Spune-mi, Elena, ori o întreb pe Clitemnestra.

— Nu e nevoie, spune Clitemnestra în timp ce pășește înăuntru.

Elena stă întinsă într-o cadă de lut pictat. Rănile de pe brațele ei sunt tratate cu ierburi, are fața tumefiată, zdrobită. Buzele ei sunt umflate, un ochi îi e pe jumătate închis, astfel încât irisul azuriu abia se mai vede, ca o întrezărire de cer senin într-o zi noroasă. Polux se răsucește. E zvelt precum Clitemnestra, dar mai înalt, iar pielea lui are culoarea mierii. Are douăzeci de ani și curând va înceta să se mai antreneze și va pleca la război.

— Cinisca a provocat-o pe Elena la luptă, spune Clitemnestra.

Polux dă să plece, schimonosit la față. Ea îl apucă de braț.

— Dar tu să nu faci nimic. M-am ocupat eu de ea.

Polux se uită la piciorul ei. Are o scăpărare în ochi, pe care Clitemnestra i-o cunoaște foarte bine: fratele ei e ca o văpaie, mereu gata să se ia la bătaie.

— Nu trebuia, zice el și-i scutură brațul. Acum tata e furios.

— Pe mine, nu pe tine, spune Clitemnestra, care știe că fratelui ei nu-i place să-l dezamăgească pe Tindareu.

— M-a apărat, spune Elena. Fata aia m-ar fi omorât.

Polux își încleștează pumnii. Elena e preferata lui, întotdeauna a fost.

— N-a avut de ales, continuă Elena.

Vorbește rar, chinuită de durere. Polux dă din cap, deschide gura de parcă ar vrea să spună ceva, dar pe urmă iese din încăpere. Pașii lui sunt ușori

pe pardoseala de piatră. Elena închide ochii și își reazemă capul de marginea căzii.

— Mi-e rușine, spune.

Clitemnestra nu-și dă seama dacă plânge. Lumina e slabă și în aer plutește miros de sânge.

— Măcar nu ești moartă, spune Clitemnestra.

Nici Tindareu și niciun alt spartan n-ar fi de acord cu faptul că o viață rușinoasă e mai bună decât o moarte glorioasă, dar Clitemnestrei nu-i pasă. Ea preferă să trăiască. Gloria poate s-o câștige și mai târziu.

Îl găsește pe tatăl ei în megaron, stând de vorbă cu Castor și Leda. Marea sală e spațioasă și frumos iluminată, iar Clitemnestra merge șchiopătând pe lângă pereții decorați cu fresce, îndreptându-se către tron. Lângă ea, personajele pictate aleargă, vânează și se luptă, culorile sunt aprinse ca soarele dimineții, un porc-mistreț speriat, câini de vânătoare turbați și eroi cu lănci, cu părul lor lung ca valurile oceanului. Cârduri de gâște și lebede zboară peste câmpiile lucioase, cai galopează dedesubtul lor.

Tindareu șade pe tron, lângă vatră, cu o cupă de vin în mână, iar Leda ocupă un scaun mai mic de alături, acoperit cu blănuri de miel. Castor stă rezemat de o coloană, relaxat, ca de obicei. Când o vede pe Clitemnestra, zâmbește.

— Tu mereu dai de bucluc, spune. Ca Polux.

Fața lui e deja înăsprită de virilitate.

— Cinisca își va reveni curând, spune Tindareu.

— Mă bucur, răspunde Clitemnestra.

E conștientă că fratele ei o privește amuzat din spate: nimic nu-l distrează pe Castor mai mult decât buclucurile și să vadă cum altcineva e mustrat.

— Am avut noroc că a fost o fată, continuă Tindareu.

Clitemnestra știe asta. Copiii de rege pot da foc la case, pot viola, fura și ucide cât vor ei. Dar le este interzis să facă rău unui fiu de nobil.

— Cinisca a jignit-o pe fiica ta, spune Clitemnestra.

Tatăl ei își încrețește fruntea, cuprins de enervare.

— Tu ai jignit-o pe Cinisca. Nu i-ai dat șansa unei lupte drepte.

— Cunoști regulile, adaugă Leda. Când se luptă două fete, o fată câștigă, alta pierde.

Are dreptate, Clitemnestra știe asta, dar întrecerile nu sunt întotdeauna așa de simple. Leda le-a învățat că în orice luptă există învingători și învinși și că nimic nu poate schimba acest lucru. Dar dacă cea învinsă este cea pe care o iubești și ești silită să-i urmărești căderea? Dacă nu merită să fie bătută și prefăcută în cenușă? Când Clitemnestra îi adresa aceste întrebări în copilărie, mama ei clătina întotdeauna din cap.

— Tu nu ești zeiță, spunea. Numai zeii pot să intervină în asemenea chestiuni.

— Cinisca ar fi ucis-o pe Elena.

Clitemnestra repetă spusele surorii ei, deși știe că nu e adevărat. Cinisca doar ar fi rănit-o pe Elena, urât de tot.

— N-ar fi ucis pe nimeni, spune Tindareu.

— Eu o cunosc pe Cinisca, intervine Castor. E o fată violentă. Odată a omorât în bătaie o ilotă.

— Dar de unde o cunoști tu? îl ia peste picior Leda, însă Castor nici măcar nu tresare.

Cu toții îi cunosc foarte bine gusturile. Deja cu ani în urmă, Clitemnestra a început să audă gemete și șoapte din spatele ușilor închise. Servitoare și fiice de războinici nobili au trecut prin paturile fraților ei și vor mai trece, până când Castor și Polux se vor hotărî să se însoare. Când umblă prin palat, Clitemnestra le urmărește pe servitoare cum toarnă vin, taie carne și freacă pardoseli și se întreabă care dintre ele s-a culcat cu

Castor. Majoritatea, probabil. Cele care s-au culcat cu Polux, în schimb, sunt ușor de identificat. Sunt cele care seamănă cu Elena, care au părul blond și tenul deschis la culoare, cu ochii precum apa de izvor. Nu sunt multe.

— Tată, spune Clitemnestra, eu am făcut doar ceea ce fac soldații în război. Când văd că prietenul lor e în pericol de moarte, sar să-l salveze și să lupte.

Tindareu își încleștează degetele pe cupă.

— Ce știi tu despre război? întreabă și apoi lasă ecoul cuvintelor să răsune în sală. Ce știi tu, în general?

— În sfârșit i-a dat cineva Ciniscăi ceea ce merita, spune Castor vesel în clipa în care ies din megaron.

Își cară sora pe umeri, iar Clitemnestra privește cum îi saltă părul în mers. Își amintește că așa făceau când erau copii, Clitemnestra pe umerii lui Castor, Elena pe umerii lui Polux. Băieții se luau la întrecere cu surorile lor în spinare, cădeau și râdeau până-i dureau fălcile.

— Mi-a venit s-o omor, răspunde ea.

Castor râde.

— Păi, tu ai fost întotdeauna irascibilă. Și ți-a păsat mereu mai degrabă de alții, decât de tine.

— Nu e adevărat.

— Ba știi că așa e. Nu că ți-ar păsa de toți, desigur. Doar de cei din familia ta.

Ajung la grajduri, în apropierea aripii de jos a palatului, unde solul e mai neted și mai puțin bolovănos. Câțiva bărbați tineri se antrenează, alții hrănesc caii.

— Haide, zice Castor, să călărim puțin.

Încalecă amândoi un armăsar voinic, care poartă numele lui Ares, zeul războiului, și ies călare pe câmpie, către Eurotas. Trec pe lângă smochini, înaintând pe pământul pârjolit, presărat cu flori galbene și roșii, tot mai aproape de râu.

Copitele lui Ares ridică nori de praf și nisip, până când, în sfârșit, împroașcă apa râului. Castor călărește iute, fluierând și râzând, iar Clitemnestra se ține de el, cu glezna dureroasă, cu fața încălzită de soare. Când se opresc, Castor o ajută să se dea jos și se așază amândoi pe mal. Aici cresc iarbă și flori, dar uneori se găsesc și cadavre, putrede și puturoase.

— Știi că tata are dreptate, spune Castor și se întinde pe spate. Cinisca avea tot dreptul s-o bată pe Elena.

— Ba nu avea. Elena e diferită.

— Toți suntem diferiți, în felul nostru.

Privirea ei o întâlnește pe a lui.

— Știi ce vreau să spun.

Castor mustăcește.

— Greșești protejând-o prea mult. O subestimezi. Dacă Cinisca ar fi continuat s-o lovească, Elena ar fi luptat mai îndârjit data viitoare.

— Și dacă murea?

El ridică din sprâncene, amuzat.

— Încă de la începuturile lumii, oamenii s-au luat la întrecere. Cei mai puternici se ridică și cad, cei slabi vin și pleacă. Dar unii rămân în picioare.

Se joacă întâi cu un fir de iarbă, pe care apoi îl smulge.

— Tu ai moștenit tăria mamei noastre și a tatălui nostru, dar Elena are tăria ei proprie. O fi ea dulce și fragilă, dar e abilă. Nu m-ar mira să ne supraviețuiască tuturor.

Inteligența lui o încălzește ca o piatră încinsă de soare. Așa a fost întotdeauna viața ei: plăcere și nefericire, jocuri și curse, cu fratele ei mereu alături, gata să-i deslușească misterele lumii și să râdă de ele.

Pentru o clipă se întreabă cum va fi după ce el va pleca.

3. Un rege

Ori de câte ori sosește un străin la Sparta, palatul se transformă într-o casă a șoaptelor. Veștile călătoresc la fel de repede ca briza mării, iar servitorii fac ca fiecare suprafață să lucească precum aurul. După-amiaza târziu, când lumina se subțiază și aerul e parfumat, Clitemnestra e chemată să se spele.

— Un bărbat important va veni astăzi la cină, ciripesc servitoarele.

— Un războinic? întreabă Clitemnestra în drum spre baie, în întunericul coridorului.

Pe zi ce trece, glezna o doare tot mai puțin și curând va putea iar să alerge și să se antreneze.

— Un rege, i se răspunde. Sau, cel puțin, așa am auzit noi.

În baie, Elena se spală deja în cada de lut pictat, în timp ce vechile răni de pe brațe îi sunt tratate cu ierburi. Fața i-a redevenit netedă, luminoasă. Mai are o singură vânătaie, pe obrazul stâng, acolo unde a avut osul rupt. Lângă ea, alte două căzi sunt pregătite, pline ochi cu apă, iar în spatele lor, o servitoare bătrână pregătește săpunul. E făcut din măsline și are un miros intens de fructe.

— Ai aflat? întreabă Elena.

Clitemnestra își dezbracă tunica și intră în cada ei.

— N-am mai avut de mult oaspeți.

— Era și timpul, spune Elena, zâmbind pentru sine.

Ea se bucură când primesc musafiri la palat.

Ușa se deschide. Timandra intră valvârtej, cu sufletul la gură, și sare în apa rece. Are mâinile și picioarele murdare, părul încurcat. A început deja să sângereze, dar corpul i-a rămas uscățiv, nici urmă de rotunjimi feminine.

— Curăță-te, Timandra, spune Clitemnestra. Parcă te-ai fi tăvălit prin țărână.

Timandra râde.

— Păi, asta am și făcut.

Elena zâmbește, iar fața ei radiază. E binedispusă.

— O vreme n-o să mai putem umbla murdare, spune cu glasul însuflețit de așteptare. Un rege bogat vine la noi.

O servitoare se apucă s-o pieptene, mâinile ei acoperite de pete maronii îi descâlcesc Elenei buclele ce par a fi din aur tors. Timandra își pipăie propriul păr negru.

— Eu pot să rămân murdară, spune în timp ce aruncă o privire către Elena. Regele sigur vine pentru tine.

— Sunt convinsă că nu vine pentru însurătoare. O fi vreo propunere de negoț.

Clitemnestra se simte jignită. De ce să fie doar Elena pregătită de măritiș?

De parcă i-ar fi citit gândul, Elena spune:

— Poate vine s-o pețească pe Clitemnestra.

Cuvintele ei sunt mătăsoase ca smântână, dar pentru prima dată au un subînțeles, ceva ce Clitemnestra nu știe să tălmăcească.

— Mie nu-mi plac regii, spune cu nepăsare.

Nimeni nu-i răspunde și, când se întoarce către sora ei, Elena o privește cu ochi întunecați și aprigi.

— Ba îți plac, spune Elena. Tu te vei mărita cu un rege.

Clitemnestra ar vrea să-i răspundă că pe ea n-o interesează nici să se mărite cu un rege, nici să devină o regină măreață. Dar vede că Elena se simte deja jignită – același sentiment care se insinuează de fiecare dată când o contrazice Clitemnestra – și știe că e o ceartă lipsită de sens. Lasă-i pe bărbați să fie mândri și certăreți. Întinde mâna și o atinge pe Elena pe umăr.

— Noi toate ne vom mărita cu regi, spune.

Elena zâmbește, iar fața i se luminează ca un fruct răscopt.

Șed laolaltă într-o încăpere spațioasă de lângă sala pentru servit masa, la lecția de *mousike*, cu o ladă plină cu flaute și lire în fața lor. Profesoara, o nobilă în vârstă, ce recită frecvent la cină, le învață o melodie nouă, ciupindu-și strunele lirei. Elena are fruntea încrețită de concentrare. Timandra, cu privirea la picioare, e zeflemisitoare, iar Clitemnestra îi dă un ghiont.

E un cântec despre furia lui Artemis, despre soarta deplorabilă a bărbaților care cutează să-i provoace pe zei. Profesoara cântă despre vânătorul Acteon, care a văzut-o pe zeiță scăldându-se într-un izvor de munte și care i-a chemat și pe tovarășii săi s-o vadă. Or, nimănui nu-i e permis s-o vadă pe Artemis, fără să atragă asupra sa furia zeiței. *Astfel, vânătorul a devenit vânat, conchide profesoara, iar când Acteon a luat-o la fugă tot mai adânc în pădure, Artemis l-a transformat într-un cerb.*

Când le vine lor rândul să cânte, Timandra a și uitat jumătate din versuri. Vocile Elenei și Clitemnestrei se împletesc precum cerul și marea – una, suavă și dulce, cealaltă, întunecată și aprigă. Se opresc din cântat și profesoara le adresează un zâmbet, ignorând-o pe Timandra.

— Sunteți pregătite să-l impresionați pe străin la cină?

Întorc capetele și în prag stă Castor, cu un zâmbet amuzat.

Elena se îmbujorează, iar Clitemnestra își pune lira la loc.

— Să nu fii prea gelos, îi spune fratelui ei. Sunt sigură că va avea ochi și pentru tine.

Castor râde.

— Mă îndoiesc. Oricum, lecția s-a încheiat, Clitemnestra. Leda te așteaptă în gineceu.

În fața camerei mamei, coridorul răsună de zgomote – șoaptele femeilor, pași grăbiți, zăngănitul oalelor și al tigăilor –, iar dinspre

bucătărie adie o aromă de carne condimentată. Clitemnestra deschide ușa camerei și o închide iute în urma ei. Înăuntru e o tăcere mormântală. Mama ei șade pe un taburet de lemn, cu privirea în tavan, de parcă s-ar ruga la zei. Fâșii de lumină de la ferestrele mici ating pereții din loc în loc, iluminând florile albe, pictate pe un fond roșu aprins.

— M-ai chemat? întreabă Clitemnestra.

Leda se ridică în picioare și netezește părul fiicei ei.

— Mai ții minte când te-am dus la mare?

Clitemnestra dă din cap, deși nu-și mai amintește decât frânturi: pielea Ledei, umezită de apa cristalină, picăturile care îi trasau cărări pe brațe și pe burtă, și scoicile, risipite printre pietricele. Erau goale. Când o întrebase de ce, Leda îi explicase că animalele care trăiseră în ele muriseră și fuseseră mâncate de alte animale.

— Ți-am povestit în ziua aceea despre cum m-am măritat eu cu tatăl tău, dar erai prea mică pentru a înțelege.

— Vrei să-mi mai povestești o dată?

— Da. Știi de ce măritișul se numește așa la spartani?

Leda folosește cuvântul *harpazéin*, care mai înseamnă și *a lua cu forța*.

— Bărbatul își răpește nevasta, iar ea trebuie să se lupte cu el, spune Clitemnestra.

Leda dă din cap. Se apucă să-i împletească Clitemnestrei părul, iar mâinile ei sunt aspre pe ceafa fiicei sale.

— Un soț trebuie să-și dovedească puterea, spune Leda, însă și nevasta trebuie să se dovedească a fi o parteneră demnă de el.

— Trebuie să i se supună.

— Da.

— Eu nu cred că pot face asta, mamă.

— Când tatăl tău a venit să mă ia în camera lui, m-am zbătut, dar el era mai puternic. Am plâns

și am țipat, dar n-a fost chip să mă asculte. Atunci m-am prefăcut că cedez și, când s-a liniștit, l-am strâns cu brațele de gât, până când n-a mai putut să respire.

Termină de împletit părul fetei, iar Clitemnestra se răsucește spre ea. Verdele ochilor Ledei e întunecat, ca plantele veșnic verzi, de pe cei mai înalți munți.

— I-am spus că nu mă voi supune niciodată. Când i-am dat drumul, mi-a spus că eram mai valoroasă decât crezuse el și am făcut dragoste.

— Vrei să spui că așa ar trebui să fac și eu?

— Vreau să spun că e greu să găsești un bărbat cu adevărat puternic. Îndeajuns de puternic pentru a nu dori să fie mai puternic decât tine.

Se aude o bătaie în ușă, după care intră Elena. Poartă o robă albă și un corsaj care abia dacă-i acoperă sânii. Se oprește când o vede pe mama ei, nevrând s-o întrerupă.

— Vino, Elena, spune Leda.

— Eu sunt gata. Mergem? întreabă Elena.

Leda dă din cap și o ia de mână, conducând-o afară din încăpere. Clitemnestra merge în urma lor și se întreabă dacă Leda i-o fi spus și surorii ei ceea ce tocmai i-a mărturisit ei.

Sala pentru servit masa arată diferit în seara aceasta. Băncile de lemn au fost acoperite cu blănuri de miel, iar în locul armelor de bronz au fost atârnate tapiserii. Vânători regale și scene de luptă, cu bărbați sângerând și eroi ce se asemuiesc zeilor acoperă acum pereții. Servitorii se mișcă iute și silențios, ca nimfele pe lângă cursurile de apă. Tindareu a poruncit să fie agățate mai multe opaițe, care aruncă lumini pâlpâitoare pe masa lungă, la care mănâncă regele străin și câțiva nobili spartani.

Clitemnestra nu-și poate desprinde privirea de străin. Bărbatul e tânăr și diferit de toți ceilalți oaspeți. Are un păr negru ca obsidianul și ochi

turcoaz, ca cele mai prețioase pietre. Tindareu îl prezintă drept rege al Meoniei, un tărâm îndepărtat, din est, de dincolo de mare. Oamenii de felul lui sunt numiți *barbaroi* în Grecia, oameni conduși de despoți, care nu cunosc nici libertatea, nici rațiunea. Clitemnestra se întreabă dacă în Meonia regii luptă în rând cu soldații lor, ca în Sparta. Se pare că nu, din moment ce brațele străinului sunt netede, cu totul diferite de corpurile pline de cicatrici ale spartanilor din jurul său.

Pe masă sunt așternute delicatese rare – carne de capră și oaie, cepe, pere și smochine, lipii cu miere –, dar Clitemnestra nu vrea să mănânce. Regele Meoniei stă de vorbă cu Elena, care șade lângă el. Când o face să râdă, o privește drept în ochi pe Clitemnestra.

Ea își ferește privirea când ia cuvântul tatăl ei, adresându-i-se străinului peste zarva de voci:

— Spune-mi, Tantal, femeile de pe meleagurile tale sunt la fel de frumoase precum se spune?

Tindareu încearcă să aranjeze o căsătorie? La Sparta sosesc rareori oaspeți din țări atât de îndepărtate, iar regele Meoniei este probabil foarte bogat. Tantal nici nu tresare. Zâmbește și două liniuțe se ivesc în colțurile ochilor.

— Sunt, da, dar nu se compară cu frumusețea întâlnită aici, în Sparta.

O privește iar pe Clitemnestra. Ea îi susține de data aceasta privirea și inima îi bubuie atât de tare în piept, de parcă ar alerga. Îl simte pe Castor mustăcind la celălalt capăt al mesei.

— Femeile voastre sunt înzestrate cu cea mai prețioasă frumusețe dintre toate: tăria corpului și a caracterului.

Tindareu înalță cupa de vin.

— Pentru femeile din Sparta, spune.

Toți îi repetă vorbele, iar cupele de aur strălucesc în lumina opaițelor.

Vara, soarele apune târziu. Aflată pe terasa din fața sălii principale, Clitemnestra privește munții din vest și pe cei din est. Piscurile lor sunt perfect conturate pe fondul cerului portocaliu, apoi se estompează treptat, contopindu-se cu întunericul ce se lasă. Când aude în spate pași apropiindu-se, nu se întoarce. Tantal se ivește lângă ea, după cum sperase. Își dorise să vină după ea, dar acum nu știe ce să-i spună. Așadar, așteaptă. Când se întoarce spre el, bărbatul îi privește cerceii de aur, care se mișcă lin, atingându-i gâtul și umerii. Au forma unor anemone mari.

— Știi care e originea sisineilor? spune el, curmând tăcerea.

Are vocea caldă și pielea întunecată ca stejarul.

— Noi le numim anemone, răspunde Clitemnestra.

— Anemone, repetă el. Au fost create de zeița Afrodita din sângele lui Adonis, al băiatului de care era îndrăgostită.

— Știu ce a pățit. Adonis a fost ucis de un porc-mistreț.

Tantal își încrețește fruntea.

— Băiatul moare, dar iubirea zeiței pentru el dăinuie. E o evocare a frumuseții și trainiciei în vremuri potrivnice.

— E adevărat, dar Adonis e mort și nicio floare nu-l poate înlocui.

Tantal zâmbește.

— Într-adevăr, ești o femeie ciudată.

Nu sunt ciudată, ar vrea Clitemnestra să-i spună, dar tace, ținându-și respirația.

— Tatăl tău zice că ești înțeleaptă ca o femeie matură și, când am întrebat-o pe sora ta despre tine, mi-a spus că știi mereu ce vrei.

Clitemnestra își înclină capul într-o parte.

— Ar fi un lucru de invidiat, chiar și pentru un bărbat.

Zâmbetul lui Tantal se șterge și Clitemnestra se teme că va pleca de lângă ea. Dar el îi atinge părul. Îi atinge cozile împletite, îi găsește gâtul. Mâna lui pe corpul ei e ca o flacără, dar Clitemnestra vrea mai mult. Face un pas înainte, suficient de aproape pentru a-i simți căldura. Dorința îi traversează corpul, dar nu poate merge mai aproape. În fond, e un străin. Stau neclintiți, iar lumea se mișcă în jurul lor.

Pe terasă, umbrele se alungesc. Împrejurul lor totul e mat, atenuat, cerul se unește cu pământul, iar chipurile lor se dizolvă ca un suflu trecător.

4. Poveștile lui Tantal

E dimineața devreme și Clitemnestra sade lângă tronul tatălui ei, în megaron. În sală e cald și frescele par să se topească. Simte mirosul transpirației lui Tindareu, în vreme ce frații ei se ceartă din cauza unui războinic spartan care i-a răpit nevasta unui tovarăș de arme. În curând, oamenii vor invada megaronul cu doleanțele lor cotidiene și ea va trebui să-i asculte, deși atingerea mâinii lui Tantal pe gâtul ei e singurul lucru la care se poate gândi. Parcă ar fi atins-o o stea.

— Războinicul trebuie să plătească, spune Polux pe un ton ridicat.

Clitemnestra se freacă la ochi și încearcă să se concentreze.

— Ești mereu prea răzbunător, fiule, spune Tindareu.

Mănâncă struguri dintr-un castron și zeama lor îi pătează barba.

— Nu poți stăpâni doar prin teroare.

— Vorbim despre un bărbat care i-a furat altuia nevasta! ripostează Polux tăios.

— Poate s-a dus cu el de bunăvoie, mustăcește Castor. Pune-l să i-o plătească tovarășului său în aur. Și lasă-i pe bărbați să-și vadă de-ale lor.

— Dacă banii sunt singura lui pedeapsă, ce-l va împiedica data viitoare când va vrea să se culce

cu nevasta altuia? întreabă Polux. Dar, dacă-i iei copilul, nevasta, dacă-i arăți că poate și el să-i piardă pe cei dragi, se va supune. Nu va cere să fie iertat, va implora.

— Omul n-are nevastă, îi atrage atenția Castor. E văduv.

Tindareu oftează.

— Tu ce propui, Clitemnestra?

Ea se îndreaptă în scaun.

— Chemați-o pe femeie. Întrebați-o pe ea ce a făcut și de ce.

Frații ei se răsucesc rapid către ea.

— Și pe urmă?

— Pe urmă acționați pe măsură, zice ea și, văzând că nimeni nu spune nimic, continuă. Suntem în Sparta, ori în Atena? Nu ne mândrim oare noi cu femeile noastre puternice și cu voința lor liberă, ori le încuiem în casă, ca să devină fragile și inutile?

Castor își încrețește fruntea.

— Dar dacă femeia pretinde că s-a dus de bunăvoie cu celălalt bărbat?

— Atunci va trebui să ceară iertare de la soțul ei pentru celălalt bărbat. Dacă a violat-o, bărbatul îi va cere iertare ei, nu soțului ei.

Tindareu dă din cap aprobator, iar Clitemnestrei i se încălzește fața de mândrie. Tatăl ei rareori ascultă de altcineva.

— Duceți-vă așadar la femeia aceasta, le poruncește Tindareu lui Castor și lui Polux.

Clitemnestra dă să se ridice, dar tatăl ei o reține.

— Tu rămâi.

După ce pleacă frații ei, Tindareu îi oferă struguri. Mâinile lui sunt mari, bătătorite.

— Vreau să te întreb despre regele Meoniei, Clitemnestra.

Ea își alege boabele cele mai coapte și le înghite, atentă ca fața ei să nu trădeze nimic.

— Ce-i cu el?

— Despre învoiala pentru care a venit aici am stat deja de vorbă. Se poate întoarce acasă. Dar zice că-i place să petreacă timp în compania ta, spune el, iar după o scurtă pauză continuă. Tu ce vrei?

Clitemnestra își privește mâinile, degetele lungi, acoperite de mici tăieturi, palmele, mai netede decât cele ale tatălui ei. *Ce vreau eu?*

— Mulți bărbați din Sparta îți vor cere curând mâna, spune Tindareu. Ești iubită și respectată.

— Știu.

Fiindcă ea nu mai zice nimic, Tindareu întreabă:

— Și totuși îți dorești ca Tantal să rămână?

Îi așteaptă răbdător răspunsul și continuă să-și vâre în gură boabe de struguri, până când golește castronul.

— Da, tată, spune ea în cele din urmă. Vreau să mai rămână puțin.

Devine obsedată de Tantal. Când e în preajma ei, tânjește după atingerea lui și, când nu e, mintea îi umblă aiurea și se trezește gândindu-se la ochii lui și la corpul lui zvelt, cum nu s-a mai gândit la nimeni înainte.

Elena nu înțelege. Cum ar putea să înțeleagă? Clitemnestra știe foarte bine că ea însăși este cea mai mare obsesie a surorii ei. Pentru Elena, toți bărbații sunt la fel – puternici, violenți, excitați de frumusețea ei, dar nimic mai mult. Nu se simt incitați să-i cucerească inima, văd în ea un trofeu, cel mai de preț, dar totuși un trofeu, cum ar fi o vacă sau o spadă. Tantal, în schimb, a văzut în Clitemnestra ceva ce iubește și dorește și pare dispus să facă orice pentru a o avea.

— E ca toți ceilalți, spune Elena, în timp ce străbat în grabă strada îngustă, cu ateliere și magazine, din apropierea palatului.

Strada e o scurtătură care iese în piața unde își au atelierele producătorii de textile și vopsitorii.

— Eu cred că e diferit, dar vom vedea, răspunde Clitemnestra, iuțind pasul pe strada pavată.

— Mai încet! Ce alergi așa? gâfâie Elena.

Clitemnestra știe că Tantal e la grajduri și speră să mai fie acolo când se vor întoarce ele.

— Trebuie să luăm tunica mamei înainte de apus. Grăbește-te! spune și iese din întunericul străduței înguste în lumina pieței.

Vara se apropie de sfârșit, dar soarele e neîndurător, orbitor. Clitemnestra se oprește brusc, iar Elena se împiedică de ea.

— Mai lasă-mă, spune. Vrei să te întorci, să-l vezi pe Tantal.

O apucă pe sora ei de braț și o conduce în cealaltă parte a pieței. Se oprește în fața unei parfumerii, să privească pomii fructiferi și ierburile sădite într-o curte interioară. Clitemnestra o împinge mai departe, pe lângă vopsitoriile la ușile cărora atârnă piei de animale, către un magazinaș din colț. Acolo se vând textile, e domeniul torcătoarelor și al țesătoarelor, înăuntru, spațiul este încăpător și bine organizat, iar femeile prelucrează lână și in.

— Am venit după chitonul cel nou al Ledei, spune Clitemnestra cu vocea ei limpede și sonoră.

O femeie cu părul negru și tenul palid vine în față, lăsând deoparte lâna pe care o torcea.

— Bine ați venit, prințeselor, spune.

Le conduce în spate, unde câteva femei mai în vârstă lucrează la războaie de țesut înalte.

— Așteptați aici, zice, după care dispare în dosul unei draperii.

— Când pleacă Tantal? întreabă Elena. Oaspeții nu rămân niciodată atât de mult timp.

— Poate nu mai pleacă, răspunde Clitemnestra.

În spatele lor, femeile șușotesc. Clitemnestra se răsucește, încearcă să surprindă câteva vorbe, dar ele amuțesc imediat, îndreptându-și atenția

către războaiele lor de țesut. Elena roșește, plecându-și privirea.

— Ce au spus? întreabă Clitemnestra.

— Nu contează, șoptește Elena.

Clitemnestra nu poate să insiste, fiindcă femeia revine, ducând în mână o tunică purpurie. Clitemnestra o ia și se răsucește către sora ei.

— Haide. Trebuie să ne întoarcem.

Elena murmură ceva, dar, de cum deschide gura, femeile încep să șușotească. Ies în grabă din magazin, urmărite de privirile femeilor.

Afară, în piață, Elena o ia înaintea Clitemnestrei. Pare tulburată, așa că o lasă în pace. Arde de nerăbdare să lase tunica la ușa palatului și să dea fuga la grajduri.

— Chiar n-ai auzit cuvântul acela? întreabă Elena din senin.

Merge tot în fața ei, așa că nu-i poate vedea chipul.

— Nu.

— Femeile acelea m-au numit *teras*.

Cuvântul îi taie buzele. Înseamnă *piază rea*, ca un curcubeu care se ivește deasupra norilor, dar și *monstru*, ca o gorgonă cu șerpi în loc de păr.

— Asta spun și în gimnaziu.

Clitemnestra se înfurie.

— De ce? De ce să spună așa ceva?

Elena se întoarce spre ea. Are obrajii stacojii, ochii plini de lacrimi. Te doare să-i vezi fața, tristețea care se citește pe ea.

— Lumea crede că Tindareu nu e tatăl meu. Că m-am născut după ce Zeus a siluit-o pe Leda. Asta crede lumea, dar nu mi-o spune în față.

Clitemnestra inspiră adânc.

— Hai înapoi la magazin.

Fratele ei are dreptate: pe unii oameni trebuie să-i înveți minte.

— Credeam că te grăbești să te întâlnești cu Tantal, răspunde Elena cu glasul amar.

Și o ia din loc, aproape alergând, pe strada pavată care duce înapoi la palat. Clitemnestra rămâne în lumina orbitoare din piață, boțind în mâini tunica mamei ei. Și-ar dori ca lumina s-o pârjolească, pentru ca Elena să-i poată vedea durerea.

Întoarsă la grajdurile aproape părăsite, îl găsește pe Tantal hrănind un armăsar castaniu. Se apropie de el cu pași măsurați, de parcă n-ar fi fugit tot drumul. Când o vede, Tantal îi mai dă calului o ultimă mână de fân și se întoarce spre ea.

— Tocmai am aflat că ai fost recent rănită într-o luptă, spune el.

— Nu e mare lucru. Mi-am sucit doar glezna.

Ochii lui sunt albaștri-deschis, ca o piatră prețioasă ce reflectă lumina, mereu altfel, dar siguri precum apa cristalină de la mal, niciodată prea adâncă, niciodată prea înfricoșătoare.

— Tu lupți? întreabă ea.

— Da, dar nu ca tine. Noi ne luptăm cu arme.

— Ce faci dacă te atacă cineva și n-ai nicio armă la tine?

Tantal râde.

— Avem gardieni pretutindeni.

— Aici nu sunt gardieni.

El zâmbește și își deschide brațele.

— Luptă-te cu mine, dacă vrei. Să vedem dacă noi, *barbaroi*, merităm numele pe care ni l-ați dat, zice el, însă nu vorbește cu supărare sau dispreț. Dar te avertizez, mă tem că nu sunt un adversar pe măsura ta.

Clitemnestra e surprinsă. Ea nu cunoaște bărbat care să vorbească așa.

— Atunci să ne luptăm mai bine cu arme.

Tantal vine către ea, un pas, doi, trei.

— Vai, sunt sigur că până și așa ai fi mai puternică. Am auzit că lupți întotdeauna pentru victorie.

— Tu nu?

Tantal e acum aproape: îi vede liniile fine din jurul ochilor.

— Eu n-am fost niciodată nevoit să lupt pentru ceva în viață. Asta e osânda mea, slăbiciunea mea.

Iarăși surpriză. Bărbații pe care-i cunoaște Clitemnestra nu vorbesc despre slăbiciunile lor. Stă să se gândească la spusele lui. O asemenea viață e greu de imaginat.

— Constat că lucrurile stau altfel în cazul tău, adaugă Tantal, așa că voi încerca ori de câte ori va fi nevoie, dacă mă vrei.

— Și dacă nu?

— Atunci mă întorc în Meonia. După ce voi fi învățat cât de dureros este să nu ai ceea ce-ți dorești.

— Ți-ar prinde bine.

— Nu sunt convins.

Clitemnestra se trage puțin înapoi, deși și-ar dori să-i atingă fața. Și-ar dori să-i atingă cu mâna pielea netedă, să-și lipească trupul de-al lui. Dar lucrurile bune cer timp. Așa că-l lasă cu buzele umflate.

Încep să meargă împreună la râu, zi de zi. După-amiaza târziu, la scăpătatul soarelui, când pământul e cald încă sub tălpile lor. Șed cu picioarele bălăbănindu-se în apă, trestia le gâdilă spinările, iar Tantal îi spune povești despre oamenii pe care i-a întâlnit și despre tărâmurile pe care le-a vizitat, despre zeii pe care-i adoră și miturile care-i plac. Îi povestește despre hitiți, cu carele lor de război și zeii lor de furtună. Îi descrie Creta, palatul ei impunător, cu fiecare perete pictat în culori și motive splendide, încălzite de soare. Îi povestește despre primul conducător al Meoniei și mândra sa fiică Niobe, căreia Artemis i-a ucis toți cei șapte fii și toate cele șapte fiice.

— Pentru că Niobe nu se mai oprea din plâns, spune Tantal, zeii au transformat-o în piatră. Dar,

chiar și așa, apa a continuat să curgă pe stâncă.

Îi povestește despre Colhida, tărâmul fantastic al lui Aietes, fiul soarelui, și despre vrăjile cu care își terorizează acesta poporul.

— Războinici de țărână luptă pentru el, precum și dragoni. Și acum are o fiică, Medeea. Se spune că e periculoasă. Se spune că e și ea o vrăjitoare, la fel ca tatăl ei.

— Poate nu va fi periculoasă, remarcă Clitemnestra.

— Poate, spune Tantal, dar copiii, de obicei, devin ca părinții lor.

— Dar ce-mi poți spune despre părinții tăi?

Tantal îi vorbește despre conducătorii Meoniei, părinții monedelor de aur și de argint. Clitemnestra observă că-i place să-i împărtășească aceste povești. Pe ea n-o prea interesează miturile – a crescut cu un tată și cu frați care privesc lumea fără a se lăsa influențați de farmece și iluzii. Dar Tantal e un povestitor talentat, așa că-l ascultă.

Când vorbește el, Clitemnestra e surprinsă de cât de minunat și înfricoșător poate fi să-i soarbă cuvintele și și-ar dori să-l poată asculta la nesfârșit. E ca și cum ar sări peste marginea unei stânci și, în cădere, inima i-ar bate înnebunită, dar tot nu s-ar sătura.

În zilele următoare, Clitemnestra își urmărește părinții într-un fel în care n-a mai făcut-o niciodată.

Când oamenii de rând vin în megaron cu doleanțele lor, Leda vorbește și poruncește, dar numai când Tindareu îi cere părerea. La cină, când el se uită după servitoare – fără să-i pese că-l vede soția lui –, Leda își soarbe vinul în tăcere, deși ochii îi scapără, gata să ia foc. Clitemnestra vede că mama ei îl provoacă pe tatăl său și că lui îi place acest lucru, dar numai până într-un punct. Dacă te joci prea mult cu lupul, îți sfârtecă brațul.

Privindu-i, Clitemnestra se simte ca o țesătoare ce răsucește fir cu fir, nerăbdătoare să vadă tapiseria finală. Vede că mama ei poate fi doi oameni diferiți și că cea mai bună versiune a ei iese la iveală când nu e de față tatăl lor.

Asta se întâmplă când te îndrăgostești și te măriți? se întreabă Clitemnestra. La asta renunță o femeie? Toată viața ei a fost învățată să fie curajoasă, puternică, rezilientă, dar trebuie să-ți înfrânezi aceste calități când ai un soț? însă la fel de adevărat este faptul că tatăl ei o ascultă când vorbește și că Tantal se uită la ea ca la o zeiță.

Gândurile acestea ard și pâlpâie, iar Clitemnestra încearcă să le înăbușe.

Nu contează ce fac Leda și Tindareu. Bunica ei i-a spus că va fi regină – și asta va fi.

Ea nu se va pleca în fața nimănui. Soarta ei va fi așa cum și-o dorește ea.

Frații ei trebuie să plece. O expediție eroică, în bogata Colhidă. Un mesager cu tunica îmbibată de sudoare după lunga călătorie sosește în zori, să le aducă vestea. Clitemnestra îl urmărește de pe terasă cum descalecă și se întâlnește cu Castor și Polux la intrarea în palat. N-au mai avut oaspeți de când a sosit Tantal, iar Clitemnestra e surprinsă să-l vadă pe bărbatul acesta zăbovind la ușă, stând de vorbă cu frații ei, în loc să dea fuga să-l întâlnească pe rege.

Mai târziu, Castor o conduce pe malul râului. Pare îngândurat și ochii lui sunt întunecați în lumina dimineții.

— Mesagerul a venit la tine și la Polux, spune Clitemnestra.

Castor dă din cap.

— Pornim către Colhida. Am fost chemați să ne alăturăm unui grup de tineri greci.

— Tantal mi-a povestit despre Colhida, spune ea. Un rege hain domnește acolo.

— Aietes, da, răspunde Castor.

— Se pricepe să prepare poțiuni. Folosește ierburile care cresc în pădure, pentru a aduce schimbări în lume.

— De unde știi tu asemenea lucruri?

— Tantal spune că, în est, toți știu asta.

— Ce efecte au ierburile?

— Vindecă deopotrivă animale și oameni, îi readuc la viață. Dar pot provoca și durere.

Castor nu spune nimic. Urmărește un grup de băieți care se fugăresc în depărtare.

— Când veți pleca? întreabă Clitemnestra și-și înmoaie picioarele în apă.

— În curând. Peste zece zile.

— Și cât timp veți fi plecați?

Castor se așază lângă ea.

— Încă nu știu. Va fi una dintre cele mai mărețe expediții ale tuturor timpurilor. Se va vorbi despre ea multi ani de-acum încolo.

— Deci veți lipsi multă vreme, spune Clitemnestra.

Castor o ignoră.

— Ne va conduce Iason din Tesalia. Vom fi un grup de patruzeci de bărbați, sau chiar mai mulți.

— Iason?

Clitemnestra își amintește că femeile din palat vorbeau despre el, despre fiul regelui legitim al Iolcosului. Genul de poveste pe care le place oamenilor s-o spună: un domnitor însetat de putere, dornic să înlăture tot ce i-ar amenința tronul, și o mamă disperată să-și salveze copilul. Când s-a născut Iason, unchiul său, Pelias, a poruncit să fie ucis, așa că mama lui și slujnicele ei s-au adunat în jurul copilului și l-au bocit de parcă s-ar fi născut mort. Pe urmă, mama s-a strecurat afară din palat în miez de noapte și și-a ascuns băiatul în pădure, rugându-se să vină cineva să-l salveze. De atunci, nimeni n-a mai știut nimic despre el.

— E în viață, spune Castor, și vrea să-și recapete regatul. Dar întâi trebuie să plece în Colhida.

— Ce să caute acolo?

— O lână de aur.

Clitemnestra ridică din sprâncene, sceptică, iar Castor îi explică:

— Se spune că regele Aietes deține lâna de aur a unui berbec. Mulți au încercat să i-o fure, dar nimeni n-a izbutit. Unchiul lui Iason îi cere acestuia să i-o aducă. Dacă reușim, îi va ceda tronul Iolcosului.

— De ce pleci cu el? întreabă Clitemnestra. E o luptă care nu-ți aparține.

— Toți bărbații demni de numele lor îl urmează. Toți cei care doresc să fie ținuți minte.

Dar eu? Eu să fiu uitată? Însă Clitemnestra își amintește spusele bunicii ei. *De voi, fetelor, lumea își va aminti mai multă vreme decât de frații voștri.* Intră în apă, simțind sub tălpi pietrele acoperite de mușchi.

— Îți place de regele acesta, de Tantal? îl aude pe Castor întrebând.

Ea râde, însă nu-i răspunde.

— Cred că te vrea, adaugă Castor.

— Și eu cred.

— Te vei mărita?

— Meonia e departe, spune Clitemnestra.

Castor își înclină capul într-o parte și o privește grav.

— Și Colhida e departe. Și ce dacă? Să rămânem în Sparta, să ne putrezească oasele aici?

Clitemnestra o simte pe Elena gâfâind în urma ei. Îi întinde mâna, s-o ajute să urce pe poteca din pădure. Frunzele le trosnesc sub tălpi, iar soarele răzbate printre copaci. Pe lângă izvoare și trunchiuri căzute strălucesc în umbră, roșii ca sângele, frăguțe.

Atmosfera din gimnaziu era insuportabilă, cu grupurile de spartiate care șușoteau în spatele Elenei, în timp ce se antrenau. De cum s-a sfârșit dansul, Clitemnestra a apucat-o pe sora ei de braț și a condus-o pe poteca ce urcă în vârful muntelui Taigetos. Știa că, dacă ar fi rămas acolo, nu s-ar mai fi putut stăpâni.

Se cațără până-n vârf, unde aerul e răcoros și umed, iar copacii străpung cerul precum lăncile. Clitemnestra se oprește și se așază pe un bolovan, iar Elena îngenunchează lângă ea, cu părul ei auriu transpirat, cu crenguțe încâlcite în el. De acolo, de sus, valea e maro și netedă, iar peticele de pământ uscat, galben, sunt ca cicatricile de pe spinarea unui războinic.

— Ai aflat despre Castor și Polux? întreabă Elena.

Probabil i-a spus Polux. Clitemnestra dă din cap.

— Îți faci griji? întreabă Elena.

— Nu, spune Clitemnestra.

Un vultur zboară peste capetele lor, ținând în cioc un șoarece mort. Clitemnestra îl urmărește cu privirea până dispare, cufundându-se din cer în adâncurile pădurii.

— Mi-aș dori să plec și eu, spune Elena. Mi-aș dori să plec cu ei.

— Să pleci în Colhida?

— De ce nu?

Clitemnestra ridică din umeri.

— Eu vreau să văd Cnossos, sau coloniile feniciene. Sau Meonia.

— Meonia, repetă Elena.

Clitemnestra șade pe bolovan, conștientă de privirea insistentă a Elenei.

— Vrei să te măriți cu Tantal? întreabă Elena.

În vocea ei nu e nici gelozie, nici supărare, doar surpriză.

De ce surpriză? se întreabă Clitemnestra. *Credea că mă voi mărita cu un rege obișnuit sau*

cu un spartan? Nu... Eu vreau să fiu cu un bărbat deosebit, cu cineva care să mă facă să privesc lumea cu plăcere, care să-mi arate minunile și secretele ei.

— Văd cum te schimbi în preajma lui, spune Elena.

— În bine, ori în rău? întreabă Clitemnestra.

Elena își ferește privirea, netezindu-și tunica. Stăpânirea ei de sine poate să ascundă tristețe și teamă, Clitemnestra știe acest lucru. Dar sora ei a învățat să nu lase întunericul să urce la suprafață, așa cum iarba-de-mare rămâne ascunsă în apă.

Când se întoarce spre ea, Elena zâmbește.

— Cred că în bine.

La cină, Castor și Polux își anunță plecarea iminentă. Tindareu și Leda îi sărută. Nobilii spartani îi aplaudă.

— Vom pleca de îndată ce ne va da de veste Iason de la Iolcos că e pregătit, declară Castor și toți lovesc cu cupele în masă, izbucnind în urale.

Servitorii aduc vin în urcioare de aur și platouri cu pâine, carne, smochine și brânză.

— Luați și mâncați, voi cei din ginta Spartei, spune Tindareu. Astă-seară sărbătorim expediția fiilor mei!

O nouă rundă de aplauze și urale. Elena își soarbe tăcută vinul, în vreme ce Polux îi șoptește la ureche. Clitemnestra îi urmărește.

— Ești tristă? o întreabă Tantal.

Clitemnestra se întoarce spre el.

— Văd că ești tristă din cauză că pleacă, spune el.

Se uită la ea, așteaptă, pregătit parcă să-i țină în mâini sentimentele și secretele.

— Le va fi bine acolo, spune ea. Pentru asta s-au născut.

— Pentru ce?

— Să fie războinici de seamă. Eroi.

— Dar tu?

— Eu nu m-am născut pentru a participa la expediția altcuiva.

— Dar pentru ce te-ai născut?

Clitemnestra se gândește o clipă, înainte de a răspunde.

— Bunica mi-a spus odată că m-am născut pentru a domni.

Tantal zâmbește.

— Toți domnitorii trebuie să învețe să urmeze, înainte de a putea conduce.

— Tu i-ai urmat multă vreme pe alții? înainte de a deveni rege?

El râde și o ia de mână. Pielea îi ia foc acolo unde o atinge el. Apoi îi dă drumul și mănâncă, în vreme ce sala se umple de zarva bărbaților beți.

Când soarele apune pe pământul uscat, sala devine tăcută. Câinii casei mănâncă resturile de pe podea. Farfurii murdare, castroane și cupe pe jumătate pline cu vin zac vraiște pe masă. Leda și Tindareu s-au retras deja în camerele lor, în timp ce ultimii nobili beți se îndepărtează cu pași împleticiți, trăgându-și nevestele după ei.

Afară e întuneric, dar sala cu plafon înalt e încă iluminată. Castor îi întinde lui Tantal un urcior de aur, cu un surâs poznaș pe buze.

— Mai bea.

Tantal ia urciorul.

— Dacă încerci să mă îmbeți, află că va fi dificil.

— Beți mult în Meonia? întreabă Elena.

Ea stă întinsă pe banca de lemn, cu capul în poala lui Polux.

— Bem până murim, răspunde Tantal.

Castor și Clitemnestra râd. Ea umblă prin sală, intră și iese din lumina tortelor. Privirea lui Tantal o urmărește.

— Atunci nu-i dăm voie surorii noastre să plece cu tine, spune Castor. Nu vrem să moară de la prea mult vin.

Clitemnestrei îi ard obrajii, dar zâmbește.

— Stai liniștit, Castor. Știi foarte bine că pot să mă lupt cu tine și după două urcioare de vin.

Castor se repede la ea și, în glumă, încearcă s-o ia pe sus, dar Clitemnestra îl apucă de braț și i-l răsucește la spate. Tânărul râde și o împinge de lângă el.

Elena cască, iar Polux se ridică în picioare.

— Mă duc să mă culc, spune.

O servitoare brunetă pășește în încăpere, privindu-l cu speranță, de parcă ar aștepta s-o ia cu el. El o ignoră, întinzând mâna după Elena.

— Păi, mă duc și eu, spune Castor și se îndreaptă către servitoare. Se pare că voi avea totuși companie în noaptea asta.

Elena zăbovește în dreptul ușii, privind către Tantal și Clitemnestra. Deschide gura, parcă ar vrea să spună ceva, dar o închide la loc și-l ia pe Polux de mână. Pleacă împreună, iar Elena mai întoarce o dată capul, înainte de a ieși pe ușă.

Clitemnestra stă rezemată de perete, cu ochii lui Tantal ațintiți asupra ei. Au mai rămas doar ei doi, față în față. Ea așteaptă, fără să se miște din lumina unei torțe, el se apropie de ea. Când e suficient de aproape pentru a o atinge, îi vorbește atât de domol, încât vorbele lui sunt ca o suflare.

— Spune-mi ce vrei, Clitemnestra.

Ea își mușcă buza, mută, iar el adaugă:

— Plec și eu, dacă asta îți dorești.

El înțelege că ei îi place puterea și i-o oferă. Ea se întreabă dacă n-o fi un tertip, dacă nu s-o fi jucând cu ea. Dar, fie ce-o fi, nu-i pasă. Ea se pricepe la jocuri și va ști să-l joace și pe acesta.

— Rămâi, spune.

Ea mai fusese o dată cu un bărbat, un băiat, de fapt, nu cu mult mai mare decât ea. Era în timpul unei sărbători în sat, într-o noapte de vară. Stele acopereau bolta cerească și-i luminau pe sătenii care dansau și țopăiau pe iarba îngălbenită. Elena, Clitemnestra, Castor și Polux îi urmăriseră

pe săteni, fascinați de tropăielile lor, de fețele lor pictate. Apoi Elena a început să bată din palme și să cânte și curând dansau toți patru, ținându-se de mâini, râzând.

Pe urmă au băut până când stelele au început să se învârtă, iar fețele pictate ale sătenilor li s-au părut un vis. Elena și Polux au continuat să danseze împreună, în vreme ce Castor a dispărut cu frumoasa satului, o fată mai matură, cu ochi mari, ca ai zeiței Hera. Un băiat brunet, cu cârlionți, a apucat-o pe Clitemnestra de mână și împreună au luat-o la fugă și s-au ascuns în iarba înaltă, cu trupurile ușoare de excitație.

Puțin mai târziu, pe când tremurau în bătaia lunii tăcute și plăcerea se stingea treptat, băiatul a întrebat-o dacă ar putea s-o revadă. Ea a scuturat din cap. Simțea mirosul smochinilor și al noroiului, al iasomiei și al sudorii. Băiatul a adormit curând și ea l-a lăsat acolo, să viseze sub copaci.

A umblat prin sat în căutarea fraților ei. Elena și Polux plecaseră, dar pe Castor l-a găsit stând singur în livadă, cu un zâmbet pe buze. S-a întins lângă el, cu capul în poala lui, iar deasupra lor atârnau ca niște sori mici fructe în culori aprinse. Atingerea familiară a mâinii lui Castor pe capul ei a alinat-o. A adormit ghemuită lângă fratele ei, până când s-au ivit zorile și i-au trezit sătenii.

Se trezește în bezna unei încăperi pe care nu o recunoaște imediat. Nicio lumânare nu e aprinsă, iar perdelele subțiri dansează în bătaia vântului. Se ridică într-un cot și o buclă îi cade pe fața lui Tantal. El zâmbește, fără să deschidă ochii. Dar Clitemnestra simte că o vede.

— Nu dormi mult, spune el.

— Îmi place să mă gândesc.

— Îți place să observi.

Clitemnestra se întreabă ce replică să-i dea. De obicei e pricepută la răspunsuri, dar se pare că

el e și mai priceput. *O fi din cauză că vorbește despre mine, nu despre el.* Se uită la genele lui negre, mai dese decât ale ei. Când îi deschide, ochii lui lucesc ca oceanul în lumina lunii.

— Hai, spune, zice el surâzând, ce vezi?

Ea se întinde la loc pe spate și privește plafonul nepictat.

— Un străin care nu mi-e străin și o spartană care se simte străină în propriul palat.

Tantal râde și o sărută pe gât, pe obraji, pe clavicule.

Un rege e întotdeauna rege, chiar și departe de casă, își spune Clitemnestra. Dar o regină? Ce face dintr-o fată o regină? Desigur, o regină e o femeie care știe să se protejeze pe sine și poporul ei, care face dreptate pentru cei care o merită și-i pedepsește pe cei care o trădează.

Are capul greu de somn. Tantal miroase a vin condimentat și are gust de mentă, cea pe care o folosesc la bucătărie, pentru a da aromă mâncărurilor insipide. Capul lui se odihnește pe umărul ei, iar Clitemnestra are senzația că zboară, ca o pasăre care despică cerul albastru, întunecat.

O clipă se gândește la Elena, singură în camera lor. La toate nopțile în care au stat treze și s-au întrebat cum o fi să fii cu un rege.

Alungă gândul și se lipește mai strâns de Tantal.

5. Verișoara cea isteață

Vor să facă nunta curând, înainte să plece Castor și Polux. Permisiunea lui Tindareu o capătă cu ușurință. Doar Leda șovăie.

— Tantal nu e puternic, spune ea, mâncând caise coapte în megaron.

Phoebe și Philonoe se zbenguie în jurul ei, jucându-se cu niște bețe. Au picioarele acoperite cu o pojghiță de noroi și părul încâlcit. Raze de soare mângâie frescele, făcând culorile să scânteieze ca stropii de ploaie pe iarbă.

— E puternic în felul lui, replică Clitemnestra. E inteligent și curios.

Leda ridică din sprâncene, iar Clitemnestra știe că se întreabă cum poate curiozitatea să egaleze puterea.

— Crezi că va fi un tată bun? o întreabă mama ei.

— Mult mai bun decât oricare spartan.

Leda rămâne încruntată, dar tace. Le cheamă pe Phoebe și Philonoe și ele vin iute la ea, în tunicile lor pătate cu zeamă de caise.

— Mergeți să vă îmbăiați. Mâine e o zi importantă, le poruncește Leda. Sora voastră se mărită.

Phoebe bate din palme încântată, dar lui Philonoe nici că-i pasă. Pentru ea, măritișul e ceva foarte îndepărtat.

— Haideți, grăbiți-vă, repetă Leda.

Fetele o iau la fugă. Înainte ca Phoebe să dispară pe ușă, se mai întoarce o dată, îmbufnată, fiindcă Philonoe o trage de păr. Clitemnestra îi face cu ochiul.

— Nu va veni multă lume mâine, spune Leda, dar tatăl tău zice că fratele lui și verișoara ta Penelopa vor sosi diseară.

— Îmi place mai mult dacă e mai puțină lume.

— Știu. Și eu eram la fel la vârsta ta.

Clitemnestra îngenunchează lângă tron și-și culcă apoi capul în poala mamei ei.

— Tu nu ești convinsă de uniunea asta, spune, dar ai încredere în mine, mamă.

Leda oftează.

— Când ești atât de căpoasă, nu are niciun rost să încerc să te contrazic.

Unchiul ei, regele Icariu, și fiica lui sosesc după cină din Acarnania, o regiune din nord, cu coline verzi și râuri sclipitoare, nu departe de Etolia. Clitemnestra și Elena îl aud pe Tindareu

cum le urează bun-venit și-i îndeamnă să se odihnească după călătorie. Lor li s-a cerut s-o aștepte pe verișoara lor Penelopa în gineceu, unde i-au păstrat lipii și miere.

Penelopa e de-o vârstă cu Clitemnestra, aparent blajină și delicată, dar isteață și încăpățânată, ca trandafirii cățărători de pe zidurile palatului. Când erau mici, petreceau mult timp împreună. Penelopa semăna mai degrabă cu Elena, o copilă bine-crescută și tăcută, dar amândouă găseau o cale de a spune ce gândesc, de a-și revendica un spațiu propriu. Clitemnestra respecta acest lucru.

— Bine ai venit, verișoară, spune Elena în clipa în care sosește Penelopa, înfășurată într-o mantie maro-închis, cu un văl subțire drapat în jurul feței.

— Mă bucur tare mult să vă văd.

Penelopa ia loc pe taburetul de lemn pe care i-l oferă Clitemnestra și-și scoate vălul, dând la iveală un păr cu șuvițe șatene, ca o coadă de râs. S-a schimbat de când n-au mai văzut-o. E tot scundă, cu fața alungită ca migdala, cu ochii blânzi, dar corpul ei a căpătat rotunjimi domoale, adolescentine.

Elena împinge către ea vasul cu lipii și Penelopa ia una fără grabă, de parcă nu i-ar fi foame. Rupe o bucată și-și ațintește privirea blajină asupra Clitemnestrei.

— Felicitări. Am auzit că te măriți cu un străin.

— Da. Cu regele Tantal din Meonia.

Ochii Penelopei scânteiază, așa cum scapără argintul în lumina unei torțe.

— Deci vei pleca.

— Da, dar nu curând.

Penelopa dă din cap, impasibilă. Clitemnestra îi cunoaște foarte bine această expresie. Când erau mici, Penelopa se ținea de ea și încerca s-o abată de la hotărârile ei pripite. Când nu izbutea, îi găsea

scuze în fața celor mari. Era o mincinoasă foarte iscusită.

— Nu ești de acord? întreabă Clitemnestra.

Penelopa zâmbește.

— N-am crezut că tu te vei mărita prima, asta-i tot. Dar mă bucur pentru tine.

— Probabil ești obosită, îi spune Elena Penelopei.

— Puțintel, răspunde Penelopa. Dar nu ne-am mai văzut de mult. Va trebui să stăm toată noaptea la taclale.

Se uită la ele, gânditoare. Apoi o ia pe Clitemnestra de mână.

— Hai, povestește-mi despre Tantal. Vreau să aflu tot.

În ziua nunții, zorile se ivesc strălucitoare, aurii. Pe fereastră, copacii se văd galbeni și portocalii, iar malurile râului Eurotas sunt mâloase. În megaron au fost așezate pe mese vase cu carne de gâscă și rață, porc-mistreț și prepelițe, alături de smochine și prăjituri, cepe, struguri și mere dulci. Pretutindeni sunt vaze cu flori proaspete, iar ușa și ferestrele sunt larg deschise, pentru ca lumina să pună în valoare frescele.

Curând, spațiul e înțesat de familii spartane bogate. Tindareu și Leda le urează bun-venit, le oferă vin. Majoritatea întreabă ce are Sparta de câștigat de pe urma acestei cununii, ce propuneri economice le face regele Meoniei. Clitemnestra nu le acordă atenție. Ea stă lângă fereastra cea mai mare, cu Elena și Penelopa alături. Penelopa e drăguță, în rochia ei albastră ca lapisul, în vreme ce Elena poartă o tunică albă, simplă, iar părul îi strălucește pe umeri. A făcut tot ce-a putut ca să n-o întreacă în frumusețe pe sora ei. Clitemnestra poartă cerceii din seara în care a făcut cunoștință cu Tantal, iar rochia ei albă e legată cu o cingătoare subțire, de aur.

— Verișoara noastră Penelopa s-a făcut mare, spune Castor când se apropie de fete împreună cu Polux și alți câțiva tineri spartani.

Penelopa primește cu un surâs sărutarea vărului ei. Privirea ei zăbovește asupra celorlalți băieți, luminoasă ca luna într-o noapte fără stele.

— Bănuiesc că în curând te vei mărita și tu, spune Castor.

— Când oi găsi un bărbat care să mă respecte cu adevărat, răspunde Penelopa.

Castor deschide gura, însă Penelopa i-o ia înainte.

— Dar tu, vere? însurătoarea nu-ți surâde încă?

Glasul ei e înțelept și blând. Nu sună de parcar fi pusă pe ceartă, cum sună deseori cel al Clitemnestrei.

Castor râde.

— De ce să mă așez, când sunt atâtea spartane? Uită-te cum forfotesc în sala asta.

— Nu te-ai culcat deja cu toate? pufnește Polux.

Castor mijește ochii.

— Încă nu, cred.

Bărbații din jurul lui râd, iar Penelopa zâmbește.

— Și acum vă rog să ne scuzați…

Se răsucește către un grup de spartiați, iar ceilalți tineri îl urmează.

Clitemnestra se întoarce către fereastră.

— Mă simt ciudat, spune.

Are sentimentul că viața ei, așa cum o știa, s-a sfârsit.

Penelopa o apucă de încheietura mâinii.

— N-ai de ce, spune și pe urmă, de parcă i-ar fi citit gândurile, continuă. Suntem învățate că măritișul înseamnă sfârșitul distracției și al copilăriei, dar totul rămâne la fel. Nu se schimbă mare lucru în viața ta.

— De unde știi?

— Sunt convinsă. E unul dintre lucrurile pe care ni le spun bărbații pentru a fi siguri că noi ne simțim responsabile, în vreme ce ei pot rămâne copii toată viața.

Elena râde.

— Mi-aș dori să pot reține tot ce spui, Penelopa. Unchiul Icariu te-a învățat lucrurile astea?

Penelopa scutură din cap.

— Tata nu mă învață mai nimic. Mama m-a învățat, înainte să moară. Îi plăcea să stea de vorbă cu mine, cu tata, mai puțin.

Clitemnestra caută pe fața ei o urmă de tristețe, dar Penelopa pare calmă. Mama ei, Policaste, fusese o femeie firavă, blândă, care murise în urma unei febre urâte, acum mulți ani, când Penelopa era încă mică. De atunci, ea ține cârma la palat. Penelopa, după cum știe Clitemnestra, se pricepe să-i facă pe oameni s-o asculte și, în același timp, e la rândul ei o bună ascultătoare. Într-o bună zi va deveni o regină dreaptă.

Cinci tineri vin cu flaute și tobe. De cum răsună muzica, fetele și femeile dau fuga în mijlocul megaronului. Se răsucesc și-și scutură capetele, părul lor flutură precum crengile în vântul cel mai puternic. Ferestrele mari revarsă pe ele lumina soarelui. Elena o duce pe Clitemnestra în mijlocul sălii. Clitemnestra îi face pe plac, își mișcă încheieturile mâinilor și gleznele în ritmul muzicii, în timp ce bijuteriile ei sclipesc. Curând li se alătură și bărbații. Clitemnestra îl vede pe Castor cum țopăie și bate din palme și pe Polux, cu ochii închiși, cum își leagănă capul, în vreme ce câteva fete îl urmăresc chicotind.

Se opresc abia când sunt lac de sudoare. Acum, toți se simt mai beți, mai fericiți. Clitemnestra ia o mână de fructe uscate și soarbe din vin, se simte febrilă. Cineva începe să cânte cu vocea, muzicanții îl acompaniază. Cântă despre

orașe cucerite, vânători și incursiuni încununate de succes. Despre femei războinice și lupte monumentale.

— Mi se pare mie sau bărbații chiar arată ca niște proști atunci când cântă?

Clitemnestra se răsucește către fratele ei. Castor pare mai beat decât ea, pielea măslinie îi e roșiatică pe obraji. O face să pufnească în râs.

— Arătăm ca niște animale, insistă el.

Are dreptate; când își plimbă privirea împrejur, Clitemnestra vede chipurile bărbaților înroșite de râs, mâinile lor încleștate în jurul cupelor de vin. Fiecare vers pe care-l cântă e și mai obscen decât cel de dinainte, lucru care nu o șochează câtuși de puțin – întotdeauna a fost așa, dar acum par de-a dreptul grotești.

Umblă prin încăpere, simțind deodată nevoia de liniște. Când se îndreaptă către ușă, dă nas în nas cu o fată înaltă. Cinisca. Clitemnestra face un pas înapoi, iar Cinisca se holbează la ea, îmbufnată.

— Felicitări, spune.

Nasul ei coroiat e ca un cioc de pasăre, iar pe brațe are vânătăi ce încep să pălească.

Clitemnestra se întreabă dacă sunt cele rămase în urma luptei lor.

— Mulțumesc, spune.

Vrea să treacă pe lângă ea și să apuce o cupă cu vin, dar Cinisca îi ține calea.

— Iubită, onorabilă, curajoasă, zice. Vei fi o regină nemaipomenită.

Clitemnestra tace, neștiind ce să spună. Ca întotdeauna, expresia Ciniscăi o descumpănește.

— Eu, să fiu în locul tău, aș avea grijă. Cei norocoși cad întotdeauna.

— Multi bărbați sunt norocoși și iubiți și totuși trăiesc fericiți.

Chiar în timp ce rostește aceste cuvinte, Clitemnestra știe că nu sunt întru totul adevărate.

Cinisca mustăcește.

— Vezi, asta e greșeala ta. Te crezi bărbat, dar nu ești. Femeile norocoase nu scapă niciodată de invidia zeilor.

Dacă ar vrea, ar pune să fie biciuită pe loc. Dar Cinisca nu-i merită furia, așa că se mulțumește să-i arunce o privire plină de răceală. Când pleacă de lângă ea, către iubitul ei Tantal, zâmbește. *Mai bine să fii invidiat, decât să fii un nimeni.*

Noaptea, în timp ce Tantal doarme liniștit lângă ea, Clitemnestra se simte fără astâmpăr. Au făcut dragoste, beți și excitați, iar așternutul poartă acum mirosul trupurilor lor. Se întoarce pe partea stângă, cu privirea la peretele nepictat. În cealaltă aripă a palatului, străjuită de frescele în culori strălucitoare din gineceu, Elena doarme probabil în patul lor, lângă Penelopa. Clitemnestra simte o împunsătură de gelozie.

Nu e chip să doarmă în noaptea asta. Îndepărtează așternutul cât mai silențios cu putință și iese din cameră. Tiptil, simțind căldura torțelor pe lângă care trece, ajunge în megaron. Încăperea ar trebui să fie acum abandonată, pustie și tăcută, dar Penelopa e acolo, cu o torță în mână, și admiră frescele.

— Ce faci aici? întreabă Clitemnestra.

Glasul ei răsună slab, ca bătaia din aripi a liliecilor.

Penelopa se răsucește iute, ținând torța în fața ei.

— Ah, zice, tu erai.

— Nu poți să dormi?

Penelopa scutură din cap.

— Sunt splendide. Noi nu avem atâtea în Acarnania.

Se dă când în spate, când în față, uimită de un stol de păsări pictat.

— Sunt atât de strălucitoare, te fac să-ți dorești să le fi pictat tu însăți.

Clitemnestra nu s-a gândit niciodată la asta. Ea se uită la războinicele cu părul vâlvoi care atacă un porc-mistreț și-și amintește că stătea cu orele și se zgâia la ele când era mică, dornică să ajungă la fel.

Penelopa pare să-i fi ghicit gândul, ca de obicei:

— Dar tu probabil te gândeai doar să vânezi și să lupți ca ele, nu-i așa?

— Așa-i.

— Suntem atât de diferite, tu și cu mine. Mie-mi place să văd lumea de pe margine, în vreme ce tu îți dorești să stai în centrul ei, să participi la acțiune.

— De ce vrei tu să stai pe margine?

— Îmi place mai mult aici. Poate mi-e teamă.

Afară plouă. Se aud stropii care ropotesc pe acoperiș și caii care nechează în grajduri. Penelopa își strânge mantia pală peste cămașa de noapte.

— Azi, la nuntă, am auzit ceva, spune, iar ochii ei negri au un luciu auriu, ca torța aprinsă din mâna ei. Un zvon.

— Un zvon, repetă Clitemnestra.

— Da, despre nașterea Elenei.

Vorbește fără să tresară.

Clitemnestra se uită la verișoara ei cea isteață.

— Ce zicea lumea? întreabă. Că Zeus a sedus-o pe Leda, luând înfățișarea unei lebede cu gâtul lung?

— Nu. Că a siluit-o.

Clitemnestra scrâsneste din dinți, mușcându-și limba.

— Știi cum e lumea, spune, întotdeauna ahtiată după bârfe.

Penelopa o privește cu capul înclinat într-o parte.

— Deci? Cine e tatăl Elenei?

Clitemnestra se apropie. O clipă se gândește s-o mintă, dar de verișoara ei nu poate scăpa așa ușor.

— Când a rămas Leda însărcinată, era un bărbat la palat, spune. Un străin. Mi-au spus frații mei. Castor, de fapt, fiindcă Polux pretinde că nu-și amintește.

— Înțeleg.

— Nu știu de unde apăruse bărbatul acesta, dacă era un rege sau nu. Știu doar ceea ce-și amintește Castor, și anume că Leda dispărea adesea în palat, însoțită de acest bărbat, și că el a plecat înainte ca ea să nască.

— Aha, spune Penelopa, apoi zâmbește pe neașteptate. Văd că ai moștenit interesul mamei tale pentru străini.

Clitemnestra nu-i întoarce zâmbetul. Aerul e nebulos, de parcă ceața ar pătrunde în încăpere și ar tulbura totul.

— Sunt obosită, spune și se întoarce, dând să plece.

Când ajunge la ușă, cu spatele la Penelopa, adaugă:

— Să nu vorbești cu nimeni despre asta, nici măcar cu Elena.

Percepe amenințarea din propriul glas și speră ca și Penelopa s-o fi făcut.

Sosește vorbă că Iason e pregătit să plece, că-și așteaptă oamenii în lolcos. Ploaia continuă să cadă, înnămolind malurile râului Eurotas și udându-i până la piele pe iloții care lucrează câmpurile. Clitemnestra dă fuga la grajduri să-l întâlnească pe Castor, împroșcând cu sandalele ei apa din bălți, în timp ce mâinile o dor din pricina frigului.

— Chiar mă gândeam la tine, surioară, spune el cu un zâmbet.

— Vreau să vin cu tine, spune Clitemnestra numaidecât.

Castor se încruntă.

— În Colhida?

— Nu. La Iolcos, să-mi iau rămas-bun.

Castor își șterge mâinile pe tunică.

— E prea departe. Facem câteva zile cu calul până acolo.

O privește și ea știe că și el simte la fel – că nu vor mai fi multă vreme împreună.

— Am să mă întorc, îți promit, adaugă el.

— Cum poți fi sigur?

— Iason e puternic. Cu el vom fi în siguranță.

Clitemnestra pufnește.

— Te îndoiești, spune Castor.

— Sigur că da. Iason a fost un fraier că i-a dat crezare unchiului său Pelias. Chiar dacă vă întoarceți, Pelias tot n-o să-i dea tronul. Vrea doar să-l vadă pe Iason mort. Pare Pelias genul de domnitor care să se țină de cuvânt? I-a uzurpat tronul domnitorului de drept! Iar Aietes pare genul de rege care să-și lase comorile neprotejate? Genul de rege pe care să-l poată învinge o mână de războinici?

Castor nu-i răspunde.

— Am plecat de o sută de ori, spune în cele din urmă. Știi că întotdeauna mă întorc.

— De data asta e altfel. Colhida e departe și primejdioasă.

— Iar tu te-ai măritat și în curând vei porni spre Meonia, zice el în timp ce se apropie de ea. Viețile noastre sunt pe cale să se schimbe, spune, și ar trebui să acceptăm acest lucru.

Ploaia bate în acoperișul grajdului și caii nechează fără astâmpăr. Ori de câte ori au plecat frații ei în călătorie, Clitemnestra, încă de când învățase să meargă, a venit aici, să-și ia rămas-bun. Iar Castor i-a dat de fiecare dată asigurări.

— Unele lucruri nu se schimbă niciodată, spune ea.

El zâmbește și o apucă de mâini.

— Ai dreptate, zice. Nu se schimbă.

Pielea ei e caldă în palmele lui. Clitemnestra inspiră adânc și se eliberează, întorcându-se la palat cât mai iute cu putință.

O pornesc cu toții la drum pe înserat, unchiul Icariu și Penelopa o iau călare către vest, Castor și Polux, către est. Pământul e întunecat sub stratul dens de ploaie, iar pe terasa din fața sălii principale, Elena și Clitemnestra îi privesc cum ies în galop din oraș, trecând pe lângă casele spartiaților, pe lângă grădini și livezi, pe lângă satele Hoților. Se fac tot mai mici, niște pitici pe fondul munților întunecați și al beznei tot mai profunde, până când ploaia și ceața îi înghit și ei dispar.

Clitemnestra își ascunde mâinile în mânecile tunicii, pentru a și le încălzi. Plecarea fraților ei e o lovitură dură și înăuntrul ei simte o durere atât de mare, de parcă doi copaci ar fi fost smulși din rădăcini și i-ar fi lăsat două găuri adânci în inimă.

Când se întoarce spre Elena, ochii surorii ei sunt ațintiți spre locul în care a dispărut Penelopa.

Să nu vorbești cu nimeni despre asta, nici măcar cu Elena, i-a spus verișoarei ei și e sigură că Penelopa nu i-a trădat încrederea. Și totuși, în timp ce privește umbrele de pe chipul surorii ei, nu-și poate reține sentimentul că are în mâini o scoică fragilă și că e pe cale s-o scape.

PARTEA A DOUA

Belșugul omului, purces la drum întins, se frânge de o stâncă nevăzută.[1]

Eschil, *Agamemnon*

6. În ochii zeilor

Frunze căzute acoperă nisipul ud din gimnaziu. Câțiva iloți le adună în coșuri încăpătoare. În mâinile lor brăzdate de cicatrici, frunzele strălucesc roșii și aurii, ca pietrele prețioase. Spartiatele așteaptă la umbra copacilor, cu trupurile unse cu ulei. Astăzi se vor lupta cu lănci, iar Clitemnestra și-o lustruiește pe a ei într-un colț, încercând să se concentreze.

Azi-noapte, cu păturile răsucite în jurul corpurilor lor goale, Tantal a întrebat-o de ce se antrenează femeile spartane.

— Pentru a naște copii sănătoși, i-a răspuns ea. Și pentru a fi libere.

Răspunsul ei l-a derutat, dar Tantal nu a insistat. Ea și-a lăsat părul lung să cadă în jurul lui și el a sărutat-o pe pleoape cu buzele lui moi.

Clitemnestra lasă lancea jos și ridică privirea. O femeie le urmărește dintr-un colt al curții, cu ochii ei negri și tăioși ca stâncile din mare. Poartă o tunică albă, ce-i lasă sânii descoperiți, în maniera preoteselor lui Artemis, și ascultă o fată pe nume Ligeia, care le povestește celorlalte despre o revoltă a iloților.

— Au venit în miez de noapte și au ucis doi spartani, spune Ligeia, iar fetele dimprejurul ei rămân cu gurile căscate. I-am auzit țipând – noi toți i-am auzit.

— I-au prins? întreabă o fată înaltă.

— Da, spune Ligeia. Tata și alți câțiva bărbați i-au luat cu ei.

— Să-i arunce în Ceadas! strigă fetele.

Preoteasa intervine:

— Dar, înainte, să-i biciuiască pe altarul lui Artemis. Omorul este cea mai gravă infracțiune pentru un sclav.

Vocea ei e aspră și neplăcută, iar fetele pleacă privirile, temându-se s-o contrazică. Clitemnestrei i se face greață. Își amintește cum punea preoteasa

să fie biciuiți ea și frații ei. Timandra a fost ultimul dintre copiii lui Tindareu pedepsit astfel, biciuită pe altar la porunca preotesei, pentru că nu-l ascultase pe tatăl ei. Timandra, la fel ca ea mai demult, nici nu crâcnise în timp ce sângele i se prelingea de pe spinare, udând piatra.

Mai târziu, Tindareu i-a spus să nu se încreadă în oamenii evlavioși, deși Clitemnestra știa că nici măcar el nu se putea împotrivi dorinței unei preotese. Preoților și preoteselor nu le poți face rău – zeii lor nu îngăduie acest lucru –, altora, în schimb, da. Astfel încât, după ce Timandra a fost biciuită, Clitemnestra și Castor l-au urmărit pe bărbatul care îndeplinise porunca preotesei. Când s-a lăsat noaptea, tăcută și întunecată, s-au luat după el ca umbrele, până când bărbatul s-a oprit să urineze pe o mică alee luminată de lună, din preajma barăcilor iloților. Avea un pumnal la cingătoare, iar Clitemnestra l-a bănuit că venise să ucidă câțiva iloți din pură plăcere, așa cum văzuse mulți spartani făcând. A simțit o plăcere morbidă, știind că era pe cale să facă rău cuiva care voia să facă rău altcuiva, de parcă ar fi îndreptat un lucru strâmb. Castor s-a furișat neauzit în spatele bărbatului, în timp ce Clitemnestra stătea de veghe. *Ai grijă să nu fii văzut*, e una dintre primele reguli pe care le învață spartanii încă de mici. Poți să furi, poți să ucizi, dar, dacă ești prins, ești pedepsit. Ea a stat așadar de veghe, în timp ce Castor i-a sfârtecat bărbatului gamba. Fratele și sora au luat-o apoi la fugă în noapte, lăsându-l pe bărbat să urle.

— Te simți bine, Clitemnestra?

Preoteasa o țintuiește cu privirea. Un păr des îi încadrează fața, mâinile ei sunt albe ca oasele. Preț de o clipă, Clitemnestra se teme că-i poate citi gândurile.

— Da, spune.

— Pari lipsită de putere, insistă preoteasa.

Cum îndrăznește?

— Nu sunt lipsită de putere.

Preoteasa mijește ochii. Când vorbește, vocea ei sfârâie ca o spadă încinsă când o cufunzi în apă.

— În ochii zeilor, toți suntem lipsiți de putere.

Ca să-și țină gura, Clitemnestra își mușcă limba. Simte pe braț atingerea surorii ei și se răsucește.

— Suntem pregătite, zice Elena.

Preoteasa le mai aruncă o privire și pleacă. Elena așteaptă ca ea să se îndepărteze și spune:

— Poate ar fi mai bine să nu te antrenezi.

Se uită la Clitemnestra, a cărei frunte e încrețită de cute.

— Transpiri.

— Mă simt bine, minte Clitemnestra.

Fetele se adună pe nisip, unele cu scuturi de bronz și de lemn, altele doar cu lănci. Leda și un bărbat lat în umeri ies din umbra copacilor – e Lisimah, unul dintre cei mai de nădejde războinici ai lui Tindareu. Clitemnestra își ferește privirea de ei. Când Leda vine s-o vadă în timp ce se antrenează, Clitemnestra face tot ce-i stă în putință pentru a-și impresiona mama, dar astăzi se simte rău, stomacul îi bolborosește, mâinile îi tremură. Pentru a le opri din tremurat, își încleștează pumnii. Toate primesc de la Lisimah un xifos, o sabie scurtă, cu lama puțin curbată. Clitemnestra și-o prinde pe-a ei la centură.

— Acum împărțiți-vă pe grupuri, le poruncește Leda. Și începeți să vă antrenați cu lăncile. Cele care aveți scut, nu uitați că-l puteți folosi și pe post de armă.

Lisimah dă ocol grupului de fete, care se adună câte trei sau patru, pentru a lupta. Clitemnestra se regăsește cu Eupoleia, Ligeia și o fată scundă, care seamănă cu o pisică vagaboandă. Constată cu ușurare că Cinisca se ferește de ea cum te ferești de o spadă otrăvită.

Încep cu aruncarea la țintă. Într-o parte a curții trasează mici cercuri în nisip, iar în cealaltă se adună pentru a-și arunca lăncile către țintă. Sar, cu brațul drept îndoit deasupra umărului, și lansează lancea către sol cu toată forța. Toate fetele din grupul Clitemnestrei, cu excepția Ligeiei, nimeresc ținta. Dar, pentru că spartanii nu lasă pe nimeni în urmă, continuă să se antreneze până când Ligeia își aruncă și ea lancea în cercul desenat pe nisip.

Pe urmă încep luptele corp la corp. Pe rând, fiecare grup o împinge pe una dintre fete în mijlocul terenului, în vreme ce celelalte trei o atacă. Eupoleia e prima la rând. Își ține scutul ridicat, astfel încât s-o acopere de la bărbie până la genunchi, în vreme ce celelalte vin spre ea. Ligeia își mânuiește lancea cu precizie, timp în care fata cea scundă sare iute în jurul Eupoleiei, căutând un punct vulnerabil. Când Clitemnestra se aruncă în scutul Eupoleiei, fata cea scundă cuprinde iute în brațe lancea Eupoleiei și o zvârle într-o parte. Împreună, o doboară pe Eupoleia și încep să se rostogolească și să se lupte pe nisip.

— Folositi xifosul, le amintește Lisimah. Țintiți la ochi și la gât.

Clitemnestra își apucă sabia cea scurtă și o îndreaptă către beregata Eupoleiei, în vreme ce Ligeia o lovește pe Eupoleia cu brutalitate peste față.

— Excelent, spune Leda.

Se opresc. Se ajută una pe alta să se ridice de jos, bătând-o pe Eupoleia ușor pe spate. Când îi vine rândul împotriva celorlalte trei, Ligeia nu rezistă mult. Fata cea scundă, în schimb, se ține surprinzător de mult timp, folosindu-și lancea cu atâta repeziciune pentru a para atacurile celorlalte, încât au dificultăți să-i anticipeze mișcările. În cele din urmă, Eupoleia apucă vârful lăncii fetei cu mâinile, sângele îi picură de pe degete, iar Clitemnestra rupe în două lemnul de corn.

— Bine, spune Lisimah. Dar trebuie să rezistați mai mult. Trebuie să găsiți o tactică mai bună de a vă respinge adversarele. Echilibrați-vă cu picioarele. Dacă vă dezechilibrați, ați pierdut, zice și arată către lancea care zace ruptă pe nisip. V-a luat cineva arma? Nu șovăiți. Regăsiți-vă echilibrul.

Vine rândul Clitemnestrei. Eupoleia își șterge de tunică palmele însângerate și-și ridică lancea de jos. Fata cea scundă își ia o lance nouă. Ligeia își suflă părul negru de pe față și apucă un scut. Fetele atacă la unison, repezindu-se la ea ca un șarpe cu trei capete. Clitemnestra se rotește, lancea ei țâșnește în față. Eupoleia aruncă după ea, dar Clitemnestra o evită. Ligeia geme sub greutatea scutului. Clitemnestra mai atacă o dată cu lancea, iar bronzul scrâșnește pe metal în clipa în care vârful lăncii zgârie scutul rotund.

Lupta durează mai mult decât oricare alta. Se deplasează prin curte în spirală, sar în față și înapoi, lăncile fetelor scapără, țintind către capul, gâtul și mâinile Clitemnestrei.

— Doborâți-o! zbiară Lisimah. Doborâți-o!

Dar Clitemnestra continuă să evite vârfurile de lance ale celorlaltor fete, care încearcă s-o taie. Lovește cu atâta putere în scutul Ligeiei, încât fata se dezechilibrează și se împiedică. Clitemnestra profită de situație și-i aruncă scutul deoparte. Fata cea scundă se repede s-o ajute pe Ligeia să se ridice de jos, în vreme ce Eupoleia apucă de coadă lancea Clitemnestrei. O clipă stau amândouă nemișcate, trag amândouă de lance. Pe urmă, Clitemnestra dă drumul lăncii cu o mână, își scoate sabia cea scurtă și-i crestează Eupoleiei obrazul. Fata face un pas înapoi, mâinile ei lasă amprente însângerate în locul în care au ținut lancea. Clitemnestra se pregătește să atace din nou. Mâna ei e încleștată pe sabie, când o cuprinde din senin o senzație de greață. Se împiedică, are senzația că se sufocă, de parcă ar sta întinsă sub o lespede de

piatră. Xifosul Eupoleiei scânteiază în aer și Clitemnestra simte o durere pe obraz. O plesnește pe Eupoleia cu brutalitate peste față și încearcă să-și recapete echilibrul, dar acum tremură, simte că i se învârte capul. Cele trei fete se adună în jurul ei, în vreme ce ea vomită pe nisip.

— Stop! poruncește Leda.

— Ce s-a întâmplat? întreabă Lisimah, dar Leda îngenunchează lângă fiica ei.

— Ridică-te. Ne întoarcem la palat, îi poruncește Clitemnestrei.

Încearcă s-o ajute să se ridice, dar Clitemnestra simte cum îi clocotesc măruntaiele, cum îi bolborosește stomacul. O singură dată s-a mai simțit așa, când a văzut hoituri de cai putrezind pe malul râului, după o luptă între spartani și niște iloți rebeli. Varsă iarăși, iar voma se risipește pe nisip. Ligeia se dă înapoi, dezgustată. Fetele o urmăresc toate, curioase. O clipă se face liniște, ca liniștea din preajma pietrei de altar după ce a fost sacrificat un animal, când sângele picură și păsările se ridică în zbor, fâlfâind din aripi.

— Ți-am spus să te ridici, Clitemnestra, repetă Leda.

Clitemnestra deschide ochii. O apucă pe mama ei de braț și se ridică.

— Am fost otrăvită? întreabă.

Mama ei scutură din cap.

— Vino cu mine.

Leda o conduce către bucătăria palatului. Senzația de greață a Clitemnestrei se agravează, dar mama ei o trage după ea pe coridoare, fără s-o lase să-și tragă sufletul.

Elena merge în urma lor.

— Vrei să-l chem pe Tindareu, mamă? întreabă Elena, dar Leda o ignoră.

La bucătărie, două femei taie trestie și fructe. Pe o masă mare de lemn sunt grămezi de migdale,

alune și gutui mici. Într-un colț al încăperii, în lumina aurie a torțelor, o ilotă nu mai mare de treisprezece ani zdrobește într-un mojar măsline mici, negre. În bucătărie miroase a ulei și caise coapte, deși acestea nu se văd nicăieri.

Leda o împinge pe Clitemnestra în față.

— Controlați-o, le poruncește femeilor.

Acestea se întrerup imediat din tăiatul trestiei și vin mai aproape. Amândouă au părul negru, dar una din ele îl are uscat și murdar, iar cealaltă, strălucitor și viguros, cu unduiri ca ale oceanului pe timp de noapte. Apucă de tiv tunica Clitemnestrei și i-o ridică peste cap. Ea se împiedică și se așază pe podea, cuprinsă de o durere de cap atât de puternică, încât pe moment orbește. Femeile o ciupesc de sâni, cu brutalitate. Când deschide ochii, Elena o privește de sus, cu mâna ei mică pe brațul surorii.

— De câte ori v-ați culcat cu Tantal? o întreabă femeile.

Clitemnestra stă să se gândească.

— Adică…

— De câte ori v-a pătruns?

— Nu știu…

— Când ați sângerat ultima dată?

— A trecut ceva vreme.

Clitemnestra vomită iarăși, lângă sacii cu grâu așezați pe pardoseală. Femeile o privesc încruntate.

— Cheamă-l pe Tantal, Elena, zice Leda. Și spune-i tatălui tău că soră-ta e însărcinată.

Picioarele mici ale Elenei dispar din câmpul vizual al Clitemnestrei. O aude pe sora ei alergând pe coridoare, un sunet slab, ca o fluturare din aripi. Leda o mângâie pe păr, de parcă ar fi un câine speriat, în vreme ce stă de vorbă în șoaptă cu femeile. Clitemnestra încearcă să le prindă cuvintele, dar glasurile lor sunt prea scăzute, iar senzația ei de greață e prea intensă. Lângă ea, fata ilotă îi curăță voma.

— Bea asta, zice Leda și-i duce la gură o cană mică.

Miroase scârbos, iar Clitemnestra încearcă să se smucească într-o parte, dar mama ei îi ține capul în loc. Bea și brusc se simte foarte obosită, pleoapele i se închid împotriva voinței ei. Își lasă capul pe sacii cu grâu, are membrele amorțite. *Sunt însărcinată*, se gândește. *Nu mă mai pot antrena în gimnaziu.*

Așezată pe pat, se simte mai rău ca niciodată. Leda i-a dat niște ierburi pe care să le zdrobească și să le amestece în vin, dar nu-i place senzația de amorțeală.

Servitorii îi mutaseră lucrurile în camera lui Tantal după nuntă, așa încât Clitemnestra stă acum și se holbează la peretele gol, cu dorința de a face lumea să înceteze să se mai rotească.

— Va trebui să mă întorc în Meonia pentru o vreme, spune Tantal.

Umblă de colo-colo prin încăpere, cu o mantie înfășurată în jurul corpului zvelt. A dat fuga la ea în bucătărie de cum a aflat vestea, cu ochii sclipindu-i ca zăpada în soare. Nu l-a mai văzut niciodată atât de fericit.

— De ce? șoptește ea cu un glas ca un croncănit de cioară.

— Să anunț sosirea unui moștenitor. În afară de asta, n-am mai fost de luni bune acolo. Trebuie să mă asigur că totul e în ordine și că ne putem întoarce în siguranță, l-am lăsat pe cei mai de nădejde sfetnici ai mei să conducă în locul meu, dar am grijă de fiecare dată când mă întorc acasă. Nu e înțelept să lași un om care nu e rege să stea prea mult timp pe tron.

Clitemnestra închide ochii, în încercarea zadarnică de a-și alina durerea de cap.

— Încă nu s-a făcut iarnă, adaugă el și se apropie de ea, mângâindu-i fața, deci vremea n-ar

trebui să ne întârzie. Mă voi întoarce la primăvară, înainte să se nască bebelușul.

— Ia-mă cu tine, spune ea.

— Vom pleca împreună, după ce naști. Odată plecați, nu ne vom mai întoarce aici ani buni. Frații tăi au plecat de curând. Nu cred că familia ta e pregătită să lase pe încă unul dintre voi să plece.

Are dreptate, se gândește ea. Va mai rămâne doar câteva luni aici. În afară de asta, părinții ei trebuie să-și vadă nepotul când se va naște. Trebuie să se asigure că e voinic și sănătos – nu-i poate priva de acest lucru.

— Oamenii din Meonia, spune ea pe un ton febril, vor crede că sunt altfel decât tine.

— Ești altfel, zice Tantal râzând. Te vor iubi pentru asta, așa cum te iubesc și eu.

El își culcă apoi capul lângă inima ei și ea îi dă voie s-o tină în brațe.

În ultima lor noapte împreună, înainte ca el să plece, stau întinși goi pe pături și ascultă liniștea din palat. Încăperea e ca o cavernă, aerul adie răcoros, dar plăcut pe piele.

El îi povestește că în Meonia nu e niciodată liniște. Sunt păsări care cântă noaptea și torțele sunt mereu aprinse pe străzi și coridoare, iar servitori și gardieni stau în fața ușilor. Dar poți găsi și acolo liniște, când te plimbi prin grădini și pe sub colonadele umbroase, iar aerul are parfum de trandafiri și pe zidurile palatului sunt pictați grifoni și alte creaturi mitologice.

Corpul ei e ghemuit în brațele lui, în timp ce suflarea lui dulce îi gâdilă creștetul.

— Dar copilul nostru? îl întreabă. Se va antrena și va deveni un războinic puternic?

Dacă poartă în pântec un băiat, măcar nu i-l vor lua ca să-l antreneze, cum pățesc toate femeile spartane.

— Tu îl vei antrena, spune el. Tu vei fi regină și liberă să faci ce-ți place.

Îl sărută pe piept, simte aroma mirodeniilor din uleiurile pe care le folosește. El îi cuprinde fața în mâini și o trage mai aproape. Inima lui bate pe pielea ei. Clitemnestra lasă dorința să i se reverse prin vene, își lasă inima să se îngreuneze de dor. Prin ferestre se vede luna palidă ce le scaldă trupurile în lumină, de parcă ar fi niște zei.

Când se trezește, patul e rece în absența lui Tantal și încăperea e prea tăcută. Îi vine greață. Încearcă să și-o înăbușe, gândindu-se la vremuri mai fericite.

Își amintește cum se juca de-a v-ați ascunselea cu frații și sora ei. Odată, pe când se ascundeau de Polux, s-a furișat împreună cu Elena într-un sat de iloți aflat departe de palat. Cocioabele în care locuiau iloții erau de lemn, podelele lor, noroioase, străzile, înguste și pline de gunoaie. Pisici vagaboande și câini înfometați umblau după hrană, în vreme ce porcii și caprele stăteau în țarcuri. Elena se temea, dar mergea mai departe, de mână cu Clitemnestra. Niște copii micuți și jigăriți precum câinii din jurul lor ședeau în noroi și se jucau cu porcii. Priveau după Elena și Clitemnestra, cu ochii mari și sclipitori, cu trupurile fragile precum craniile bebelușilor.

— Hai să găsim un alt loc în care să ne ascundem, a spus Elena, iar pe fața ei se citea mila.

Clitemnestra a mers mai departe, până când a găsit un hambar puturos. A intrat iute, trăgând-o pe Elena după ea. Podeaua era acoperită de praf și excremente de animale, iar căldura era insuportabilă.

— Aici n-o să ne găsească, a spus Clitemnestra satisfăcută.

Lumina pătrundea printre bârnele de lemn, tărcând chipurile fetelor. Pentru a-și omorî timpul, s-au apucat să caute pietre albe.

— Nu-mi place aici, a spus Elena după o vreme.

— Cine nu riscă nimic e un nimic, a recitat Clitemnestra – era ceva ce spunea adesea tatăl lor.

— Dar e un loc oribil, a replicat Elena. Și dacă ne găsește preoteasa aici…

Când să-i răspundă, Clitemnestra l-a zărit – capul unui șarpe pândind în întuneric. Era gri, cu dungi pe spate.

— Nu te mișca, i-a poruncit Elenei.

— De ce? a întrebat sora ei și s-a răsucit, încremenind. E veninos?

Văzând că sora ei nu-i răspunde, Elena a stăruit:

— Eu cred că da. Nu e maro cu galben…

Mai multe lucruri s-au întâmplat atunci deodată. Clitemnestra s-a retras către intrarea în hambar. Elena a țipat. Șarpele a atacat fulgerător ca o spadă, dar, înainte să-și împlânte colții în brațul Clitemnestrei, o lance i-a străpuns capul. Apoi a intrat în hambar Polux, cu sufletul la gură. Și-a recuperat lancea și i-a verificat vârful îmbibat de veninul șarpelui. S-a întors către surorile lui, după ce i-a tras un șut reptilei moarte.

— V-am găsit, a zis el zâmbind. Ați pierdut.

Elena a râs, iar Clitemnestra a clătinat din cap, plină de admirație față de agilitatea fratelui ei. *Ucigător de șopârle*, așa își numesc spartanii vârful lăncii.

Mai târziu, pe când se întorceau în gineceu, Clitemnestra a luat-o pe Elena de mână. Era caldă și catifelată.

— Iartă-mă. Ți-a fost frică și eu n-am vrut să plecăm.

Elena a scuturat din cap.

— Nu mi-a fost frică, a răspuns. Eram cu tine.

Amintirea îi lasă un gust ciudat în gură. Pe vremea aceea, ea și Elena însemnau lumea întreagă una pentru cealaltă. Dar nimic nu poate rămâne la fel. Nu poți intra de două ori în același râu.

Burta îi crește, iar pe sâni își simte pielea încordată, încetul cu încetul se atenuează și grețurile. Revin în valuri, ca mareea, dar se retrag la fel de repede.

Absența lui Tantal e ca o umbră – o simte, dar, când se răsucește s-o privească, a dispărut. Se hotărăște să nu mai privească și să se scutească de o durere inutilă. Peste câteva luni se va întoarce, iar bebelușul se va naște, va fi arătat Bătrânilor și prezentat familiei sale. Pe urmă, ea va pleca în est și va deveni regina unui popor ale cărui obiceiuri îi vor fi străine.

Servitoarele de la bucătărie vin să-i taie părul. O pun să ia loc pe un taburet, îi piaptănă coama lungă, șatenă, pe urmă o retează cu un cuțit. Clitemnestra își amintește cum le privea pe femeile din palat care făceau tranziția de la fată la femeie, de la fiică la mamă. Retezat, părul ei acoperă pardoseala ca un covor, iar ea și Elena vor călca pe el, le va gâdila la tălpi.

Când servitoarele îi arată imaginea ei reflectată în vasul cu apă, Clitemnestra își atinge vârfurile părului scurt și se gândește că așa îi stă mai bine: îi pune în valoare ochii și pomeții.

Vine și preoteasa, iar mâinile ei pale, reci ating burta Clitemnestrei.

— Zeii ne privesc pe toți, spune și vocea ei scârțâie ca țipătul unui pescăruș. Îi binecuvântează pe cei loiali, iar pe ceilalți îi pedepsesc.

Nu-i spune Clitemnestrei dacă ea va fi binecuvântată sau pedepsită, dar ei nici că-i pasă. Copilul pe care-l poartă în pântec va moșteni tronul Meoniei, iar preoteasa nu are cum să împiedice acest lucru. Așa că o lasă să-și rostească vorbele sumbre, până când vine momentul să se întoarcă la templul ei.

— Ți-e frică să pleci? o întreabă Elena.

Stau împreună în fața căzii, cu privirea la apa clocotită care sclipește în lumina torțelor. Apusul se revarsă pe fereastra mică, luminându-le pielea

în roz și portocaliu. De aici, de sus, Sparta pare doar o adunătură de sate risipite de-a lungul Eurotasului ca o turmă de capre maro. Tantal i-a spus Clitemnestrei de multe ori că valea aceasta nu e mare lucru, în comparație cu meleagurile lui natale. Dar ei îi va fi dor de priveliștea munților, de piscurile lor învăluite în nori albi.

— Vei pleca și tu curând, spune Clitemnestra, apoi se dezbracă de tunică și intră în cadă.

Apa caldă îi clipocește pe piele. Elena se apucă s-o spele, în timp ce săpunul e parfumat și uleios pe degetele ei.

— De ce sunt întotdeauna femeile acelea care trebuie să plece? întreabă.

Ea încă mai crede că sora ei cunoaște răspunsul la orice întrebare, ca atunci când erau mici.

De ce sunt întotdeauna femeile acelea care trebuie să plece? Clitemnestra îi repetă întrebarea în gând, până când își pierde orice semnificație. Nu cunoaște răspunsul. Știe doar că ea nu resimte plecarea ca pe o pedeapsă, ci mai degrabă ca pe o binefacere. Viața în momentul acesta e ca atunci când te afli pe mare, și e numai apă în jurul tău, și nicio coastă la orizont, și lumea e doldora de posibilități.

Elena tace o vreme. Are o lumină ciudată în ochi când privește corpul surorii ei. S-au mai văzut de mii de ori goale, dar acum e altfel. Brațele, picioarele, șoldurile, gâtul, tot ce atinge Elena acum a fost atins de Tantal și ele nu pot ignora acest lucru. Amprenta lui se află în adâncul ei, încă invizibilă, dar prezentă, și în curând corpul Clitemnestrei se va transforma din pricina ei – se va coace, se va umfla. În ochii Elenei lucește mirarea, deși e și anxietate în felul cum se cramponează de umerii Clitemnestrei când îi săpunește, ardoare în gestul cu care-i stoarce părul.

Clitemnestra o lasă cu gândurile ei și ascultă sunetul picăturilor de apă. Înțelege durerea surorii

ei. Elena va fi obligată să-și înfrunte cea mai mare spaimă: corpul Clitemnestrei va începe să se deosebească de al ei, până când nu va mai exista vreo similitudine de care să se poată agăța.

Când se răcește apa, Elena se ridică și se îndepărtează de cadă. Ochii îi strălucesc, tânjind după atenția surorii ei.

— Mama mi-a spus că în curând vor sosi doi frați, zice, fiii lui Atreu, veniți de la Micene. Au fost surghiuniți și l-au rugat pe Tindareu să-i ajute.

Clitemnestra nu spune nimic, iar Elena continuă:

— Atreu, cel care i-a ucis pe copiii fratelui său și i-a servit la masă! Castor ne-a povestit despre ei, mai știi?

Clitemnestra își ațintește ochii asupra surorii ei.

— Tu, dacă nu vrei, nu va trebui să pleci. Viitorul tău poate fi așa cum ți-l dorești tu.

Îi oferă cuvintele ca pe o garanție, rostindu-le clar și cu băgare de seamă, deși ele par să se stingă în încăperea difuz luminată. Elena își pleacă privirea cu un zâmbet trist.

— Pentru tine o fi simplu. Pentru mine, nu.

Și pleacă, întorcându-se în camera pe care au împărțit-o o viață.

Când soarele scapătă în dosul munților și cerul albastru pal capătă culoarea argintului, două figuri minuscule străbat călare valea, urmând forma șerpuită a râului. Agamemnon și Menelau călăresc singuri, iar caii lor galopează ca și cum i-ar urmări cineva. Noaptea e tăcută și valea seamănă cu o scoică goală, care se va umple curând de ecoul violenței.

7. Fiii lui Atreu

Stă lângă ușile megafonului, ascunsă după o coloană. Are mâinile împreunate, își ține respirația și ascultă ce le spun fiii lui Atreu părinților ei.

Agamemnon are brațe puternice, brăzdate de cicatrici, și ochi lacomi, inteligenți. Fața lui e asimetrică, toată numai linii și muchii tăioase, iar felul în care privește are ceva descumpănitor, de parcă ar căuta slăbiciunea oamenilor din jurul său. Trăsăturile lui Menelau seamănă cu cele ale fratelui său, dar de departe, așa cum seamănă un râs cu un leu. E mai slab, mai chipeș, iar din expresia lui lipsește viclenia care se citește pe fața lui Agamemnon.

Au sosit noaptea târziu, cu caii obosiți până la limita epuizării. Servitorii s-au înghesuit printre coloanele de la intrarea în palat, curioși să-i vadă pe frații surghiuniți, pe descendenții blestemați ai regelui din Micene. Tindareu le-a urat bun-venit, deși se vedea încă sânge pe spada lui Agamemnon și se zăreau tăieturi recente pe fața lui Menelau. Plecaseră călare să-și salveze pielea și era obligația lui Tindareu să le îngăduie să rămână în palat. Un oaspete e întotdeauna sacru pe meleagurile lor, indiferent de faptele și crimele sale.

— Micene a fost luat cu forța și prin înșelăciune, îi spune Agamemnon lui Tindareu. Vărul nostru Egist ne-a ucis părintele și acum conduce împreună cu unchiul nostru Tieste.

— Dar poporul îi disprețuiește pe tată și fiu, adaugă Menelau.

— Înșelăciunea stă în firea familiei voastre, spune Leda cu răceală. Casa lui Atreu e blestemată.

Agamemnon face un pas înainte, de parcă ar vrea să atace, iar Clitemnestra mai că-l imită. Când mama ei își îndreaptă privirea către ea, se ascunde în dosul unei coloane. Tindareu a poruncit să nu se apropie nimeni de megaron, ceea ce a ațâțat-o pe Clitemnestra și mai mult să tragă cu urechea.

Menelau îl apucă pe fratele său de braț, de parcă ar vrea să-l rețină. Agamemnon rămâne pe loc.

— Vom lua Micene înapoi, spune Menelau. Și noi îl vom conduce.

Se face liniște preț de câteva clipe. Tindareu îi scrutează în tăcere, apoi cere să se mai aducă vin. O servitoare sare în picioare de la locul ei de lângă tron și iese grăbită din sală. Când trece pe lângă Clitemnestra, se privesc pentru o clipă. Două fete în umbră, nebăgate în seamă de nimeni, cu ochii sclipitori. Clitemnestra își duce arătătorul la buze și servitoarea se îndepărtează în grabă.

— N-a pus bunicul vostru la cale uciderea gazdei sale, a socrului său, într-o cursă de care? întreabă Tindareu.

— Ba da, zice Menelau.

Lângă el, Agamemnon tace, încordat.

— Și tatăl vostru, Atreu… Nu l-a ucis pe fratele său vitreg, Crisip?

— Ba da. Și pentru asta a fost exilat. Surghiunit la Micene.

— Așadar, Micene n-a aparținut dintotdeauna atrizilor, spune Tindareu, folosind numele descendenților lui Atreu. Cine conducea orașul înainte să fie exilat tatăl vostru acolo?

— Regele Euristeu, spune Menelau. Dar era plecat să lupte, astfel încât tatăl nostru a urcat pe tron necontestat de nimeni.

Tindareu deschide gura să mai spună ceva, dar Agamemnon i-o ia înainte.

— Micenienii ne respectă. Iar Micene e un oraș puternic, sortit măreției. Regele Euristeu a murit departe, în luptă, și n-a proclamat niciun moștenitor. Tatăl nostru a luat ce i se cuvenea. Familia noastră e blestemată pentru înșelăciunea predecesorilor, nu pentru ambițiile noastre.

Rostește fiecare cuvânt rar și limpede, cu un glas ferm și cutezător.

Ceva se schimbă pe fața lui Tindareu. E o expresie pe care Clitemnestra nu i-o cunoaște și care nu-i place. Leda dă să spună ceva, dar Tindareu o reține.

— Fii ai lui Atreu, spune Tindareu și glasul lui e diferit, parcă mai cald, pe meleagurile noastre se onorează legătura dintre gazdă și oaspete, iar eu nu voi fi cel care s-o desconsidere.

Agamemnon îngenunchează, Menelau îi urmează exemplul. Preț de o secundă, Clitemnestra o vede pe mama ei cum privește profund uimită în direcția tatălui său. Pe urmă, înainte ca frații să se ridice și s-o observe, Clitemnestra iese din sală cât mai discret cu putință. Se lasă cuprinsă de mânie, pieptul îi arde, dar nu înțelege nici ea de ce.

Palatul e schimbat de când a sosit Agamemnon. Curând, servitoarele învață să fie prudente în prezența lui, amuțesc când se apropie el, străbat în grabă coridoarele, când sunt nevoite să treacă pe lângă el. Îl evită cum pot, dar unele dintre ele – cele care-i pregătesc baia și-i fac curat în cameră – au mici vânătăi pe brațe și pe față. La cină, când îi toarnă vin și el le scrutează sânii și fețele, stau cu privirile plecate.

Bărbații, în schimb, par să-l respecte. Agamemnon și Menelau își iau obiceiul de a trece pe la gimnaziu când se antrenează războinicii spartani. Curând, toți băieții nu mai vorbesc decât despre fiii lui Atreu, despre cum îi provoacă la luptă pe tineri și câștigă fiecare întrecere. E un lucru nemaiauzit în Sparta, unde oaspeții și vizitatorii evită, de obicei, spațiul de antrenamente.

Lumea asistă la o schimbare ciudată. Sălile și coridoarele rămân la fel, cu pereții lor goi și ungherele lor întunecate, dar în dedesubturi licărește o lumină nouă, o promisiune nouă de violență. Pe Clitemnestra o duce cu gândul la un cer cenușiu și mohorât, cu nori nemărginiți, care nu se descarcă niciodată. Doar o primejdie extenuantă, fără sfârșit.

— Dacă vei continua să lupți gândindu-te că vei câștiga, vei continua să pierzi, Timandra.

Sunt pe terasă; Clitemnestra stă deasupra surorii ei mai mici, o ține la pământ cu piciorul. De când e însărcinată, nu mai are voie să se antreneze în gimnaziu, așa că-și găsește alte căi de a-și păstra condiția fizică, în vreme ce burta ei crește – lupte corp la corp cu sora ei, călărit, tras cu arcul și aruncarea suliței, seara, când e liniște pe terenul de antrenamente. O fac să nu se mai gândească la absenta lui Tantal.

În pofida vântului rece de iarnă, soarele strălucește și pardoseala e caldă sub tălpile lor. Elena șade într-un colț și râde de eforturile Timandrei de a-și învinge sora. Când Clitemnestra îi dă voie să se ridice, Timandra face o grimasă și încearcă să-i tragă un pumn.

— Nu lăsa pe nimeni să vadă că ești furioasă pentru că ai pierdut, spune Clitemnestra.

Îi pune piedică și Timandra cade din nou, dar se căznește să-și păstreze o expresie neutră. Totuși se îmbujorează și Elena pufnește iarăși în râs.

Se aud pași mărunți și repezi și o servitoare se ivește pe terasă, aducând lipii și miere. Îngenunchează lângă Elena să-i înmâneze vasul, atentă să le evite pe Clitemnestra și Timandra, care se luptă.

— Stai puțin, spune Elena și o apucă pe ilotă de braț.

Fata rămâne pe loc, în timp ce mâinile ei așază cu grijă vasul pe podea. Pe obraz are o vânătaie mare, precum cele pe care le capeți de la contactul cu mânerul unui pumnal. În spatele lor, Clitemnestra o apucă pe Timandra de braț și se preface că i-l sucește.

— Vezi? zice. Așa trebuie să luneci.

— Cine ți-a făcut asta? întreabă Elena, dar fata tace. Răspunde, îi poruncește ea.

Hota șoptește ceva imperceptibil, cu privirea în pământ. Clitemnestra pune capăt luptei cu Timandra, iar corpul ei se încordează brusc.

— Ce-a pățit? întreabă.

— Arată-i obrazul, poruncește Elena.

Hota face cum i se spune și, în lumină, pielea ei e transpirată și contuzionată, precum cea a unui cadavru în stare de descompunere. Plictisită, Timandra o trage de brațe pe sora ei.

— Agamemnon ți-a făcut asta, nu-i așa? întreabă Clitemnestra.

Servitoarea dă din cap. Vânătaia a început să se înverzească pe margini.

— Te-a siluit? insistă Clitemnestra, cu glasul frânt de mânie.

Timandra încetează să mai tragă de ea și scrutează atentă fețele surorilor ei. Liota clatină din cap.

— Nu-l interesează servitoarele, murmură.

— Atunci de ce te-a lovit?

Fata ridică din umeri.

— Poți să pleci, îi spune Elena cu blândețe.

Hota aruncă o privire speriată peste umăr, de parcă ar vrea să se asigure că n-a tras nimeni cu urechea, apoi se îndepărtează, cu părul ei negru ca o cârpă uleioasă înfășurată pe cap.

— Ar trebui să-i spunem mamei, zice Elena. Nu e prima oară când se întâmplă. Le-ai văzut pe sărmanele femei care-i pregătesc baia?

— Tu ce crezi, de ce nu s-o fi culcând cu servitoarele? întreabă Clitemnestra.

L-a văzut pe Agamemnon înhățându-le pe fete și știe că Menelau duce deseori servitoare în camera lui, pe cele mai drăguțe dintre ele.

— Nu sunt sigură, spune Elena, dar cred că îl interesează doar puterea, asta înainte de toate.

Pe cer, norii se adună ca oile pe o pajiște luminoasă. Clitemnestrei îi vine greață.

— Hai să intrăm mai bine, îi propune Elena cu o mină îngrijorată.

Clitemnestra își atinge burta și simte cum îi bolborosește stomacul. Pe urmă o îmbrâncește pe Timandra.

— Încă n-am terminat.

Timandra se retrage, își încleștează pumnii. Se repede spre ea, înfierbântată, dar Clitemnestra îi evită lovitura, dându-se în lături. Se luptă cu pumnii, se iau la trântă, sunt irascibile. Sunt mânioase și speriate, violența le colcăie sub piele ca viermii.

Deasupra lor, norii se întunecă, echimoze negre și albastre, împrăștiate pe cer.

O găsesc pe Leda în megaron, așezată pe tronul lui Tindareu. Soarbe vin dintr-o cupă mare, iar în părul ei sclipește o cunună de aur. Philonoe stă ghemuită în poala ei, cu părul negru ca pana corbului căzându-i peste frunte în șuvițe lungi.

— Ce e? întreabă Leda.

Are glasul răgușit, de parcă ar fi moțăit. Elena și Clitemnestra se apropie, iar mirosul de vin e tot mai puternic.

— Tatăl vostru e plecat la vânătoare, spune Leda.

Philonoe se foiește pe genunchii mamei, căutându-și o poziție mai comodă.

Elena își drege glasul.

— Pe tine te căutam, mamă.

— Hmm, mormăie Leda.

— Agamemnon a bătut iar o servitoare, spune Clitemnestra cât mai clar cu putință.

Tăcere. Apoi, spre surprinderea surorilor, Leda izbucnește în râs. Glasul ei răsună în sală ca o tobă militară, după care se stinge. Philonoe tresare.

— Nu mă mir, zice Leda în cele din urmă. Voi?

Elena și Clitemnestra schimbă o privire.

— Ar trebui să-l trimitem înapoi la…, începe Elena, dar Leda îi curmă vorba.

— Tatăl vostru n-are de gând să-l trimită nicăieri.

Vocea ei e rece, tăioasă. Mai bea puțin vin, care-i învinețește buzele.

— Nu? întreabă Elena.

Leda scutură din cap, în timp ce o mângâie pe Philonoe pe păr.

— Care dintre zei trage mai bine cu arcul, Artemis sau Apollo? întreabă Philonoe, urmărind firul propriilor gânduri.

— Amândoi, răspunde Leda agale.

— Vreau să trag și eu cu arcul ca Artemis, spune Philonoe.

— Atunci du-te și antrenează-te.

— Acum sunt obosită, se plânge fetița.

— Crezi că Artemis obosește vreodată? Crezi că se plânge vreodată?

Leda ridică tonul, îmbujorată. E destul de amețită. Philonoe pufnește batjocoritor și sare de pe genunchii mamei, după care iese grăbită din megaron. Leda își mai toarnă puțin vin.

— Tatăl vostru n-are de gând să-i alunge pe atrizi, fiindcă îi amintesc cum era el în tinerețe.

Clitemnestra deschide gura să protesteze, dar Elena i-o ia înainte:

— Tindareu n-are nimic în comun cu ei.

— Ba avea, mai demult. El și Icariu au fost exilați de către fratele lor vitreg, Hippocoon, la fel cum au fost exilați Agamemnon și Menelau.

— N-am știut, spune Clitemnestra.

— Asta s-a întâmplat înainte să te naști tu. Când a murit bunicul vostru Oebalus, Tindareu a devenit regele Spartei. Dar Hippocoon era gelos și crud. Avea obiceiul să-i provoace pe bărbați la luptă în gimnaziu, doar pentru a-i ucide cu pumnii. Tatăl vostru zice că era așa fiindcă nu fusese iubit ca el și Icariu. Pentru că, vedeți voi, el nu era fiul lui Gorgofone. Oebalus îl avea de la o altă femeie.

Clitemnestra îi strecoară o privire Elenei, care-și privește neclintită picioarele.

— Când Tindareu a devenit rege, Hippocoon l-a detronat.

— Dar cum? întreabă Clitemnestra. Spartanii sigur îl iubeau pe tata.

— Hippocoon avea deja mulți fii, de la multe femei, majoritatea sclave. I-a avut devreme, când abia împlinise cincisprezece ani. Când a urcat tatăl vostru pe tron, fiii lui Hippocoon erau deja mari și pregătiți să lupte pentru propriul tată, pentru propria moștenire. Icariu și Tindareu au fost surghiuniți, iar Hippocoon a ocupat tronul, a ucis pe oricine a încercat să se revolte și a sacrificat câțiva iloți pentru a câștiga favoarea zeilor.

Elena pare șocată. Clitemnestra își mușcă buzele. Sunt multe lucruri pe care nu le știe despre tatăl ei, despre țara ei. Viața în Sparta o face uneori să se simtă ca o prizonieră într-o mlaștină, cu picioarele înțepenite în mocirlă, doar ochii fiind liberi să pândească primejdiile iminente din jurul ei. Dar, de cum încearcă să privească dincolo, mocirla o înghite.

— Atunci, tatăl vostru l-a rugat pe Heracle să-l ajute, continuă Leda.

— Cel mai mare dintre eroii greci, șoptește Elena și Leda încuviințează.

— De ce a luptat Heracle pentru Tindareu? Ce legătură avea el cu toate astea? întreabă Clitemnestra.

— Când Heracle avusese nevoie de un refugiu, Hippocoon nu-l primise în Sparta. Așa că Heracle i-a ucis pe Hippocoon și pe fiii lui, iar tatăl vostru și-a recăpătat tronul.

Acum, Clitemnestra înțelege. Tindareu nu a repetat greșeala lui Hippocoon și nu i-a alungat pe cei doi războinici aflați la ananghie. Dar cum de nu vede că Agamemnon și Menelau sunt cruzi? Că sunt lipsiți de onoare? Tatăl ei a fost întotdeauna un bun cunoscător al oamenilor.

— Oricum, tatăl vostru e furios astăzi, spune Leda, întrerupându-i gândurile. De aceea a plecat la vânătoare.

Clitemnestra distinge în vocea mamei ei o iritabilitate care o face să-și adune puterile, de parcă s-ar aștepta să fie lovită.

— De ce?

— Preoteasa a făcut o nouă profeție.

— Tata nu crede în profeții.

— Ei bine, de data asta s-a enervat.

— Pentru că știe că e adevărat, spune în spatele lor un glas dogit.

Clitemnestra se întoarce atât de iute, încât mai că-și întinde un tendon la gât.

Preoteasa pășește spre tron. Părul ei negru e pieptănat cu cărare pe mijloc, picioarele ei alunecă la fel de silențios precum frunzele purtate de un curent de apă. Pe tron, Leda se îndreaptă de spate, cu o expresie de repulsie pe chip. Nu e niciun secret că o urăște pe preoteasă. *O femeie crudă, care trăiește de pe urma tăriei altora*, asta a spus Leda despre ea, când a întrebat-o Clitemnestra de ce pleacă de fiecare dată când vine preoteasa la palat, să stea de vorbă cu regele.

— Te-a chemat careva în megaron? întreabă Leda.

Preoteasa se oprește la câțiva metri de ele, iar mâinile ei palide se ițesc din mâneci ca niște gheare.

— Am venit să le aduc fiicelor tale profeția.

— Deci nu te-a chemat nimeni, remarcă Leda.

Preoteasa o ignoră.

— Afrodita e mânioasă, le spune Elenei și Clitemnestrei. Tatăl vostru nu-i aduce niciodată jertfe.

— Tu n-ar trebui s-o slujești pe Artemis? întreabă Clitemnestra.

Preoteasa o fulgeră cu privirea. Când vorbește din nou, vocea ei scârțâie ca lama unei spade frecate de piatră.

— *Fiicele Ledei se vor mărita de două și de trei ori. Și toate își vor părăsi soții legitimi.*

Își fixează asupra lor privirea, aceeași privire pe care o rezervă animalelor, înainte de sacrificiu.

— Asta e profeția.

Clitemnestra cască ochii la preoteasă. Să-și părăsească soțul? Cum poate să-i treacă preotesei așa ceva prin minte?

— Asta e voința zeilor, spune preoteasa. Veți fi disprețuite de unii, urâte de alții și pedepsite. Dar în cele din urmă veți fi libere.

Elena se întoarce spre mama ei. Pare derutată. Preoteasa nu a făcut niciodată profeții în prezența lor, și cu atât mai puțin referitoare la ele. Leda îi pune Elenei o mână pe umăr, de parcă ar vrea s-o protejeze de preoteasă.

— Ți-ai rostit profeția, spune. Acum du-te.

— Tu nu poți să-mi dai mie ordine, Leda, știi asta foarte bine, ripostează preoteasa.

Privirea ei zăbovește pe cupa de vin goală de pe pardoseală, în timp ce o umbră de dezgust îi traversează fața.

Leda înțepenește.

— Nu ești binevenită la palat. Întoarce-te la templul tău.

Mânia îi schimonosește fața, mâna ei se îndreaptă către pumnalul incrustat pe care-l ține la brâu, dar nu-l scoate.

Preoteasa nu se lasă intimidată. Înalță bărbia și spune:

— Tu ești o străină aici. Nu uita că eu m-am aflat în patul soțului tău cu mult înainte ca tu să te îndrăgostești de străinul acela.

Ochii ei rămân ațintiți asupra Elenei.

— IEȘI! AFARĂ! strigă Leda, care și-a pierdut orice stăpânire de sine. AFARĂ! SAU TE OMOR CU MÂNA MEA! AI ÎNȚELES?

Preoteasa rânjește. Leda prinde cu degetele mânerul pumnalului și preoteasa zăbovește, de parcă ar vrea s-o provoace. Apoi pleacă; picioarele ei sunt goale și palide ca luna, tunica lungă flutură în urma ei. Leda coboară valvârtej de pe tron și merge în urma ei până la ușă, cu ochii injectați.

— NU-MI PASĂ CĂ ZEIȚA TA E MÂNIOASĂ. NU E ZEIȚA MEA ȘI NICI NU VA

FI VREODATĂ! mai strigă după ea.

Preoteasa dispare în dosul ușii, iar Leda se întoarce, gâfâind. Clitemnestra și Elena stau nemișcate lângă tron, încremenite.

— Duceți-vă și voi, poruncește Leda. Acum.

— Ziceai că mânia e un lucru ce trebuie ținut în frâu, spune Elena cu ochi sfidători.

Treptat, devine conștientă de vorbele preotesei.

— Nu-mi pasă ce ziceam. Duceți-vă.

Clitemnestra o apucă pe sora ei de braț și o trage afară din sală. Când întoarce capul, vede că mama ei s-a prăbușit în genunchi și-și ține capul în mâini, de parcă s-ar teme că s-ar putea sparge dintr-un moment în altul.

Leda nu vine la cină, iar Elena și Clitemnestra nu întreabă de ea. Elena mănâncă încet, căzută pe gânduri. Clitemnestra privește carnea din farfuria ei, deși îi provoacă scârbă.

Seara e senină și răcoroasă. Ultimele raze ale soarelui de iarnă luminează sala, iar pe fereastră se văd munții conturați tăios, cu piscurile stropite cu zăpadă. Timandra și-a petrecut ziua în gimnaziu, iar acum le povestește lui Phoebe și Philonoe totul despre lupte.

— Menelau e atât de aprig, încât era cât pe-aci să-i spargă capul lui Licamede! Fără arme, cu pumnii goi! Am văzut cu ochii mei.

Înfulecă în timp ce vorbește, iar fața ei are o expresie nemaipomenit de agitată.

— Agamemnon a așteptat până la sfârșit și apoi l-a provocat pe cel mai puternic dintre bărbați. Cred că a vrut întâi să-i vadă cum luptă, ca să poată alege.

— E puternic ca un spartan, dar mai deștept, spune Tindareu.

Își taie carnea de porc din farfurie în bucăți mari, neregulate, apoi își înfige cuțitul într-una dintre ele.

— De ce, tată? întreabă Clitemnestra.

Tindareu mestecă fără grabă, căzut pe gânduri.

— Se teme de moarte, spune și-și mai îndeasă o bucată de carne în gură.

— De ce l-ar face asta mai deștept? Zeii ne invidiază pentru faptul că suntem muritori, spune Elena.

Tindareu o ignoră și Elena pleacă privirea, îmbujorată. Clitemnestra o apucă de mână peste masă.

— Agamemnon nu s-a luptat cu vărul său Egist când a avut ocazia, deși Egist îi ucisese tatăl și uzurpase tronul din Micene. A fugit și s-a refugiat aici. A fost o mișcare deșteaptă – în Grecia, un oaspete e întotdeauna sacru.

Tindareu dă din cap.

— Are răbdare, o calitate pe care puțini bărbați o posedă. Sunt sigur că se va răzbuna.

Tonul respectuos din glasul tatălui ei o înfurie pe Clitemnestra, dar încearcă să-l ignore.

— Și Menelau? întreabă Elena.

De data aceasta, Tindareu ia aminte la întrebarea ei.

— Menelau e un bărbat puternic, dar fratele său îl eclipsează. Curând vor deveni eroi și-și vor recăpăta tronurile.

Clitemnestra se lasă pe spate, în scaunul ei. Dacă Agamemnon îl eclipsează pe Menelau, Elena o eclipsează oare pe ea? Cea mai frumoasă femeie de pe meleagurile lor: așa e considerată Elena în întreaga Grecie, în vreme ce despre Clitemnestra nu se cunoaște nimic. Dar, în Sparta, cea mai iubită și cea mai respectată e Clitemnestra. Iar când Tantal a avut ocazia, a ales-o pe ea, nu pe Elena. Sora ta e drăguță, sigur că da, i-a spus Tantal odată, dar are ceva îmblânzit. Amândouă aveți foc la inimă, dar ea varsă apă peste el, în vreme ce tu îl ațâți. Asta se cheamă frumusețe.

Când ridică ochii, o vede pe Elena privind-o, iar fața ei își schimbă expresia în lumina focului. Vinovăția se strecoară în inima ei. Se întreabă dacă sora ei îi poate citi gândurile, pentru că Elena se ridică, iar scaunul ei scrâșnește.

— Sunt obosită, spune. Mă duc să mă odihnesc.

A doua zi dimineața, Clitemnestra se hotărăște să-i privească pe atrizi în timp ce luptă. Afară din palat, aerul e rece ca o lamă de bronz lipită de piele, iar copacii desfrunziți sunt ca niște brațe întinse către cer. Când ajunge în gimnaziu, Leda e deja acolo, așezată pe un scaun cu spetează înaltă, într-un colț al curții. Lângă ea, Timandra lustruiește o lance, cu genunchii și coatele noroite. Când o vede pe sora ei, sare în picioare.

— Uite! zice. Încep lupta.

Pe terenul de lupte, Agamemnon și un tânăr spartan merg în cerc. Sunt ca un leu și un lup, Agamemnon, cu părul lui lung, ondulat, care-i cade pe umerii lăți, băiatul, cu trupul lui slăbănog, păros. Iar un leu va fi întotdeauna mai puternic decât un lup – Clitemnestra știe asta foarte bine: leul luptă singur, lupul are nevoie de haita lui.

— Asta-i deștept și sprinten, spune Timandra însuflețită, arătând către băiat. L-am văzut în luptă.

— Când te lupți cu un animal mult mai puternic, inteligența nu ți-e de ajuns, replică Leda.

Tânărul spartan așteaptă ca Agamemnon să se apropie de el, mergând în cerc, pentru a-l surprinde într-un moment de dezechilibru. Are fața suplă, întunecată, ochii tăioși. Agamemnon dă să-l apuce, dar băiatul sare în dreapta lui. Într-o clipită, înainte ca ochii Clitemnestrei să-i poată urmări mișcările, Agamemnon îl răstoarnă pe băiat. Spartanul cade cu fața în jos și scoate un sunet strangulat. Începe să se târască, dar Agamemnon îi sare în spate. Îl apucă pe băiat de gât, îl strânge cu mâinile lui mari, brăzdate de cicatrici. Fața băiatului se afundă

în nisip, sânge îi țâșnește din nas. Se zvârcolește, disperat să respire, dar se îneacă cu propriul sânge. Se aude trosnetul coastelor care se fracturează, ceea ce o duce pe Clitemnestra cu gândul la trupurile de criminali izbindu-se de stâncile din Ceadas. Se întoarce către sora ei, dar Timandra nici nu tresare. Cunoaște și ea foarte bine sunetul.

Leda aleargă spre terenul de lupte, cu picioarele afundându-i-se în nisipul ud. Îl apucă pe Agamemnon de braț și-l împinge înapoi, făcându-se scut în fața spartanului, cu corpul ei. Pe moment, Clitemnestra crede că Agamemnon o va lovi pe mama ei, dar el se mulțumește s-o privească surprins. În spatele ei, tânărul spartan scoate un sunet stins, de durere. Trăiește.

— Ridică-te, poruncește Leda.

Agamemnon își șterge pe coapse nisipul roșu de pe mâini. Pe urmă, fără să-i adreseze un cuvânt Ledei, se duce la Clitemnestra. Vine la umbra copacilor și o apucă de braț cu blândețe, spre surprinderea ei. Clitemnestra vede cu coada ochiului cum Timandra își încleștează degetele pe lance.

— Sper că ți-a făcut plăcere să urmărești lupta, regina mea, spune Agamemnon.

E prima oară când i se adresează. Are o expresie dură ca piatra și trăsături prea tăioase, de parcă le-ar fi cioplit un sculptor neglijent.

— Leda e regina ta, spune Clitemnestra.

Agamemnon îi ignoră vorbele. Dă drumul brațului ei, iar Clitemnestra simte o arsură pe piele, în locul în care au atins-o buricele degetelor lui.

— Am auzit că ești o luptătoare iscusită, spune el. Acolo de unde vin eu, femeile nu se antrenează ca bărbații.

— Îmi pare rău pentru ele, spune Clitemnestra.

Agamemnon își încordează falca, dar nu-i răspunde. Muțenia lui e frustrantă. Clitemnestra ar prefera să-l lovească sau să fugă de privirea lui

scrutătoare, care-i jupoaie pielea de pe corp. Dar nu se mișcă din loc. Când el, în sfârșit, se pregătește să plece din gimnaziu, Clitemnestra i se alătură mamei ei, pe terenul de lupte. Timandra aruncă lancea din mână și vine fuga după ea. Împreună, privesc trupul frânt al tânărului spartan.

— Timandra, spune Leda, du-te după medic. Și adu niște opiu.

Fiica ei o tulește din loc, agilă ca o pisică. Leda se uită mai întâi la Clitemnestra, apoi la porticul unde se aflase Agamemnon până cu numai câteva clipe în urmă.

— Îi placi, spune în cele din urmă, iar ochii ei verzi sunt mătuiți precum cuprul coclit.

— Nu vede că sunt însărcinată?

Leda clatină din cap.

— Unii bărbați vor doar lucrurile pe care nu le pot avea.

Se întoarce la palat singură. Apa din Eurotas are culoarea argintului, iar pământul dimprejur e ca bronzul lichid. Se gândește la Leda și la preoteasă, la felul în care s-au înfruntat în megaron. Deși avea dreptate, mama ei a dat dovadă de lipsă de respect. Ea a fost cea care a învățat-o pe Clitemnestra că există modalități mai bune de a-ți trata adversarii, modalități mai bune de a-i umili. Dar, de data aceasta, s-a umilit singură. De ce nu o izgonise pe preoteasă? Poate încercase, dar Tindareu nu-i îngăduise. Gândul e dureros, ca o tăietură adâncă la gât.

Plouă. Străbate în grabă cărarea, sandalele ei sunt deja noroite. Când ajunge la grajduri, se oprește să-și tragă sufletul, adăpostindu-se lângă o iapă și mânzul ei. Îi bate ușor cu palma, ascultând ropotul stropilor de ploaie pe pământ.

Apoi aude un alt sunet, undeva în stânga ei. Își încordează auzul, ascunsă în dosul baloților de paie. E un țipăt slab – acum îl aude limpede. Se apropie și, după o claie de paie, vede spinarea lui

Agamemnon. Tunica lui – pătată încă de sângele băiatului, după cum observă Clitemnestra – e suflecată până la brâu, își ține mâinile pe șoldurile unei femei tinere. Fata geme și țipă, dar Clitemnestra nu-i vede fața. Face un pas înainte, cu gândul la flotă și la vânătaia ei.

— Las-o în pace, spune, iar glasul ei acoperă sunetul ploii.

Agamemnon se răsucește iute, în timp ce mâna îi zboară la cuțitul ce se bălăbănește la tunică. Fata se îndreaptă, fără a catadicsi să-și acopere trupul despuiat, și zâmbește la vederea Clitemnestrei. E Cinisca.

— Ce vrei? întreabă.

Pe picioarele ei puternice, cicatricile se încolăcesc ca niște șerpi. Are sânii mici, cu sfârcuri mari, maro. Pe un sân are un semn din naștere mare, pe care Clitemnestra nu l-a remarcat în gimnaziu. Se întoarce către Agamemnon, care-și ține mâna strânsă pe cuțit. E diferit de pumnalele spartanilor, semănând mai degrabă cu cuțitele pe care le folosesc bărbații la scosul mațelor de porci.

— Ia mâna de pe el, îi poruncește Clitemnestra.

El nu o ascultă.

— Tu ne-ai întrerupt.

— E palatul meu.

— Iar eu sunt oaspetele vostru.

Cinisca își trage chitonul, peste care îmbracă o mantie mai lungă.

— Întoarce-te la palat, stăpâne, spune Cinisca. Vin și eu imediat.

El o privește cu ochii lui duri, dar nu pare enervat. Pleacă fără să-i arunce Clitemnestrei nicio privire, silueta lui fiind rapid înghițită de întuneric și ploaie. Cinisca se apleacă să-și lege sandalele.

— Știi, nu poți să le ai pe toate, spune ea.

Clitemnestra se încruntă.

— Chiar crezi că vreau un bărbat ca el?

Cinisca ridică privirea. Izbucnește în râs.

— Ai crezut că mă violează.

— N-am știut că erai tu.

— Atunci nu l-ai fi oprit?

Clitemnestra ezită.

— Las-o baltă, continuă Cinisca. Acum știi că nu m-a silit la nimic. Orice femeie ar fi bucuroasă să fie cu un bărbat ca el.

— Nu prea cred.

Cinisca râde disprețuitoare.

— Asta fiindcă nu recunoști puterea nici măcar când o ai în fața ta.

Și-a legat sandalele. Îi mai aruncă o privire triumfătoare Clitemnestrei, de parcă tocmai ar fi ieșit învingătoare într-o luptă, și pleacă.

Când ajunge în sfârșit la palat, Clitemnestra e udă până la piele și dârdâie. Pe coridoare miroase a umezeală și mucegai, iar torțele sunt pe cale să se stingă. Se duce grăbită în gineceu și bate la ușa dormitorului pe care-l împărțise cu Elena. 1 se deschide imediat. Sora ei stă sprijină de toc, înfășurată într-o tunică groasă de lână.

— Ce e?

— Pot să dorm la noapte aici? întreabă Clitemnestra.

— Sigur că da, răspunde Elena și îi zâmbește slab. Oricum nu prea pot să dorm când sunt singură.

— Nici eu.

Clitemnestra se așază pe taburetul de lângă pat, iar Elena îi dă o tunică de lână, călduroasă.

— Cinisca era la grajduri cu Agamemnon, spune Clitemnestra după ce a încetat să mai clănțăne din dinți. Era în ea.

— De unde știi?

— I-am văzut. Adineauri.

Elena ridică din umeri.

— Oamenii cruzi își caută întotdeauna compania.

Clitemnestra își înfășoară picioarele în tunică, pipăindu-și fiecare deget.

— E ceva diferit în felul lui de a fi, spune.

— Da, încuviințează Elena.

— Nu-mi place să fiu în preajma lui.

Elena îi zâmbește timid.

— Poate fiindcă te sperie. Singurii oameni care te sperie sunt cei cărora nu le înțelegi motivele.

Se așază pe taburetul ei și-și toarnă puțin vin diluat. Pe masă, lângă urciorul cu vin, e un colier din rozete de aur. Clitemnestra n-a mai văzut ceva atât de frumos.

— Unde l-ai găsit?

Elena privește colierul cu un aer absent, în timp ce părul auriu îi cade liber în jurul umerilor. Acum arată atât de diferit una de cealaltă, nici n-ai zice că sunt rude de sânge.

— Nu contează, spune.

Clitemnestra vrea s-o contrazică, dar Elena i-o ia înainte.

— Ce semnificație crezi că are? întreabă. Profeția.

Înalță capul, privirea ei e arzătoare, ca de fiecare dată când așteaptă un răspuns de la sora ei.

Clitemnestra trage aer în piept. Brusc își simte fața amorțită.

— Nu cred că are vreo semnificație.

Elena o privește cu ochi mari.

— Nu crezi în ea?

— Am crezut noi vreodată în profeții?

Elena nu-i răspunde. Chipul ei e la fel de vulnerabil ca atunci când era mică, înainte de a fi învățat să-și ascundă slăbiciunile. Pipăie colierul, îi atinge cu degetele fiecare floare de aur. O clipă, Clitemnestra se gândește că va abandona subiectul, dar Elena întreabă:

— Tu știai despre Tindareu și Leda?

— La ce te referi?

Elena ridică ochii și albastrul lor pal e rece ca un râu înghețat.

— Știi la ce mă refer.

— Nu știam despre tata, spune Clitemnestra.

Observă o schimbare în expresia surorii ei, o înăsprire a trăsăturilor ei delicate. Nu are cum s-o împiedice.

— Deci ai știut despre Leda. Ai știut că s-a culcat cu un alt bărbat.

Clitemnestra nu se clintește. Simte cum îi clocotește mânia sub piele și mai simte și altceva, ceva rece și alunecos. Frică.

— Ai știut și nu mi-ai spus, repetă Elena.

— Am auzit doar ce zicea Castor, dar nu era nici el sigur.

— Deci cine e tatăl meu? întreabă Elena și strânge colierul în pumn.

— Nu știu. Am știut doar că Leda s-a îndrăgostit de un străin care a plecat de la palat înainte să te naști tu.

Elena întoarce capul. Clitemnestra se simte ca pălmuită.

— De ce m-ai mințit?

— Nu te-am mințit.

Elena clatină din cap. Spațiul dintre ele se mărește, e ca un vârtej care le atrage în bezna lui.

— Dar Polux? întreabă Elena.

— Ce-i cu el?

— El știa?

— El zice că nu-și amintește și nu vrea să spună nimic.

Elena râde, un sunet rece, străin pentru Clitemnestra.

— Pentru că mă iubește.

— Și eu te iubesc, spune Clitemnestra.

Elena întoarce capul la ea. Are o privire ciudată.

— Nu, tu nu mă iubești. Tu m-ai mințit. Și acum, te rog, pleacă.

E mai rău decât să fii lovită, mai rău decât să fii înjunghiată. Durerea fizică poate fi alinată, Clitemnestra a învățat acest lucru, dar ce să faci cu durerea aceasta? Nimeni n-a învățat-o ce să facă. Se ridică în grabă, iese și închide ușa în urma ei. Se simte fără vlagă, un gol o absoarbe dinăuntru. Își duce mâinile la față și simte umezeala de pe propriii obraji. Asta o face să se înfurie și mai rău. În dosul ușii, o aude pe sora ei cum lovește cu pumnul în taburet sau în masă. Ar vrea să se întoarcă, dar acum pare imposibil să mai deschidă vreodată ușa.

8. Cea mai frumoasă femeie

Când Elena avea paisprezece ani, eroul Tezeu a sosit în Sparta pentru ea. De ani buni, în toate ținuturile, umbla vorba despre faptele lui mărețe – luptele împotriva bandiților de pe drumurile primejdioase către Atena, uciderea unui rege în locul sacru Eleusina. Nu există onoare mai mare decât să atragi atenția unui asemenea bărbat, a spus Tindareu.

— Ce vrea de la mine? a întrebat-o Elena pe Leda. Sunt prea tânără să mă mărit.

— Vrea să te vadă, atâta tot.

— Se crede fiu de zeu, a pufnit Polux, așa că-și dorește o nevastă divină.

Elena s-a încruntat.

— Eu nu sunt divină, a răspuns ea, după care a repetat, și sunt prea tânără să mă mărit.

Tezeu a sosit în Sparta însoțit de prietenul său Piritou, un prinț al lapiților, al unui trib din munții nordici. Tezeu era frumos ca un zeu, chiar mai frumos decât Polux, în vreme ce Piritou avea o barbă stufoasă și pielea arsă de soare. Le plăcea să vorbească despre aventurile lor, despre cum legaseră prietenie după furtul unei cirezi de vite, despre toate fetele pe care le seduseseră. Râdeau amintindu-și, iar oamenii de la palat râdeau împreună cu ei, de parcă fetele acelea ar fi fost lipsite de orice interes și folos. Tezeu era sincer

convins că toate femeile doreau să-i facă pe plac, după cum și-a dat seama Clitemnestra. În ceea ce privește restul lumii, ori îl plictisea, ori îl agasa. Doar Piritou îl făcea să râdă, îi făcea ochii să scânteieze de încântare.

— Să nu aveți încredere în bărbații care găsesc alinare doar la alți bărbați, le-a spus Castor Elenei și Clitemnestrei într-o dimineață, pe când îi urmăreau pe Tezeu și Piritou luptând în gimnaziu. Nu respectă pe nimeni, cu atât mai puțin o femeie.

Tezeu a ticsit de cadouri sălile Spartei – printre ele, patul din abanos egiptean –, dar n-a cerut pe nimeni în căsătorie. Curând, toți au uitat pentru ce venise la palat. Apoi, într-o zi de vară, Tezeu a declarat că e pregătit să se întoarcă la Atena și să-i succeadă tatălui său la tron.

În noaptea dinaintea plecării, în timp ce servitorii dormeau și Piritou pregătea caii, Tezeu a intrat în camera Elenei și a răpit-o, silențios precum aerul. Clitemnestra s-a trezit dimineața devreme, singură în patul egiptean. A țipat și a dat fuga la tatăl ei, cu inima bătându-i dureros de repede. Castor și Polux au ieșit în grabă și i-au adunat pe servitori, până când au dat peste un ilot care-l văzuse pe Tezeu călărind către est.

— O duc pe Elena în micul oraș Afidne, stăpânii mei, a spus ilotul când l-au adus în megaron.

Clitemnestra nu știa unde se afla Afidne sau ce însemna acest lucru. Polux a lovit cu pumnul în peretele pictat și a ieșit valvârtej din sală. Castor și Clitemnestra s-au dus după el. Ajunși la grajduri, Castor a oprit-o pe Clitemnestra.

— Tu rămâi aici, i-a spus.

Când Clitemnestra l-a ignorat și și-a luat un cal, Polux a strigat la ea:

— Nu l-ai auzit pe fratele tău? Tu rămâi aici.

Au dat pinteni cailor și au dispărut într-o trâmbă de praf.

Obligată să aștepte fără nicio veste despre ființa cea mai dragă ei, Clitemnestra s-a refugiat în templul lui Artemis. Acolo, lângă un izvor de la poalele muntelui, a stat între două coloane de lemn și s-a rugat. Nu știa prea bine să se roage, fiindcă era agitată. La scurt timp a renunțat și s-a învârtit în jurul zidurilor de chirpici, până când l-a surprins pe Tindareu stând de vorbă cu preoteasa.

— Nu înțeleg de ce au plecat fiii tăi după ea, Tindareu, spunea preoteasa. Orice fată s-ar simți onorată să se culce cu Tezeu. Elena a ajuns la vârsta măritișului și e încă fecioară.

Preoteasa avea flori în păr și o rochie lungă, subțire, care lăsa să i se întrevadă corpul colțuros.

— O vreau pe Elena înapoi, a spus Tindareu.

După care, simțindu-se privit, s-a întors și a văzut-o pe Clitemnestra. A plecat de lângă preoteasă, s-a apropiat de ea și a spus:

— Hai să ne rugăm împreună pentru întoarcerea surorii tale.

Frații ei s-au întors la căderea nopții. Elena zăcea întinsă pe calul lui Polux, cu capul sprijinit de brațele fratelui ei, cu mâinile pline de zgârieturi. Clitemnestra era încă la templu cu tatăl ei, când i-a văzut venind, în viața ei nu se rugase atât. A sărit în picioare și a fugit la palat.

Două servitoare au condus-o pe Elena în gineceu, în vreme ce Castor și Polux stăteau de vorbă cu Tindareu și Leda.

— Când am ajuns noi, Tezeu plecase deja, spunea Castor, dar am găsit-o. Doi țărani ne-au spus unde se ascunsese.

— Ce i-a făcut? a întrebat Leda.

— Trebuie să se odihnească. Și le voi cere femeilor de la bucătărie să-i ducă în cameră grăsime de gâscă.

Leda și-a îngropat fața în mâini. Pe vremea aceea, Clitemnestra nu știa ce însemna, nu știa că grăsimea de gâscă amestecată cu ierburi zdrobite

le ajuta pe femeile care aveau dureri după ce se culcaseră cu un bărbat.

— Ne vom întoarce mâine, a spus Polux, acum când Elena e în siguranță. Iau cu mine zece dintre cei mai buni bărbați ai noștri și devastăm Afidne.

Părea rătăcit, consternat. Tindareu a clătinat din cap.

— Tezeu e acum regele Atenei. Atena e un oraș puternic și nu putem începe un război, nu dintr-un asemenea motiv.

Un asemenea motiv. Clitemnestrei îi venea să-și smulgă părul din cap, dar Polux i-a luat-o înainte.

— Omul acesta a violat-o pe fiica ta, doar așa, ca să se amuze. Nici măcar nu a cerut-o în căsătorie!

— Asta-i bine pentru Elena, a intervenit Castor. Bănuiesc că n-ar fi vrut să se mărite cu el.

Tindareu a fluturat din mână.

— Tezeu e un erou și face ceea ce fac toți eroii. Știți voi câte fete ca Elena există? Credeți că frații lor vor să înceapă un război pentru ele? Nu, pentru că nu sunt proști.

Și cu asta, basta.

Când s-a întors în camera lor, aerul era înțepător, sufocant, dar Clitemnestra a îndurat. Era vina ei că o luaseră pe Elena: dacă s-ar fi trezit, dacă l-ar fi văzut pe Tezeu…

Când s-a așezat pe pat, Elena părea deja adormită, așa că s-a întins pe spate în întuneric și și-a tras pătura peste ea.

— Au dat cu zarul, a spus Elena deodată, cu un glas atât de stins, încât Clitemnestra abia a auzit-o. Au dat cu zarul și Tezeu a câștigat. Așa că am fost a lui.

Clitemnestra a rămas tăcută. S-a întors către Elena și a cuprins-o cu un braț. S-a căznit să rămână trează toată noaptea. Când s-au ivit zorile,

a cedat, îi amorțise brațul, dar îl ținea în continuare înfășurat în jurul surorii ei.

A doua zi după cearta lor, Clitemnestra nu știe unde să se ducă. Umblă de colo-colo prin încăpere, îi vine să urle sau să spargă ceva. Dar se pare că e în stare doar să meargă, picioarele ei calcă fără astâmpăr înainte și înapoi, înainte și înapoi. Îi vâjâie capul și nu poate gândi limpede. Se stropește cu apă rece pe față și iese din cameră, în căutarea surorii ei.

Când trece pe lângă servitorii ce trebăluiesc și băieții care se întorc asudați de la antrenamente, se răzgândește. Poate că Elena nu mai e supărată pe ea. Poate a înțeles că nu e vina Clitemnestrei. Poate că a stat de vorbă cu mama lor, care i-a explicat de ce a ținut secret numele tatălui ei. Posibilitățile sunt ca niște plute rupte, abia dacă o mențin la suprafață pe o mare furtunoasă.

Sub copacii care împrejmuiesc terenul de lupte, un băiat rănit șade la picioarele medicului. Bărbatul îi curăță băiatului tâmpla, unde pielea e tumefiată și un cucui întunecat, dur iese în relief ca o stâncă ce răsare din mare. Lângă ei, Elena strivește ierburi, cu fruntea încrețită de concentrare.

Când o vede pe sora ei, se oprește din strivitul ierburilor, dar nu pleacă de lângă medic.

— Elena, spune Clitemnestra, incapabilă să găsească un alt cuvânt.

Sora ei scutură din cap. O privește, dar nu o vede cu adevărat. Are privirea goală. Clitemnestra tresare, se simte respinsă. Elena n-a privit-o niciodată așa, nici măcar o singură dată. De obicei se uită la ea cu atenție, cum se uită un vânător în copaci, după cea mai mică mișcare.

— Putem să…? începe Clitemnestra, dar Elena îi taie vorba.

— Ar fi trebuit să-mi spui adevărul, zice cu răceală.

Are dreptate, iar Clitemnestra nu are ce să-i răspundă. Se gândește să-i spună: Am făcut-o ca să te protejez, dar asta ar suna stupid.

Simte cum se scurge din ea toată fericirea, așa cum picură apa pe pământ când storci o tunică îmbibată. Îi întoarce spatele și pleacă.

Zilele trec. Iarna e mai geroasă și vântul suflă cu putere. Apa Eurotasului îngheață și copiii se zbenguiesc, alunecând pe ea. Zilele sunt întunecate, copacii, goi.

Clitemnestra nu s-a mai simțit niciodată atât de singură. Tânjește după soțul ei. Între timp o fi ajuns în Meonia, sade pe tronul lui aurit și-și anunță însurătoarea și moștenitorul. Clitemnestra își imaginează fețele bărbaților din jurul lui, reacțiile lor. Le vede veșmintele și bijuteriile sclipitoare, țesăturile fine și uleiurile parfumate. Pe urmă se gândește la mâinile lui Tantal pe ceafa ei, la brațele lui în jurul burții ei și i se strânge stomacul de dor.

Timandra e singura la care găsește alinare. Ea o însoțește acum în megaron, stă cu ea și cu Tindareu când vin oamenii de rând să-și prezinte doleanțele. În sala cu tavan înalt, Timandra ascultă, învață și deseori șoptește la urechea Clitemnestrei, dornică să spună ce gândește și să facă sugestii.

— Ești prea mică, spune Clitemnestra.

— Sunt doar cu trei ani mai mică decât tine, îi amintește Timandra.

Deși corpul ei e tot zvelt și agil ca al unui copil, fața ei s-a schimbat, s-a maturizat. Ochii ei sunt negri ca o noapte fără stele, iar părul ei, maro ca scoarța de alun.

— Deocamdată asculți, îi poruncește Clitemnestra.

— Dar tu nu asculți niciodată când ți se spune să-ți ții gura, remarcă Timandra.

Clitemnestra râde și până și Tindareu zâmbește, amuzat de remarca fiicei sale.

E după-amiaza târziu și ascultă deja de câteva ceasuri bune cererile oamenilor. Focul din vatră scoate un fum gros și în sală e prea cald.

În momentul acesta sosește Menelau, singur. Lumina apusului cade pe silueta lui, pe părul lui roșu arzător, de culoarea scânteilor în întuneric. Își așază spada de bronz pe podea, în semn de respect, și se apropie de tron. Clitemnestra își mușcă buza. Nu se încrede în bunăvoința lui, în plecăciunile pe care le tot face în fața lui Tindareu. Îi amintește de Tezeu, la sosirea în Sparta – frumos și violent, arogant, dar respectuos.

— Nu te așteptam, Menelau, spune Tindareu domol. Mă gândeam că ești în gimnaziu.

Menelau zâmbește. Ochii lui sunt căprui-aurii, ca ai lui Agamemnon, dar privirea lor nu e la fel de dură.

— Am venit să-ți cer ajutorul.

— Și fratele tău? întreabă Tindareu.

— Va veni și el imediat. Am două cereri, dar pe una din ele ți-o adresez mai bine singur.

Tindareu dă din cap și cheamă o servitoare.

— Adu-ne apă și mâncare, poruncește, după care se întoarce către Menelau. Îți voi asculta cererile, fiu al lui Atreu, dar hai să și mâncăm ceva. A fost o zi lungă.

Servitoarea dispare din sală și se întoarce la scurt timp în fugă, cu un lighean de argint într-o mână, pentru spălatul mâinilor, și cu un platou cu carne și brânză în cealaltă. Timandra, care stătuse nerăbdătoare în picioare și-și descurcase părul, se așază tăcută pe un taburet, lângă Clitemnestra.

Tindareu își ia o fleică grasă și întreabă:

— Spune-mi, Menelau, ce dorești?

Menelau ezită înainte de a vorbi.

— Pe fiica ta.

Timandra cască gura, iar Clitemnestra își duce instinctiv o mână la burtă. Fără să se întrerupă din mestecat, Tindareu întoarce capul întâi la ea, apoi la Menelau.

— Pe care dintre ele? întreabă.

Menelau își încruntă sprâncenele. Se uită la Clitemnestra și Timandra, de parcă abia acum și-ar da seama că sunt și ele de față. Pe urmă, ca de la sine înțeles, spune:

— Pe Elena.

— Aha.

Tindareu scuipă osul pe platou.

— Aflu că e pregătită pentru măritiș și aș face-o regină în Micene, care, după cum bine știi, e unul dintre cele mai bogate orașe.

— Aha, repetă Tindareu.

Își duce o mână la tâmplă, de parcă ar vrea să-și potolească o durere de cap, expunându-și cicatricea zbârcită de pe dosul palmei, de pe vremea când, tânăr fiind, se antrena luptându-se cu lupii în pădure.

— Ce spui, Tindareu? întreabă Menelau.

— În Sparta, femeile sunt cele care-și aleg de obicei soții, îi atrage atenția Tindareu.

Menelau pare surprins, dar își recapătă iute stăpânirea de sine.

— Am auzit. Dar nu cred să fie o problemă.

— Nu te-ar alege pe tine nici în ruptul capului, spune Clitemnestra, incapabilă să se abțină.

Menelau își fixează privirea asupra ei. Timandra se apleacă spre ea, de parcă ar vrea să-i șoptească ceva la ureche, dar Clitemnestra o reține cu un gest din mână. Vrea să-i asculte pe bărbați.

— Chiar dacă Elena te-ar vrea, spune Tindareu, frumusețea ei e bine-cunoscută în toate ținuturile noastre. Mulți pețitori, de pe tot cuprinsul Greciei, așteaptă momentul în care va fi pregătită pentru măritiș.

— Atunci cheamă-i pe toți aici, spune Menelau, și las-o pe Elena să aleagă.

Se face liniște. Vorbele lui răsună în mintea Clitemnestrei. Iată-l, se crede mai presus de

oricine, crede că poate s-o aibă pe Elena. Îi vine să râdă.

Timandra se apleacă iar spre ea, nerăbdătoare să-i vorbească, dar Clitemnestra o strânge de mână, dându-i de înțeles că nu se cade.

— Asta voi face, consimte Tindareu. Voi trimite vorbă că Elena e pregătită să se mărite și-i voi chema pe toți pețitorii la Sparta. Dar chiar și așa, tu nu vei avea nici pământuri, nici bogății de oferit. Când ați sosit aici, mi-ați spus că aveți un plan cum să recuceriți Micene. Mi-ați fost oaspeți un anotimp întreg și Micene tot nu e al vostru.

— Ai dreptate, spune Menelau. Și cu asta ajungem la a doua mea cerere.

Înainte de a mai spune ceva, intră în sală Agamemnon. Aruncă o privire la spada pe care fratele său a depus-o pe podea, dar își păstrează cuțitul de vânătoare la brâu. A tras cu urechea, își dă seama Clitemnestra. Când el își ocupă locul lângă Menelau, ea se silește să ridice privirea, s-o îndrepte către ochii lui duri. El îi ignoră prezența.

— Ah, Agamemnon, spune Tindareu fără chef, la și mănâncă.

Servitoarea iese iar din umbră și-i oferă lui Agamemnon platoul cu carne. El apucă osul pe care l-a scuipat Tindareu adineauri, îl dă deoparte și mănâncă o bucată de brânză.

— E timpul să recucerim Micene, spune. Nu mai putem aștepta.

— Sunt de acord, încuviințează Tindareu. Trebuie s-o faceți înainte să se obișnuiască oamenii cu noul lor rege.

— Tieste nu e rege, îi atrage atenția Menelau, dar Agamemnon, dintr-o singură privire, îl face pe fratele său să amuțească.

— Ai fost o gazdă generoasă, Tindareu, spune Agamemnon. Și cu părere de rău ne vedem nevoiți să-ți mai cerem o favoare, dar te asigur că ți-o vom plăti înzecit.

Tindareu ridică din sprâncene, așteptând. Văzând că Agamemnon tace, el continuă:

— Nu pot să vă dau armata mea.

Agamemnon scutură din cap, cu un zâmbet rece pe față.

— Tot ce ne trebuie e binecuvântarea ta și zece dintre cei mai buni bărbați ai tăi.

E un plan ingenios – până și Clitemnestra se vede obligată să admită. Agamemnon își alege zece războinici, pe cei mai buni și mai iuți cățărători, împreună cu atrizii, se vor duce călare la Micene, își vor ascunde caii suficient de departe de cetate și vor escalada zidurile orașului. Intrarea în Micene, Poarta Leilor, e imposibil de străpuns fără a declanșa alarma, le explică Menelau, dar, odată pătrunși în incintă, se vor răspândi în fugă pe străduțele înguste din partea de jos a orașului, acolo unde trăiesc oamenii de rând, îi vor ucide pe gardienii care stau ascunși în ganguri, apoi se vor cățăra în partea de sus a cetății, până la palat. Când Clitemnestra obiectează, atrăgându-le atenția că oamenii ar putea declanșa alarma, Agamemnon scutură din cap.

— Oamenii îl urăsc pe Tieste, le explică el. Nouă ne sunt fideli.

— Și dacă nu vă sunt? întreabă Tindareu.

— Îi vom ucide înainte să apuce să fugă.

Clitemnestra se gândește la cuvintele lui. O șochează faptul că, pentru atrizi, o viață nu e mai presus de alta. Ea a crescut în Sparta cu conștiința faptului că egalitatea este un produs al naturii și că unii bărbați și unele femei sunt *homoioi,* de-o seamă, în vreme ce alții și altele, nu. I-a fost greu să vadă cum îi ucid spartanii pe iloți pentru cea mai mică culpă, de pildă pentru faptul de a fi trecut pe lângă ei, dar a îndurat acest lucru, gândindu-se că e singurul mod de viață. Însă Agamemnon și Menelau vorbesc despre uciderea unor oameni fără a tine seama de statutul sau originea lor. Nicio

viață nu contează pentru ei, cu excepția propriilor vieți.

Merge pe coridoarele întortocheate din palat, cu mâinile pe burtă, cu picioarele dureroase. *Vor pleca*, își spune sieși și copilului ei. *Vor pleca și nu se vor mai întoarce niciodată*. Un zâmbet slab îi înflorește pe chip, își atinge cu mâna curbura lină: curând va începe să se vadă și prin tunică. Și, cu cât se face mai mare bebelușul ei, cu atât e ea mai aproape de Tantal.

Intră în sala în care e servită masa, dornică să bea ceva. Nu e nimeni înăuntru, cu excepția Timandrei, care șade cu picioarele pe masă și înfulecă pâine și pește sărat.

— Dacă te-ar vedea Leda așa, ar pune să fii biciuită, zice Clitemnestra.

Timandra înghite o îmbucătură mare de pește, scoțându-și un os dintre dinți.

— Mă îndoiesc, zice. Și apoi face și ea la fel când e singură aici.

Clitemnestra își ia o cupă și-și toarnă puțin vin diluat.

— Acum pot să-ți spun? întreabă Timandra.

— Ce să-mi spui?

— Am încercat să-ți vorbesc în megaron, dar nu m-ai lăsat.

— Trebuia să ascult ce avea de spus Menelau.

— Da, replică Timandra. Dar am văzut ceva zilele trecute.

Ia o smochină și mușcă din ea, iar pulpa întunecată se sparge între dinții ei. În același timp, îi aruncă Clitemnestrei o privire care sugerează plăcerea de a deține un secret, ceva ce tânjesc și alții să afle.

— Ce-ai văzut? întreabă Clitemnestra.

— Pe Elena cu Menelau.

Clitemnestra se îneacă cu vinul. Timandra râde, dar apoi, văzând expresia surorii ei, redevine serioasă.

— Erau împreună la marginea livezilor din afara palatului, adaugă Timandra.

— Ai auzit ce spuneau?

— Menelau zicea că, de cum vor recuceri Micene, îi va dărui o stofă prețioasă, vopsită cu purpură, ceva din Creta, cred.

Clitemnestra se ridică în picioare, deși o doare tot corpul.

— Și ce-a spus Elena?

Timandra ridică din umeri.

— Nu mai știu. Era frig și mă grăbeam – aveam o întâlnire.

Clitemnestra remarcă dezamăgirea din privirea surorii ei, văzând că nu o întreabă de întâlnire. Dă să plece, dar Timandra adaugă:

— Îți zic asta fiindcă eu cred că Menelau are dreptate. E posibil ca Elena să-l aleagă pe el.

Clitemnestra dă din cap, deși nu înțelege sau nu crede nimic din toate acestea. Trebuie să stea de vorbă cu sora ei.

Multă vreme după ce o siluise Tezeu, Elena se trezea urlând. Câteva momente, înainte de a înțelege că e în siguranță, în pat, lângă sora ei, corpul i se zvârcolea și se zbătea în chinuri. Clitemnestra o veghea necontenit. O ținea de încheietura mâinii, simțea cum îi crește pulsul și-și punea mâinile pe obrajii surorii ei.

— Iar a venit, spunea Elena, iar Clitemnestra băga de seamă că mintea îi umbla aiurea, că era captivă în visul ei. Mă zbat, dar până la urmă tot izbutește să mă doboare.

Pentru a-și tine în șah durerea, Clitemnestra visa că-l răpune pe Tezeu. Era atât de arătos, atât de înzestrat, dar la ce bun? Eroii de seama lui sunt numai lăcomie și cruzime, nu se mai satură să ia cu forța, până când despoaie de frumusețe lumea din jurul lor.

— Mâine se va întâmpla ceva rău, spunea Elena când revenea alături de sora ei. Așa se

întâmplă de fiecare dată când îl visez.

Dar Clitemnestra scutura din cap.

— Visele sunt vise. Devin realitate doar dacă le dai tu putere.

Iar Elena adormea la loc.

Dar, într-o noapte, visul a părut atât de real, încât Elena s-a trezit și a dat buzna afară din palat. Clitemnestra s-a dus după ea, desculță, în timp ce iarba umedă îi murdărea tălpile, iar luna era palidă și timidă pe cerul îndoliat. Elena a traversat în fugă câmpia, până când a ajuns, plângând și gâfâind, la templul lui Artemis. Acolo, lângă izvorul ce împroșca apă ca o cascadă de lacrimi, s-a așezat pe jos și și-a cuprins genunchii cu brațele. Clitemnestra o urmărea, cu gândul la vorbele preotesei: orice fată s-ar simți onorată să se culce cu Tezeu. Minciuni.

— Ce-ai pățit? Ți-a făcut cineva rău?

Clitemnestra s-a răsucit. Lângă ea era Polux, frica îi dansa în ochi, iar în mână ținea o suliță. Le auzise probabil când ieșiseră în fugă din palat.

— E Tezeu, a spus Clitemnestra. Vine la ea în vis.

Polux a oftat ușurat și a lăsat sulița jos.

— Nu mai plânge, Elena. Tezeu s-a dus.

Nu folosea cu nimeni altcineva tonul acesta răbdător.

— Încă doare, a șoptit Elena, iar Clitemnestra a știut că nu se referea nici la amintire, nici la vis – o durea corpul.

Polux a îngenuncheat lângă ea.

— Înțeleg…

— Ba nu, Polux, s-a răstit Elena la el și furia a scăpărat în ochii ei luminoși. Nu înțelegi. Cum să înțelegi? Ești bărbat.

Nu a rostit ultimele cuvinte, dar Clitemnestra le-a auzit. Uneori simțea durerea Elenei în propriul corp, tristețea surorii ei o epuiza. Era ca și cum inimile lor ar fi bătut la unison, ca și cum ar fi

învățat să se sincronizeze după atâta timp petrecut împreună.

Polux și-a încleștat pumnii, apoi și-a apăsat palmele pe față, de parcă ar fi încercat să-și șteargă din minte gândul despre durerea Elenei. Clitemnestra s-a lăsat pe vine lângă el. Au schimbat o privire, apoi au întins mâinile după sora lor. Pielea Elenei era fină și prețioasă la atingere, ca aripa unui fluture. Elena a ridicat privirea, având fața brăzdată de lacrimi.

— Elena, a spus Clitemnestra. Acum ești în siguranță, pentru că noi suntem alături de tine.

Și te iubim. Cuvintele acestea n-a mai fost nevoie să le rostească, fiindcă știa că sora ei le aude.

Știe unde s-o găsească pe Elena în momentul acesta. Se duce la templul lui Artemis, iar acolo, lângă izvorul de la poalele muntelui, stă sora ei cu ochii închiși. Se roagă? Când aude pașii Clitemnestrei, ridică privirea. La gâtul ei sclipește colierul de aur pe care-l avea în cameră, cu fiecare rozetă perfect conturată pe pielea ei albă ca perla.

— Cine ți-a dat colierul? întreabă Clitemnestra.

În momentul acesta, cu părul ei retezat de curând și cu corpul umflat, se simte urâtă pe lângă radioasa ei soră. Își amintește că s-a mai simțit astfel și în copilărie. Un războinic din Argos, venit în vizită, îi spusese lui Tindareu că Elena e cea mai frumoasă fată de pe meleagurile lor.

— Părul ei e ca mierea, spusese războinicul, iar gâtul ei, ca al unei lebede. Se va mărita cu un rege ocrotit de zei.

Despre Clitemnestra nu zisese nimic.

Elena îi ignoră întrebarea. O privește pe Clitemnestra în ochi, cu un aer provocator.

— Menelau, nu-i așa? întreabă Clitemnestra.

— Și ce dacă?

— Nu e un bărbat bun, Elena.

— Nu știi nimic despre el.

— Dar tu știi?

Elena ridică din umeri. Aerul e răcoros, iar vântul suflă în direcția lor picături de apă din izvor, stropindu-le.

— Tata va trimite vorbă că ești pregătită pentru măritiș, spune Clitemnestra, încercând să nu ridice tonul. Mulți bărbați vor veni în curând să-ți ceară mâna, iar tu vei putea alege după placul tău.

— Nu e tatăl meu, spune Elena.

— Ți-a fost ca un tată. Ai crescut aici, în palatul acesta, împreună cu frații tăi și cu surorile tale.

Cu o zvâcnire din cap, Elena pare să alunge o muscă enervantă.

— Tu nu înțelegi, spune. Pot să iau și singură decizii. Nu mai vreau să trăiesc în umbra ta.

Pe Clitemnestra o ustură fața.

— Cum poți să spui așa ceva, când ai fost întotdeauna cea mai frumoasă, de când erai mică?

Acum îi vorbește cu ostilitate și nici măcar nu ascunde acest lucru.

— Spartanii îți cântă frumusețea la ospețe și toată lumea te crede fiica lui Zeus, grație înfățișării tale.

— Nu-mi pasă de înfățișarea mea! strigă Elena. La ce-mi folosește? Știi ce mi-a adus frumusețea mea. Ori ai uitat de Tezeu?

— Atunci de ce-ți pasă? întreabă Clitemnestra, însă Elena continuă, cu glasul tot mai stins, dar cu fiecare cuvânt tot mai tăios, tot mai dureros.

— Tu ai fost mereu în centrul atenției. „Elena e frumoasă, dar Clitemnestra e deșteaptă și fermecătoare, puternică și înțeleaptă" și așa mai departe… Pe tine te-a iubit întotdeauna Tindareu și tot pe tine, mai mult decât pe oricine, te respectă spartanii. Strălucești în tot ce faci. Reușești în tot ce-ți pui în minte să faci.

Gelozia, pe care Clitemnestra o crezuse întotdeauna străină de firea surorii ei, răzbate cu ușurință pe trăsăturile ei desăvârșite.

— Iar eu sunt sora ta frumoasă, lipsită de putere, plicticoasă, care n-are nimic interesant de spus. Doar înfățișarea mea trezește interes.

Clitemnestra stă neclintită în înțelegerea ei dureroasă. Se silește să vorbească pe un ton la fel de stins ca al surorii ei, la fel de incolor ca cerul cenușiu de deasupra lor.

— Tu vezi doar ceea ce vrei să vezi. Tu nu înțelegi cum mă simt eu.

Elena își dă ochii peste cap.

— Și cum te simți, mă rog frumos?

Clitemnestra se întreabă ce ar răni-o pe Elena cel mai mult. Ceva îi spune că strigătele și implorările n-ar avea niciun efect.

— Nu contează, zice. Ție îți pasă doar de propria suferință, spune și își șterge de pe obraz un strop de apă. Fă ce vrei cu Menelau. Mărită-te cu el dacă-ți dorești bijuterii și stofe prețioase.

Vede șocul de pe fața Elenei, însă nu-și curmă vorba.

— Dar nu te amăgi. El nu te vede așa cum ești și nu te iubește pentru ceea ce ești. El e unul dintre cei cărora doar înfățișarea ta le trezește interesul.

Își încleștează pumnii și pleacă; gheața scrâșnește sub tălpile ei, deasupra ei cerul e necruțător.

A doua zi pleacă Agamemnon și Menelau. Lisimah a fost ales pentru misiunea lor, la fel și tatăl Ciniscăi. Cinisca stă la poartă, să-și ia rămas-bun. Își îmbrățișează tatăl și-i sărută mâna lui Agamemnon, dar el nu-i acordă nicio atenție. Cu fața întunecată, se uită în schimb la Clitemnestra, sorbind-o din priviri. Elena stă lângă mama ei. Are părul împletit în jurul capului, ca o cunună de aur.

La gât poartă colierul, simțindu-i rozetele reci pe clavicule.

Preoteasa așteaptă dincolo de poarta de piatră, cu o capră bleagă la picioarele ei. Când războinicii sunt pregătiți, Tindareu îi oferă un vas încăpător de aur. Preoteasa își scoate de la cingătoare cuțitul de bronz și-i taie animalului beregata. Corpul zvâcnește, în vreme ce sângele țâșnește și se scurge în vas. Clitemnestra privește pata roșie care se întinde pe mantia preotesei.

Aceasta se răsucește către soldați. Gravitatea ei o face să pară mai înaltă, mai primejdioasă.

— Puteți pleca, spune. De azi în cinci zile, înainte să se lase noaptea, Micene va fi al vostru.

Menelau încalecă. Bărbații din jurul său încalecă și ei, spadele și securile le sclipesc și zăngănesc la șolduri.

Agamemnon se întoarce către Tindareu, cu fața tăioasă și rece.

— Îți mulțumim pentru ospitalitate, rege al Spartei. Curând îți vom trimite aur de la Micene.

Fără niciun alt cuvânt, pleacă în galop, iar fratele lui și soldații îl urmează. Întunericul îi înghite, iar în urma lor rămâne doar sunetul copitelor lovind pământul înghețat.

Se adună în sala pentru servit masa, cu mâinile crăpate de la vântul de afară. Astă-seară nu e prezent niciun nobil și niciun războinic, doar familia Clitemnestrei, iar servitoarele pun pe masă vase cu pere și mere, cu brânzeturi și nuci. În sală e frig și o ilotă aprinde un foc firav, flăcările lui aruncând umbre peste armele agățate pe pereți.

— Azi-dimineață am trimis soli către cele mai falnice orașe de pe tot cuprinsul Greciei, spune Tindareu. Regii și prinții care doresc s-o curteze pe Elena sunt chemați aici, la Sparta.

Pronunță numele Elenei ca și cum ea nu s-ar afla în încăpere. Phoebe îi strecoară o privire surorii ei, întristată de purtarea tatălui lor.

— Îți mulțumesc, tată, spune Elena fără să-l privească și tonul ei e puțin batjocoritor, dar nu îndeajuns pentru ca Tindareu să remarce.

— Vor veni războinici de pretutindeni, până și din Creta, spune Leda, însă apoi se întrerupe o clipă, când Phoebe șoptește, emoționată, Creta, după care continuă, suntem onorați să-i primim aici.

Clitemnestra se gândește imediat la faptul că, după spusele preotesei, orice fată ar trebui să se simtă „onorată” să se culce cu Tezeu.

— Știți cine va veni? întreabă Timandra.

— Aiax, vărul lui Ahile cel măreț, spune Tindareu. Are doar treizeci de ani și-și caută nevastă.

— Nu e o brută? întreabă Clitemnestra. Parcă așa ziceai.

Elena se uită la ea și privirile li se întâlnesc. Clitemnestra își amintește cum râseseră mai demult, când mama lor li-l descrisese pe Aiax, și cum îl maimuțăriseră o seară întreagă. Amintirea o arde în stomac.

— L-a avut pe Chiron drept dascăl, iar eroul Telamon îi este tată, spune Leda.

Elena își ferește privirea, îndreptându-și atenția asupra brânzei din farfuria ei.

— Deși era o brută pe vremea când l-a cunoscut tatăl vostru, sunt convinsă că între timp s-a maturizat și ar fi o partidă bună.

— Dacă l-a avut pe Chiron drept dascăl, spune Elena, mă gândesc că o fi priceput la arta vindecării.

— Așa este, încuviințează Leda.

Apoi, adresându-i-se iarăși Timandrei, continuă:

— Va mai veni și Diomede, regele Argosului, și până și arcașul Filoctet.

Phoebe chicotește încântată. Pe zi ce trece, se face tot mai frumoasă. Deși e mai puțin iscusită la

lupte și antrenamente decât Timandra și Philonoe, e o arcașă talentată.

— Dacă tot vin atâția bărbați, zice, poate că unul dintre ei se va însura cu mine.

Tindareu ridică sceptic din sprâncenele sale stufoase.

— Tu, Phoebe, zice Tindareu, mai ai timp să fii curtată și să te hotărăști. Dar Timandra ar putea începe să se gândească.

— Măritișul mă dezgustă, spune Timandra plictisită. Uneori mi-aș dori să fiu băiat.

Tindareu râde. Phoebe îi aruncă surorii ei o privire ucigătoare. Crede că Timandra a vrut s-o jignească.

— De-aia erai cu fata aceea, acum câteva zile? întreabă.

Timandra roșește, cu pumnii încleștați. Clitemnestra își amintește spusele Timandrei: *Era frig și mă grăbeam. Aveam o întâlnire.*

— Ce înseamnă asta? întreabă Leda încruntată. Care fată?

Timandra îi trage lui Phoebe un șut pe sub masă, atât de tare, încât toți aud bufnitura.

Phoebe înalță bărbia, sfidătoare.

— Am văzut-o cu o fată din gimnaziu, aia care se luptă mereu cu ea. Erau la marginea livezii.

Timandra își împlântă cuțitul în masa de lemn. Acum sunt toți cu ochii pe ea.

— Ce făceau? întreabă Tindareu, privind-o insistent pe Timandra.

— Stăteau aproape, spune Phoebe. Vorbeau și…

— Dar tu ce făceai acolo, Phoebe? o întrerupe Clitemnestra. Nu ți-e rușine s-o spionezi pe soră-ta?

Phoebe pleacă privirea, cu ochii umeziți de rușine. Timandra pare și ea la un pas de a izbucni în lacrimi, dar din ochii ei nu se scurge nimic. Fetele din Sparta nu plâng niciodată, cu atât mai puțin dintr-un asemenea motiv.

— Cina s-a încheiat, spune Leda înainte ca bărbatul ei să mai apuce să rostească vreun cuvânt. Hai, plecați de aici!

Timandra își răstoarnă scaunul și iese în fugă din sală. Mama ei strigă după ea:

— Și învățați să vă purtați! Acum sunteți femei, trebuie să știți să vă purtați, nu să faceți după cum vă taie capul!

După zece zile, sosește un mesager la palat. Imediat e condus înăuntru și se întâlnește cu Tindareu, Leda și Clitemnestra în megaron. Are tunica ferfeniță și pielea acoperită de sudoare și praf.

— Majestate, zice gâfâind, aduc vești de la Micene.

Glasul i se frânge, probabil a călărit iute, fără oprire.

— Dați-i să bea, poruncește Tindareu.

Mesagerul ridică recunoscător privirea spre el și, când o servitoare îi oferă o cupă cu vin diluat, o bea dintr-o sorbitură.

Tindareu se apleacă în față.

— Vorbește.

— Atrizii au recucerit orașul. Regele Tieste a fost executat. Fiul său, Egist, a fugit.

Clitemnestra îl urmărește cu privirea pe tatăl ei, dar chipul lui e impenetrabil.

— Prea bine, spune Tindareu.

Apoi, către servitoarele care așteaptă cuminți la ușă:

— Duceți-l pe omul acesta la baie, spălați-l și dați-i o tunică uscată și călduroasă.

— Vă mulțumesc, spune mesagerul și face o plecăciune.

După ce iese solul, Tindareu se destinde și se sprijină de speteaza scaunului.

— Știam eu că vor recuceri orașul.

— Așa ziceai, spune Leda.

— Sunt niște războinici formidabili.

Leda se întoarce întâi spre Clitemnestra, apoi spre soțul ei.

— Știi că nu suntem de acord în privința asta.

Clitemnestra simte șuturile bebelușului și-și pune o mână pe burtă, să-l astâmpere. *S-a terminat*, își spune. *N-o să-i mai vezi niciodată*. Dar, cu cât își repetă mai mult cuvintele în sinea ei, cu atât mai clar simte că nu sunt adevărate.

9. Cel cu părul ca focul și cel cu multe fețe

O femeie călărește singură de-a lungul cursului sinuos al Eurotasului. Doi gardieni spartani o urmăresc din interiorul palatului, cu privirea la fața ei ascunsă sub un văl, la mantia ce-i flutură în vânt. Femeia trece peste peticele galbene de iarbă arsă, peste solul dur dimprejurul câmpurilor și al terenului stâncos de la poalele palatului. Acolo, lângă poartă, o așteaptă Clitemnestra. Femeia o zărește și descalecă de pe calul ei sur. Se apropie de Clitemnestra cu pași lenți și fermi. În cele din urmă își scoate vălul, dând la iveală un păr cu șuvițe șaten și ochi inteligenți, întunecați.

— Bine ai revenit, Penelopa.

Penelopa zâmbește, cu privirea pe burta de gravidă a verișoarei ei.

— Unchiul Tindareu te-a trimis? Știa că vin.

— Am venit pentru că eu am vrut asta, spune Clitemnestra și-i întinde mâna. Haide, probabil ești obosită.

O duce pe Penelopa în gineceu, să se spele și să se odihnească înainte de cină. Străbat coridoarele întunecate, pustii la ora aceasta a după-amiezii, și ajung la băi. Servitoarele au pregătit deja două căzi de lut. Cele două femei se dezbracă, lumina torțelor le mângâie trupurile, unul întunecat și umflat, celălalt palid și suplu. Penelopa își lasă mantia și tunica să alunece pe pardoseala rece,

apoi întinde mâna, să atingă burta Clitemnestrei, care se contorsionează sub loviturile bebelușului.

— Nu mai e mult până să se nască, spune Penelopa.

— Două luni.

Penelopa își privește propriul corp, de parcă ar căuta vreo schimbare. Dar pielea ei e tot palidă, rotunjimile ei sunt line. Apoi verifică temperatura apei cu vârfurile degetelor.

— A sosit careva dintre regi? întreabă.

Clitemnestra se gândește la Elena, care se ferește întotdeauna de apa rece.

— Nu. Majoritatea va sosi mâine.

— Știi de ce m-a trimis Icariu la voi?

— Ca să-ți găsești un soț, bănuiesc.

— Da, mustăcește Penelopa. Vrea să mă mărit cu un bărbat venit la Sparta ca să curteze o altă femeie. Nu e penibil?

— Ba da, încuviințează Clitemnestra.

Se cufundă în apă, în timp ce vârfurile părului o gâdilă pe umeri.

— Palatul pare tăcut în lipsa fraților tăi, spune Penelopa și-și umezește brațele și fața. Mă gândesc că nu se vor întoarce prea curând.

— Multe lucruri s-au schimbat de când ai plecat.

Penelopa o privește.

— Precum faptul că tu și Elena nu mai vorbiți una cu cealaltă?

Fața ei drăgălașă pare mai ascuțită în umbra tortelor.

— Mai demult erați nedespărțite, adaugă.

Tac o vreme, legănate de apa din cadă.

— Vrea să se mărite cu Menelau, fiul lui Atreu, spune Clitemnestra în cele din urmă.

— Ar fi o nenorocire, zice Penelopa. Familia lor e blestemată, crimele lor sunt sângeroase și de neiertat.

Clitemnestra nu spune nimic. Știe asta.

— Crezi că Menelau va veni s-o curteze? întreabă Penelopa.

— Mă tem că da.

— Lasă-mă să stau de vorbă cu ea, spune Penelopa încrezătoare. O conving eu.

Clitemnestra se gândește la spusele ei. Nu vrea să admită că propria soră ar asculta mai degrabă de Penelopa, decât de ea. Dar e pentru o cauză bună. Dă ușor din cap și Penelopa zâmbește.

Regii încep să sosească a doua zi după-amiaza. Un strat subțire de zăpadă acoperă câmpiile. E una dintre cele mai friguroase zile cunoscute vreodată în vale. De pe terasa din fața sălii principale, Clitemnestra și Penelopa urmăresc cum înaintează spre palat catârii și caii, cu desagii doldora de cadouri.

Nestor și fiul său Antiloh sunt printre primii sosiți, îl recunosc după barba lui albă, rară – e bătrân, iar înțelepciunea lui e legendară. Fiul său nu pare să aibă mai mult de douăzeci de ani, iar pielea lui e arămie. Orașul lor, Pilosul cel nisipos, e scăldat de mare, cu iarba arsă, gălbejită, și apa albastră ca cerul senin.

— Uite-l și pe Diomede, spune Penelopa și arată către un grup mic de bărbați, abia vizibil pe cealaltă latură a văii.

Sunt zece soldați cu platoșe sclipitoare, împrejurul unui bărbat călare pe un armăsar negru.

— De unde știi? întreabă Clitemnestra.

Mijește ochii, dar nu-l vede prea bine pe bărbat. Penelopa ridică din umeri.

— Am ghicit. Argos e în direcția aceea.

Își petrec după-amiaza pe terasă, privind ba în stânga, ba în dreapta, sărind în sus de bucurie ori de câte ori descoperă un grup nou. Îi văd pe Menoetius împreună cu fiul său, care pare un puști, pe Micul Aiax din Locris, pe Menesteu, regele Atenei, urmat de o coloană lungă de soldați.

Și apoi, venind dinspre port, pe Marele Aiax, împreună cu fratele său vitreg Teucer, de pe insula Salamis, pe un prinț cretan escortat de soldați, pe scuturile cărora e gravat simbolul securii duble, pe Elefenor, de pe marea insulă Eubeea, o sursă importantă de grâne și vite, răscrucea dintre Grecia și Orient, și un bărbat pe care-l însoțesc doar doi gardieni și care vine dinspre Ithaca, după cum bănuiește Penelopa, o mică insulă cu stânci și capre, aflată în Vest.

— Cine e regele Ithacăi? întreabă Clitemnestra.

— Nu cred să fi auzit vreodată de el. Laerte, poate? Dar acum sigur e prea bătrân. Fiul lui o fi urcat pe tron.

Clitemnestra se gândește la Ithaca, o insulă atât de mică, încât nimeni nu catadicsește s-o țină minte. Trebuie să fie oribil să trăiești până la adânci bătrâneți pe o insulă uitată de lume. Fiul lui Laerte o fi tânjind după onoarea de a se însura cu fiica lui Tindareu.

Ultimii veniți sunt bărbații din Tesalia, o regiune îndepărtată din nord, chiar mai îndepărtată decât Delfi. Printre ei se numără și Mahaon, expertul în arta vindecării, și arcașul Filoctet, un bărbat în vârstă, cu părul cărunt și des ca blana de oaie. Se leagănă pe măgarii lor istoviți, cu traistele de merinde aproape goale după lunga călătorie.

Când apune soarele, servitoarele le cheamă pe Penelopa și Clitemnestra. Când părăsesc în sfârșit terasa, pentru a se pregăti de cină, au mâinile crăpate și ochii lăcrimoși din pricina frigului.

Sala în care este servită masa n-a fost niciodată atât de gălăgioasă sau atât de plină. Servitorii au mai adus două mese și au aprins doar jumătate dintre torțe. Focul scoate deja un fum dens, iar în încăpere se face din clipă-n clipă tot mai cald.

Tindareu șade într-un capăt al mesei, Nestor, în celălalt. Majoritatea regilor și prinților s-au adunat în jurul lor, în vreme ce soldații și gardienii ocupă celelalte două mese, așezați pe băncile așternute cu blănuri de miel. Clitemnestra sade între Elena și Penelopa. Elena strălucește ca soarele vara, în rochia ei albă, brodată cu fir auriu, cu părul ei parfumat, împletit în cozi lungi, în vreme ce rochiile Penelopei și Clitemnestrei sunt albastre-închis, ca marea pe timp de noapte. Vizavi de ele se află Filoctet, care și-a periat părul lung și și-a ras fața zbârcită, regele Argosului, Diomede, și bărbatul din Ithaca al cărui nume nu-l știa Penelopa. Mănâncă toți cu poftă, își înfig cuțitele în carnea de gâscă friptă, în brânzeturi și cepe, iar pocalele lor sunt pline ochi cu cel mai bun vin adus de la bucătărie.

— Toate sunt ale tale? îl întreabă Diomede pe Tindareu, după ce a înghițit o bucată de carne.

Se referă la femei. Are o barbă stufoasă și o cicatrice urâtă pe unul din brațe.

— Elena și Clitemnestra sunt fiicele mele cele mari, răspunde Tindareu pe un ton călduros și politicos. Timandra, Phoebe și Philonoe sunt cele mici, zice și arată către cele trei fete așezate lângă el. Penelopa e nepoata mea, fiica prințului Icariu.

— E cale lungă din Acarnania, spune Diomede, fără să se adreseze cuiva anume.

Se teme să-și îndrepte vorba către Penelopa? Clitemnestra a auzit că, în unele palate grecești, femeile nu cinează împreună cu bărbații.

— Ai venit singură până în Sparta? întreabă bărbatul din Ithaca.

Nu pare să împărtășească stânjeneala lui Diomede și o privește pe Penelopa în ochi. Ridică pocalul și bea.

Penelopa se foiește.

— Da, am venit singură. Călare.

Bărbatul zâmbește. Un interes viu se citește în ochii lui cenușii.

— Nu ți-e frică să călătorești singură?

Clitemnestra își încrețește fruntea, dar Penelopa vorbește pe un ton amabil:

— Pe tine te-ar întreba lumea același lucru dacă ai veni singur cu barca din Ithaca?

La o altă masă, un soldat termină de spus o glumă porcoasă și împrejurul lui toți izbucnesc în hohote de râs și lovesc cu pocalele în masă. Bărbatul din Ithaca pufnește, ca scos din fire de întrerupere, și-și umple cupa cu vin înainte ca vreo ilotă să apuce să-l servească. Poate că nu e obișnuit cu servitori, în palatul lui sărăcăcios dintre stânci.

— Mă tem că nu m-am prezentat cum se cuvine, spune cu un zâmbet, de îndată ce și-a golit iar cupa.

Are un zâmbet frumos și ochi inteligenți, șireți.

— Ce nătărău sunt. Iată-ne veniți s-o curtăm pe cea mai frumoasă fată de pe meleagurile noastre, zice și face un semn din cap către Elena, în prezența altor femei minunate, și zâmbește către Penelopa și Clitemnestra, iar eu nici n-am spus cum mă cheamă. Sunt Odiseu, prinț al Ithacăi, dar nu cred să fi auzit voi de mine.

Penelopa se întoarce iute către Clitemnestra, cu un zâmbet pe buze. Ceva în felul lui de a vorbi îi amintește Clitemnestrei de Tantal, deși n-ar ști să spună ce anume.

— Ah, fiu al lui Laerte, ești prea modest, spune bătrânul Nestor din celălalt capăt al mesei. N-or fi știind cum te cheamă, dar toată lumea a auzit de șiretenia ta. Nu degeaba ți se zice *polytropos*.

Folosește acest cuvânt ce desemnează un om mai mult decât ingenios, un om inteligent și viclean. Clitemnestra recunoaște acum numele. *Cel cu multe fețe*, așa-l numise fratele ei în trecut. Îl observă pe Odiseu cu mai multă atenție, dar el, de cum o surprinde, îi susține privirea, așa cum

faci cu un copil neascultător. Clitemnestra își ferește privirea.

Diomede râde cu dispreț.

— La ce să-ți folosească mintea? Zeii le sunt favorabili celor puternici.

Odiseu continuă să zâmbească.

— Zeii le sunt favorabili celor ce-i amuză. Și te asigur că bărbații inteligenți, la fel ca femeile inteligente, adaugă dând iute din cap către Penelopa, Elena și Clitemnestra, sunt mai atrăgători decât brutele.

Clitemnestra râde. Diomede se face roșu la față și-și împlântă cuțitul într-o gâscă, de parcă ar străpunge pieptul unui războinic.

— Îi insulți pe cei puternici, fiu al lui Laerte? întreabă un bărbat înalt, care șade lângă Nestor și a cărui voce are profunzimea ecoului dintr-o peșteră.

Clitemnestra îl recunoaște pe Marele Aiax, eroul din Salamis. Lângă el, fratele său Teucer se crispează.

— N-aș îndrăzni, Aiax, dar zeii ne înzestrează pe fiecare cu alte daruri și facem și noi ce putem cu ele.

— Cuvinte înțelepte din gura unui om inteligent, spune Tindareu.

Odiseu îi răspunde cu un zâmbet pisicesc.

— Că tot veni vorba de forță, spune Diomede, tot roșu la față, am crezut că vor fi prezenți și fiii lui Atreu.

Clitemnestra întoarce capul către Elena, care, îmbujorată, își întinde cu prea multă grijă mierea pe brânză.

— Vor sosi mâine, zice Tindareu. Au recucerit recent Micene, după cum probabil ați aflat, și au fost ocupați să readucă ordinea în oraș.

— Dar ce s-a întâmplat cu unchiul lor, Tieste? întreabă Filoctet.

Veștile ajung mai greu la Tesalia, care se află atât de departe în nord.

— A fost executat, răspunde Tindareu impasibil, cu fața ca o lespede de piatră netedă. Dar vărul lor Egist a rămas în viață.

Odiseu pufnește în râs. Majoritatea regilor întorc iute capul spre el.

— Ce te amuză? întreabă Diomede, gata să-i sară lui Odiseu la gât.

— Iartă-mă, rege al Spartei, zice Odiseu, dar, din ce spui tu, s-ar înțelege că Egist a rămas în viață doar datorită mărinimiei atrizilor.

Îi face lui Tindareu cu ochiul și Leda e cât pe-aci să se înece cu vinul.

— Și totuși, continuă Odiseu, din câte am auzit eu, Tieste a fost ars de viu, iar Egist a fugit, ajutat de un servitor – care, bănuiesc, a fost și el ulterior ars de viu –, și acum trăiește în pădure, fără un acoperiș deasupra capului, punându-și la cale răzbunarea, după ce a fost silit să asculte cum răsună valea de răcnetele tatălui său.

Clitemnestra vede expresia îngrozită de pe chipul Elenei și, într-un fel, se simte satisfăcută. E ca și cum ar fi câștigat o cursă, numai că fiul lui Laerte a făcut-o în numele ei.

— Astea nu sunt povești demne de un ospăț precum al nostru, Odiseu, spune Nestor. Să nu le tulburăm pe femei.

— Puține lucruri le tulbură pe femeile din Sparta, prietene, spune Tindareu cu glasul stins.

Clitemnestra se apleacă în față.

— Oricum, ceea ce ne spune prințul din Ithaca nu ne este necunoscut.

— Aha, zâmbește Odiseu, prințesa din Sparta nu-i simpatizează pe fiii lui Atreu.

Clitemnestra zâmbește la rândul ei.

— E un sentiment pe care sunt convinsă că-l împărtășim.

Diomede termină de înfulecat ce avea în farfurie, ca un leu care rupe carnea de pe oasele prăzii sale.

Apoi i se adresează Clitemnestrei.

— Ești faimoasă până și la Argos pentru iscusința ta în luptă.

Fraza e o afirmație, iar Clitemnestra nu știe ce să-i răspundă.

Tindareu intervine:

— Seamănă cu maică-sa. Leda vâna râși și lei în pădurile din Etolia când era mai tânără.

Leda zâmbește, dar nu pare dornică să vorbească despre asta. Clitemnestra bănuiește că a băut prea mult și, într-adevăr, o vede pe Elena cum îi ia mamei ei cupa din față, de cum cere să-i fie umplută la loc.

— La Salamis, femeile nu fac altceva decât să geamă și să se hlizească, spune Marele Aiax.

Poate că tovarășilor săi le place ce spune, fiindcă Teucer hâhâie lângă el, dar ceilalți nu prea, cu excepția lui Menoetius, Elefenor și Diomede.

— Nu luptă? întreabă Clitemnestra.

— Să lupte? râde Aiax și lovește cu pumnul încleștat în masă. Femeile nu sunt făcute să lupte.

— Ele țes și dansează, spune Teucer, tot râzând, și din când în când te lasă să le-o tragi.

Cuvintele lui întețesc râsetele bărbaților. Diomede s-a făcut iar roșu la față, de data asta de veselie.

— Tatăl meu nici nu și-a văzut mireasa până-n ziua nunții, spune el. Fata nu ieșise niciodată din casă.

Iarăși hohote de râs.

Clitemnestra nu înțelege gluma. Deși a crescut printre războinici vulgari, nu a mai auzit niciodată bărbați care să vorbească în felul acesta. De obicei fac glume despre sex cu capre și porci sau se provoacă la luptă pentru o nimica toată. Tindareu nu se alătură râsetelor lor, dar nici nu face nimic pentru a le pune capăt.

— Câți ani avea? întreabă Penelopa politicos.

— Doisprezece.

Diomede ridică din umeri. Timandra se foiește lângă Tindareu, brusc conștientă de propria

vârstă.

După un timp, focul se stinge și luminile pâlpâie slab, ca stelele pe un cer înnorat. Leda pare să fi adormit în scaun, iar Elena trebuie s-o conducă afară din încăpere, după ce se încheie cina. Elena nu se mai întoarce din camera mamei ei, așa că Penelopa și Clitemnestra pleacă de la ospăț împreună, în timp ce soldații se retrag, cu frunțile unsuroase și ochii obosiți. Când ajung la intrarea în gineceu, Penelopa bălmăjește că și-a uitat mantia în sală și dă fuga înapoi. Clitemnestra o așteaptă în cameră și deschide ferestrele, ca să pătrundă puțin aer. Vântul e mai rece decât o lamă, tăios pe piele, dar Clitemnestrei îi face bine, după atâtea ore petrecute în sala ticsită. Se dezbracă de rochia albastră și se ghemuiește sub păturile groase.

Penelopa năvălește în cameră cu sufletul la gură, își ține tunica suflecată, să nu se împiedice de ea, iar stofa îi e acum toată boțită în jurul taliei.

— Ce e?

Clitemnestra se ridică în capul oaselor.

— Prințul Odiseu stătea de vorbă cu tatăl tău – i-am auzit, spune Penelopa printre gâfâieli.

— Despre ce?

— Despre mine, dar n-am înțeles prea bine, zice, iar fruntea i se încrețește. Cred că tocmai făceau o învoială.

— O învoială?

Penelopa clatină din cap. Face câțiva pași prin cameră, după care sare pe pat, lângă Clitemnestra.

— Mie-mi place de prințul ăsta, spune Clitemnestra. Penelopa râde înfundat.

— Și mie. Vorbește ca soțul tău.

— Ți se pare? Și mie mi-a făcut aceeași impresie.

— Da, sunt deosebiți de ceilalți. Au ceva întunecat, deși n-aș ști să spun ce anume.

Stă o clipă să se gândească, apoi adaugă surâzând:

— Când vorbești cu ei e ca și cum ai pătrunde într-o peșteră.

Clitemnestra cunoaște sentimentul – când te miști în întuneric și bâjbâi după fiecare piatră, descoperi fiecare secret cu mâinile tale, pas cu pas.

— Te atrag cu întrebări despre tine, continuă Penelopa.

Clitemnestra pufnește în râs.

— Asta-i specialitatea lui Tantal.

Penelopa se trage mai aproape de ea, încălzindu-și picioarele sub pături. Are pielea de găină pe brațe.

— Dar ce zici de omul acela, de Diomede?

— Scârbos, spune Clitemnestra. Mai scârbos chiar decât Menelau.

— Așa mi s-a părut și mie.

— Și apoi Marele Aiax. Seamănă cu un porc-mistreț obez, cu părul ăla al lui.

Penelopa râde.

— Chiar așa! Și ce spunea despre femei, că gem…

— Dacă nu eram însărcinată, îl provocam pe loc la luptă, acolo, în sală.

— Vai, ce mi-ar fi plăcut. Scoteai în șuturi aroganța din el.

În hohote de râs, ghemuite în pat, îi trec în revistă pe toți pețitorii Elenei, iar bebelușul Clitemnestrei dă din picioare și râde împreună cu ele.

Dimineața e chiar mai frig decât cu o zi înainte. În gineceu, servitoarele zoresc și șușotesc în timp ce le ajută pe femei să se îmbrace. Penelopa a plecat deja s-o caute pe Elena și s-o convingă să aleagă pețitorul potrivit. Clitemnestra stă la fereastră, în timp ce o servitoare îi aranjează părul. Simte cum fata îi trage părul de pe frunte și-i împletește peste cap două șuvițe scurte. Lângă ele, pe taburet, e o cunună de mirt, ale cărei frunze de aur sunt tăioase la atingere.

Noaptea trecută l-a visat iar pe Tantal. Vine mereu la ea în vis, cu pielea lui caldă și ochii lui albaștri-deschis. *Oamenii sunt pregătiți.* Tantal zâmbește. *Știu că o femeie din Sparta va veni curând să le fie regină. Le-am spus că ești aprigă și că nu te temi să te lupți pentru ceea ce e drept.* Când Clitemnestra a deschis ochii, luna era la fel de mică precum o unghie, iar patul era gol.

— Prințesă Clitemnestra? întreabă servitoarea.

Clitemnestra privește pe fereastră. În valea acoperită cu promoroacă, Menelau și Agamemnon vin călare spre palat. La momentul potrivit.

— Sunt…, începe ilota.

— Atrizii, da, rostește Clitemnestra pe un ton tăios.

Fata amuțește și se ocupă de ultimele găteli. Doi cercei mici, asortați cu diadema. O tunică albă, netedă și subțire. O blană de râs, care să-i acopere umerii. Servitoarea aduce un lighean cu apă rece și Clitemnestra își cufundă fața în ea.

E pregătită.

Când servitorii deschid ușile de lemn ale megaronului, pețitorii dau buzna în încăpere precum lăcustele. Toți și-au îmbrăcat cele mai bune tunici, aur, argint și purpură, cu simbolurile insulelor și orașelor lor vizibile pe fibulele mantiilor și pe pumnale. Tindareu șade pe tron, lângă vatră, cu barba tunsă și o coroană subțire de aur în părul cărunt. Lângă el, frumoasa Leda poartă cercei lungi, în formă de anemone, iar pe umeri, blănuri de miel. Clitemnestra zâmbește. E ca și cum s-ar privi într-un râu limpede și s-ar vedea pe ea însăși peste douăzeci de ani.

Elena șade deja pe un scaun acoperit cu o piele maro de vacă, pe un mic podium plasat în fața peretelui pictat. Poartă un văl pe cap, care-i acoperă părul auriu. Stă liniștită, astfel încât frescele colorate ce înfățișează femei dansând o

încadrează perfect. Ar putea face parte din tablou și, într-adevăr, cum stă așa, expusă pe podium, seamănă mai degrabă cu o frescă ce pălește. Simțind asupra ei privirea surorii sale, întoarce capul și ochii li se întâlnesc. Clitemnestra ar vrea să se repeadă la ea, s-o apuce de mână și s-o ia de acolo, s-o ducă în stufărișul înalt de la râu sau între copacii care cresc pe munți. Dar Elena își ferește privirea.

— Puteau s-o lase să șadă lângă tatăl vostru, îi șoptește Penelopa Clitemnestrei la ureche.

A apărut din senin, Clitemnestra nici n-a auzit-o venind.

— Ai vorbit cu ea? o întreabă Clitemnestra încet.

— Da, spune Penelopa.

Și-a împletit și ea părul, iar coafura îi pune în evidență buzele moi și trăsăturile blajine.

— Și?

— Părea convinsă. I l-am lăudat pe Idomeneu, care e foarte arătos, zice Penelopa și întoarce iute capul în stânga, unde se află prințul cretan, și pe Mahaon, fiindcă pe Elena o interesează arta vindecării, nu-i așa?

— Așa e, spune Clitemnestra, impresionată de spiritul de observație al verișoarei ei.

Întinde gâtul, să-l vadă pe Mahaon. Are mâinile bătătorite, dar în aparență blânde, și părul lung, ondulat. Clitemnestra încearcă să și-o imagineze pe sora ei lângă el, frumusețea ei strălucitoare, în contrast izbitor cu aspectul lui bădăran.

În vreme ce bărbații stau în mijlocul sălii, iar servitorii lor aduc daruri scumpe, Clitemnestra observă că fiul lui Laerte stă sprijinit de o coloană, relaxat, cu mâinile goale și nici urmă de servitori. Cum își imaginează el că ar putea s-o cucerească pe Elena fără daruri?

Leda îi face un semn Clitemnestrei, care se apropie de tron. Phoebe și Philonoe stau lângă

mama lor, amândouă înfășurate în mantii groase, împodobite cu agrafe de aur. Tindareu pare nervos.

— Ce e? întreabă Clitemnestra.

— Du-te și caut-o pe Timandra, spune Leda. Nu e aici.

— Grăbește-te, ordonă Tindareu. Vin atrizii, așa că vom începe curând.

Clitemnestra dă din cap și iese din sală. Afară, câțiva servitori stau înșiruiți și lipiți de perete în umbră, pregătiți să îndeplinească poruncile lui Tindareu.

— Ați văzut-o cumva pe Timandra? întreabă Clitemnestra.

Un băiat roșește, dar un ilot mai în vârstă, de lângă el, răspunde:

— Era pe-aici…

— Soră-ta e pe terasă.

Clitemnestra se răsucește. Din celălalt capăt al coridorului, îmbrăcat cu o tunică purpurie, vine spre ea Agamemnon, urmat de fratele său. Nu s-au mai văzut de două luni și acum se holbează la burta ei mare, iar dezgustul i se așterne pe trăsăturile aspre. Clitemnestra își înăbușă impulsul de a-și acoperi burta cu mâinile.

— Du-te după ea, înainte să facă vreo tâmpenie, spune Agamemnon.

— Ce face sora mea nu te privește pe tine, ripostează Clitemnestra.

Menelau pufnește. Ține în mână o tunică împăturită, a cărei stofă e țesută cu niște modele splendide, deși Clitemnestra nu le deslușește prea bine. Se întoarce spre Agamemnon.

— N-ai adus niciun dar.

— N-am venit să cer mâna surorii tale.

— Vino, frate, spune Menelau și-i pune o mână pe umăr.

Merg împreună spre megaron, cu pași grei pe pardoseala de piatră.

Clitemnestra se grăbește să ajungă pe terasă, iar inima îi bate mai repede și palmele i s-au

umezit. Se oprește în fața ușii care dă afară.

Îmbrăcată cu o tunică lungă, liliachie, ce-i ascunde silueta uscățivă, Timandra șoptește ceva la urechea cuiva. Clitemnestra se apropie. E o fată cu păr negru, cârlionțat, revărsat pe spate, și cu sprâncene arcuite ca aripile de pescăruș. Fata râde la ceea ce-i spune Timandra și apoi o sărută pe buze. Timandra îi răspunde la sărut, deschide gura de plăcere, mâinile ei cuprind cu tandrețe gâtul fetei.

— Timandra, spune Clitemnestra.

Fata se trage înapoi, iar Timandra se răsucește pe călcâie. Deschide gura, mâinile îi tremură. Clitemnestra încearcă să-și păstreze cumpătul.

— Întârziem, spune.

Timandra dă din cap, apoi își apucă o mână cu cealaltă, pentru a le opri din tremurat.

— Du-te, îi spune Clitemnestra fetei, care o ia la fugă îngrozită.

Fiindcă mâinile nu vor să-i dea ascultare, Timandra își mușcă una dintre ele. Clitemnestra îi ia mâna în mâna ei și o conduce pe sora ei înăuntru.

— Aici poate să te vadă lumea, spune.

Timandra deschide larg ochii ei întunecați.

— Ne-a văzut…

— Tocmai au trecut fiii lui Atreu.

Timandra cască gura îngrozită.

— Te implor!

Clitemnestra o strânge mai tare de mână.

— Să nu-ți pară rău. Dacă zic ei ceva, tu negi. Te voi proteja eu.

Au ajuns la intrarea în megaron, iar vocile din sală sunt zgomotoase și clare.

— Dar ai grijă, Timandra. Nu mai ești un copil.

Timandra dă din cap aprobator, dar Clitemnestra o trage deja înăuntru. Servitorii închid ușile în urma lor, iar Clitemnestra o

conduce pe Timandra într-un colț, unde Penelopa stă singură, pe jumătate ascunsă după o coloană.

— Iată-le și pe fetele mele, spune Tindareu și glasul lui răsună în sala cu plafon înalt. Să începem așadar.

Brusc se face liniște în încăpere, iar bărbații întorc capetele spre el, în așteptare.

— Îi veți oferi Elenei darurile voastre, începe Tindareu.

Nedumeriți, mulți dintre regi șușotesc. Probabil se așteptaseră să-și prezinte darurile lui Tindareu, regelui, nu frumoasei sale fiice.

— Dar, înainte de asta, continuă Tindareu, mi s-a spus că întrunirea aceasta ar putea cauza neplăceri.

Diomede pufnește. Aiax și Teucer se încruntă și-și încordează amenințător brațele. Menoetius murmură puțin cam tare:

— Am fost înșelați.

Agamemnon privește către tron, cu o expresie de nepătruns, în vreme ce Menelau îi șoptește la ureche.

Tindareu îi ignoră.

— Mi se pare just ca, înainte să-i oferiți fiicei mele, pe rând, prețioasele voastre comori, să acceptați faptul că ea va alege doar unul dintre voi.

Unii dintre prinți îl privesc pe Tindareu de parcă ar spune ceva de la sine înțeles, dar pe fața lui Agamemnon se ivește o urmă slabă de înțelegere. Clitemnestra înțelege și ea. Tatăl ei încearcă să evite un război împotriva pețitorilor respinși.

— Dar, rege al Spartei, spune bătrânul Nestor privind în jur, mă gândesc că ai încredere în acești eroi?

— Am, spune Tindareu calm. Dar am aflat că azi-noapte s-a iscat o bătaie, după ce unul dintre ei s-a lăudat că va fi soțul Elenei. Nu e nimic grav, adaugă în clipa în care toți întind capetele, să vadă despre cine-o fi vorba, dar asta indică faptul că e

posibil ca mulți dintre voi să nu accepte o eventuală respingere.

Aiax s-a învinețit de mânie. Lângă el, Menesteu, regele Atenei, un bărbat scund, cu ochi mici și sfredelitori, se holbează la Tindareu de parcă ar fi gata să-i taie gâtul.

— Nu vreau să vă ofer motive de ceartă, așa că vă fac o propunere. Dacă doriți să rămâneți aici și să-i oferiți fiicei mele darul vostru, va trebui să depuneți un jurământ.

— Un jurământ? întreabă Idomeneu cu fruntea încrețită.

— Da. Jurământul că veți accepta alegerea Elenei și că, pe viitor, îl veți susține și apăra pe soțul ei la nevoie.

Nimeni nu mișcă. Brusc, aerul a devenit sufocant și sala freamătă de o violență nerostită. Menelau face atunci un pas în față. Părul lui roșu ca focul strălucește când se înclină înaintea lui Tindareu. În clipa în care ridică privirea, Tindareu dă din cap, iar Menelau se îndreaptă către podiumul pe care șade Elena.

— Eu voi depune jurământul, spune Menelau și o privește cu ochii lui aurii. Îți voi respecta alegerea.

Elena se îmbujorează, dar reușește să-și păstreze expresia neutră.

— Eu asta ți-am adus în dar, prințesă a Spartei.

Când Menelau îi arată Elenei tunica, Clitemnestra nu are cum să nu admire figurile țesute în ea: regele Minos și regina Pasifae ai Cretei, în palatul lor, cu dansatori și negustori, și fiica lor, Ariadna, îngenuncheată lângă ei. Penelopa îi aruncă Clitemnestrei o privire îngrijorată.

Ceilalți pețitori vin și ei în față.

Se îndreaptă pe rând către podium și fac o plecăciune, rostesc jurământul și-și prezintă

darurile: vase de aur, un scut decorat cu frunze și flori de cupru, o secure cretană cu două tăișuri.

— O mișcare deșteaptă, îi șoptește Clitemnestra Penelopei la ureche, în vreme ce pețitorii rostesc jurământul.

— Că i-a pus să jure?

— Da. Mă întreb cine i-o fi sugerat asta tatei?

— Eu.

Cele două femei se răsucesc în direcția locului din care vine vocea. În spatele lor e Odiseu, cu un zâmbet jucându-i pe buze.

— Tu? întreabă Clitemnestra, mai iritată decât și-ar dori.

— Da, zice Odiseu cu glasul înăbușit, ca să fie sigur că nu-l aude nimeni.

— De ce să-i sugerezi așa ceva, când va trebui să depui și tu jurământul? întreabă Penelopa.

— Ah, spune Odiseu. Dar eu nu voi jura nimic în calitate de pețitor. Vezi tu, Agamemnon nu e singurul deștept de-aici.

Se întrerupe în clipa în care Clitemnestra pufnește disprețuitor.

— Să știi că este deștept, chiar dacă tu îl urăști.

Ea ridică din umeri și el continuă:

— Eu n-am de gând să risc nimic, doar pentru a face curte unei femei, mai ales când lumea e plină de ele.

— Deci?

Clitemnestra își încrețește fruntea.

— Deci ce?

— Tu cu ce te alegi? Tu ce ai de câștigat de pe urma sugestiei făcute lui Tindareu?

Odiseu rânjește, fluturând din mâini. Sunt muncite, numai bune de trudit la câmp, nicidecum mâinile unui prinț.

— I-am cerut lui Tindareu ceva în schimb, dar mi-a spus că nu el poate să decidă.

— Ei bine, ce i-ai cerut? întreabă Clitemnestra.

Începe să-și piardă răbdarea, în vreme ce șirul de eroi care cer mâna surorii ei se sfârșește. Acum îngenunchează în fața Elenei Idomeneu, aproape atingând pardoseala cu fața lui pictată.

Odiseu vine mai aproape, oprindu-se între Clitemnestra și Penelopa.

— Pe tine, Penelopa, spune.

Când îi pronunță numele, vocea lui e mai caldă, mai blândă.

— Vreau să mă însor cu tine.

Penelopa tace. Are pe față o expresie încăpățânată, pe care Clitemnestra i-o cunoaște prea bine.

— Vrei să te însori cu mine, dar ai venit să curtezi o altă femeie?

Odiseu flutură din mână, nepăsător.

— N-aveam de gând să mă însor cu Elena. Nu i-am adus niciun dar și, oricum, nu mă gândeam că aș avea vreo șansă. Ținutul meu e sterp, iar averea mea, mai modestă decât a oricăruia dintre acești regi.

— Atunci de ce ai venit?

Odiseu ridică din umeri.

— Voiam să văd și eu despre ce vorbește toată lumea. Dar, după cum poate ați observat, pe mine nu mă interesează frumusețea, dacă nu o mai însoțește și altceva. Eu vreau să mă însor cu tine fiindcă-mi pari o femeie inteligentă.

Penelopa privește drept în fața ei.

— Mă voi gândi la asta, fiu al lui Laerte. Dar acesta nu este nici momentul, nici locul potrivit. Pețitorii au terminat.

Are dreptate. În sală s-a făcut iar liniște. Leda pare obosită, Tindareu, agitat. Lângă Elena e un morman de cadouri, bronz, aur și amfore pictate sclipesc în lumina tortelor.

— Ați rostit cu toții jurământul, spune Tindareu și se ridică în picioare. Acum, Elena, alege-l pe cel pe care ți-l dorești drept soț.

Clitemnestra simte o pâlpâire de panică înăuntrul pieptului, dar privirea neclintită a Penelopei o liniștește. Inspiră o dată adânc, calm, în timp ce Elena vorbește.

— Îl aleg pe Menelau, fiul lui Atreu.

După aceea nu se mai aude un sunet. Menelau face iar un pas în față, la piciorul tronului lui Tindareu, cu un zâmbet triumfător pe chipul lui arătos. Tindareu se ridică de pe scaunul lui cu spetează înaltă și-l bate ușor pe umăr pe cel care tocmai i-a devenit ginere, în vreme ce toți ceilalți pețitori cască ochii, cu furia mocnindu-le sub piele. Clitemnestra îi urmărește, făpturi mânioase, trepidând de brutalitate. Repulsia pune stăpânire pe ea când îi vede pe bărbați cum își încleștează pumnii și dinții. Sunt ca niște animale de pradă, cărora un altul le-a furat carnea de sub nas.

— Prostănaco, îl aude Clitemnestra pe Odiseu rostind în șoaptă.

De data asta nu mai pare amuzat. Penelopa cască ochii la Elena, nevenindu-i să creadă. Clitemnestra n-a mai văzut-o niciodată atât de șocată.

— Vă mulțumesc pentru numeroasele voastre daruri, regi și prinți, spune Tindareu. Sparta nu le va uita niciodată.

Regii înțeleg că sunt poftiți să iasă. Unul câte unul pleacă, golind sala de violență, lăsând în urma lor doar frică. Clitemnestra se întoarce s-o privească pe Elena, deși imaginea ei îi produce o durere insuportabilă. E palidă, ca cineva care a înghițit otravă și-și așteaptă moartea.

Menelau merge spre ea, trecând pe lângă vânătorii din fresce și prada lor muribundă, și o ia de mână. Dintr-o pornire mai veche, Clitemnestra schițează un pas în față, dar tatăl ei și Agamemnon o fixează cu privirea, așa că-și șterge de pe chip orice expresie și se îndepărtează, trecând pe lângă vatră și coloane, pe lângă lebedele și căprioarele

pictate. Când iese din sală, mai aruncă o privire peste umăr, dar Agamemnon a închis deja ușa în urma lor. Acum nu mai poate s-o ajute pe sora ei.

10. Sudoare și sânge

Săptămânile trec și gheața iernii se topește. Aerul miroase a pământ reavăn când regii și prinții părăsesc palatul din Sparta, iar soarele dă mai multă căldură. Filoctet și Mahaon pleacă ultimii, măgarii lor se clatină sub povara pâinilor, a calupurilor de brânză și a celorlalte provizii.

Pețitorii pleacă, dar Odiseu și atrizii rămân. Fiul lui Laerte petrece mult timp cu Penelopa și Clitemnestra, se plimbă prin palat, râd și-și spun povești. Nu o presează pe Penelopa cu măritișul, iar ea nu-i dă niciun răspuns. Dar îl observă, ochii ei blânzi sunt mereu ațintiți asupra lui, nu pierd nicio mișcare.

Când se plimbă până la liziera pădurii, Odiseu le arată care plante au rădăcini umede și care fructe de pădure sunt otrăvitoare. Când vizitează atelierele meșteșugarilor și magazinele dimprejurul palatului, le învață dulgheria, de care se ocupă cu plăcere acasă, în Ithaca. Le spune totul despre laptele, brânza și untul de capră, cum se produc și cum se depozitează. Penelopa îl ascultă pasionată, iar Clitemnestra se destinde, se gândește la soțul ei și la minunatele lui povești. Odiseu și Tantal spun istorii diferite, dar amândoi vorbesc cu claritate și pasiune și au darul de a trezi interesul altora pentru lucrurile care-i încântă pe ei.

Vreme de câteva săptămâni, cei trei sunt inseparabili. Adună lemne de foc când apune soarele în dosul munților și încăperile din palat devin friguroase. Ating burta Clitemnestrei și-i vorbesc, îi spun povești copilului ei, iar ea îl simte cum lovește slab, dornic să participe și el.

Burta i s-a făcut atât de mare, încât abia mai reușește să doarmă. Noaptea stă și privește luna rece, cu gândul la bebelușul ei. Își imaginează un păr negru și ochi ca oceanul, ca ai tatălui său, și un

glas atât de duios, încât i se topește inima. Tantal se află acum probabil pe corabia lui pictată în culori aprinse și vine după ei. Noapte de noapte ea așteaptă și în fiecare dimineață se duce în megaron, să vadă dacă n-o fi sosit un mesager cu vești.

Știe că Elena o urmărește în permanență. Când nu se ocupă de Phoebe și Philonoe, sora ei umblă după Menelau prin palat, cu o expresie tristă pe chip. Uneori zăbovește lângă terasă și se uită de departe după Clitemnestra, Penelopa și Odiseu, care se plimbă de-a lungul râului, ținându-se de mâini și atenți să nu alunece pe malul mocirlos. Clitemnestra se întreabă dacă îi crede fericiți.

Își taie felii de pastramă în sala în care este servită masa, când intră Timandra. Penelopa se odihnește, iar Odiseu a plecat la vânătoare cu Tindareu, Agamemnon și Menelau. Cu excepția unui servitor care șterge de praf armele atârnate pe pereți, e singură. Când o aude pe sora ei, Clitemnestra se răsucește spre ea. Trăsăturile Timandrei se schimbă. Pieptul ei e tot plat, șoldurile sunt înguste, dar fața ei e mai slabă, ochii negri sunt mai mari.

— Pari schimbată, spune Clitemnestra surâzând.

Timandra își încrețește fruntea.

— Cum?

— Mai mare. Mai frumoasă.

Timandra roșește. Își prinde blana de animal în jurul umerilor.

— Azi am câștigat o întrecere, spune și glasul ei e în mod ciudat fără expresie.

— Bine, zice Clitemnestra, dar apoi observă că Timandra nu zâmbește. Ce s-a întâmplat?

— A trebuit să lupt împotriva prietenei mele. Tata m-a obligat.

I se frânge glasul. Clitemnestra își amintește de fata cu părul negru, cârlionțat, de buzele ei pe buzele surorii sale.

— Înainte luptam întotdeauna împreună, adaugă Timandra.

Clitemnestra aruncă o privire către servitor. Pare adâncit în munca lui și neinteresat de discuția fetelor.

— Prietena ta e rănită? întreabă cu glas scăzut.

Timandra pleacă privirea, iar părul șaten îi cade peste față, acoperindu-i rușinea.

— Da. Am fost obligată.

— Înțeleg. Ai rănit-o pentru ca tata să creadă că nu-ți place de ea?

Timandra dă din cap. Când ridică privirea, are ochii la fel de întunecați precum un puț.

— Du-te la ea, spune Clitemnestra. Du-te acum! Te acopăr eu.

Timandra se codește.

— Dar știi că nu e corect.

— Eu nu știu ce e corect și ce e greșit. De unde să știu? Suntem tinere. Dar, dacă vrei să te duci la ea, du-te. Du-te cât mai poți. Știi bine că într-o bună zi va trebui să te măriți.

Timandra dă din cap cu tristețe.

— Dacă află tata, o să mă pedepsească.

— Așa e. Deci întreabă-te dacă merită.

— Da.

Timandra vorbește fără să șovăie, glasul ei e cutezător, ochii îi sunt larg deschiși. Clitemnestra zâmbește.

— Cum o cheamă? Pe prietena ta.

— Crisante, spune Timandra și privirea i se îndulcește deodată, ca o piersică la soare. Numele ei înseamnă *floare de aur*.

— E frumos, zice Clitemnestra. Și acum, grăbește-te.

Timandra iese din sală într-o clipită, silențioasă și iute ca o pală de vânt. Clitemnestra

continuă să mănânce, cu gândul la fata cârlionțată, rănită de Timandra pe terenul de lupte. Are în fața ochilor ferocitatea surorii ei – e una dintre cele mai puternice luptătoare de vârsta ei – și neajutorarea lui Crisante, furia Timandrei și durerea lui Crisante. Imaginile au gustul mâhnirii. Asta e viața pe care o știe dintotdeauna: un lanț nesfârșit de brutalitate, cu puterea, mândria și frumusețea erupând doar din sângele vărsat de altcineva – dintr-un sol arid nu poate înflori nimic prețios. Poate de aceea l-a ales ea pe Tantal. Lumea lui pare mai plină de speranță decât ceea ce a fost ea întotdeauna obligată să creadă. Și, dacă tot ce i-a spus el despre Meonia e adevărat, atunci bebelușul ei nu va fi bătut pentru a învăța, nu va fi biciuit pentru nesupunere.

Servitorul a terminat de șters praful. Se înclină în fața Clitemnestrei și pleacă. Ea se ridică și dă să iasă după el, dar în ușă, rezemat de toc, stă Odiseu. Are tăieturi recente pe față, iar în mână ține un cuțit de vânătoare.

— Mă gândeam eu că te găsesc aici, spune.

— S-a terminat deja vânătoarea?

Odiseu ridică din umeri.

— Am omorât un porc-mistreț mic. Eu m-am întors cu el. Ceilalți au vrut să continue vânătoarea, dar se apropie o furtună. În curând vor fi uzi până la piele, iar în pădure va fi numai mâzgă.

Se apropie de masă și se așază. Clitemnestra privește afară și, într-adevăr, cerul e acoperit și miroase deja a ploaie.

— Vrei s-o trezesc pe Penelopa? întreabă.

— Nu. Voiam să vorbesc cu tine între patru ochi.

Îi trimite zâmbetul lui frumos, iar ochii lui cenușii sclipesc.

— Atunci vorbește.

— Sora ta Timandra are gusturi interesante, spune.

Clitemnestra își toarnă puțin vin.

— Ca toată lumea.

— Mă tem că nu.

Clitemnestra îl privește. N-are niciun rost să ascundă înțelesuri în cuvintele pe care i le adresează lui Odiseu: mai bine să treacă la subiect. Un lucru care-l deranjează și amuză întotdeauna.

— Ai dreptate. Are gusturi interesante. Ce te privește pe tine?

— Nu mă privește. Mă gândeam doar să fie mai atentă. Alți bărbați ar putea să nu fie de acord.

— Dar tu ești de acord?

Odiseu se lasă pe spate în scaun și se sprijină de rezemătoarea pentru braț sculptată.

— Bărbații tineri au deseori raporturi cu însoțitorii lor, spune. De ce n-ar face și femeile la fel?

— Corect. Dar sigur ai venit ca să stăm de vorbă despre Timandra?

— Nu.

Oftează. O privește în timp ce soarbe din vin și apoi spune:

— Trebuie să mă întorc în Ithaca înainte să înceapă ploile de primăvară. Nu plec bucuros. M-am simțit bine aici.

Își ia și el o cupă cu vin, apoi o privește pe Clitemnestra cu o expresie ciudată.

— Crezi că Penelopa va veni cu mine?

— Da, spune ea. Sunt convinsă.

El se relaxează, iar pe chip i se așterne expresia obișnuită de amuzament.

— Bine… Poate că într-o altă viață m-aș fi însurat cu tine, adaugă pe un ton indiferent.

Ea îl studiază, dar zâmbetul lui e impenetrabil.

— Nu mi-ai fi făcut față, spune ea. Sunt prea aprigă pentru tine.

Odiseu râde.

— Dar soțul tău?

— Lui îi place focul. Nu se teme să se ardă.

O spune ca în joacă, surâzând, dar știe că este adevărat. Odiseu, în schimb, e un bărbat pe care impetuozitatea pe de-o parte îl fascinează, pe de altă parte îl dezgustă. Are o părere prea bună despre sine, pentru a se apropia de orice i-ar putea dăuna.

Odiseu își trece o mână prin păr.

— Mi-aș fi dorit să-l cunosc și eu.

— Ți-ar fi plăcut.

— Sunt convins.

Se ridică și-și freacă tăieturile de pe față.

— Mă duc s-o trezesc pe Penelopa, înainte să se întoarcă brutele de la vânătoare.

Clitemnestra zâmbește. Odiseu știe cât haz au poveștile lui despre tovarășii săi de arme. Se apropie de ea și-i trece o șuviță de păr pe după ureche, apoi iese din sală.

Soarele urcă pe cer la est, iar peste câteva zile, vânturile vor aduce ploile de primăvară. Clitemnestra și Penelopa șed pe un bolovan de la liziera pădurii, cu privirea ațintită la râul din fața lor, cu munții undeva în spate. Hoții muncesc deja pe câmp, au mâinile murdare și spinările încovoiate sub povara unor coșuri voluminoase.

— Ieri a venit Odiseu la mine, să stăm de vorbă, spune Clitemnestra.

— Da? întreabă Penelopa.

Își poartă părul șaten împletit, iar sub ochi are cearcăne întunecate. Noaptea trecută au dormit împreună, iar Clitemnestra a auzit-o cum s-a tot foit în pat fără astâmpăr.

— Curând va porni la drum, spune. Pleci și tu cu el în Ithaca?

Penelopa tace o vreme, cu mâinile împreunate la piept, de parcă și-ar ține inima în loc. După o lungă pauză zice:

— Plec, da.

— Dar ceva te reține, spune Clitemnestra.

Penelopa își cuprinde genunchii cu brațele, acoperindu-și picioarele cu mantia, cum își strâng păsările aripile atunci când dorm.

— Mai știi când ziceam că Odiseu îmi amintește de soțul tău? Ei bine, nu mi-am schimbat părerea, dar e ceva mai întunecat, ceva alunecos, în felul lui de-a fi…

Privește pietrele de pe pământ, căzută pe gânduri.

— Știu la ce te referi, spune Clitemnestra. E ca atunci când vrei să prinzi din zbor frunzele, în timp ce vântul le face să danseze. Într-o clipă crezi că le-ai prins, în clipa următoare îți scapă.

Penelopa râde.

— Făceam asta cu ani în urmă, mai știi? Fugeam pe câmpie și în jurul nostru erau numai frunze zburătoare.

Clitemnestra dă din cap, surâzând. Ea prindea întotdeauna cele mai multe frunze, dar Penelopa le prindea pe cele mai frumoase, de un roșu aprins și portocaliu-deschis.

— Dar ai dreptate, spune Penelopa, așa e Odiseu. E un om plin de taine.

— Dar ți-e drag.

— Foarte drag.

Chipul Penelopei e radios.

— Tata mă tot necăjea, spunându-mi că mă voi mărita cu un rege uitat de lume, de pe-o insulă uitată de lume.

Clitemnestra îi dă un ghiont.

— Ei bine, chiar asta vei face.

Penelopa râde.

— Cine a auzit de Ithaca? Cine-l va ține minte pe Odiseu?

— Probabil nimeni. Oamenii inteligenți sunt întotdeauna dați uitării.

— De aceea nu vor exista epopei despre tine și despre mine, dar, în schimb, vor fi scrise nenumărate despre bruta de Diomede.

Râd amândouă, în vreme ce vântul începe să miroasă a primăvară, iar în jurul lor viața își vede de cursul ei, netulburată.

* * *

Clitemnestra e singură în încăperea de *mousike* și privește flautele și lirele din coșurile rânduite la perete. E o încăpere mică, cu un tavan scund și cu pereții acoperiți cu desene în cretă – desene pe care le-au făcut ei în copilărie. Se văd lirele Elenei și râșii Clitemnestrei, lăncile lui Castor și câinii Timandrei. Într-un colț, o fată nobilă a scrijelit: *Polux e frumos ca Apollo*.

— Se pare că fratele tău e un seducător.

Odiseu se ivește în pragul ușii. Are mișcări de pisică, încât nici măcar ea, care s-a antrenat să surprindă cel mai slab sunet, nu-l aude niciodată venind.

Clitemnestra ia un aulos, un flaut cu ancie dublă, preferatul lui Polux.

— Știi să cânți? îl întreabă.

— Da, răspunde Odiseu. Deși n-aș zice că sunt foarte talentat.

Ia flautul din mâna ei.

— Ah, ce frumos e. Lotus libian? E atât de ușor.

O privește pe Clitemnestra cu un zâmbet.

— Mă gândesc că Elena era cea mai talentată la orele de *mousike*.

Clitemnestra îi zâmbește la rândul ei.

— Eram și eu talentată.

El ridică mâinile.

— Sigur că da.

Tac stingheriți preț de o clipă, în vreme ce Odiseu pune aulosul la loc în coș și se reazemă apoi de perete. După care spune:

— Elena nu are noroc la bărbați. Am auzit și eu cât a suferit din cauza lui Tezeu… sărmana copilă, spune scuturând din cap.

— A fost altceva. Pe Menelau l-a ales ea însăși, răspunde Clitemnestra.

El își înclină capul într-o parte.

— Chiar a avut de ales? Potrivit experienței mele, unii bărbați – regi și eroi, bărbați iubiți de zei – capătă întotdeauna ceea ce-și doresc. Că e putere, că e încăpățânare sau, pur și simplu, refuzul de a accepta un eșec.

— Și tu ai căpătat ce ți-ai dorit, spune ea. Te vei însura cu Penelopa.

O privește de parcă l-ar nedumeri să fie comparat cu bărbații puternici. Ascunde imediat acest lucru și se apleacă în față, până când Clitemnestra îi simte suflarea la ureche.

— Nu sunt singurul care a făcut o învoială cu Tindareu.

Clitemnestra se trage înapoi.

— Cine a mai făcut o învoială cu el?

— Nu știu sigur, dar fii cu ochii pe Menelau.

— Menelau a pus deja mâna pe Micene și pe Elena. Ce mai vrea?

— După cum ziceam, nu știu sigur, dar tu ai crescut în Sparta. Tu știi ce înseamnă să pândești mereu pericolele, de parcă ai trăi înconjurată de lupi, adaugă și îi face cu ochiul, ca de obicei când se pregătește să plece. În privința asta ne asemănăm.

Avertizarea lui Odiseu o urmărește ca un șarpe, se târăște după ea, își arată colții ori de câte ori întoarce capul. Nu poate pretinde că nu există.

Într-o după-amiază, pe când Penelopa se odihnește, Clitemnestra se aventurează până în capătul opus al apartamentului destinat oaspeților, unde știe că Menelau împarte o cameră cu Elena. Nu e nimeni în preajmă, iar Clitemnestra se mișcă încet, cu burta ei mare și grea. Pereții sunt goi, ferestrele, mici, apropiate de acoperiș. Risipesc fărâme de lumină și umbre lungi. Pe vremuri, locul acesta îi amintea de o carceră. Tantal a gândit

probabil la fel când a sosit aici, fiindcă încăperea lui se afla în celălalt capăt al apartamentului destinat oaspeților, aproape de megaron și de coridoarele fastuos iluminate.

Două glasuri plutesc spre ea dinspre capătul coridorului și Clitemnestra se furișează mai aproape, picioarele ei goale pășesc cu grijă, ca pe un drum pietruit. Se oprește în fața ușii, ținându-și respirația.

— Am auzit că verișoara ta se va mărita cu fiul lui Laerte.

— Am auzit și eu.

Glasul Elenei e duios și timid, în comparație cu cel al lui Menelau, precum chemarea unei prigorii după cea a unui uliu.

— Cred că vor fi fericiți. Au multe în comun.

— Ai vorbit cu ea?

Un moment scurt, fragil, de tăcere. Clitemnestrei i se pare că aude tristețea Elenei.

— Nu, răspunde.

Se aude un clinchet, de parcă Menelau ar mânui un cuțit.

— Nu e atrăgătoare, spune el, dar e blajină, deși fratele meu crede că e șireată.

— Are dreptate, spune Elena. Penelopa e deșteaptă.

Menelau pufnește disprețuitor și, preț de câteva clipe, se face iar liniște. Clitemnestra își imaginează buzele lui pe cele ale surorii ei, mâinile lui pe umerii ei. I se face greață.

— Despre ce ai vorbit cu Tindareu? întreabă Elena.

Pare speriată, iar Clitemnestra îi aude efortul de a-și păstra tonul ferm.

— Ai stat multă vreme în megaron.

Elena icnește și Clitemnestra se mută ușor din loc, strecurându-le o privire. Îl vede pe Menelau făcând un pas în față, în vreme ce Elena face unul înapoi. Mișcarea are eleganța unui val, dar nu e lipsită de pericol. Pare că Menelau ar vrea s-o

lovească, dar se abține. Îi ia mâna mică în mâna lui și spune:

— Pui mereu întrebări despre lucruri care nu te privesc, Elena.

Ea își mușcă buza și tace. Menelau își studiază soția și adaugă:

— Am vorbit despre Micene și despre aurul pe care-l datorăm Spartei. Am făcut o înțelegere cu Tindareu, iar înțelegerile trebuie respectate.

Clitemnestra simte cum i se destinde corpul, frica se retrage din ea ca marea la reflux. Avertismentul lui Odiseu pălește și tot ce mai rămâne e un zgomot în mintea ei, o notă slabă de pericol.

Simte loviturile bebelușului și face un pas înapoi. Mai demult ar fi intrat în încăpere și și-ar fi protejat sora. Ar fi ocrotit-o pe Elena de oricine și de orice. Dar acum nu mai poate.

Eu a vrut-o, își spune cu amărăciune. *Ea l-a ales pe omul acesta, ca să-mi facă mie în ciudă, iar acum trebuie să-l suporte*.

După plecarea Penelopei și a lui Odiseu, câteva zile mai târziu, Clitemnestra rămâne iarăși singură. Seara li se alătură la cină Cinisca, tatăl ei, Lisimah și alți câțiva nobili spartani. Pentru a evita locul gol de lângă Agamemnon, Clitemnestra se așază lângă Elena, care ridică privirea spre ea, surprinsă. Simte mirosul surorii ei, de miere, brândușe și migdale crescute în pomii din preajma grajdurilor. Se fixează o clipă cu privirea. Apoi Menelau ia mâna mică și albă a Elenei în mâna lui, iar Elena își ferește privirea. Clitemnestra simte o răceală acolo unde a atins-o privirea surorii ei. Se întreabă de ce nu s-or fi întors la Micene.

Servitorii aduc platouri cu ceapă și brânză, lăsând un iz în urma lor, în vreme ce Tindareu vorbește despre cea mai recentă vânătoare. Cinisca se amestecă tot mereu în vorbă, se laudă cu propriile vânători, uitându-se întruna la

Agamemnon cu un jind care o scârbește pe Clitemnestra. Elena abia dacă se atinge de mâncare.

— Așadar, fiul lui Laerte a plecat însoțit de nepoata ta? îl întreabă Lisimah pe Tindareu.

— Așa este, răspunde Tindareu.

— Par să se potrivească, spune Agamemnon.

— Îți place Odiseu? îl întreabă Cinisca și soarbe din vin.

Agamemnon nici nu clipește.

— Nu-mi place. Îl respect. E deștept.

— Unii zic că e cel mai deștept om în viață, un om al nenumăratelor vicleșuguri, spune Leda.

— Cu vicleșuguri nu devii erou, zice Menelau.

Clitemnestra pufnește și-și îndreaptă atenția către brânza din farfuria ei. E gata să riposteze dacă ar mai îndrăzni careva să-l jignească pe Odiseu, dar tatăl ei schimbă subiectul.

— Ce se mai aude din Est?

— Nu mare lucru, răspunde Agamemnon. Troia continuă să-i provoace pe greci pe mare, dar nimeni nu vrea să se războiască, de fapt, cu ei.

— Mulți zic că orașul e de necucerit, comentează Leda.

— Unde e Troia, mamă? întreabă Philonoe și vocea ei răsună strident în sală.

Cel care-i răspunde este Agamemnon:

— Dincolo de Marea Egee. În nord, mai departe decât Meonia, și întoarce iute capul către Clitemnestra, unde trăiește soțul surorii tale.

— Mai departe chiar decât Lesbos, adaugă Leda, iar Philonoe dă din cap și-și îndreaptă atenția către cepele din farfurie, pe care le alege una câte una și le savurează ca pe niște dulciuri.

— Nu există oraș care să nu poată fi cucerit, spune Agamemnon. Dacă grecii și-ar uni armatele și ar lupta împreună, Troia ar cădea.

Lisimah pufnește. Spartanii nu participă la războaiele altora.

— Nu pare foarte probabil.

O scăpărare se ivește în ochii lui Agamemnon, dar el nu mai zice nimic.

Când luna se ivește pe cer, Tindareu dă semnalul să înceapă jocurile. Pe o latură a sălii sunt așezate blocuri de lemn, în care să-și arunce oaspeții cuțitele. Tantal i-a povestit Clitemnestrei că, în Meonia, asemenea distracții sunt la ordinea zilei. Ori de câte ori organizează el un banchet, cheamă muzicieni să cânte la liră, jongleri și dansatori. Acrobații și dresorii de animale exotice se numără printre artiștii lui preferați. Odată, o hienă dungată – Clitemnestra n-a mai auzit de o asemenea hienă – a scăpat din mâinile dresorului ei și a bântuit o vreme prin palat, înainte de a putea fi prinsă. Tantal i-a descris țipătul hienei, care semăna cu niște hohote de râs, și au pufnit amândoi în râs.

Cinisca se ridică de la masă, cu cuțitul în mâna încă unsuroasă de la grăsimea cărnii. Țintește și, când cuțitul se înfige aproape de centrul blocului de lemn, toată lumea aplaudă. Leda le îndeamnă pe Phoebe și Philonoe să încerce și ele, iar Agamemnon le dă sfaturi. Clitemnestra își ferește privirea. Își îndreaptă atenția către un cățeluș care mănâncă resturi de mâncare la picioarele tatălui ei. Înghite la repezeală, cu lăcomie și, când a terminat, ridică privirea la masă, ca să mai ceară.

Nu e foarte diferit de bărbați, comentează Clitemnestra în sinea ei. Fețele lor sunt lucioase și flămânde în lumina opaițelor, umbrele lor sunt ascuțite. Continuă să arunce cu cuțitul, întrecându-se pentru mâncare și vin, în vreme ce servitorii umblă de colo-colo, zăngănind vasele pe pardoseala lipicioasă de la zeama și grăsimea de carne.

Clitemnestra se ridică de la masă și anunță că se retrage. Străbate sala, dornică să evadeze, când

Agamemnon își aruncă pumnalul. Nimerește drept în centrul blocului de lemn.

În camera ei, își ațintește privirea în tavan, amintindu-și cum stătea de vorbă cu Elena despre stelele ce sclipesc pe cer și zeii care veghează asupra lor.

— Crezi că ne văd acum? întreba Elena.

— Nu, îi răspundea Clitemnestra. Sunt prea ocupați să-i urmărească pe alții. Cum să-i poată urmări pe toți, în același timp?

E prima dată, după săptămâni bune, când Clitemnestra adoarme legănată de asemenea gânduri.

Începe cu o durere, de parcă i-ar despica cineva burta cu o lamă tăioasă. Clitemnestra se trezește și cade din pat, căscând gura după aer. Nu e nicio lamă. Ieșită de sub blănuri, simte frigul. O lumină timidă se ivește în est, or fi zorii. Încearcă să se ridice, dar durerea revine, mai ascuțită decât înainte. Bebelușul e pregătit să se nască. Vrea să strige după ajutor, dar nu izbutește să scoată un sunet. Are mâinile încleștate, simte că se sufocă. Se așază în genunchi, se ridică iar, scrâșnește din dinți, încearcă să-și amintească alte ocazii când a mai simțit o durere atât de cruntă: când a căzut într-o prăpastie și și-a rupt umărul, când Castor a trezit un urs în timpul unei vânători și ea a rupt-o la fugă și a sărit într-un tufiș spinos, când i-a împlântat o fată un vârf de lance deasupra șoldului, în gimnaziu, când au zgâriat-o pe spate ghearele râsului.

Iese cu pași împleticiți din cameră, în coridorul principal al gineceului. Își ține respirația când vine următoarea durere și se grăbește să ajungă la camera mamei ei. E frig și poartă doar o tunică subțire, dar sudoarea îi curge pe frunte. *Respiră*. În drum spre camera Ledei, dă nas în nas cu cineva și ridică privirea. E Elena.

— Ce s-a întâmplat? întreabă Elena îngrijorată.

E palidă și are ochii roșii, de parcă ar fi plâns.

— Vine copilul, șoptește Clitemnestra cu glasul sugrumat.

Se sprijină de perete, fiindcă durerea s-a întețit. Elena cască ochii.

— O chem pe mama…

Clitemnestra clatină din cap.

— Du-mă la moașe. Vine acum.

Scoate un sunet răgușit în clipa în care un nou val de durere o face să se îndoaie de sale. Elena o lasă să se sprijine de ea și o târăște spre bucătărie. Clitemnestra îi simte răceala pielii, aroma de fructe și uleiuri pe care o emană.

— Doare rău? întreabă Elena.

Acum aproape aleargă, cu Clitemnestra gâfâind și ținându-se strâns de brațul ei.

— Am avut dureri mai rele, îngaimă Clitemnestra, iar sora ei zâmbește slab.

Jos, unde se află încăperile servitorilor, nu e lumină. Elena ia o torță și dă buzna în bucătăria pustie.

— Unde sunt femeile? Unde sunt moașele? strigă. Nu e nimeni. Stai aici, îi spune Clitemnestrei și iese valvârtej din încăpere.

Clitemnestra se prăbușește pe un scaun, urlând. Își duce o mână între picioare, simte umezeală.

O femeie intră grăbită în încăpere, cu părul negru legat la spate.

— Nu vă faceți griji, spune. Sora Domniei Voastre s-a dus să-i cheme pe Bătrâni și pe mama Domniei Voastre. Vă sosește și soțul.

— Tantal, croncăne Clitemnestra.

— Corabia lui a intrat aseară în port. Acum vine călare către palat.

Femeia o pune să stea pe vine și-i zice să respire. Inspiră și expiră, inspiră și expiră. *Vine Tantal*, gândește Clitemnestra. *Aproape a sosit*. Își

ațintește privirea în tavan, apoi pe sacii de grâu stivuiți în colț, apoi pe fața palidă a moașei. Durerea e la apogeu. Clitemnestra răcnește și răstoarnă o masă. Fructe de pădure și tulpini de trestie se rostogolesc pe jos, împrejurul lor.

— Îi simt capul, strigă femeia și, brusc, e mai multă lume în încăpere: Elena, Timandra și mama lor.

Leda se lasă pe vine lângă Clitemnestra și o ține de mână.

— E aproape gata, Clitemnestra, împinge tare acum, împinge!

Ea împinge și țipă, transpiră. Moașa se roagă la Eileithia, zeița nașterii, dar Leda strigă la ea furioasă:

— Ajut-o! Te poți ruga mai târziu.

Clitemnestrei i se oprește respirația în gât. Scoate un sunet strangulat și în clipa următoare îl vede. Bebelușul ei.

— E băiat!

Moașa îl ține în mâinile ei albe, un boț fragil de mucus și sânge.

— Dă-mi-l, îi poruncește Clitemnestra tremurând, epuizată.

Femeia ia un cuțit de bucătărie curat și taie cordonul. Apoi îi întinde mamei bebelușul. Clitemnestra îi simte umezeala, moliciunea. Îi privește mânuțele, fiecare perfectă ca o petală, capul ce-i încape în palmă. Își privește băiatul, iar el, simțindu-i prezența, deschide ochii săi luminoși și albaștri precum cerul dimineața.

11. Privighetoare

Fiul ei și Tantal: nimic altceva.

Afară, primăvara se trezește la viață. Câmpia înverzește și copacii își desfac primii muguri, moi și delicați. Zilele sunt mai lungi, soarele e mai cald. Șerpii și șopârlele ies din găurile lor, somnolează și zăbovesc la soare pe pământul de un maro întunecat. Moașele curăță peștii de mațe și-i

agață la aer, să se usuce, în vreme ce servitoarele spală la râu blănurile și tunicile.

Înăuntru, bebelușul plânge și țipă, țipă și plânge. Nu doarme niciodată. Clitemnestra se plânge și Tantal râde.

— Dar la ce te așteptai? întreabă zâmbind. Tu nu dormi niciodată.

Pregătește un ham în care să poarte bebelușul, iar degetele lui calde, lungi, împletesc cu iscusință fâșii de piele. Cât de frumos e soțul ei. Cu bebelușul în poală, Clitemnestra își sprijină capul pe umărul lui.

Clitemnestra a observat că bebelușul doarme mai bine cu tatăl său. Ea îi cântă și-i fredonează, îi dă ierburile alinătoare ale Ledei, dar bebelușul o fixează cu privirea, încântat și puțin sfidător, întinzând mânuțele după fața ei. Iar când obosește, plânge. Dar când îl leagănă Tantal, când îl sărută el, se liniștește.

Bătrânii l-au întâmpinat la scurt timp după naștere. L-au dus, așa gol cum era, pe muntele Taigetos. Bebelușul s-a zbătut și s-a văitat, dar era în siguranță. Era în siguranță pentru că era sănătos. Bătrânii l-au controlat și au constatat că e perfect, voinic.

Clitemnestra umblă ore în șir, purtându-l în brațe. E un copil curios. Ea îi arată flori, ia câte o petală și i-o ține în fața ochilor. Brândușe, dafini, crini, anemone, îi spune povești despre ele. Prințesa feniciană Europa a fost ademenită în brațele lui Zeus de brândușa pe care a suflat-o el pe gură, nimfa Dafne s-a transformat într-un laur pentru a se ascunde de Apollo, care o dorea, zeița Persefona a fost răpită de Hades, regele lumii subpământene, în vreme ce culegea crini pe o pajiște. Bebelușului îi plac cel mai mult anemonele, așadar Clitemnestra îi povestește despre Adonis, care a fost ucis de un porc-mistreț, și despre Afrodita, care-l iubea, și-și amintește că

și ea, și Tantal vorbiseră despre acest mit în prima lor noapte împreună.

Leda iubește tare mult bebelușul. Îl ține în brațe când Clitemnestra e prea obosită și-l lasă să se joace cu cerceii ei, care, în ochii lui, sunt niște miracole sclipitoare. Redevine femeia care fusese când se născuseră Phoebe și Philonoe, când își petrecea zilele cântându-le și vorbindu-le, ținându-le în mâini căpșoarele. Pentru Clitemnestra e o bucurie să-și vadă mama așa, să-i vadă blândețea din spatele tăriei, ochii luminându-se de un rost.

Când Timandra atinge picioarele bebelușului, Leda șoptește:

— Ai grijă. Bebelușii sunt delicați.

După ce l-a alăptat Clitemnestra, Leda îl învelește într-o pătură și-i trasează cu degetul trăsăturile minuscule: ochii, nasul, buzele, urechile.

Tantal începe pregătirile pentru călătoria lor spre Meonia. Trimite un mesager în port, să ducă vestea dincolo de Marea Egee. S-a născut un moștenitor și regele e pregătit să revină acasă, alături de regina sa.

Șade într-un colț din piața orașului, legănându-și bebelușul la umbra unui stejar. A fugit din sala în care este servită mâncarea, pentru a-i evita pe Agamemnon și Menelau: nu-i place cum îi privesc copilul, cu un amestec de răceală și scârbă. Parcă uneori cu milă.

— În curând vom pleca, îi spune Clitemnestra, iar el își deschide larg ochii, surâzând. Vom pleca în ținutul tatălui tău.

Aici e liniște. Două femei tinere trec cu urcioare pline cu apă pe umeri, în timp ce un câine se ține după ele și le linge gleznele. Un bărbat adună în coșuri măsline și cepe, în fața casei sale. Aromele dansează în aer, inundând piața, iar un copil strecoară o privire pe fereastră, cu o expresie înfometată pe chip.

Clitemnestra ridică privirea. Elena vine către piață, pășind șovăielnic în direcția ei, de parcă s-ar teme să se apropie de ea. Când ajunge suficient de aproape, își ferește mantia și se așază sub copac. Între ele, tăcerea se lungește, până când bebelușul gângurește și Elena zâmbește.

— Seamănă cu tine, zice.

— Mie-mi amintește de tatăl lui.

— Are ochii și părul lui Tantal, încuviințează Elena, dar felul în care-și plimbă privirea împrejur e al tău.

Clitemnestra se delectează cu căldura vorbelor surorii sale, simțindu-se ca și cum ar fi mușcat dintr-un măr dulce. În cealaltă parte a pieței, bărbatul își numără măslinele din cos, iar un băiat vine și se așază lângă el pe jos, în lumina caldă a soarelui. Pe acoperișul casei, două fetițe cântă, jucându-se cu păpălașcă.

— Am vorbit cu mama, spune Elena cu privirea la fetițe. Mi-a zis că a ținut secret numele tatălui meu pentru ca Tindareu să nu mă alunge.

— Mă bucur că ai vorbit cu ea, spune Clitemnestra. Își amintește vorbele lui Castor, de când erau mici.

Când se retrag apele mării și în urma lor rămâne ceva în nisip, nu trebuie să-ți faci griji. Mai devreme sau mai târziu, apele se vor întoarce și vor lua acel lucru înapoi.

— Tu m-ai protejat, spune Elena.

— M-am ocupat oare eu de altceva, de când ai venit tu pe lume? glumește Clitemnestra.

Elena râde, iar fetițele de pe acoperiș se opresc din cântat și se uită la ele curioase. Clitemnestra ar vrea să-i vorbească Elenei despre viața care o așteaptă în Meonia, dar remarcă o umbră pe chipul Elenei.

— Am fost doar… Elena se întrerupe, căutând cuvintele potrivite. Noi n-am avut niciodată secrete.

Clitemnestra zâmbește.

— Toată lumea are secrete.

Elena roșește, plecându-și privirea.

— Eu n-am avut niciun secret față de tine.

În momentul acela, Clitemnestra o revede pe Elena, copilă fiind, cu părul blond revărsându-i-se pe umeri ca o cascadă de aur, cu mânuțele pătate de zeamă de caise.

— Suntem ca două jumătăți de caisă, spusese Elena și-i întinsese Clitemnestrei caisa, s-o vadă. Vezi? împărțim sâmburele și în el ne ascundem secretele.

Clitemnestra își reazemă capul de stejar, cu pielea moale a bebelușului sub mână. Când era mică, nu voia să priceapă, dar acum e limpede ca un râu de munte: niciodată nu vor fi la fel. Și poate că nu e nimic rusinos în asta.

— Ce nume să-i punem? întreabă Tantal.

Șed pe terasă, în timp ce copilașul se odihnește pe coapsele Clitemnestrei și soarele le atinge pielea cu blândețe. Păsările se împrăștie pe cer, iar bebelușul le urmărește cu ochii lui mari.

— Hai să așteptăm până ajungem în Meonia, spune Clitemnestra. Să așteptăm până ajunge acasă la el.

O micuță privighetoare maro vine în zbor pe terasă și începe să cânte. Bebelușul gângurește vesel. Privește micuța pasăre.

— E o privighetoare, îi șoptește Clitemnestra. Ea cântă pentru toți cei care nu au voce.

Bebelușul zâmbește și întinde mâna după ea, dar privighetoarea își ia zborul.

În timpul nopții se iscă o furtună. Se aud tunete și răpăitul ploii pe acoperiș. Clitemnestra își ține copilașul la piept, deși el nu plânge. Stă și ascultă, cu ochii larg deschiși, cu privirea pierdută în întunecimea cerului.

— Te apasă ceva? o întreabă Tantal.

Ea se răsucește către el, legănându-și ușor bebelușul.

— Da.

— Vrei să-mi zici?

Așteaptă să treacă un tunet și-i spune:

— Aș vrea să-mi mai văd o dată frații, înainte de plecare.

— Vor veni să ne viziteze. Iar tu te vei putea întoarce aici.

Se aude o bătaie în ușă atât de surdă, încât Clitemnestra crede că a fost doar o închipuire.

— Ai auzit? întreabă Tantal.

Ea dă din cap. Așteaptă amândoi, până când se aude o nouă bătaie, la fel de ușoară ca prima. Tantal se ridică, încrețindu-și fruntea.

— Cine să fie? Nici nu s-a luminat de ziuă.

Deschide ușa. Dincolo de prag e o femeie. În bezna coridorului nu o recunoaște din prima clipă pe Elena, tremurând în cămașa ei de noapte, cu părul auriu lăsat liber în jurul umerilor. Nu ține nicio torță în mână.

— Elena? spune Tantal, dar ea se repede și-i duce mâna la gură.

Intră grăbită și închide iute ușa în urma ei.

Clitemnestra se ridică în capul oaselor.

— Ce s-a întâmplat?

Elena se apropie. Cămașa ei de noapte e prinsă pe un singur umăr și-i dezvelește sânul stâng, alb în lumina difuză.

— Trebuie să-ți vorbesc.

Are glasul sugrumat de spaimă. Clitemnestra îi dă bebelușul lui Tantal, care-l leagănă.

— Te rog, nu-l lăsa să plângă, spune Elena.

Tantal dă din cap.

— Unde e Menelau? Știe că ești aici?

— Soțul meu doarme, răspunde Elena.

Rostește cuvintele precipitat, șoaptele vin una după alta.

— Nu trebuie să se trezească.

Clitemnestra o prinde de bărbie și o silește să ridice privirea, să i se uite în ochi.

— Ce ți-a făcut? o întreabă.

Elena se răsucește și-i arată o mică vânătaie de pe gât.

— Nu e nimic, spune când Clitemnestra deschide gura să vorbească. Nu de-aia am venit.

— Dar de ce? întreabă Clitemnestra.

Furia pune stăpânire pe ea și, ca întotdeauna, nu i se poate împotrivi.

— De ce te-a lovit?

— Lovește când se înfurie, ca să-i amenințe pe alții.

Tonul ei e sec.

— Dar de data asta l-am auzit. Credea că dorm și ieșise din cameră ca să stea de vorbă cu Agamemnon. Au spus: Acum e momentul. Dacă mai așteptăm, va fi prea târziu.

— La ce se refereau? întreabă Tantal.

— Te rog, să nu facem gălăgie. Nu știu. Dar nu e prima oară când vorbesc despre asta. Tindareu trebuie să fie și el amestecat. Vorbesc adesea cu el în megaron, când nu e nimeni de față.

— Au cucerit Micene cu ajutorul lui. Sunt legați printr-un pact, remarcă Tantal, dar Elena clatină din cap.

— E vorba despre altceva. Am încercat să-i iscodesc… Dar te-au pomenit pe tine, Tantal, când au spus: Trebuie să avem grijă, chiar dacă Tindareu e de acord.

— Ce înseamnă asta?

Clitemnestra se ridică, agitată. Străbate camera de câteva ori, în timp ce Elena o urmărește cu privirea.

— E prima oară când te lovește?

— Nu mi-e frică de el. De data asta m-a lovit doar fiindcă m-a prins că trăgeam cu urechea. M-am…

Se întrerupe și ochii i se umplu de lacrimi.

— Am făcut o greșeală când m-am măritat cu el. M-am înșelat.

Lacrimi îi brăzdează obrajii, așa cum râurile inundă câmpiile. Își îngroapă fața în mâini, suspinând în tăcere.

— Nu se va mai atinge de tine, spune Clitemnestra pe un ton apăsat. Mă înțelegi? Voi avea eu grijă să nu se mai atingă de tine.

Elena se prăbușește pe pardoseală, plângând la picioarele Clitemnestrei.

— Acum tu pleci, iar eu îmi merit pedeapsa. Merit tot ce mi se întâmplă. M-am măritat cu el fiindcă am fost proastă… Am fost geloasă pe tine… Iar Tindareu mi-a spus să mă mărit. Când a venit Penelopa să-mi vorbească, să mă convingă, Tindareu a zis că e doar geloasă…

Bebelușul plânge în surdină. Tantal îl liniștește.

— Să nu-ți pară rău, Elena, spune el. Ce a fost a fost.

— Te voi ocroti, intervine Clitemnestra. Voi sta de vorbă cu ei. Voi pune capăt acestei situații.

O trage pe sora ei mai aproape și Elena se ghemuiește în brațele ei. Plânge în tăcere și, când lacrimile ei seacă, se șterge pe față și se ridică de jos.

— Trebuie să plec acum, să nu observe că lipsesc.

Clitemnestra se repede între ea și ușă.

— Nu pleci.

— Ba da, zice și îi trimite un zâmbet trist, în vreme ce obrajii îi sclipesc de lacrimi. N-o să-mi facă niciun rău. Doarme.

Iese în grabă din încăpere și se topește în întunericul coridorului.

După ce Tantal adoarme cu bebelușul încolăcit în brațele lui, Clitemnestra se duce la fereastră. Picăturile de ploaie lovesc pământul așa

cum lovesc mâinile muzicienilor timpanul, ritmul lor semănând cu un cântec închinat zeilor.

Nimeni nu i-a făcut rău surorii ei fără să fi suportat consecințele. E ciudat că ea, Clitemnestra, e atât de obișnuită cu durerea, încât n-o mai deranjează, cu condiția să nu fie durerea Elenei. De ce poate să îndure propria durere atât de ușor, dar nu poate s-o accepte pe cea a surorii ei? Probabil se gândește că Elena nu ar suporta-o. Și-l imaginează pe Menelau cum ridică mâna s-o lovească și pe Elena cum se ferește, așa cum se ascunde o pasăre sub propriile aripi. Gândul crește și supurează, până când Clitemnestra simte că nu mai poate respira și corpul i se încleștează ca un pumn.

Elena e pierdută într-un joc care o depășește. Dar minciunile și secretele, amenințările și jocurile trebuie să se sfârșească. Eu le voi pune capăt.

12. Pasărea cu aripile zdrobite

Clitemnestra se trezește când soarele s-a înălțat deja pe cer. Sentimentul că are de îndeplinit ceva îi încordează tot corpul. După furtună, aerul e răcoros și ziua radioasă. Îmbracă o tunică maro-deschis și-și prinde părul la spate. Tantal și bebelușul dorm împreună pe cealaltă latură a patului. Familia ei. Îl scutură cu blândețe pe soțul ei, iar când el își deschide ochii turcoaz, îi șoptește:

— Rămâi tu azi cu copilul.

— Unde te duci?

Tantal își încrețește fruntea, brusc alarmat.

— Să nu faci o prostie, Clitemnestra.

Ea zâmbește și se întoarce să-l mai sărute o dată.

— Nu-ți face griji pentru mine. Ai grijă de copilașul nostru.

Străbate coridoarele aproape pustii, picioarele ei goale calcă fără zgomot pe pardoseala de piatră. Trece pe lângă două servitoare bătrâne, care duc mai mulți pui tăiați, și pe lângă Cinisca, fata care,

fără un cuvânt, se grăbește în direcția opusă. Aude trăncănelile femeilor care vin din sat, rugămințile unei familii care dorește să intre în megaron, să stea de vorbă cu regele. Le ignoră pe toate și-și vede de drum, lăsând în urma ei băile și cămările înguste, pe un coridor lat, care duce spre sala în care e servită mâncarea.

A stat să se gândească azi-noapte, cu privirea ațintită în tavan, trează și fără astâmpăr. Inițial a vrut să stea de vorbă cu Menelau, dar pe urmă a înțeles că ar fi o mișcare greșită. În zadar cureți la suprafață o rană infectată dacă așchia a rămas în carne și o face să supureze. Trebuie să tai în piele și s-o scoți, înainte să contamineze totul. Iar Menelau nu e așchia: el face doar ceea ce-i spune fratele său. Clitemnestra trebuie să se ocupe de Agamemnon.

Îl găsește în sală singur, o lumina blândă se revarsă prin ferestre, pe silueta lui înaltă. Șade în capul mesei, în locul tatălui ei, și soarbe vin roșu dintr-un urcior pictat. Când se apropie de el, ridică privirea spre ea. Poate e surprins s-o vadă, dar nu se dă de gol. Ea se oprește tăcută în fața lui, iar în momentul acela o inundă sentimentul că trebuie să dea fuga înapoi la bebelușul ei, să-l protejeze. Dar ea nu s-a dat niciodată în lături de la o înfruntare.

— Ai să-mi spui ceva, remarcă Agamemnon și schițează un zâmbet.

Zâmbetul nu arată bine pe fața lui dură.

— Ce e?

— Fratele tău o lovește pe sora mea.

Glasul ei e monoton, așa cum l-a auzit de multe ori pe tatăl ei vorbind cu un oponent.

— Să n-o mai lovească. Altminteri va plăti.

Agamemnon pare amuzat și-și ia câteva boabe de struguri rămase pe masă.

— Ce-i face fratele meu surorii tale n-ar trebui să te intereseze pe tine. Acum e a lui.

Își vâră boabele în gură.

Clitemnestra se uită la cuțitul pe care-l poartă el la cingătoare.

— Ba nu e.

— Tatăl tău zice că poți fi dificilă uneori. Că nu-ți cunoști lungul nasului.

Vorbele lui o izbesc pe Clitemnestra. De ce i-ar spune tatăl ei așa ceva lui Agamemnon? El o fixează cu ochii lui reci.

— Mă gândesc că soțului tău străin îi placi așa. Dar, la noi, femeile nu vorbesc astfel cu regii.

Clitemnestra îi smulge din mâini ciorchinele de struguri și îl aruncă pe podea. Fructele se stropșesc și pătează pereții cu o zeamă violacee. *Lasă-l să afle că vorbesc cum îmi place mie.*

— Dacă mai văd o vânătaie pe corpul surorii mele, spune Clitemnestra cu glasul tremurând de mânie, te ucid și-ți scot mațele ca la un pește mort.

Agamemnon se uită la zeama împrăștiată pe podea. Într-o clipită apucă cu o mână cuțitul și cu cealaltă o prinde pe Clitemnestra și o trântește pe masă. Clitemnestra simte răceala lamei pe pielea gâtului și în umeri, urciorul răsturnat. Vinul se revarsă pe masă, udându-i părul.

Îl mușcă de mână. Sângele cald i se prelinge dintre dinți. Când el tot nu-i dă drumul, îi trage un șut între picioare. El se dă înapoi, iar ea se ridică și-l îmbrâncește. El nu cade, ci doar se clatină, strângând în mână cuțitul. Clitemnestra apucă urciorul răsturnat și-l aruncă spre el. El se apleacă, îl evită. Se pironesc cu privirile. El își privește apoi mâna sângerândă, de parcă brațul nu i-ar aparține. Priveliștea îl face să pufnească în râs. Ea se repede la el, dar el e mai agil și o apucă de gât, sugrumând-o.

— Trebuie să înveți care ți-e locul între bărbați, Clitemnestra.

Cuvintele lui sunt ca niște bice care-i șfichiuiesc gâtul dureros.

— Ești prea mândră, prea arogantă.

Clitemnestra simte cum i se învinețește fața, cum se golesc plămânii de aer.

— Tu ești la fel, croncăne. Dacă mă ucizi.

El îi dă drumul. Ea se prăvălește ca un animal mort, după ce a fost jertfit.

— Să te ucid? întreabă Agamemnon. Niciodată n-am vrut să te ucid.

Se apropie de ea și îngenunchează. Clitemnestra scoate un sunet nearticulat, ținându-se cu o mână de grumaz. Încearcă să se urnească, dar el o împinge înapoi.

— Stai acolo jos, Clitemnestra. Învață care ți-e locul.

Și o lasă să zacă pe pardoseală, singură, dar vie, în sala cu tavan înalt.

Ce-ar fi să mă tai și să mă prefac că am fost bătută, se gândește Timandra. Pentru ca tata să nu intre la bănuieli când mă întorc la palat.

Stă întinsă pe pământul reavăn din grădina orașului. Furnici trec pe lângă ea în șiruri nesfârșite și Timandra inspiră aroma smochinilor și a migdalilor, ale căror crengi dese se întind deasupra ei. E o tăcere delicată, tulburată doar de un fâlfâit din aripi și de respirația ritmică a Crisantei lângă ea. Se întoarce pe-o parte. Crisante privește cerul. Are o cicatrice pe umăr, acolo unde a tăiat-o Timandra în timpul antrenamentului, și câteva degete îi sunt încă rupte. Se întoarce și buclele ei negre o mângâie pe Timandra pe umăr. Dorința inundă inima Timandrei, năvalnică precum un râu învolburat.

— Ne acoperă soră-ta și astăzi? întreabă Crisante.

— Astăzi, nu, răspunde Timandra. Trebuie să se ocupe de copil.

— Nu se pot ocupa servitoarele?

Timandra râde.

— Soră-mea nu-i așa. În ruptul capului nu și-ar așeza copilul în brațele altcuiva, cu atât mai

puțin în ale unei servitoare.

— Deci nu ne acoperă nimeni, spune Crisante.

Timandra o mângâie pe față. Crisante are ochii foarte deschiși la culoare, ca râurile de zăpadă topită.

— Stai liniștită. Clitemnestra ne protejează. Atât timp cât e încă aici, suntem în siguranță.

Crisante deschide gura, încercând să protesteze, dar Timandra o sărută. Nu s-au sărutat foarte des. Buzele lor sunt nepricepute: prea avide să se guste unele pe celelalte. Crisante se apleacă în față, iar Timandra, înapoi.

— Trebuie să plec acum, spune Timandra.

Plăcerea încă o înspăimântă, fiindcă nu e obișnuită cu ea.

— Plec eu prima, spune Crisante. E mai bine așa.

Se ridică și o ia la fugă printre plantele și florile din grădină, către piață. Timandra mai rămâne puțin la umbră. *Zei dragi*, spune în sinea ei, *faceți în așa fel încât să fiu mereu cu Crisante*. Dacă Clitemnestra e de acord, de ce n-ar fi toți? Uneori i se pare că toate regulile Spartei au fost stabilite pentru a o face pe ea nefericită. De ce să se mărite cu un bărbat? De ce să fie luată cu forța după măritiș? De ce să fie biciuită când nu se supune? De ce să amenințe, ca să fie ascultată? Zărește un șerpișor ascuns într-o crăpătură din pământ. Trebuie să se întoarcă. Are genunchii mânjiți cu noroi, ca de obicei, și părul plin de crenguțe. Țopăie prin grădină și o apucă pe drumul îngust și abrupt care duce înapoi la palat.

După prima cotitură, dă nas în nas cu Cinisca. O tunică de culoare închisă îi încinge corpul voinic, un văl îi acoperă capul. Are un aer amenințător. Timandrei îi îngheață sângele în vine. Dacă a văzut-o Cinisca…

— Timandra, spune Cinisca.

Glasul ei sună ca al lui Tindareu, atunci când o mustră.

— Cinisca.

— Nu te poți întoarce la palat.

Are un ton tăios, dar ordinele ei nu au nicio valoare pentru o prințesă.

— Lasă-mă în pace, spune Timandra și trece pe lângă ea.

Asta e greșeala ei. O simte pe Cinisca în spatele ei, dar, când se răsucește, e deja prea târziu. Cinisca o lovește în cap și Timandra cade. Are privirea împăienjenită, iar capul îi bubuie. Încearcă să-și miște brațele, însă o greutate o împiedică să se ridice, zdrobindu-i degetele.

— E spre binele tău, adaugă Cinisca și-i izbește capul de o piatră.

Totul se întunecă.

Elena deschide ochii, abia respiră. A visat că nu se putea trezi. Cineva o ținea pironită la pământ – simțea pietre reci sub spinare și auzea vocea unui bărbat, râzând. Nu te mai zbate, îi spunea și tonul lui era plin de dispreț, de parcă ea ar fi fost o șopârlă pironită la pământ, zvârcolindu-se în zadar.

Era Tezeu. Nu l-a mai visat de multă vreme. Se va întâmpla ceva rău, Elena știe. Se ridică tremurând, se atinge la cap, acolo unde a lovit-o Tezeu în vis.

Menelau se îmbracă într-un colț al încăperii. Un servitor șade pe un taburet, la picioarele lui, și-i lustruiește sandalele. Elena se dă jos din pat tăcută, iar soțul ei o privește, părând iritat de faptul că s-a trezit.

— Voi fi plecat toată ziua, îi spune.

Poartă armură, după cum observă Elena. Ea simte pe piele furnicături care o îndeamnă să dea fuga la Clitemnestra. Trebuie să-i spună surorii ei ce a visat.

— Aștepți aici? întreabă Menelau.

Elena nu se aștepta la întrebare. El nu o întreabă niciodată nimic. Ezită cu răspunsul.

— Nu era o întrebare, Elena, spune Menelau.

Îl apucă de mână, iar panica o face să freamăte.

— Voiam să ies puțin la aer. Nu mă simt bine.

Menelau clatină din cap.

— Nu poți să ieși. Va trebui să aștepți aici. Ți se vor aduce ierburi, ca să te simți mai bine.

Se îndreaptă spre ușă, iar ea îl urmează grăbită, aproape dărâmându-l pe servitor.

— De ce nu pot să ies? întreabă cu glasul sugrumat de frică.

Menelau se răsucește și o împinge înapoi.

— Trebuie să rămâi în siguranță, spune. Servitorul îți va ține companie.

Deschide ușa și o închide iute în urma lui. Elena se repede la ea, dar ușa nu se deschide. A încuiat-o din afară. Lovește cu mâinile în perete, țipând.

— Deschide! Lasă-mă să ies, Menelau!

Îl aude mormăind de dincolo de prag.

— Taci din gură, Elena, dacă nu, te va obliga servitorul.

Elena se răsucește la timp cât să-l vadă pe ilot venind spre ea. Face un salt și înhață cuțitul pe care l-a lăsat Menelau sub pernă.

— Nu te apropia, îi spune servitorului. Tu nu primești ordine de la el.

Ilotul se retrage.

— Trebuie să mă asigur că rămâneți aici, bălmăjește. Trebuie să mă asigur că sunteți în siguranță, prințesă.

Elena îl scuipă în față, pe urmă aruncă masa în ușă.

— LASĂ-MĂ SĂ IES!

— Sunteți chemat în megaron, stăpâne.

Tantal se răsucește și vede că doi servitori tineri îl așteaptă în ușă. Au pielea smeadă, brațele

acoperite de tăieturi și vânătăi, iar în ochi, un licăr de frică. În spatele lui, bebelușul plânge. Azi-dimineață n-a fost încă alăptat. Tantal îl învelește într-o bucată de pânză subțire și-l pune în hamul pe care i l-a pregătit.

— Cine mă cheamă? întreabă în timp ce se asigură că bebelușul stă comod.

— Regele.

I se pare lui, ori vocea servitorului chiar tremură puțin? De când s-a născut copilul, Tantal vede pretutindeni primejdii: albinele care zboară în jurul lui, câinii care vagabondează prin palat, armele agățate pe pereți. Așa i s-a părut de la bun început palatul din Sparta – un loc al violenței și al primejdiei.

Servitorii îl fixează cu privirea, stingheriți. În ochii lor se citește disperarea, iar lui Tantal i se face milă.

— Vin acum, spune.

Merge în urma lor pe coridoarele întortocheate, în vreme ce bebelușul scâncește. Tantal îl liniștește. Pe la jumătatea drumului, își dă seama că n-are nicio armă la el, nu și-a luat nici măcar cuțitașul cu rubine sclipitoare, un cadou de la răposatul lui bunic… Iar se lasă copleșit de frică. În fața lui, servitorii iuțesc pasul, în loc s-o ia la dreapta, către megaron, o iau la stânga, pe un coridor fără ferestre, în care e aprinsă o singură torță. Tantal se oprește și face câțiva pași înapoi. În celălalt capăt al coridorului e Agamemnon.

— Credeam că mă conduceți la rege? întreabă Tantal.

— Și eu sunt rege, răspunde Agamemnon. Regele din Micene.

Bebelușul tace acum. Stă cu mânuțele încleștate de ham, privind împrejur cu ochii lui mari.

— Dacă vrei să stăm de vorbă, Agamemnon, spune Tantal, putem s-o facem altundeva.

— Dă copilul servitorului, străine, îi poruncește Agamemnon.

Nu e bine ce se întâmplă, gândește Tantal. Aici nu sunt gardieni, nu e nimeni pe care să cheme în ajutor.

— De ce?

Degetele lui Agamemnon se joacă de-acum cu mânerul spadei. Spre deosebire de Tantal, el are două cuțite și o spadă lungă de bronz. Se spune că e un luptător mai bun decât majoritatea spartanilor, că a învins bărbați mult mai tineri și mai puternici decât el. Se spune că a zdrobit craniul cuiva cu o singură mână.

— Dă-i-l, poruncește Agamemnon. Vreau să rezolv rapid.

Servitorii vin spre el. Tantal îi împinge din fața lui – în fond, e mai puternic decât ei. Ținându-și bebelușul la piept, fuge către megaron. În urma lui, pașii grei ai lui Agamemnon tropăie pe pardoseala de piatră. La intrarea în sală e o femeie în vârstă, cea care aduce de obicei mâncarea. Disperat, Tantal îi pune copilul în brațe.

— Ia-l și du-te! Fugi!

Femeia cască gura, dar face ce i se spune. Bebelușul începe să plângă. Tantal se răsucește, să-l înfrunte pe Agamemnon. Acesta se apropie de el cu pași lenți, ca un leu care-și încolțește prada.

— Ucide-mă pe mine, spune Tantal. Nu-i face niciun rău copilului.

Observă că femeia o ia la fugă prin dreapta lui. Speră s-o găsească pe Clitemnestra.

Agamemnon schițează un zâmbet.

— Nu se poate.

— Nu ți-e milă?

Agamemnon face un pas înainte, cu spada cea lungă în mâna lui mare.

— OMOR, strigă Tantal. TRĂDARE…

Lama săgetează, lucitoare și tăioasă, și-l spintecă. Tantal cade în genunchi, cu mâinile

mânjite de propriul sânge, și se întreabă: *Unde e Clitemnestra?*

Leda bea vin în megaron, când aude un strigăt de ajutor. Ușile sălii principale sunt groase și înăbușă orice zgomot, dar strigătul e atât de ascuțit, încât Leda îl aude. Sângele îi pulsează în urechi. Se ridică, scapă cupa din mână. Vinul se varsă pe podea. O ia din loc cu pași împleticiți, dar Tindareu o apucă de braț.

— Cineva a strigat după ajutor, spune Leda.

— Stai aici, poruncește Tindareu.

Pare agitat, dar strânsoarea mâinii lui e fermă. Leda îi scutură mâna de pe braț și o ia la fugă.

E prima care vede. Nu departe de ușă, Tantal zace sângerând pe pardoseală, iar o tăietură lungă îi despică trupul. Leda țipă și se apropie. Ochii lui sunt goi, au culoarea cerului într-o dimineață fără nori. Poartă un ham la piept, dar unde e copilul? Leda își plimbă privirea împrejur. Un morman pătat de sânge zace nu departe de Tantal. Marpesa, bătrâna ilotă care aduce mâncarea de la bucătărie, e moartă, o tunică zdrentăroasă o învăluie ca o scoarță. Iar în brațele ei e nepotul Ledei. Femeia se prăbușește lângă ei. *Nu. Nu, nu, nu, nu.* Ia bebelușul în brațe și-l leagănă, dar e mort. Un gând o străfulgeră, în timp ce simte că o ia cu leșin.

— Clitemnestra? rostește în șoaptă. Unde e?

— Trăiește, spune o voce.

Leda se răsucește. Tindareu stă lângă Agamemnon. Cei doi schimbă o privire știutoare, ca doi câini de vânătoare, înainte de a sfârteca o căprioară. Leda se repede la soțul ei și răcnește cât o țin puterile:

— UNDE E FATA MEA? CE I-AI FĂCUT?

Când Timandra deschide ochii, are fața mânjită de sânge și noroi. Abia respiră. Geme și se rostogolește pe spate. E un miros oribil pe alee. Cepe și coji de pâine veche mucegăiesc undeva în

dreapta ei. Își șterge noroiul de pe gură și nas. Din cap îi curge sânge. Atinge locul și durerea îi taie respirația. Zărește piatra cu care a lovit-o Cinisca și-și amintește. Trebuie să se întoarcă la palat. Mâinile i se afundă în noroi și gunoaie, genunchii îi tremură, dar izbutește să se ridice. Nici urmă de Cinisca. De departe, dinspre piață, se aud voci. A pățit cineva ceva? Iese cu pași împiedicați pe strada principală, călcând pe niște piersici putrezite. Lumina o orbește, dar Timandra se ghidează după sunetul vocilor. În piață s-a adunat lume, toți întind capetele. Unii vorbesc în șoaptă, agitați, alții se împing și se înghiontesc. Timandra oprește o bătrână care duce un coș cu pâine.

— Ce s-a întâmplat? A murit cineva?

Femeia o privește înspăimântată.

— Se zice că băiatul prințesei. Atrizii l-au omorât.

Timandra o ia la fugă. Abia se ține pe picioare și se tot lovește de pereți, în timp ce sângele i se prelinge pe gât, dar nu se oprește. Lacrimi îi curg pe obraji și o orbesc. E prima oară când se teme pentru altcineva, nu doar pentru sine. Sentimentul o sufocă.

Elena a auzit primul țipăt, apoi pe al doilea și pe al treilea. A rămas la locul ei pe taburet, chiar și atunci când a fost sigură că era glasul mamei ei. Zgomotele răsună slab pe coridoarele palatului, ca fâlfâitul din aripi al unui liliac într-o peșteră. Servitorul se holbează la ea, așteptând o reacție. Nu știe că ea a învățat demult să-și facă fața de nepătruns. Doar zeii știu câte lacrimi varsă în sinea ei.

Își lasă părul să-i cadă pe umeri și își sucește gâtul de parcă și-ar alina o durere de spate. Atinge fibula rochiei și o lasă să-i alunece de pe un umăr. Servitorul se îmbujorează, cu obrajii roșii ca merele. Parcă ar vrea să se uite, parcă nu ar vrea.

— Vino, îi poruncește Elena.

Glasul ei e suav și domol. Servitorul nu i se poate împotrivi. Se apropie, fixând cu privirea gâtul ei lung, sânii abia vizibili.

— Mai aproape, zice și îi face semn cu mâna. Nu te mușc.

Înfige cuțitul soțului ei în genunchiul servitorului. El scoate un țipăt, dar ea îl face să amuțească, lipindu-i o mână pe gură.

— Ce se întâmplă afară? îl întreabă în șoaptă. Ce face Menelau?

Servitorul scutură din cap, dar Elena îi arată lama.

— Vorbește.

— Umblau după regele Meoniei și după copil.

Elena îi dă drumul, iar băiatul se prăvălește, ținându-și piciorul cu mâinile. Ea își ascunde cuțitul în pliurile rochiei și se cațără pe fereastră, ieșind pe terasa de alături. Își prinde rochia pe umăr, în timp ce străbate în goană coridoarele. În sfârșit ajunge în fața megaronului.

Percepe imaginea pe bucăți. Mama ei, ținând în brațe bebelușul mort. Mâinile însângerate ale lui Tantal. Timandra, cu fața mânjită de noroi, încercând s-o rețină pe sora ei. Clitemnestra, înnebunită, sfâșiindu-și tunica de pe ea. Încearcă să apuce lama și să-și taie gâtul. Elena se repede la ele și o ajută pe Timandra. Clitemnestra țipă și mușcă precum o panteră, dar împreună reușesc s-o țină la pământ, cu bătăile inimilor lor drept unică alinare pentru sora lor.

13. Nevestele atrizilor

Picioarele ei sunt îmbibate de sângele lui Tantal. Simte un miros, mirosul durerii care împânzește palatul, impregnându-i pereții. Clitemnestra știe că mirosul nu va dispărea niciodată: a pătruns prea adânc. Îngropat undeva sub duhoarea sângelui, parfumul soțului ei piere. Îl ține strâns în brațe, dar îl pierde, iar sângele care-i curge din piept îi pătează tunica. Plânge. Vede doar

tăietura stacojie de pe trupul lui Tantal. Un glas duios îi vorbește de undeva de departe. Glasul Elenei, probabil. Abia îl aude, în vreme ce trupul său neînsuflețit e luat de lângă ea, ca o păpușă stricată și nefolositoare. Leșină, doborâtă de durere, în vreme ce glasul Elenei, ca un cântec de leagăn, o conduce într-un loc al coșmarurilor.

Multă vreme e întuneric. Sora ei nu pleacă de lângă ea, nici măcar atunci când Clitemnestra o alungă. Elena îi vorbește încontinuu despre vântul care nu poate să îndoaie copacii cei mai viguroși, despre eroii care nu vor fi uitați nicicând, despre cântecul păsărilor, care poartă cuvintele morților. Îi vorbește încontinuu Clitemnestrei, pentru a-i reaminti să rămână în lumea celor vii.

— Gândește-te la toate măștile de aur făcute pentru eroii noștri. Aurarii îi vor pregăti una și lui Tantal, la fel de frumoasă precum chipul lui, iar dedesubtul ei se va cufunda în somnul cel mai pașnic, spune Elena.

Tot ceea ce vede Clitemnestra e imaginea trupului lui Tantal, târât prin propriul sânge, atingerea mâinilor lui fără viață, prea reci în mâinile ei. Privirea lui Agamemnon, când șterge de pe spadă sângele soțului ei. Știa că o zdrobise, dar pe fața lui nu se citea nicio părere de rău.

Băiatul ei, mort, în brațele Ledei. Trupușorul lui inert, ochii lui turcoaz închiși. Clitemnestra a vrut să-l atingă, să-l scuture, să-și înfășoare corpul în jurul lui.

Dar o strângeau brațele cuiva, brațele surorii ei, care o rețineau, o legănau.

Dincolo de ferestre, viața continuă, sunetele ei zgârie cerul ca niște gheare. Nori se adună, se risipesc. Noaptea, stelele sclipesc și înoată pe cerul îndurerat. Când Clitemnestra adoarme, Elena aprinde opaițele și o acoperă pe sora ei cu pături groase.

Clitemnestra visează ceva ce s-a întâmplat demult: când avea șapte ani, a asistat la o luptă în gimnaziu, în timpul căreia un spartan a frânt gâtul unui alt băiat spartan, un accident. Băiatul a fost lăsat să zacă pe nisipul fierbinte, ca o pasăre cu aripile zdrobite, până când a venit mama lui și s-a tânguit dinaintea zeilor. A murit în luptă, a spus atunci Tindareu.

Clitemnestra se trezește din vis, iar sudoarea și lacrimile îi brăzdează fața.

— Băiețelul meu n-a murit în luptă, șoptește.

Timandra îi aduce de mâncare, dar Clitemnestra nu se atinge de ea. Șade la fereastră și ascultă cum se înalță și cum scad vocile din sat. Lacrimile de pe obraji i s-au uscat și înăuntrul ei e răceală, mâhnirea care îngheață și se transformă în mânie.

— Ar trebui să mănânci puțin, spune Timandra.

Glasul ei e atât de duios, de parcă nici n-ar fi al ei.

— Nu vrea, spune Elena dintr-un colț al încăperii. Am încercat.

Clitemnestra își îngroapă capul în mâini. Nu are niciun sens să mănânce. Nimic nu mai are sens. Nimic nu-i va aduce înapoi pe cei pe care i-a pierdut.

Timandra se apropie cu pași șovăitori.

— Trupurile lor au fost spălate și arse, spune. Cenușile lor au fost depuse în mormântul regal, împreună.

Și acolo vor putrezi și vor fi uitați. Cea mai rea soartă dintre toate, să pieri și să fii înghițit de beznă. Clitemnestra a vrut să curețe trupul lui Tantal, să-l îmbrace cu cea mai bună tunică a lui, dar Tindareu nu i-a dat voie să iasă din camera ei. Simte cum o sfâșie ceva pe sub piele când se gândește că o altă femeie a pregătit trupul soțului

ei, l-a atins și l-a jelit. O fi fost mama ei? O fi fost o servitoare?

— Agamemnon n-a pus asta singur la cale, spune Timandra după o lungă pauză.

Clitemnestra ridică brusc capul. Se uită la sora ei mai mică.

— Am fost trădată de propriul tată, zice Clitemnestra.

Elena tresare, surprinsă de vorbele ei.

— Da, încuviințează Timandra. Dar l-au susținut și alții pe Agamemnon. Câțiva dintre servitori și Cinisca.

— Cinisca, repetă Elena cu fruntea încrețită.

— Da.

Timandra o privește nesigură pe Clitemnestra, înainte de a continua.

— M-a urmărit pe stradă. M-a lovit în cap și m-a lăsat să zac acolo după ce mi-am pierdut cunoștința, ca să nu le pot veni în ajutor.

Clitemnestra se ridică în picioare, are palmele transpirate. Ia vasul cu mâncare și începe să muște din pâine, încet. Timandra și Elena schimbă o privire, oscilând între frică și ușurare.

— De ce să facă așa ceva Cinisca? întreabă Elena.

— Îl vrea pe Agamemnon, spune Clitemnestra, înainte ca Timandra să apuce să răspundă.

— Da, încuviințează Timandra. Cred că i-a promis c-o va lua cu el la Micene.

— Nu se poate, remarcă Elena cu fruntea încrețită. Agamemnon nu se va mulțumi cu nimeni mai prejos de o prințesă.

— Cinisca e spartiată, zice Timandra. Familia ei e bogată, tatăl ei e un războinic faimos.

Elena ridică din umeri.

— Dincolo de granițele Spartei n-a auzit nimeni de ea. Agamemnon nu se va însura cu ea.

— Eu sper să se însoare, zice Clitemnestra cu glasul stins. Monștrii se merită unul pe celălalt.

Pâinea e acră în gura ei. Așteaptă un moment, apoi adaugă:

— Îi cunoști pe servitorii care au venit să-l conducă pe Tantal la Agamemnon?

Timandra face un semn afirmativ din cap.

— Bine. Du-mă la ei.

A doua zi dimineața, Clitemnestra își trage o mantie peste cap și merge în urma Timandrei, spre bucătărie. E încă devreme, iar degetele soarelui sunt reci și timide. În palat domnește o liniște ciudată, coridoarele sunt pustii. Pașii lor răsună slab, ecoul lor plutește în lumina difuză.

— Vino înapoi, o imploră Elena, care se grăbește să țină pasul cu Clitemnestra. Lasă pe altcineva să facă asta.

A fugit după surorile ei tot drumul de la gineceu, iar acum o trage pe Clitemnestra de braț, cu ochii în lacrimi.

Clitemnestra îi scutură mâna de pe brațul său.

— Stai de pază afară, îi poruncește. Nu-l lăsa pe Tindareu să intre. Nici pe atrizi.

În bucătărie, în lumina slabă a unui singur opaiț, doi servitori stau în genunchi lângă sacii cu orz, cu mâinile și picioarele legate. Fixează cu privirea pardoseala de piatră, cu busturile goale, tremurând. Timandra se duce la ei și-i lovește cu piciorul. Ei ridică privirea, iar ochii lor negri sunt lucioși și pielea le e întinsă pe pomeții obrajilor. Fețele lor seamănă deja cu două cranii.

— Unde sunt femeile? întreabă Clitemnestra.

Migdale și nuci sunt risipite pe masa de lemn, de parcă le-ar fi abandonat cineva în pripă. Într-un vas, niște caise răscoapte răspândesc un miros dulceag de putregai.

— Nu sunt aici, spune Timandra.

Își ține degetele încleștate pe mânerul spadei ei de bronz.

— M-am îngrijit eu de asta.

Servitorii cască ochii la ea, iar pe fețele lor se citesc implorarea și frica. Clitemnestra vede loviturile și cojile de sânge de pe brațele lor și se întreabă dacă Timandra i-a bătut înainte de a o aduce pe ea aici, ori dacă i-a bătut altcineva.

— Spuneți-i și surorii mele ce mi-ați spus mie, le poruncește Timandra cu un glas fără urmă de căldură. Că erați cu regele Meoniei când a murit.

Cum stă așa în umbră, Timandra oferă o priveliște ciudată, tulburătoare.

Clitemnestra e nemișcată. Ura dinăuntrul ei prinde rădăcini. Timandra o vede pe chipul surorii ei și mai vede și altceva, ce clocotește dedesubt. Dacă fratele ei ar fi aici, Timandra n-ar trebui să facă asta, dar Castor e departe, dincolo de mare, plecat să însoțească un erou în aventurile sale.

— Regele ne-a poruncit, șoptește unul din servitori.

Glasul lui e frânt, un croncănit.

— N-am avut încotro.

Ar trebui să-i compătimească, știe asta. Existența lor, alcătuită din porunci și suferință, viețile lor, ca plutele în voia valurilor. Dar e mai simplu să-i pedepsești pe cei slabi când ești sfâșiată de durere, să le faci rău celor care nu se pot apăra, când nu ți-e cu putință să faci rău celor care ți-au făcut ție rău. Așa funcționează lumea, zeii dezlănțuiți obligă nimfele și oamenii să li se supună, eroii abuzează de bărbații și femeile mai prejos de ei, regii și prinții exploatează sclavii.

Clitemnestra nu vrea să fie așa. E plină de ură, dar nu e nemiloasă. La ce bun să-i mai lovească și rănească pe iloți, să le facă ultimele clipe de nesuportat? Mai bine să moară iute.

Privește în ochii mânioși ai surorii ei și face un semn din cap. Timandra se duce în spatele servitorilor, cu spada în mână. Bărbații se roagă acum, iar cuvintele lor sunt precipitate, ca umbrele schimbătoare pe apă.

— Zeii nu vă pot găsi aici, spune Clitemnestra.

Au o clipă să ridice privirea spre ea, să deschidă gura implorator, cu mâinile împreunate. În clipa următoare, Timandra le taie gâtul.

* * *

Pe seară, când bezna pare să inunde valea ca unda întunecată a oceanului, Tindareu trimite după ea. Plouă abundent, vântul șfichiuiește și scrâsneste. În curând, Eurotasul va ieși din albie și malurile sale vor fi mâloase săptămâni la rând.

— Vin cu tine, spune Elena și prinde cu o agrafă de aur tunica purpurie a Clitemnestrei.

Toată ziua a umblat prin cameră fără astâmpăr, curățându-i Timandrei toate petele de pe rochie. Sora ei avea cruste de sânge sub unghii, iar Elena i le-a frecat cu atâta înverșunare, de ai fi zis că vrea să i le jupoaie.

— Mă duc singură, spune Clitemnestra.

— Tata sigur a aflat că eu am făcut-o, spune Timandra și-și încrețește fruntea. De ce te cheamă pe tine?

— Poate vrea să-și ceară iertare, spune Elena cu glas scăzut.

Clitemnestra clatină din cap. Cei din neamul ei nu cunosc iertarea. Cunosc respectul, măreția, frumusețea, forțele care ard ca flăcările și luminează pământul. Iar pe lângă ele, ca niște umbre amenințătoare, rușinea, dezonoarea, răzbunarea și *moira*, firul de netăiat dintre vină și pedeapsa.

Apucă mâinile surorii ei și le simte căldura.

— Așteaptă-mă aici.

Îl găsește pe tatăl ei în sala cu tavan înalt. Pașii ei răsună pe pardoseală, pumnii ei sunt încleștați. O doare să-i vadă chipul, după ce a stat atâta timp în camera ei. Are sentimentul că se află

față în față cu o viață pierdută. Bărbatul care șade pe tron, în fața ei, ar putea fi la fel de bine un străin, nu tatăl care a învățat-o să meargă, să lupte, să conducă. Lângă el e Leda, îmbrăcată cu o tunică neagră, prea largă pentru silueta ei suplă. În fața lor, pe o masă mare, sunt vase cu două toarte, pâine de grâu și frigări din carne de porc. Clitemnestra simte mirosul vinului, al măslinelor și al fricii.

Leda vorbește prima:

— Hoții morți din bucătărie…

Se întrerupe și inspiră adânc, de parcă nu și-ar găsi cuvintele.

— Sora ta i-a omorât.

Clitemnestra nu o bagă în seamă, ci îl fixează cu privirea pe Tindareu. Fața lui e rece, inscrutabilă. Caută o urmă de afecțiune, puțină căldură, dar trăsăturile lui sunt sterpe, ca pământul iarna.

— Ai făcut din Timandra o ucigașă, spune Leda.

Are ochii roșii – probabil a plâns.

— Are numai paisprezece ani.

E spartană. Dacă eu am făcut din ea o ucigașă, atunci ce-a făcut tata din ea, când i-a poruncit să-i stâlcească fața lui Crisante? Ce-a făcut preoteasa care i-a tăiat spinarea cu biciul?

De parcă i-ar citi gândurile, Tindareu își schimbă poziția pe tron.

— Timandra e suficient de puternică pentru a purta povara. Dar sclavii aceia au îndeplinit niște ordine, Clitemnestra. Nu aveai dreptul să le curmi viețile.

Un urlet îi râcâie mintea, vrând să iasă. Clitemnestra scuipă fiecare cuvânt, de parcă ar fi otravă:

— Vii și-mi vorbești despre vieți curmate pe nedrept, după ce ai ajutat un monstru să-ți ucidă propriul nepot.

— Agamemnon și Menelau sunt oaspeții noștri.

Vocea lui Tindareu e monotonă, lipsită de orice expresie.

— Trebuie tratați cu respect.

— Ei nu ne-au respectat pe noi, replică Leda.

Ridică privirea și o întâlnește pe cea a fiicei ei. Clitemnestra încearcă să înțeleagă de partea cui s-a poziționat Leda.

— Agamemnon a fost lipsit de respect față de un bărbat străin, nu față de noi, spune Tindareu. El e grec, ceea ce înseamnă că e aliatul nostru.

— Ți-a sfârtecat nepotul! strigă Clitemnestra.

Tindareu își privește mâinile. Când vorbește, glasul îi tremură puțin.

— Eu am vrut ca băiatul să rămână în viață.

Pentru Clitemnestra, vorbele lui sunt și mai rele decât răceala din glas. Se așteaptă să-l ierte? Crezuse că atrizii se vor ține de cuvânt?

— Ești rege, îi spune tăios. Dacă vrei ceva, ceri.

— Tu ești încă tânără, zice Tindareu, și nu înțelegi că uneori trebuie să faci compromisuri. E vina mea: n-am reușit să te învăț. Ți-am dat întotdeauna prea multă libertate.

— N-am nevoie să-mi dai tu libertate, răspunde Clitemnestra. Eu sunt liberă. Dar tu nu ești. Tu ești acum marioneta lui Agamemnon, pentru că ești slab.

— Soțul tău era slab, îi răspunde Tindareu cu răceală.

— Tantal era un om bun, inimos. Dar tu nu vezi asta, pentru că în lumea ta doar brutele pot trăi – și o fac distrugând totul.

— Așa e viața. Cei slabi trebuie să moară, pentru ca ceilalți să poată supraviețui.

— Mă scârbești, spune ea.

Tindareu se ridică și-i trage o palmă, înainte ca ea să apuce să se ferească. Clitemnestra simte

cum o zgârie pe obraz cicatricea de pe dosul palmei tatălui ei.

Își înfige privirea în ochii lui Tindareu și râde batjocoritor:

— Ce fel de tată ești tu?

Se răsucește către mama ei, care șade pe scaun cu capul plecat.

— Iar tu nu i te împotrivești. Tu îl ierți. Nu ești cu nimic mai bună.

— Există legi care trebuie respectate, spune Leda cu un glas stins.

— Nu vrei să te răzbuni, pentru că ai devenit o lașă, zice Clitemnestra.

Își ține mâinile împreunate, pentru a le împiedica tremurul.

— Dar vă spun un lucru. Voi face dreptate. Jur aici și acum. Jur pe Furii și pe toate zeițele care au cunoscut răzbunarea. Îi voi urmări pe atrizi și voi nimici tot ce le este drag, până va rămâne numai cenușă.

— Nu vei răzbuna nimic, spune Tindareu.

— Și ce-ai dori să fac? îl întreabă Clitemnestra cu ironie. Să uit? Să-i urez viață fericită lui Agamemnon, împreună cu târfa de Cinisca?

Mama ei se foiește stânjenită în scaun. Deschide gura să spună ceva, dar scoate doar un sunet sugrumat. Tindareu întoarce capul spre ea, enervat.

— Nu va fi cazul, rostește el rar. Nu va fi cazul, repetă, fiindcă tu ești cea care se va mărita cu el.

Vocea tatălui ei e îndepărtată. Clitemnestra încearcă să prindă privirea mamei ei, dar Leda fixează cu ochii pardoseala. Fără să vrea, își amintește când ședea mai demult aici în sală și, în timp ce tatăl ei vorbea, prindea privirea Elenei sau a lui Castor și-și mușca limba, ca să nu pufnească în râs. Mereu le trecea prin minte același lucru, în același moment – Ce comică e vocea acestui

mesager! Ce serios e tata! Ce speriat e străinul acesta! Ce plicticoasă e preoteasa! — și mai târziu, în timpul cinei, îi spuneau lui Tindareu printre chicoteli, iar el zicea: N-o să mai puneți piciorul în megaron. Dar tot îi lăsa să meargă.

Elena are dreptate. Agamemnon nu se însoară cu cineva de seama Ciniscăi. Clitemnestra nu e surprinsă. Nu e supărată. Se simte ca o proastă. Din primul moment, Agamemnon a vrut-o pe ea.

— Nu mă mărit, spune cu un glas atât de stins, încât abia îl aude ea însăși.

— Trăiești pentru a aduce onoare Spartei și regelui tău.

Tindareu îi recită ceea ce a învățat-o de mică, pe când își dorea ca fiica lui să devină o războinică puternică, o femeie liberă.

— Ori ai uitat? Mie trebuie să-mi fii loială, nu unui străin. Dacă te gândești la tine, și nu la binele orașului… asta e trădare.

Cuvintele lui o lovesc precum loviturile de bici. Sunt urmate de alte cuvinte, cuvinte pe care le-a auzit toată viața ei și care-i jupoaie pielea strat cu strat. *Nimeni nu are voie să trăiască după bunul său plac, nici măcar în Sparta. Nimic nu-ți aparține niciodată pe deplin.*

Îl fixează cu privirea și ridică bărbia.

— Ce-ai de gând să-mi faci? Să mă arunci în Ceadas? Să-mi tai capul?

Tăcerea se prelungește. În cele din urmă, Tindareu spune:

— Ești fiica mea. N-o să te ucid.

Mânia și durerea îi freamătă sub piele, iar Clitemnestra se teme să nu i-o sfâșie.

— Nu mă mărit cu el, repetă.

— Ba da, spune tatăl ei. Peste două zile voi veni la tine în cameră și tu vei fi pregătită pentru nuntă. Dacă nu, voi pune să fii târâtă de acolo până-n sală.

Își prinde tunica și o strânge în jurul taliei. Când îi dă drumul, pânza mototolită se întinde ca o

floare presată.

— Credeam că mă iubești, tată, spune și se întoarce la coșmarurile ei.

Agamemnon vine la ea când răsare soarele, cu un cuțit pentru scos măruntaie la brâu și cu un zâmbet fățarnic. Clitemnestra și-ar dori să i-l scoată cu cuțitul de pe față. Îl privește fix și nici nu încearcă să-și ascundă disprețul, dar lui nu pare să-i pese. E greu să înfrunți un bărbat pe care nimic nu-l atinge.

Elena se ridică iute și se așază în fața surorii ei, cu rochia lungă fluturându-i în jurul gleznelor. Agamemnon o privește așa cum privește un vultur un șoarece.

— Lasă-ne singuri, îi spune Agamemnon.

— Cum îndrăznești, începe Elena, dar Clitemnestra o apucă de încheietura mâinii.

— Du-te, Elena, vorbesc eu cu el.

Nu vrea să fie lăsată singură, nu vrea ca sora ei să plece, dar Elena nu are tăria necesară pentru a înfrunta un monstru, iar Agamemnon i-a răpit deja mult prea mult.

Elena ezită, cu mâinile încleștate pe rochie. E ca o pasăre prea speriată să-și abandoneze colivia, care așteaptă să vină o săgeată în zbor și să-i străpungă aripa. Face câțiva pași șovăielnici către ușă. Nici n-a ieșit bine, că Agamemnon a și închis ușa în urma ei, lăsând-o pe dinafară. Clitemnestra aude protestele surorii sale, apoi pașii ei grăbiți. Probabil aleargă la Timandra, să-i ceară ajutor.

Agamemnon își ațintește privirea asupra Clitemnestrei.

— Tatăl tău te-a anunțat cu privire la nuntă.

— Da.

Calmul ei pare să-l descumpănească.

— Deci ți-a spus că am făcut o învoială, că l-a trădat pe regele acela străin.

Așa lucrează el, se gândește Clitemnestra. Așa bagă zâzanie între fiică și tată, între spartani.

Trădarea și cruzimea sunt căile lui către putere.

— Pe soțul meu, vrei să spui.

Chipul lui se înăsprește.

— Eu voi fi de-acum înainte soțul tău.

Clitemnestra îl privește în tăcere. Fapt care-l tulbură pe Agamemnon. Vede bine că se așteptase la furie, poate chiar o dorise. Dar nu știe cum să reacționeze la răceală.

— Te-am dorit din clipa în care te-am văzut, spune el și o privește cu capul puțin înclinat într-o parte, așa cum privești o frescă.

— Cred că ai o viață foarte ușoară, spune ea, de vreme ce crezi că poți să iei tot ce-ți dorești.

O flacără se aprinde în ochii lui, deși încearcă s-o înăbușe.

— Nimeni nu mi-a dat niciodată nimic, așa că am învățat să-mi iau singur.

Clitemnestra râde cu amărăciune.

— Îți iei oameni, orașe, armate. Dar iubirea, respectul… nu pot fi luate cu forța.

O privește cu ochi arzători.

— Nu mă voi atinge de tine înainte de a ajunge la Micene. Meriți asta.

Oare chiar crede că astfel îi va câștiga respectul? Clitemnestra e aproape oarbă de furie.

— Acum poți să-l jelești pe străin. Dar curând îl vei uita și vei învăța să iubești un alt bărbat.

Preț de o clipă îl revede pe Tantal pe terasă, atât de aproape de ea, încât parcă-i simte inima. Dogoarea din privirea lui fusese ca cea mai călduroasă pătură și vorbiseră despre Adonis, tânărul pe care-l iubise Artemis. *Băiatul moare, dar iubirea zeiței pentru el dăinuie. E o evocare a frumuseții și trăiniciei în vremuri potrivnice.*

Se uită la Agamemnon și spune:

— Eu nu uit.

E seara târziu, când e chemată pentru baia rituală. Două servitoare vin după ea și Elena și-i cer surorii ei să se întoarcă la soțul său, apoi o

conduc pe Clitemnestra la baie. Ura din privirea Elenei când se întoarce în apartamentul destinat oaspeților dogorește ca o pădure incendiată, iar Clitemnestra se agață de ea, îi simte căldura în timp ce pășește în sala de baie.

Preoteasa stă în dreptul căzii de lut pictat, cu silueta ei suplă reflectată în apă. Părul lung i se revarsă pe spate ca o cascadă, iar pleoapele ei sunt vopsite cu negru. Când o zăresc, iloții se retrag și o iau la fugă. Un licăr de satisfacție se aprinde în ochii preotesei, iar Clitemnestra se întreabă cum o fi să trăiești așa, ocolită și evitată ca o lamă otrăvită.

O singură torță aruncă o lumină palidă pe podea, în timp ce Clitemnestra se apropie, își scoate tunica și intră în cadă. Câteva șuvițe din părul ei scurt i se lipesc pe față, iar ea și le dă peste cap. În încăpere miroase a fructe, ceea ce-i provoacă greață, sau poate de vină e preoteasa, care o privește cu atenție, de parcă ar diseca un animal mort.

— Arzi de furie împotriva tatălui tău.

Clitemnestra își mușcă limba. Ceea ce simte nu e furie. E ură, o ură brută și necruțătoare, care-i râcâie inima.

Preoteasa își înclină capul într-o parte, de parcă i-ar asculta gândurile.

— A fost orbit de putere, cum li se întâmplă adesea bărbaților. Și-a luat un angajament în interesul Spartei.

Și și-a dezbinat familia.

Preoteasa se apropie și o apucă de braț. Are sânii albi și ascuțiți ca niște scoici, iar atingerea mâinii ei îi dă Clitemnestrei senzația unor solzi de pește.

— Acum ești femeie. Zeii te-au făcut să guști din adevărata durere. Te-au învățat ce înseamnă pierderea. Asta este datoria lor divină, altminteri uiți că ești muritoare.

— Zeii tăi sunt nemiloși, îngaimă Clitemnestra.

Preoteasa își retrage mâna și clatină din cap. Părul ei unduiește lin, ca algele sub apă.

— Mai devreme sau mai târziu, moartea vine la noi toți. În clipa în care uităm de ea, devenim proști.

Privește pe fereastră, la bolta neagră a cerului, la stelele sclipitoare.

— Îmi amintesc când te-am biciuit întâia oară. Nesocotiseși poruncile regelui și te ascunseseși în templu.

Clitemnestra își amintește și ea. Răceala podelii, mâinile ei pe coloanele roșii. Preoteasa o găsise și o târâse de păr până la altar, în prezența fraților ei.

— Erai speriată, ca oricine altcineva, dar nu ți-ai trădat frica. Ai vrut să mă înfurii, să fii la înălțimea așteptărilor mamei tale, să-l faci pe tatăl tău mândru de tine.

E adevărat. Își mușcase limba atât de tare, încât se temuse c-o va pierde și-și ațintise privirea asupra unei frunze zbârcite de pe jos, care se rotea împinsă de vânt.

— Ești o femeie puternică. Lupți cu tot ce ți se împotrivește, spune preoteasa. Numai moartea n-o poți învinge și, cu cât înțelegi acest lucru mai devreme, cu atât mai bine.

Clitemnestra se lasă pe spate, iar lumina difuză estompează trăsăturile preotesei. Se îndepărtează, iar pașii ei se sting. Clitemnestra rămâne multă vreme în cadă, până când apa se răcește, dar spusele preotesei se rotesc în mintea ei.

În aceeași seară, după ce se spală și se parfumează, merge prin întuneric pe coridoare, de la gineceu către intrarea principală a palatului, iese afară în vânt, cu picioarele goale, și străbate grăbită cărarea care coboară de pe deal către râu.

În încăperile oaspeților ard câteva torte – le vede de afară, voalate și pâlpâitoare în ferestre. Simte sub tălpi fiecare piatră și fiecare floare, în timp ce aleargă către Eurotas, atentă să nu tulbure caii din grajduri și câinii din sat. În umbrele nopții, valea e acoperită de flori sălbatice, care sclipesc ca niște geme sub cerul înstelat.

Pe malul drept al Eurotasului, printre bolovani și ierburi, un pasaj săpat e căptușit cu pietre mari, pătrate. La capătul lui e o ușă deschisă, ca o orbită fără ochi, cu două coloane vopsite în verde, poziționate de o parte și de cealaltă. E folosul, mormântul în care e depusă cenușa regilor, ale cărui pietre sunt așezate astfel încât să formeze o cupolă. Clitemnestra se apropie de intrare cu pași șovăitori. Apoi, apucându-și cu o mână tunica, pătrunde din umbră în întunecimea mormântului. N-a mai pus piciorul aici de multă vreme, de când a murit bunica ei. E un loc îngust și întunecat, cu un aer trist și umed. Cupe de aur și pietre prețioase umplu spațiile dintre urne, iar mormintele sunt aranjate ca un stup. Soțul și bebelușul ei sunt aici – le simte prezența.

Îngenunchează. În tăcerea deplină i se pare că simte o adiere, precum respirația morților. Își lipește fruntea de pământ, cu brațele încolăcite sub piept, și plânge.

Nu-și amintește mare lucru de la nuntă. Lumea ei e opacă, amorfă, de parcă ar fi un spirit neîngropat, blestemat să bântuie lumea celor vii, mut și invizibil. Singura realitate este atingerea surorii ei pe pielea brațelor. Înainte de a ieși împreună cu ea, Elena îi spusese:

— Tu ești atât de puternică.

Clitemnestra nu și-a dat seama dacă voia să se convingă pe sine, ori s-o convingă pe ea.

Când s-a încheiat ceremonia și s-a servit cina, ea a mâncat în tăcere, în vreme ce oamenii din jurul ei vorbeau și beau. Îi disprețuia pe toți.

Tindareu și-a înălțat cupa și a strigat:

— În cinstea atrizilor și a nevestelor atrizilor!

Clitemnestra și-a spart cupa de perete. S-a ridicat, în vreme ce o servitoare a sărit să șteargă vinul vărsat pe jos. Toți au amuțit, cu privirile la ea.

L-a privit în ochi pe tatăl ei și a spus:

— Mai devreme sau mai târziu, vei muri. Iar eu nu te voi jeli. Eu voi privi flăcările ce-ți vor mistui trupul și mă voi bucura.

Pe urmă a ieșit din încăpere și a străbătut grăbită coridoarele răcoroase. Un lucru remarcase înainte de a pleca: fața lui Agamemnon când vorbise ea, buzele lui încrețite într-un zâmbet.

14. Micene

În ultima ei dimineață în Sparta, Clitemnestra se trezește singură. Vârfurile munților sunt învăluite într-o pâclă luminată de soare, în vreme ce valea apare limpede, odată cu ivirea zorilor. Majoritatea iloților lucrează deja pământul, taie iarba, iar spinările lor încovoiate seamănă de departe cu niște semiluni, cu secerile pe care le țin în mâini. Vița-de-vie înflorește pe pereții caselor din sat și, dincolo de câmpuri, pășunile de la poalele munților au nuanțe liliachii și galbene.

O bătaie în ușă o face pe Clitemnestra să tresară, iar pentru o clipă se teme că e Agamemnon. Mușchii i se încordează. Mâna ei se repede la pumnal, când intră Elena, cu primele raze de soare licărind în părul ei răvășit. Vânătaia de pe gâtul ei pălește, ca o frescă veche. Se strecoară în pat fără o vorbă, iar Clitemnestra își amintește cum stăteau întinse alături în copilărie și-și apropiau palmele, pentru a măsura lungimea degetelor lor mititele.

— Întotdeauna am crezut că voi pleca de aici, spune Elena, dar se pare că sunt blestemată să-mi petrec restul zilelor în Sparta.

— Tu ar fi trebuit să pleci la Micene, nu eu, spune Clitemnestra.

— Au decis deja. L-am auzit pe Tindareu spunând că acum, cu Agamemnon în Micene și cu Menelau aici, în Sparta, se va suda cea mai puternică alianță între două orașe grecești.

Clitemnestrei îi vine să râdă.

— Sparta a desconsiderat întotdeauna alianțele.

Elena dă din cap.

— Alianțele sunt pentru cei slabi.

— Se pare că nu mai e așa.

— Știi cum își duc ciobanii oile și vitele la târg, să le cerceteze oricine vrea, înainte de a le cumpăra? întreabă Elena. Le caută la lână, la copite, la dinți.

— Da.

Clitemnestra știe unde vrea să ajungă sora ei, dar o lasă totuși să vorbească.

— Ne-au vândut ca pe niște vite, pentru o alianță murdară cu atrizii.

— Noi nu suntem vite.

Elena scoate un sunet înfundat, ceva între un hohot de râs și unul de plâns. Clitemnestra se apropie și o atinge pe obraz. Vrea să spună ceva, dar se teme să nu plângă, ori de plâns a plâns destul.

Ne vom revedea curând. Acum, viețile noastre sunt despărțite cu forța, dar noi vom găsi o cale de a ne întoarce una la cealaltă, așa cum apa găsește întotdeauna o cale să ocolească stâncile.

Își părăsește căminul câteva ceasuri mai târziu, însoțită de surorile ei, se îndreaptă către poarta palatului, unde o așteaptă Agamemnon și oamenii lui, pregătiți s-o escorteze. O boare face copacii să danseze și suflă către ea parfumul măslinelor și al smochinelor.

Tindareu și Menelau stau alături, iar în spatele lor se înalță amenințător palatul. La câțiva pași de ei, preoteasa, cu mâinile încleștate pe rochia ei subțire, o fixează cu privirea pe

Clitemnestra. Ea o privește la rândul ei, încercând să-i deslușească expresia feței. Profeția ei îi răsună în minte ca rostită în străfundurile unei peșteri vaste, întunecoase. *Fiicele Ledei se vor mărita de două și de trei ori. Și toate își vor părăsi soții legitimi.* Amintirea ei îi dă Clitemnestrei un sentiment de ușurare, ca apa rece pe o arsură. *De două și de trei ori.* Întoarce privirea spre Agamemnon, care-și pregătește calul, și-și imaginează cum îi străpunge craniul, cum îi strivește creierul. *O, da. Nimeni nu se poate atinge nepedepsit de ceea ce nu-i aparține. Vei continua să te înalți, călcând totul și pe toți în picioare, dar mai devreme sau mai târziu vei face o greșeală. Și vei cădea.*

Pe braț simte mâna lui Phoebe și pe cea a lui Philonoe. Au venit s-o îmbrățișeze, cu obrajii brăzdați de lacrimi.

— Putem veni și noi în curând, să vedem mărețul oraș Micene? întreabă ele, cu fețișoarele proaspete ca două picături de apă.

Clitemnestra le sărută pe frunte.

— Veți veni când vă va îngădui mama.

Philonoe zâmbește, iar Phoebe dă din cap cu un aer solemn. Leda le trage înapoi, să-și reia locurile lângă tatăl lor. Clitemnestra așteaptă tăcută cuvintele de rămas-bun ale mamei ei.

— Acum ești zdrobită, îi spune Leda și-i dă deoparte o șuviță de păr căzută pe față. Dar durerea te va părăsi. Te asigur. Zeii se îndură de cei care merită.

Fața Ledei e îndurerată, ochii ei verzi, triști privesc în gol, undeva în spatele fiicei ei.

Clitemnestra nu-i spune că durerea s-a infiltrat prea adânc, că acum e în fiecare membru și în fiecare mușchi al ei, în fiecare suflare. Se întoarce către surorile ei, iar Elena și Timandra vin la ea cu brațele înlănțuite, cu inimile bătând la unison. Se țin una de alta, până când Agamemnon

o apucă pe Clitemnestra de braț și o desprinde de ele.

— Trebuie s-o pornim la drum, spune. Să nu ne apuce noaptea.

— Ia-l tu, zice Leda cu brațele întinse, cu ochii strălucind ca două stele căzătoare, și îi oferă Clitemnestrei un cuțit mic, incrustat cu pietre prețioase. A fost al bunicii tale.

Clitemnestra îi atinge vârful și o picătură de sânge i se ivește pe buricul degetului.

— Nimeni nu bănuiește cât de ascuțit e tăișul. Toți se lasă seduși de frumusețea lui.

Îi mai aruncă fiicei ei o ultimă privire cu tâlc și se răsucește pe călcâie. Clitemnestra privește cum îi saltă pe umeri, în mers, părul negru ca pana corbului. Soldații din jurul ei dau pinteni cailor. Ultima pe care-o privește înainte de a pleca este Elena, ai cărei ochi azurii varsă lacrimi ca o ploaie de vară.

În timp ce străbat câmpia, îndepărtându-se tot mai mult de palat, soarele străpunge ceața și o orbește pe Clitemnestra. *Iată-mă*, gândește. Eram o prințesă din Sparta și regina Meoniei… Acum *sunt măritată cu cel care mi-a ucis familia.*

Sosesc la Micene când scapătă soarele și colinele se colorează în violet și purpuriu. Pe pământul din jurul ei, tufăriș și bolovani cât vede cu ochii, iar în fața ei, pe o culme stâncoasă, cetatea masivă. Blocurile de calcar ale zidurilor exterioare sunt mai mari decât taurii și pale, pe fondul întunecat al munților. Drumul până la cetate e abrupt și expus, oricine se apropie e la cheremul străjilor postate pe ziduri. Clitemnestra se întreabă cum au izbutit Agamemnon și Menelau să recucerească orașul. Pare inaccesibil.

Cartierele mărginașe se întind ca niște pânze de păianjen, negustori și meșteșugari își văd de ultimele treburi ale zilei. Când Agamemnon și Clitemnestra trec călare printre ei, oamenii se

opresc și îngenunchează. Par murdari și slabi, ca iloții. Nu sunt soldați, din câte-și dă seama Clitemnestra. Calul ei calcă pe niște coji de pâine, iar gardienii călare o încadrează, de parcă ar vrea s-o protejeze de oameni.

Doi soldați îi așteaptă la poartă, cu un drapel strălucitor – un leu auriu pe fond purpuriu. Drapelul flutură în vânt și Clitemnestra îi urmărește dansul. În spatele lui, poarta nu se aseamănă cu nimic din ce-a văzut ea vreodată. Cocoțați deasupra stâlpilor și lintoului, doi lei sculptați stau ridicați pe labele din spate și se țin cu labele din față de câte o coloană. Au capetele întoarse, astfel încât o privesc drept în față. Sunt scăldați în lumină, tăcuți și vigilenți.

Gardienii îi lasă să intre. Dincolo de ziduri, înaintează pe străzi tot mai înguste, pe măsură ce se apropie de palat. În creștetul cetății, ochii Clitemnestrei disting un mic templu. Unul dintre gardieni îi vorbește cu glas scăzut.

— Aici, în dreapta, e un cerc de morminte, îi șoptește când trec pe lângă o construcție masivă de piatră, păzită de doi soldați. Acestea sunt casele războinicilor.

Clădiri înalte, de-a lungul unui drum pavat. Apoi un hambar. O fierărie. Brutari duc pâini. Sclavi cară fructe și carne pentru stăpânii lor. O aromă de miere și condimente vine dinspre un magazin zugrăvit în portocaliu. Băieți și fetițe în pielea goală se joacă împreună cu niște bețe. Treptele de piatră par tocite în amurg. Urcă, până ajung în vârf și la palat – mare și strălucitor, cu fiecare terasă împrejmuită de coloane roșii ca focul.

Odată intrați, Agamemnon dispare împreună cu niște consilieri, în vreme ce Clitemnestra este condusă prin niște colonade umbroase și coridoare perfect iluminate. Ferestrele au fost acoperite, iar lumina vine de la torțele aurii, agățate pe pereți la tot pasul. Trec prin nenumărate săli, fiecare dând

într-un coridor de-a lungul căruia se înșiruie camere pictate. Zărește tavane albastre-închis, coloane împodobite cu lei ce rag, grifoni și căprioare sperioase. Când ajung în camera ei, e liniște și răcoare.

Două sclave o așteaptă în dormitor. Una tânără, cu părul roșcat-închis și ochii mari, o alta mai în vârstă, cu un nas coroiat și o cicatrice mare pe obraz. Stau cu brațele atârnându-le pe lângă corp și o privesc pe Clitemnestra cu ochi șovăitori. Se simt amenințate, își dă ea seama. Nu le bagă în seamă în timp ce-și așază lucrurile și-și plimbă privirea împrejur.

Patul e sculptat și acoperit cu o blană de leu. Lângă el, un scaun și un taburet pentru picioare. Vopseaua frescelor de pe pereți e încă umedă. Imaginile au fost probabil create pentru a-i aminti de Sparta. De jur împrejurul ferestrelor mari au fost pictate anemone, iar în fața patului curge un râu mărginit de trestie înaltă. Clitemnestra miroase pereții și le aude pe servitoare șușotind.

— Câți ani aveți? le întreabă Clitemnestra deodată, fixându-le cu privirea.

— Douăzeci și cinci, Majestate, răspunde sclava mai în vârstă. Îi slujesc pe atrizi de la zece ani.

Vorbește cu o umbră de mândrie în glas, dar Clitemnestra o compătimește.

— Și tu? o întreabă pe fata cu părul roșcat.

Ochii ei sunt gri, triști ca norii înainte de a-și vărsa lacrimile.

Servitoarea mai în vârstă răspunde în numele ei.

— Elina are paisprezece ani.

— Sora mea Timandra e de-o vârstă cu tine, spune Clitemnestra, deși nu știe nici ea de ce o pomenește pe sora ei.

Văzând că niciuna din sclave nu spune nimic, le poruncește:

— Plecați.

Nu se clintesc.

— Stăpânul Agamemnon ne-a poruncit să rămânem aici până vine el, spune sclava mai în vârstă.

— Nu contează ce v-a spus el. Acum, că sunt eu aici, faceți ce vă poruncesc.

Sclavele schimbă o privire înspăimântată și în ochii lor scapără frica.

— Va pune să fim biciuite, șoptește fata roșcată, cu glasul aproape la fel de stins ca o suflare.

— Nu voi îngădui asta, răspunde Clitemnestra.

Are grijă ca glasul ei să inspire fermitate. Sclavele se grăbesc să iasă.

Când pașii lor se sting, Clitemnestra se așază în sfârșit pe pat. Copaci pictați o înconjoară. Pești înoată și sar în stufăriș. Deasupra ei, stelele sclipesc pe un cer crepuscular, întins cu pensula, a cărui culoare e la fel de profundă precum largul mării. Frescele din megaronul spartan nici nu se compară cu cele de aici. Dar Micene e cel mai bogat oraș din ținuturile lor. Vede lăzi splendid sculptate, pentru hainele ei, vase și tripoduri. O secure e atârnată lângă fereastră, iar în jurul ei fâlfâie porumbei și fluturi pictați.

Privește fiecare imagine și culoare luminoasă, precum și minciunile pe care le istorisesc. *Asta este viața mea acum. Tot ceea ce iubesc nu mai există.* Nu-l va mai revedea niciodată pe Tantal. Nu-și va mai legăna niciodată fiul în somn. Durerea i se răspândește în corp și Clitemnestra se îndoaie de mijloc, cu mâinile apăsate pe inimă. Închide ochii, o dor toate mădularele, de mâhnire și epuizare, apoi adoarme.

Se trezește cu un miros greu de carne. Agamemnon stă la capul patului, cu o cupă de vin în mână. Pare beat: e roșu la față și are privirea

tulbure. Afară e noapte târzie, iar stelele sunt acoperite cu un văl de nori subțiri.

— Mănâncă, spune Agamemnon și ia loc pe un scaun de lângă pat.

Clitemnestra se ridică fără grabă și se duce la fereastră. Pe un taburet e un platou cu pâine și carne de capră. Îi vine să i-l spargă lui Agamemnon în cap.

Mănâncă și el o urmărește, sorbind din vin. Se surprinde privindu-i mâinile. Sunt mari, cu degete groase, și Clitemnestra se gândește la mâinile măslinii ale lui Tantal, la degetele lui lungi și elegante, care-i atingeau corpul ca niște pene.

După ce înghite și ultima bucățică de pâine, Agamemnon se ridică și se apropie de ea. Clitemnestra nu se clintește, nici măcar când el ajunge atât de aproape, încât îi simte mirosul respirației. Îi desface rochia din agrafe și aceasta îi cade la picioare.

— Sclavele ziceau că de-acum înainte vor asculta de tine, spune el.

— Da.

— Nu ți-am permis.

Pare aproape amuzat, deși Clitemnestra n-ar ști să spună de ce.

— N-am nevoie de permisiunea ta. Eu nu ascult de tine.

O umbră traversează clipul lui Agamemnon. O apucă de păr cu o mână și trage. Ea face un pas înapoi și se apropie iar de ea.

— Știu ce crezi despre mine și ai dreptate. Sunt un om rău. Dar nu am niciun regret. Știi de ce? Pentru că numai acceptând cine ești poți să capeți ceea ce-ți dorești.

Și ce-ți dorești tu? Mi-ai luat deja totul.

O apucă de talie cu amândouă mâinile și se împinge în ea. Ea își simte corpul opunându-i rezistență, trăgându-se înapoi, așa că se concentrează asupra torțelor care luminează frescele de pe pereți, picturile cu pești și păsări.

Când o doare, încearcă să-și imagineze că e privighetoarea pictată lângă ușă. Își amintește povestea Filomelei, care a fost transformată în privighetoare după ce fusese violată și mutilată de către soțul surorii ei. Dar întâi se răzbunase. Filomela îi ucisese fiul, îl fiersese și i-l servise la masă.

Stă cu spatele la perete și-l lasă pe Agamemnon s-o sărute și s-o muște. În timp ce el se îndeasă în ea, Clitemnestra își șterge sângele de pe buză și privește peste umărul lui, la peretele opus.

Într-un final, Agamemnon geme și se retrage, gâfâind. Clitemnestra își simte interiorul coapselor umed și ar vrea să se poată șterge. Dă să plece, deși nu știe încotro. El o apucă de braț.

— Te-am ales pentru că ești puternică, Clitemnestra. Nu fi slabă acum.

Ea îi scutură mâna de pe braț. Cămașa de noapte flutură în urma ei, în timp ce străbate coridoarele iluminate, îndepărtându-se de camera ei. Ajunge la o fereastră. Aerul din coridor e încins și stătut, iar Clitemnestra se cațără afară, sărind pe niște trepte care par să conducă într-o grădină. Merge pe cărare, aproape aleargă, se împleticește în întuneric și se oprește abia într-un loc de unde poate vedea cum se întinde dedesubtul ei întreaga vale, odihnindu-se în noaptea tăcută. Deasupra ei distinge templul pe care-l zărise când intraseră călare în oraș, cu coloanele lui albe ca dinții unui bebeluș. Gravat în piatră e numele Herei. Cea mai răzbunătoare dintre zeițe, așa spunea mama ei.

Simte flori sub tălpile goale, petice de culoare în umbră. *Nu fi slabă*, a spus el. Se gândește la cuvintele lui și brusc le înțelege, sunt limpezi ca un ochi de apă după dezgheț.

Și-a dorit tăria ei, pentru că era o provocare pentru el. A vrut s-o îndoaie după voința lui, s-o frângă. Subjugând-o, a vrut să-i arate că e mai puternic. Așa sunt unii bărbați.

Atinge florile ce se leagănă în vânt, apoi le smulge.

El nu o va frânge. Ea îl va frânge pe el.

PARTEA A TREIA

Așadar, fiicele Ledei, două mirese ucigătoare, se vor mărita de două ori și de trei ori.

Una va trimite Grecia cu o mie de corăbii, frumusețea ei, ruina ținutului ei, iar bărbații trimiși să o salveze se vor întoarce cenușă și oase.

Cealaltă, regina pusă pe răzbunare, va ajunge să conducă neamul micenienilor, loială celor ce o venerează, necruțătoare cu cei ce i se opun.

15. Regina Arcadiei
Cincisprezece ani mai târziu

O doare spatele, dar Clitemnestra nu se oprește din călărit. Micene a rămas departe în urmă, iar în fața ei sunt nesfârșitele coline ale Arcadiei, luxuriante și strălucitoare ca perele coapte. Traversează colinele stropite cu flori galbene, către o câmpie cu pâlcuri de copaci verzi-închis. Călărește deja de două zile și speră să ajungă în următoarea zi la palatul regelui Ehem, înainte să înceapă ploaia. S-a stârnit deja vântul și norii se adună pe cer.

Când apune soarele, încununând colinele cu aur, se oprește în preajma unor pietre ce au alcătuit poate cândva un templu. Blocurile s-au înnegrit și buruienile au răzbit prin toate crăpăturile. Își leagă calul și merge în întuneric, ghidându-se după șopotul unei ape. Descoperă râul ascuns după ierburi înalte și flori și se apleacă să-și umple burduful golit.

Un iepure țopăie la câțiva pași de ea. Clitemnestra înalță capul și privirile li se întâlnesc. Ce mic e, îi trece prin cap, și totuși nu se teme de ea. Bâjbâie după mânerul pumnalului și-l aruncă. Pumnalul pătrunde în blana moale de la gâtul animalului. Îl ridică de jos, molatic și mort, și se întoarce la fostul templu, pentru a-l curăța. Calul se odihnește, în vreme ce ea aprinde un foc mic și pregătește carnea. E zemoasă, cea mai gustoasă, de când a plecat din Micene.

Scântei sclipesc în jurul ei ca niște licurici. Vântul se întetește și Clitemnestra își înfășoară blana de capră în jurul umerilor. Deși e vară, noaptea e întotdeauna rece pe coline. Se întinde lângă foc și închide ochii, dar coșmarurile încep deja să se înfiripe în dosul pleoapelor ei, siluete negre, dansând în flăcări. O urmăresc de mulți ani. Se imaginează luptând cu ele, ținându-și mâna în

văpaie, până când pielea se pârlește și siluetele dispar. Dar nimeni nu poate lupta cu focul. E elementul Furiilor, al zeițelor răzbunării, creaturi străvechi ale chinurilor.

Atunci se gândește la copiii ei – Ifigenia, Electra, Oreste, Crisotemis –, fiecare dintre ei, o rădăcină care o proptește. Ifigenia, cu gâtul ei de lebădă și părul auriu, Electra, cu privirea ei solemnă și vorbele ei înțelepte, Crisotemis, cu zâmbetul ei dulce. Până și Oreste, care e leit tatăl lui, e o bucurie. Agamemnon nu poate să-i ia. I-a purtat în pântec, i-a alăptat, a vegheat noaptea la căpătâiul lor, cu suflul lor în ureche, cu mânuțele lor în ale ei. I-a ținut în brațe pe fiecare dintre copiii ei, le-a fost scut până când au crescut, iar ei, în schimb, i-au înapoiat viața.

Stelele dansează pe bolta cerească și Clitemnestra adoarme.

Ajunge la palatul din Alea a doua zi pe seară. E mult mai mic decât cel din Micene – fațade simple, de lemn, pe o temelie de piatră zgrunțuroasă –, iar pe pământul dimprejur pasc oi și capre. La intrare, lângă două coloane înalte, stacojii, o așteaptă Timandra. Trăsăturile ei par schimbate, mai rafinate, poate datorită diademei regale, dar poate numai fiindcă de data aceasta nu-i vine părul în ochi. Poartă o tunică albastră-deschis, prinsă cu o fibulă pe umărul stâng, iar Clitemnestra nu poate să nu remarce la baza gâtului ei o cicatrice urâtă, neagră și crestată.

— De la tata, spune Timandra când îi surprinde privirea. Una dintre numeroasele lui binefaceri de dinainte să moară.

— Nu vorbi morții de rău.

Clitemnestra remarcă disprețul din propriul glas și speră ca sora ei să nu-l fi remarcat.

— Mai demult ziceai că morții nu ne pot auzi, replică Timandra.

E zveltă, cu ochii întunecați ca cerul noaptea. Cu părul tuns de curând, seamănă mult cu Clitemnestra. Timandra întinde brațele și o strânge la piept. Miroase a mentă și lemn, aromele pătrunzătoare de la bucătărie și miresmele intense ale pădurii.

— Bine ai venit în Arcadia, spune Timandra.

Intră în palat, unde niște vase mari, pictate, sunt așezate în săli, de-a lungul unor pereți ce par golași și cenușii în lipsa frescelor.

— E un palat mic, spune Clitemnestra.

— Să nu spui asta de față cu soțul meu. L-a ridicat bunicul lui, Aleu, iar lui Ehem îi place să povestească asta ori de câte ori are ocazia. De fapt, îi zice Timandra surorii ei, sigur îți va povesti la cină. Îi place să se laude.

Timandra s-a măritat cu câteva luni înainte să moară Tindareu. Când mesagerul a sosit la Micene, să-i aducă Clitemnestrei vestea, Agamemnon i-a interzis să participe la nuntă. Erau prea multe solii la palat, de care să se îngrijească, prea mulți oaspeți și prea multe conflicte de rezolvat. Astfel încât Clitemnestra a ținut audiențe și a purtat discuții despre dispute funciare și pregătirea militară, în vreme ce sora ei se mărita cu regele Arcadiei.

— Nu-ți place de el, spune Clitemnestra.

Timandra râde.

— Bineînțeles că-mi place. Doar e soțul meu.

— Asta nu înseamnă mare lucru.

— Mă plictisește de moarte, admite Timandra fără să catadicsească să scadă glasul. Dar măcar mă lasă să fac ce vreau.

Ajung într-un mic dormitor, a cărui podea e acoperită cu blănuri de oaie. Un pat de o persoană a fost împins la un perete pe care se decolorează imaginea unei nimfe. Clitemnestra se așază, simțind că o dor încheieturile. Timandra o privește.

— Chiar ești hotărâtă? o întreabă. Să te întorci în Sparta?

Părul ei e de un șaten mat și nu atât de bogat ca cel al surorii ei, dar privirea ei e atât de vie, încât îi luminează toată fața. Clitemnestra știe la ce se gândește Timandra – la ziua în care i-a dorit tatălui ei moartea. *Iar eu nu te voi jeli*, i-a spus atunci.

— Trebuie să mă întorc, răspunde Clitemnestra pe un ton liniștit.

Timandra dă din cap.

— Atunci te las să te odihnești. Curând vei fi chemată la cină.

După ce asfințește soarele, vin servitori s-o conducă în sala în care este servită mâncarea. Timandra șade aproape de capul mesei, iar în jurul ei, bărbați de toate vârstele stau de vorbă. Pe bănci sunt doar câteva femei, în părul cărora sclipesc diademe de aur. Un tânăr cu brațe musculoase și pielea măslinie șade lângă ea. Când o vede pe Clitemnestra, se ridică de la masă și deschide brațele cu un gest teatral.

— Bine ai venit, regină din Micene, spune. Am auzit numai lucruri minunate despre tine.

Vocea lui e dulce, dar lipicioasă, ca mierea când se varsă pe masă. Ehem face un semn cu mâna către bănci, iar Clitemnestra ocupă un loc liber de lângă sora ei, de cealaltă parte a căreia șade o femeie cu părul negru, cârlionțat. Servitorii se mișcă în lumina opaițelor, aducând la masă carne și vin, brânză cu ierburi și fructe uscate.

— Am aflat cu părere de rău despre moartea tatălui tău, spune Ehem, în vreme ce sala se însuflețește de sporovăieli. Soția mea zicea că ai fost preferata lui.

Soția mea sună caraghios din gura lui, de parcă ar simți nevoia să clarifice poziția Timandrei.

— Am fost cândva, răspunde Clitemnestra, fidelă adevărului.

— Mesagerii mei mi-au povestit că regele Menelau a organizat o înmormântare fastuoasă, cum rareori s-a mai pomenit în ținuturile noastre.

— Tipic pentru Menelau, comentează Timandra.

Ehem o ignoră.

— Și veți pleca mâine? o întreabă pe Clitemnestra. Nu ești obosită?

— Vom pleca mâine în zori, spune Clitemnestra cu privirea la Timandra. E mort deja de patru zile. Ceremonia nu mai poate fi amânată.

Ehem încuviințează, luându-și brusc o mină gravă, în vreme ce Timandra întoarce capul în dreapta ei și-i zâmbește femeii cârlionțate. Clitemnestra îi urmărește privirea și îngheață. Ochi limpezi ca apa de izvor, păr negru ca obsidianul… Timandra i-o ia înainte. Înainte să apuce să spună ceva, trăsăturile surorii ei înțepenesc într-un zâmbet.

— O mai ții minte pe Crisante, soră?

Crisante zâmbește și se îmbujorează. Clitemnestra își amintește cum roșise fata când le surprinsese cu ani în urmă, sărutându-se pe terasa din Sparta.

— Cum s-o fi uitat? spune Clitemnestra.

Ehem își drege glasul. Se îndreaptă de spate în scaunul lui și atinge mâna Timandrei. Femeia se uită la degetul lui ca la un vierme, dar nu-și retrage mâna.

— Soția mea a adus-o pe Crisante din Sparta, să-i țină companie, spune el. Ea a crescut cu o familie numeroasă și aici e deseori singură.

Vorbește ca și cum Clitemnestra n-ar cunoaște-o pe sora ei, ca și cum nu s-ar fi jucat și luptat zi de zi împreună în Sparta.

— Ai mare noroc că-ți ține companie Crisante, remarcă Clitemnestra.

— Eu am noroc, intervine Crisante, că pot să-mi servesc regina în fiecare zi.

Timandra zâmbește și desprinde o bucată de carne de pe os. Nu scoate un cuvânt, dar nici nu e nevoie. Clitemnestra vede singură că cea care ține frâiele la palat este sora ei. Ia o sorbitură de vin și-și adună într-un zâmbet toată sinceritatea de care e capabilă.

— Deși sunt convinsă că te descurci și singură, Timandra.

Timandra ridică din sprâncene, dar Ehem ia din nou cuvântul.

— Soția mea e plină de viață, mereu în căutare de noi activități. Nu-i ușor de domesticit.

Parcă ar vorbi despre un cal.

— Imposibil de domesticit, aș zice eu, adaugă Clitemnestra.

Timandra râde și glasul ei se răsfrânge pe pereții sălii.

— Semăn cu tine.

Câțiva bărbați tineri, cu flaute și lire, își fac intrarea. Când Ehem ia cunoștință de prezența lor, încep să cânte, iar muzica lor e dulce ca fructele coapte. În fața Clitemnestrei se mai aduce o carafă de vin și ea privește imaginea de pe amforă: doi războinici se luptă cu lănci, iar armurile lor sunt splendid lucrate.

— Despre Micene se spune că e cel mai puternic dintre regatele noastre, zice Ehem, dornic să facă conversație. Mai puternic chiar decât Troia.

— Orașul de Aur, așa este numit, se amestecă în vorbă Crisante.

— Da, adaugă Clitemnestra. Deși Babilonul și Creta sunt și ele puternice.

— Creta nu mai e așa de bogată, remarcă Ehem cu desconsiderare. Regele Minos s-a dus, nebuna de nevastă-sa a dispărut. N-a mai rămas nimic demn de atenție.

— Creta rămâne crucială pentru comerț, spune Clitemnestra. Au corăbii și aur. Fac comerț cu fenicienii, egiptenii și etiopienii.

Ehem se strâmbă ca un băiat pe care l-ai mustrat pentru că nu și-a învățat lecția. Își mușcă buza, apoi ia din nou cuvântul, dornic să-i facă pe plac.

— Știai că bunicul meu, regele Aleu, a ridicat acest palat?

Clitemnestra se răsucește către Timandra, dar sora ei soarbe impasibilă din vin. Cu coada ochiului, Clitemnestra vede cum genunchiul Timandrei atinge genunchiul lui Crisante.

— Sigur că da, zice. Toți au auzit de bunicul tău. Sigur a fost un om important.

Nu pomenește despre faptul că a devenit celebru pentru că și-a izgonit fiica după ce Heracle o lăsase însărcinată.

Ehem zâmbește.

— Da, a fost. Noi o slăvim pe zeița Alea datorită lui.

Începe să vorbească despre Alea și numeroasele jertfe care trebuie aduse în onoarea ei, dar Clitemnestra nu-l ascultă. Simte asupra ei privirea lui Crisante, rece și străpungătoare ca un țurțur. Are senzația că femeia îi cere aprobarea. Clitemnestra o privește la rândul ei, cu membrele ca ale unui luptător înainte de o întrecere. Nu-i poate spune că nu e de acord. Nu-i poate spune să aibă grijă, să evite să fie prea fericită, fiindcă altminteri va simți mânia zeilor. Mai devreme sau mai târziu, și cei mai norocoși se prăbușesc.

Merg împreună spre camera Clitemnestrei, Timandra fredonând o melodie, Clitemnestra urmărind pașii ușori, nepăsători, ai surorii ei. Când trec prin fața ferestrelor mari, zăresc luna sclipitoare și simt briza nopții de vară. Înainte să cotească în coridorul din care se deschid camerele pentru oaspeți, Timandra o apucă de braț pe sora ei și o conduce în direcția opusă, într-o cămară plină cu amfore cu ulei și vin. Există o singură fereastră îngustă și Clitemnestra are nevoie de câteva momente pentru a se obișnui cu întunericul.

Încetul cu încetul, se ivesc contururile Timandrei – pare amețită de bucurie.

— Crisante va veni cu noi în Sparta, spune în șoaptă.

— Mă gândeam eu, zice Clitemnestra, deși nu e adevărat, nu se așteptase ca sora ei să fie așa de nesăbuită.

Timandra îi cercetează față.

— Ce e?

Clitemnestra privește pe fereastră, apoi la sora ei.

— N-ar fi bine să vină.

Timandra se încruntă.

— De ce?

— Știi de ce.

— Tu ne-ai ajutat să rămânem împreună. Tu ne-ai acoperit când eram în Sparta. Tu ai spus că nu e greșit.

Tonul ei este aproape acuzator.

Clitemnestra inspiră adânc.

— Ți-am spus asta când erai mică. Acum ești o femeie măritată.

— Vrei să spui că tu îi ești fidelă soțului tău iubitor? Celui care ți-a ucis primul copil?

Clitemnestra îi trage o palmă. Capul Timandrei zvâcnește înapoi, iar când își privește din nou sora, are obrazul roșu și nasul îi sângerează. Și-l șterge cu mâneca.

— Ce fac eu nu te privește pe tine, spune Clitemnestra.

— Dar pe tine te privește ce fac eu?

— Atât timp cât te afișezi cu Crisante, da.

— Vrei să spui că nu sunt liberă să fac ce vreau, să trăiesc cu femeia pe care o iubesc?

Cuvântul „iubesc” e ca o găleată cu apă rece ca gheața aruncată în fața ei.

— Ascultă…

Clitemnestra nu știe cum să-i explice, cum s-o facă pe sora ei să înțeleagă.

— Fă ce vrei, dar fă în ascuns. Nu lăsa pe nimeni să vadă cât de fericită ești.

Timandra tace. Afară țipă o bufniță și frunzele foșnesc.

— Ai auzit de Ahile? întreabă Timandra în cele din urmă.

Clitemnestra dă din cap. Ahile, fiul lui Peleu, regele micuței Ftia, cel binecuvântat de zei. Se spune că e cel mai mare erou al generației sale. Agamemnon vorbește adesea despre el, de parcă l-ar incomoda cu ceva, deși nu l-a întâlnit niciodată.

— Se zice că trăiește cu tovarășul lui de arme, cu Patrocle, spune Timandra. Mănâncă împreună, cântă împreună, dorm împreună. Toată lumea știe despre ei. Dar asta nu-i afectează cu nimic reputația. Ahile e tot *aristos achaion*.

Timandra folosește sintagma pentru „cel mai bun dintre greci”.

Dar tu nu ești aristos achaion, comentează Clitemnestra în sinea ei. Însă cu voce tare spune:

— Ei sunt bărbați, tu ești femeie.

— Și ce contează? în Sparta nu conta.

— Nu mai suntem în Sparta.

Timandra se plimbă prin încăpere, ridicând glasul.

— Vrei să fiu servitoarea soțului meu numai pentru că asta așteaptă lumea de la mine?

Clitemnestra vrea să aleagă cuvintele potrivite, de parcă le-ar extrage din cea mai adâncă beznă.

— Tu te-ai născut liberă și vei fi întotdeauna liberă, indiferent ce ți-ar spune lumea. Dar trebuie să vezi lucrurile din jurul tău și să înveți să le supui voinței tale, ca să nu fii tu însăți supusă.

Timandra stă pe loc. Ochii ei negri sunt de nepătruns, dar Clitemnestra zărește apoi în ei o străfulgerare, ca o torță ce se aprinde pe neașteptate în întuneric.

— Atunci nu voi veni cu Crisante, spune Timandra.

Clitemnestra cade într-un somn fără vise. Când se trezește în zori, aerul e încărcat de miresmele verii, iar mintea ei e plină de amintiri.

Tatăl ei, stând de vorbă cu solii în megaron, oferindu-i fructe și asigurându-se că ascultă cu atenție. Apoi, după ce plecau bărbații, avea obiceiul să întrebe:

— Clitemnestra, tu ce-ai fi făcut?

Tatăl ei, urmărind prima ei luptă în gimnaziu. Avea șase ani și era timidă, dar prezența lui îi dădea tărie.

— Oamenii nu sunt întotdeauna așa puternici cum par, i-a spus el atunci. Puterea izvorăște din numeroase lucruri, iar unul dintre ele este scopul.

Ea câștigase lupta și el îi dăruise un zâmbet fugar.

Tindareu, mâncând alături de frații ei, râzând la glumele lor, uneori certând-o pe Timandra că aruncă prea multă mâncare la câini. Chiar și atunci când era absorbit de povestea cuiva, o căuta întotdeauna din priviri pe Clitemnestra, fie și numai pentru o clipă.

O năpădește amărăciunea, grea ca zăpada. L-a iubit, l-a urât, i-a dorit moartea. Și acum, când e mort, trebuie să se întoarcă să se roage pentru el.

Dar zeii nu le ascultă pe femeile care-și blestemă tatăl, care-l detestă și disprețuiesc. O fiică de felul ei n-are la ce zei să se roage.

16. Arderea morților

Stau în fața rugului, toți copiii lui Tindareu, reuniți după mulți ani. În spatele lor, profilându-se pe fundalul cerului, e palatul, iar împrejurul lor sunt spartanii. Menelau ia o torță și o apropie de rug. Acesta se aprinde ca un trăsnet, brusc și palid pe cerul tot mai întunecat. Lemnul arde și flăcările mistuie trupul lui Tindareu, transformându-l în cenușă și oase. Un preot cântă, iar cuvintele lui zboară laolaltă cu scânteile, împânzind aerul de culori.

Nu sunt mulți care plâng. Chipul frumos al lui Phoebe e brăzdat de lacrimi, dar ea nu scoate un sunet. Nu se cuvine să plângi când un trup e ars pe rug. Femeile au bocit deja, și-au smuls părul din cap și și-au zgâriat fețele. Bărbații au urlat deja și au jelit.

Chipul Ledei e dur, mâinile ei sunt încleștate. Își ține privirea ațintită asupra focului, de parcă în el s-ar găsi fricile și coșmarurile ei. Când sosise Clitemnestra, o găsise deja cu ochii roșii și cu respirația mirosind a vin condimentat. Când Leda se ridicase din scaun, clătinându-se, Phoebe o susținuse cu brațele ei.

Timandra stă lângă ea și focul îi încinge fața și-i dansează în ochi. În drum spre Sparta, i-a povestit Clitemnestrei ce-i făcuse Tindareu când aflase că era tot cu Crisante, înainte de a se mărita cu Ehem. Preoteasa le găsise la grajduri și, în pofida implorărilor disperate ale lui Crisante, se dusese la Tindareu. Dar pe Crisante nu o pedepsise. Regele o obligase pe Timandra să lupte cu alte trei spartiate în gimnaziu, până când o răniseră. Una dintre ele îi împlântase lancea în adâncitura moale dintre gât și umăr, iar Timandra fusese cât pe-aci să-și piardă viața, atât de mult sângerase, sub ochii lui Crisante și ai lui Tindareu. Pe urmă, înainte de a muri, îi spusese că cel mai mândru era de copiii săi și că nu știa cum să le arate iubire fără violență. Timandra îl compătimise.

Mi-ai făcut rău, tată, gândește Clitemnestra. *Iar eu nu știu să iert*. Privește în dreapta, unde stau frații ei, și Castor o privește la rândul său. Îmblânzitorul de cai, așa-l numesc oamenii acum. Buclele lui șatene sunt mai lungi, fața îi e mai suptă. Expediția în Colhida l-a transformat, l-a stors de vlagă.

Elena stă cu spatele drept și părul ei auriu saltă în vânt. O cuprinde cu brațele pe fiica ei, deși Hermiona e destul de mare ca să stea singură în

picioare. Nu-și desprinde privirea de rug, până ce nu s-a stins și ultimul tăciune. Când preotul adună cenușa, pentru a o depune într-o urnă aurită, oamenii încep să plece, cu fețele încălzite de vâlvătăi, cu părul mirosind a cenușă. Torțele pe care le ținuseră în mâini sunt lăsate jos și pământul pare pictat cu o sută de tușe de foc.

Văzând că tatăl ei se întoarce la palat, micuța Hermiona pleacă de lângă mama ei și fuge să-l prindă din urmă. Elena se mișcă din loc. Întorcându-se spre dreapta, vede că toți au plecat, în afară de Clitemnestra. Se privesc. Pe fețele lor se citește durerea, dar se abțin să vorbească despre ea. Se prind de mâini și pleacă, lăsându-l în urmă pe tatăl lor.

Pornesc pe cărarea care duce spre munte. Castor și Polux vin după ele. Curând va începe ospățul, dar ei nu se sinchisesc de el. Menelau își va întreține oaspeții: la asta se pricepe cel mai bine.

Merg o vreme prin întunericul plin de umbre, în timp ce rădăcini li se agață de picioare, iar pe marginea drumului cresc fructe de pădure roșii și albastre. Deasupra lor, cerul se umple de stele. Polux o ține pe Elena de braț, conducând-o ca și cum n-ar cunoaște drumul, deși ea și Clitemnestra veneau mereu aici când erau mici. Dar Elena nu-și retrage brațul. Când a ajuns aseară la palat, Clitemnestra l-a găsit pe fratele ei în camera surorii sale, cu buzele pe gâtul ei, în timp ce ea își împletea părul. Clitemnestra n-a întrebat și nici n-a vrut să știe. Pentru ea, Elena și Polux au fost întotdeauna apropiați ca gemenii, intimi ca amanții. Odată, când erau mici, Elena i-a povestit Clitemnestrei că fratele ei încercase s-o sărute.

— I-am spus că nu, zisese Elena cu privirea confuză. Pentru că nu e bine, nu-i așa?

— Cred că nu, răspunsese Clitemnestra și nu mai vorbiseră niciodată despre asta.

Pe măsură ce urcă pe cărare, aerul e tot mai răcoros și întunericul, de nepătruns. Castor se oprește într-un mic luminiș cu pământul acoperit de mușchi și se apucă să adune lemne de foc. Elena se așază pe o grămăjoară de frunze. În aerul răcoros se vede aburul care le iese pe gură, iar frigul le pișcă mâinile.

— A vrut să te mai vadă o dată înainte de a muri, spune Elena, îndreptându-și privirea luminoasă către Clitemnestra. A spus: „Mi-aș dori ca fata mea să fie aici”.

— Nu poți să știi dacă se referea la mine.

— Toate celelalte fete ale lui erau aici.

Castor aprinde focul și flăcările se înalță. Căldura e binevenită pe fețele lor și frații se trag mai aproape de ea.

— Ce ți-a făcut e de neiertat, spune Polux, dar este totuși tatăl tău. E dificil să fii loial.

— N-ar trebui să fie, replică Clitemnestra.

— Ar fi fost bine să fim aici și să te protejăm, spune Castor.

Pe Clitemnestra o izbește durerea de pe chipul lui și și-ar dori să o poată șterge. S-a gândit de multe ori la asta și de fiecare dată a durut-o, a gâtuit-o – dacă frații ei ar fi fost aici, în urmă cu cincisprezece ani, oare chiar ar fi protejat-o? Ori i-ar fi ținut partea lui Tindareu și ar fi considerat că o alianță cu atrizii e cât se poate de rodnică?

— Ați câștigat faimă în Colhida. A meritat, spune Clitemnestra.

— Colhida a fost o baie de sânge, zice Polux.

Asta repetă de când s-au întors acasă, iar cuvintele sunt ascuțite și tăioase pe buzele lui.

— Dar ați supraviețuit, șoptește Elena.

— Zeii ne-au apărat, răspunde Polux.

Castor pufnește disprețuitor, dar fratele său îl ignoră. Clitemnestra se gândește că va amuți, ca de fiecare dată când vine vorba despre Colhida, dar Polux continuă. Poate datorită întunericului, care-i face să se simtă feriti de restul lumii.

— Aietes e un monstru. Tine Colhida în teroare. Îi înrobește pe toți cei care îndrăznesc să se apropie cu corăbiile de regatul lui și-i torturează cu foc și lanțuri. Sclavi, războinici, femei – nu-i pasă de nimeni. Singura lui plăcere este să-i chinuie.

— Dar Lâna de Aur? întreabă Clitemnestra.

Ea a auzit cântece care slăvesc curajul lui Iason, cum a izbutit el ceea ce nimeni nu izbutise înaintea lui: să omoare bestia care păzea Lâna de Aur și s-o fure, înainte ca Aietes să-l poată opri.

— Medeea l-a ajutat, zice Castor. Fiica vrăjitoare a lui Aietes. Ea i-a spus lui Iason toate șiretlicurile pentru a supraviețui sarcinilor date de tatăl ei și pe urmă a furat ea însăși Lâna. I-a adormit cu ierburi pe soldați și animalele lor și a fugit împreună cu noi din Colhida.

— Cum e? întreabă Elena. Lumea zice că-i frumoasă.

Polux scutură din cap.

— Nu ca tine. Are părul ca aurul tors și pielea albă, ca de zeiță. Dar trăsăturile ei sunt ca ale unui leu înfometat.

— Oamenii de pe aici zic că e nebună, spune Elena. Zic că a ucis-o pe noua soție a lui Iason cu o rochie otrăvită.

— A crescut într-un loc sumbru, fără mamă și cu un tată tiran, îi lămurește Castor. Când ne pregăteam să plecăm din Colhida, l-a implorat pe Iason s-o luăm cu noi. Cine știe ce i-a făcut taică-su când era copilă?

— V-a salvat viețile, spune Clitemnestra.

— Așa e, zice Polux și dă din cap aprobator. A renunțat la tot pentru Iason. El, în schimb, a părăsit-o pentru o altă femeie.

Polux își lustruiește la foc cuțitul de vânătoare, iar părul blond îi acoperă fața.

Poveștile despre expediție se revarsă din ei ca râurile după dezgheț. Femeile pe care le-au cunoscut pe insula Lemnos, ale căror bărbați

muriseră cu toții. Muntele Ursului, unde-i masacraseră pe localnici după ce aceștia încercaseră să-i atace. Ținutul în care Polux a învins un rege sălbatic într-o întrecere de box. Insula Dia, unde găsiseră câțiva bărbați naufragiați, goi pușcă și flămânzi, cărora li se ițeau oasele de sub piele. Și în final Colhida, unde Medeea s-a îndrăgostit de Iason și i-a ajutat să scape de Aietes.

Scântei zboară împrejur, laolaltă cu vorbele lui Castor, și împânează aerul cu amintiri. Când se lasă iar tăcerea, se întind pe jos, cu privirile la cer, și se gândesc fiecare la cicatricile celorlalți.

— Uneori văd totul, spune Castor. Toate amintirile sunt aliniate în mintea mea când închid ochii.

Și eu, spune în sinea ei Clitemnestra. *Noapte de noapte.*

— Și ce faci când le vezi? întreabă Elena. Cum poți să dormi?

Castor se întoarce cu fața spre ea.

— Zi de zi încerci să uiți, dar noaptea visezi despre trecut. Acesta este rostul viselor. Să ne amintească cine am fost, să ne lege de amintirile noastre, cu sau fără voia noastră.

Focul trosnește. Clitemnestra îl apucă pe Castor de mână și privește iar la cerul întunecat, senin. Selena este zeița Lunii și se spune că are puterea să pună capăt viselor urâte. Spartanii o numesc „binevoitoare”. Dar fratele ei are dreptate când pufnește disprețuitor la auzul numelor zeilor. Oamenii sunt singuri.

Nu pot să evite la nesfârșit ospețele, așa că a doua zi se întrunesc în sală, la cererea regelui. Încăperea s-a schimbat în anii de când e Menelau rege. Sunt mai multe torțe, mai multe arme pe pereți, mai multe piei de vacă pe pardoseală, mai mulți câini care rod oase și mai multe femei. Aduc la masă carne condimentată și brânză, fără privirea

amărâtă, plecată, a ilotelor, zâmbesc și poartă tunici deschise la culoare, curate. Menelau șade în capul mesei, iar în jurul lui sunt Elena și cei mai buni războinici ai săi. Printre ei, un bărbat urât, cu barbă deasă și nasul rupt.

— Soțul Ciniscăi, spune Castor în clipa în care Clitemnestra îl întreabă despre el. O mai știi, nu-i așa?

Ea dă din cap.

— Ce s-a întâmplat cu ea?

Castor se uită la bărbatul care râde și închină cu Menelau.

— Familia ei e tot mai puternică. Sunt printre puținii spartani în care are Menelau încredere. Pe Cinisca o vezi adesea în megaron, șoptind la urechea regelui.

— Acum unde e?

— Bănuiesc că se odihnește. Nu i-a fost ușor când a murit Tindareu.

— Știi unde locuiește?

Castor își încrețește fruntea.

— Pe lângă vopsitorii, din câte am auzit. De ce?

Clitemnestra ridică din umeri.

— Mă mir doar că nu e aici.

O servitoare îi toarnă vin lui Castor, zâmbăreață și atingându-se în trecere de el, dar Castor nu o bagă în seamă. Clitemnestra își amintește cât de des îl vedea pe fratele ei furișându-se din încăperile rezervate servitorilor, după ce petrecuse noaptea cu vreo fată acolo.

— Înainte petreceai mult timp în pat cu servitoarele, îi spune.

— Mi-am făcut de cap, da.

Castor rânjește și, pentru un moment, fața lui e aceeași ca în trecut. Apoi coboară glasul.

— Dar fetele astea sunt deja ocupate să-l distreze pe Menelau.

Clitemnestra o urmărește cu privirea pe servitoarea care umple cupele de vin de pe masă.

Se trage înapoi de fiecare dată când trece pe lângă vreunul dintre războinicii lui Menelau și tresare când strigă vreunul după ea. E adevărat ce spunea Tindareu, îi trece Clitemnestrei prin minte. Indiferent cât de bun ești cu ea, o sclavă nu va învăța niciodată să te iubească, fiindcă a cunoscut prea multă durere.

Elena se ridică de la masă și se duce să se așeze lângă fetița ei. Micuța Hermiona mănâncă smochine împreună cu Polux, iar el îi șterge grijuliu cu o bucată de pânză mânuțele lipicioase, de parcă ar fi copilul lui. Menelau nu pare să-i bage în seamă. Hermiona are părul tatălui ei, ca bronzul forjat la cald, și ochii Elenei, pali ca apa mării. Dar, în vreme ce fața mamei ei e delicată ca o perlă, cea a Hermionei e tăioasă ca un pumnal. O frumusețe bizară.

Carne, brânză și măsline sunt aduse la masă, în timp ce sporovăielile zgomotoase ale oaspeților se răsfrâng pe pereți. Phoebe și Philonoe vorbesc despre bărbatul cu care urmează să se mărite Phoebe, în vreme ce Timandra și Castor mănâncă și beau cu poftă. Leda mestecă o bucată de carne de miel condimentată, fără să schimbe un cuvânt cu nimeni, și Clitemnestra se mută lângă ea.

— Mamă, spune. Unde e preoteasa?

Ochii Ledei sunt mari și încețoșați.

— De ce?

— Vreau să vorbesc cu ea despre profeția pe care ne-a făcut-o acum cincisprezece ani.

Părul Ledei, negru ca pana corbului, e superb împletit și ea și-l atinge cu un aer absent.

— S-a dus, zice în cele din urmă.

— Cum?

— Am alungat-o eu.

Clitemnestra își amintește că, pe când era ea mică, tatăl ei avea obiceiul să aducă în camera lui o femeie, o ilotă. Leda a aflat și le-a spus tuturor la cină că o „alungase pe servitoare”. Dar într-o zi, pe

când se ducea în sat, Clitemnestra a dat peste trupul neînsuflețit al ilotei, putrezind în noroi.

— Când? întreabă.

Chipul mamei e impasibil.

— La scurt timp după ce ai plecat tu.

— Ce-a spus Tindareu?

— N-a fost bucuros. Dar, după ce-ți făcuse ție, după durerea pe care ne-o pricinuise, nu-mi mai putea da ordine.

— Cum te-ai simțit?

Leda își încrețește fruntea.

— Ce spui?

— Cum te-ai simțit după ce ai alungat-o pe preoteasă?

Leda își pune cupa de vin pe masă și o apucă pe Clitemnestra de mână. Ochii ei sunt mari și întunecați de mâhnire.

— Ascultă. Dorința de răzbunare mi-a condus gândurile și faptele. Tu să nu faci aceeași greșeală.

— Răzbunarea este modul nostru de viață, spune Clitemnestra.

— Nu neapărat. Tot timpul cât am urât-o pe preoteasă l-aș fi putut petrece iubind-o pe Elena. Tot timpul cât l-am urât pe tatăl tău l-aș fi putut petrece iubindu-i copiii.

— Dar ne iubești.

— Da, dar ura e o rădăcină rea. Ți se înfige în inimă și, în vreme ce ea crește, tot restul putrezește.

În dreapta lor, Menelau râde la gluma unuia dintre tovarășii săi. Soțul Ciniscăi o atinge pe servitoare când îi aduce un platou cu carne, iar mâinile fetei tremură.

— Promite-mi că nu vei fi așa răzbunătoare cum am fost eu, șoptește Leda.

Clitemnestra își ia privirea de la servitoare și și-o cufundă în ochii mamei ei.

— Îți promit.

Noaptea, după ce războinicii și nobilii s-au dus la culcare, ea merge pe străzile înguste ce înconjoară palatul. Deși aerul e încins și umed, e îmbrăcată cu o mantie care-i ascunde fața. La cingătoare poartă cuțitașul incrustat cu pietre prețioase pe care i-l dăruise mama ei înainte de a pleca la Micene.

Pe străzi e liniște. Doar lătrături și scheunături, gemete înfundate și plânsete de bebeluși se aud din când în când. Trece pe lângă căruțe cu fân și pe lângă un tânăr care sărută o servitoare sub niște piei agățate la o fereastră. Când ajunge în apropierea pieței, o ia la stânga, pe o stradă lăturalnică ce duce la vopsitorii, încetinește pasul. Ascultă sunetele înfundate care vin dinspre uși și ferestre – o femeie îi cântă copilașului ei, un bătrân sforăie. Apoi privește către zidul de pe cealaltă parte a străzii și se oprește. O fereastră e deschisă. Se duce să strecoare o privire – un scut mare, lucios, lângă ușă, o masă de lemn și o bancă pe care se află o cupă de aur pe jumătate plină. Iar în lumina pâlpâitoare a unui opaiț, o femeie cu ochii închiși. Poartă doar o tunică subțire, care abia dacă-i acoperă sânii mici, dar aerul e atât de înăbușitor, încât transpiră. Lumina de la opaiț cade pe părul ei tuns scurt, pe nasul ca un cioc de pasăre și pe bărbia ascuțită.

Clitemnestra înconjoară cu prudență casa și privește înăuntru pe cealaltă fereastră. Femeia pare să fie singură. Încearcă ușa, dar e încuiată, așa că se cațără peste pervaz și sare în cameră cât mai silențios cu putință.

Cinisca deschide ochii, trează într-o clipită, și preț de o secundă se scrutează una pe cealaltă. Apoi Clitemnestra suflă în opaiț. Lumina tremură și se stinge, lăsându-le într-o beznă totală.

— Nu ne-am mai văzut de mult, spune Clitemnestra.

Undeva în față simte respirația acră a Ciniscăi, iar în spate, masa de lemn.

— Știam că ai venit, spune Cinisca. Ce vrei?

Clitemnestra înconjoară masa, pas cu pas. Își scoate mantia și o pune deoparte, iar stofa îi alunecă dintre degete. O simte pe Cinisca nemișcată în întuneric și știe că trebuie să acționeze înainte ca liniile și contururile să devină vizibile.

— Acum cincisprezece ani, când soțul meu a fost ucis aici, în casa mea, spune Clitemnestra, tu unde erai?

Cinisca scoate un sunet care îi trădează mirarea, suficient de tare pentru ca urechile Clitemnestrei să-l audă. Spune ceva, dar Clitemnestra îi retează vorba.

— Nu te obosi. Știu unde erai. Ai urmărit-o pe sora mea pe străzi, ai lovit-o cu o piatră în cap și ai lăsat-o să zacă acolo, plină de sânge.

Atinge cu vârful degetului cupa de aur, a cărei margine e zgrunțuroasă, nu e netedă, ca a cupelor de la palat.

— Ai făcut asta ca să-l ajuți pe Agamemnon. L-ai ajutat să capete ceea ce dorea, dar el nu te-a răsplătit.

Cinisca se ridică în picioare.

— Ba m-a răsplătit. Mi-a protejat familia și mi-a dat putere în Sparta.

Glasul ei e grav și din el răzbate mândria.

— Câtă generozitate din partea lui.

— El știe să fie generos.

— Asta crezi tu. Deși eu cred că, pentru tine, cea mai frumoasă răsplată a fost să-mi vezi căderea. Să știi că am pierdut tot ceea ce iubeam și apreciam.

Cinisca tace. Se mișcă în penumbră și Clitemnestra știe că va încerca să ajungă la scut.

— Îți poți imagina ce înseamnă să-ți pierzi copilul? Să-ți fie omorât?

Mâna i s-a încleștat pe cuțit, iar Clitemnestra încearcă să-i slăbească strânsoarea.

— Eu nu am copii care să-mi poată fi luați.

Clitemnestra îi ignoră cuvintele.

— E ca și cum te-ai îneca. De parcă te-ar ține cineva sub apă și, de cum renunți și ești pregătit să mori, te scoate iar la suprafață, te lasă să-ți tragi sufletul, după care te scufundă iar.

Cinisca rămâne pe loc. Clitemnestra știe că se întreabă de ce-i spune toate astea, dar nu zice nimic.

— M-am gândit la tine în timpul acestei torturi, continuă. Întotdeauna i-am disprețuit pe oamenii de teapa ta, care, neavând nimic bun al lor, încearcă să fure fericirea altcuiva.

— Eu n-am vrut să fur nimic, spune Cinisca.

— Dar ai furat.

Înainte ca Cinisca să apuce să răspundă, azvârle cuțitul în direcția ei. O simte cum face un salt și apucă scutul, apoi aude zăngătul cuțitului în clipa în care se lovește de el. Face un pas în lături, când Cinisca se repede înainte și se izbește de masă. Cupa se rostogolește pe jos, iar femeia se ridică. Clitemnestra se apleacă și-și recuperează cuțitul. În întuneric, simte cu o secundă prea târziu cum zboară scutul către ea. Reușește să se ferească, dar metalul o lovește în umăr și Clitemnestra icnește de durere. Cinisca se repede la ea, dar Clitemnestra își aruncă iar cuțitul și de data aceasta nimerește ținta. Cinisca se prăbușește în genunchi în fața ei și Clitemnestra îi scoate cuțitul dintr-o parte, înainte ca Cinisca să poată pune mâna pe el. Metalul e rece ca gheața. Își rupe o bucată din tunică și i-o îndeasă Ciniscăi în gură.

— Am vrut să te omor înainte de a pleca, dar Agamemnon ar fi fost nemulțumit, spune. Acum abia dacă mai știe cine ești. Nimănui nu-i pasă dacă mori.

Cinisca geme și scutură din cap. Clitemnestra o înjunghie iar și cuțitul pătrunde adânc în pieptul

Ciniscăi. Ea scoate un sunet asemănător unui oftat.

— Uneltirile și planurile tale nu s-au împlinit. Eu am putere, tu ai șoapte la urechea unui rege. Eu sunt regina din Micene, tu nu ești nimic.

Scoate din pieptul Ciniscăi cuțitul incrustat cu pietre prețioase și face un pas înapoi când Cinisca se prăbușește într-o rână, cu sângele împroșcându-i din răni. Bâjbâie în penumbră după mantia ei, și-o înfășoară în jurul umerilor și iese.

În curând, oamenii se vor trezi și vor umple de viață străzile înguste. În curând, soțul Ciniscăi va veni acasă și-și va găsi nevasta moartă. Dar nimeni nu o va bănui pe Clitemnestra, fiindcă nimeni nu știe ce i-a făcut ei Cinisca.

Fuge prin labirintul străzilor înguste, până când mâinile încep să-i tremure și fața i se umezește de lacrimi. În semiobscuritatea unei fundături se oprește să-și tragă sufletul și să-și curețe cu un colț de mantie cuțitul primit de la mama ei. Luna strălucește slab deasupra ei, picurând lumină ca o găleată cu lapte plină ochi. Aerul e greu și dulce de la aroma smochinelor coapte, dar mai e și un iz de putreziciune, de parcă întreg locul ar fi stricat.

Promite-mi că nu vei fi așa răzbunătoare cum am fost eu, i-a spus mama ei. Iar ea a ascultat-o și i-a promis, știind prea bine că era o minciună, că vorbele ei erau crăpate precum noroiul uscat.

Când era tânără, se temea de Furii, de zeițele care-i pedepsesc pe cei ce jură strâmb. Leda i-a spus nenumărate povești despre cum își găsesc Furiile victimele și cum le urmăresc asemenea unor câini de vânătoare, cum caznele lor sunt mai dureroase decât o mie de bice arzătoare. Acum e și ea o ucigașă și o sperjură, dar nu vine nimeni s-o pedepsească.

Un sentiment de singurătate se cască în ea, profund ca o prăpastie. Își reazemă capul de zid, cu norii și stelele plutind deasupra ei, și plânge

după viața pe care ar fi putut s-o aibă. A avut vreodată o șansă? Sângele omului e fertil. Odată vărsat, naște violență, dar zeii nu pot înapoia o viață. Pot doar să mai ia una. Leda trebuie să înțeleagă. În fond, a avut și ea secrete, a mințit și i-a ucis pe cei care i s-au împotrivit. A stat cu mâinile în sân când soțul ei și-a trădat fiica.

Nu, gândește Clitemnestra. Mama nu poate să-i ceară să-și respecte promisiunea.

17. Cel mai puternic conduce

Micene apare în lumina după-amiezii târzii și Clitemnestra dă pinteni calului. În afara Porții Leilor, strada e ticsită de oameni. Copii slabi se feresc din calea ei, iar sclavii nobililor se înclină și îngenunchează. Ea ridică brațul în semn de salut, în vreme ce calul ei urcă, lăsând în urmă poarta. În interiorul zidurilor, femeile macină și cântăresc grâu în fața hambarului, cu capetele acoperite, pentru a-și proteja ochii de soare. Fete cară pe cap coșuri cu măsline și un grup de băieți numără porcii dintr-o curte. Clitemnestra trece și mulțimea se deschide și se închide în urma ei ca un val.

În fața palatului din creștetul cetății, pe o terasă spațioasă, încălzită de soare, o femeie cu părul castaniu-roșcat aleargă în întâmpinarea ei.

— Mă bucur că v-ați întors, Majestate, spune Elina.

S-a schimbat de când s-au cunoscut, cu cincisprezece ani în urmă. Dacă atunci își ținea ochii plecați și mâinile îi tremurau, acum se mișcă sigură de sine – Clitemnestra s-a îngrijit de asta. Multe servitoare s-au perindat pe la palat, dar Elina i-a fost cea mai credincioasă.

— Fetele mele?

Elina o conduce în grădină, unde Crisotemis se joacă cu niște pietre colorate. Picioarele ei goale se răcoresc pe iarbă, departe de arșița de pe terasă. În spatele ei, un grup de fete dansează, intrând și ieșind din umbra măslinilor. La câțiva pași de ele, un tânăr cântă la liră, cu ochii închiși.

Când o zărește pe mama ei, Crisotemis sare în picioare și un zâmbet dulce îi încălzește fața.

— Ți-am ales-o pe asta, mamă, cât ai fost plecată, spune și ține în mână o piatră albastră.

Buzele Clitemnestrei o ating pe fetiță pe creștet.

— Le-ai ales câte una și surorilor tale?

Crisotemis îi arată Clitemnestrei o piatră roșcată și una albă, netedă ca un ou.

— Asta-i pentru Electra, îi explică, ținând în lumină piatra albă.

Lucește în nuanțe violacee și galbene, exact ca norii, dacă-i privești îndelung.

— Pentru că ea se îmbracă în alb. Și pentru că e serioasă și plicticoasă ca zeița Atena.

Clitemnestrei îi vine să râdă, dar, în schimb, spune:

— Nu zice despre sora ta că e plicticoasă.

În spatele lor, Elina chicotește.

Crisotemis se întoarce să privească grupul de dansatoare.

— Ifigenia a învățat noii pași, uite!

Fetele se leagănă și se răsucesc. Pașii sunt complicați și unele dintre ele se poticnesc, în timp ce privirile lor zboară către fata blondă din față. Ifigenia se mișcă cu grația unei zeițe, fața ei drăgălașă fiind schimonosită de concentrare. Clitemnestra cunoaște această expresie. Este focul, hotărârea aprigă ce însoțește fiecare faptă a fiicei ei. Fata poartă o tiară împodobită cu ametiste, iar la gleznă, câteva brățări de aur, așa cum obișnuiesc femeile bogate din Micene. Brățările saltă și sclipesc în bătaia soarelui.

Crisotemis o privește, strângând în mâini pietrele, legănându-și căpșorul în ritmul muzicii. De ceva vreme încearcă s-o imite pe sora ei.

Când băiatul se oprește din cântat și dansul se sfârșește, Ifigenia își plimbă privirea împrejur, ca trezită din transă. O vede pe mama ei și se repede la ea.

— Mamă! strigă și-și aruncă brațele pe după gâtul ei. Nu știam că te întorci așa de curând! Cum a fost în Sparta? Ce face mătușa Elena?

Clitemnestra cuprinde cu mâinile obrajii fetei și caută pe fața ei vreo vânătaie sau vreo urmă de tristețe. Dar Ifigenia e radioasă ca o frescă proaspăt pictată. În spatele lor, fetele se odihnesc sub copaci și-și stropesc cu apă brațele transpirate.

— Toți sunt bine, spune Clitemnestra. Am văzut-o și pe verișoara ta Hermiona, care e la fel de mare ca sora ta.

— Și frații tăi? Ți-au povestit despre Colhida? Au spus ceva despre Iason și Medeea?

— Da, răspunde Clitemnestra și ochii fiicei ei scânteiază. Dar acum nu e momentul. Trebuie să mă duc întâi la tatăl vostru.

Crisotemis pleacă privirea, brusc întristată.

— Tata a stat tot timpul în sala mare, cu soldații aceia din Creta și Argos. Noi îl vedeam doar la cină. Acum, soldații au plecat, dar tata e tot timpul cu Bătrânii.

— Vorbesc despre război, spune Ifigenia. Toate orașele se tem de Troia, dar niciunul nu vrea să lupte.

Clitemnestra își conduce fetele pe scările de la intrarea în palat. Elina le urmează, cu brațele încărcate de tunici și sandale. Când trec pragul, aerul devine brusc răcoros.

— Mă duc acum la tatăl vostru, spune Clitemnestra. Căutați-o pe Electra și pregătiți-vă pentru cină.

În curtea din care se intră în megaron e răcoare și liniște. Clitemnestra nu s-ar mira s-o găsească pe Electra aici, trăgând cu urechea la spusele tatălui ei, dar pe sub colonadele umbroase nu e nimeni, doar grifonii pictați, care șed mândri pe coloane.

În vestibulul cu pereții goi și pardoseală de piatră aude șoapte din sală. Aici, aerul e umed și

lumina slabă. O servitoare mai în vârstă se apropie, să-i spele picioarele. Clitemnestra stă nemișcată, în timp ce femeia îi descheie sandalele și-i curăță picioarele în bazin. După ce i le șterge cu o pânză uscată, Clitemnestra pășește în lumina strălucitoare din megaron.

Sala e bogat împodobită. Pereții sunt decorați cu fresce reprezentând războinici luptându-se cu lei. Lăncile lor zboară în urma animalelor ce au luat-o la goană. Prima dată când a văzut leii aceștia speriați, Clitemnestra a izbucnit în râs – nimeni care a vânat vreodată lei nu i-a văzut într-o asemenea stare.

— Simbolizează puterea orașului nostru, i-a spus Agamemnon.

— E o minciună, a replicat ea.

— E o poveste. Poveștile îi apropie pe oameni, conduc armate și creează alianțe.

Cu toată ura pe care i-o poartă, Clitemnestra nu a avut cum să nu-i dea dreptate.

Patru gardieni stau cu spatele la perete, iar în mâini țin lănci și scuturi. Clitemnestra așteaptă lângă coloanele de la intrare ca unul dintre ei să meargă în față și să-i anunțe regelui prezența ei. Dincolo de vatra aflată în mijlocul încăperii, îl vede pe Agamemnon așezat pe tronul său înălțat, ale cărui trepte sunt aurite și lucioase. Un băiat șade la picioarele lui, în vreme ce câțiva bărbați mai vârstnici șușotesc cu vocile lor șuierate.

— A sosit regina, anunță gardianul, iar regele și Bătrânii se răsucesc spre ea.

Clitemnestra trece pe lângă frescele reprezentând luptele dintre micenieni și *barbaroi*, dintre lei și căprioare și se îndreaptă către tron. Oreste sare în picioare, gata să se repeadă spre ea, dar rămâne pe loc, se controlează. Are tenul măsliniu ca al mamei lui și fața încadrată de bucle întunecate. Bătrânii îngenunchează și fețele lor ating pardoseala de la picioarele Clitemnestrei.

— Vă rog să vă ridicați, spune ea. Nu e nevoie.

O deranjează să-i vadă ploconindu-se, când, în absența soțului ei, nu fac altceva decât s-o provoace și s-o contrazică.

— Majestate, spune unul dintre ei, îndreptându-se de spate.

E un bărbat brutal, pe nume Polidamante, pe care soțul ei îl respectă mai mult decât pe oricine.

— Sper că nu a fost prea obositoare călătoria la Sparta?

Respirația lui miroase a flori proaspete, dar Clitemnestra știe că ascunde ceva tulbure, ca mâlul de sub pipirig, după un anotimp ploios.

— A fost plăcută, răspunde.

— Și ce mai face sora ta?

— Elena e bine. Acum, când regelui Menelau i s-a trezit interesul pentru ilotele de pe lângă palat, poate să stea cât vrea ea cu micuța Hermiona.

Oreste își privește picioarele. *Tatăl tău te-a învățat să nu pleci niciodată privirea în fața consilierilor săi*, ar vrea să-i spună Clitemnestra. Îi va spune mai târziu. Bătrânii închid gura, stânjeniți.

— Lăsați-ne singuri, ordonă Agamemnon și ei dau din cap ușurați.

Se îndepărtează fără grabă, cu membrele lor bătrâne și noduroase ca stejarii. Când dispar în vestibul, Clitemnestra își mângâie fiul pe cap. El nu se ferește, ci se destinde sub atingerea ei. Agamemnon coboară de pe tron, iar ochii lui sunt bănuitori.

— Negustorii de care te-am rugat să te ocupi sunt iarăși nemulțumiți, spune.

Niciun salut, nicio întrebare, dar Clitemnestra nici nu se aștepta la altă primire din partea soțului ei.

— Vor să fie plătiți mai bine, ca recompensă pentru pierderile cu Troia, spune ea.

Înainte de a pleca spre Sparta, a avut de-a face în repetate rânduri cu un grup de negustori mânioși. Au cerut ca Micene să facă în continuare schimb de mărfuri cu Troia, în vreme ce Agamemnon încearcă să boicoteze orașul.

— Da. Dar acum e vorba despre altceva, spune Agamemnon.

— Vorbește.

— Nu mai vor să aibă de-a face cu tine.

Oreste își privește mama, îngrijorat.

Clitemnestra își șterge de pe față orice expresie.

— Ce anume au spus? întreabă.

— Că tu nu ești în măsură să le dai lor ordine. Dar nu contează. Mâine vei sta de vorbă cu ei și-i vei învăța să te asculte.

— Bine, spune ea.

Unul dintre puținele lucruri pe care nu le disprețuiește la el: îi place când ține ea frâiele, când se ocupă ea de probleme. La început nu era convins, dar, văzând cum funcționează totul în oraș sub comanda ei, a fost suficient de deștept s-o lase pe ea să se ocupe de treburi.

— Ce-i cu Troia? întreabă Clitemnestra. Va fi război?

Agamemnon clatină din cap.

— Niciun rege grec nu vrea să lupte. Au nevoie de un motiv. Troia e bogată și periculoasă pentru noi, dar pentru ei nu e un motiv suficient.

Clitemnestra se încruntă.

— Porți război fiindcă te-ai antrenat să porți război.

— Eu sunt de acord. Dar ei vor să aștepte până când ne trezim cu troienii la ușă.

— Troienii nu vor veni. Au aur, controlează o bună parte din mare, au mine la poalele muntelui Ida. N-au niciun motiv să vină la noi.

Ochii lui Agamemnon scapără. Se apropie și o sărută pe frunte.

— Atunci ne ducem noi la ei, spune, apoi dă să plece, dar zăbovește în pragul ușii. Nici nu te-am întrebat despre familia ta. Ce mai fac?

E destul de surprinsă de întrebarea lui și se pregătește pentru șarpele ascuns printre flori.

— Sunt bine.

— Și la Alea a fost bine?

Nu-i place expresia din ochii lui.

— Da.

— Mă gândesc că Timandra fute acum femei din Arcadia.

Lângă ea, Oreste cască gura de uimire, dar ea nici nu tresare.

— De ea mi-a plăcut cel mai mult, de Timandra, continuă Agamemnon. E dură, ca tine. M-aș bucura dacă ne-ar vizita mai des.

Îi adresează un rânjet viclean.

Ea se apropie, parcurgând din câțiva pași distanța dintre ei. Se ridică în vârful picioarelor și-l sărută pe obraz. Pe urmă îi spune încet la ureche, destul de încet pentru ca Oreste să nu-i audă vorbele:

— Dacă mai zici vreodată ceva despre sora mea, te strâng de gât în somn.

Se duce în beci, s-o caute pe fiica ei. Cina e pregătită – aromele supei de legume și a sosului de pește inundă palatul – și Elina i-a spus că Electra nu e de găsit, așa că, în loc să se spele într-o cadă cu apă răcoroasă, Clitemnestra străbate coridorul care duce la cămări. Lasă în urma ei sălile împodobite cu fresce și coboară treptele de piatră ce conduc în adâncul pivnițelor boltite ale palatului. Simte un miros slab de pământ, de condimente și ulei, de la vasele de lut înșiruite de-a lungul coridoarelor întunecoase. Ajunge într-o încăpere în care arde slab un singur opaiț. Pe un raft sunt vase și cuțite vechi de jertfă, încă pătate de sânge uscat. Umbrele pe care le aruncă pe pereți seamănă cu niște gheare și degete.

Electra stă ascunsă într-un colț, cu capul sprijinit pe genunchi. Respiră uniform și liniștit, de parcă ar dormi. Clitemnestra face un pas spre ea și capul Electrei zvâcnește în sus. O rază de lumină o atinge pe obraz.

— Tu mereu mă găsești, spune.

Clitemnestra se așază pe pământul rece, în fața fiicei ei.

— E vremea mesei. N-ar trebui să fii aici.

Electra își examinează unghiile de la mâini și tace, în cele din urmă spune cu un glas calm:

— Azi am văzut un câine mort.

— Unde?

— Pe o alee din preajma Porții Leilor.

Clitemnestra nu-i atrage atenția că n-ar fi trebuit să umble pe acolo singură. Cu fata ei mijlocie îi vine cel mai greu să stea de vorbă – uneori ar vrea să-i poată descurca creierul ca pe un ghem, să-i aleagă din minte fiecare gând în parte.

— Cum arăta? o întreabă.

Electra se gândește o clipă.

— Ca o cârpă, spune. Era împins lângă ușa olarului. Probabil murise pe stradă și cineva îl dăduse deoparte cu un șut.

— Ce-ai făcut? întreabă Clitemnestra, deși în sinea ei cunoaște deja răspunsul.

— L-am spălat, l-am ars și i-am îngropat cenușa lângă poarta din spate.

— Dar ești tot aici, constată Clitemnestra. Ce te supără?

— N-am văzut niciodată un cadavru, spune Electra cu simplitate.

Cuvintele ei o izbesc pe Clitemnestra. Într-o străfulgerare, o revede pe Elena șezând pe patul lor, când aveau șaisprezece ani.

— N-am omorât niciodată nimic, spusese Elena.

Dar, cu toată inocența ei, Elena văzuse o mulțime de cadavre: bărbați, femei, animale. Cai putrezind lângă râu, copii răpuși de boală în satele

iloților, hoți aruncați în Ceadas, băieți uciși în luptă. Dar asta era în Sparta. La Micene, Electra are doisprezece ani și viața ei e ocrotită. Încă nu a sângerat. Încă nu a atins-o niciun băiat. Nu a luat niciodată bătaie. Și nu a văzut niciodată un cadavru.

De parcă i-ar citi gândurile, Electra spune:

— Tu, la vârsta mea, văzuseși bebeluși morți, nu-i așa?

Clitemnestra își ferește privirea, imaginea băiatului ei mort, în brațele Ledei, e ca o lamă încinsă pe creierul ei. Uneori, Electra spune lucruri care-i provoacă durere și se întreabă dacă fiica ei o face dinadins. Pare improbabil, dar un gând i se strecoară totuși în minte și nu-i mai dă pace: dacă Electra poate fi la fel de rea ca tatăl ei? Dacă nu e tăcută din timiditate, ci din viclenie?

— Primul cadavru pe care l-am văzut a fost al unui băiat, spune Clitemnestra. Era în gimnaziu. Murise într-un accident.

Ochii Electrei devin opaci.

— Cum arăta?

Clitemnestra încearcă să-și amintească. Nu se vedea sânge, dar capul era sucit într-un mod nefiresc, de parcă băiatul ar fi adormit într-o poziție incomodă.

— Nu era sânge.

— Ca un pește, când îl prinzi.

Un alt obicei al fiicei ei: decât să pună întrebări, preferă să facă afirmații. Pentru alți copii e un obicei enervant.

— Da, spune Clitemnestra. Dar peștii cască gura după aer înainte de a muri. Băiatul nu a suferit.

Electra stă să se gândească.

— Pe tine, moartea nu te sperie.

— Mă sperie, dar mai puțin decât pe alții, pentru că sunt obișnuită cu ea. Pe tine te sperie?

— Da. Numai proștii nu se tem de moarte.

Clitemnestra surâde.

— Bunicul tău zicea ceva asemănător.

Electra se ridică și își netezește rochia.

— Nu vreau să mănânc astăzi în sală. Sunt tristă și Bătrânii sunt ca niște păianjeni care-i șoptesc tatei la ureche și-și țes pânzele.

Clitemnestra așteaptă, privind cum se schimbă lumina în ochii fiicei ei în timp ce se gândește cum să-și formuleze cel mai bine rugămintea. În cele din urmă spune:

— Am voie să rămân în gineceu și să mănânc singură?

Clitemnestra se ridică și ea de jos.

— Nu ai voie să mănânci singură. Știi asta.

Electra deschide gura să protesteze, dar mama ei spune:

— Vorbesc eu cu tatăl tău, să putem mânca împreună în camera ta.

Electra stă nemișcată, iar în momentul acela, Clitemnestra crede că o va refuza. Dar brusc zâmbește și chipul ei serios se luminează, e ca primul licăr de soare pe suprafața apei.

Mai târziu, după ce și-au mâncat peștele și lintea, stau întinse în camera Electrei, cu tavanul pictat de deasupra lor ca un cer de vară. Când a aflat că e însărcinată cu Ifigenia, Clitemnestra a pus să fie repictat gineceul, să fie răzuită orice urmă care-i amintea de casa ei. Acum, pe pereți sunt fresce cu războinice și zeițe, cu lănci ascuțite și prețioase, cu pielea pală și netedă ca fildeșul. Iar pe tavanele din camerele fetelor sunt sori mici și stele ca niște lacrimi de aur.

Clitemnestra închide ochii. Îi vine în minte imaginea Ciniscăi în genunchi pe podea, cu sângele scurgându-i-se printre degete, și amintirea e ca un balsam pe pielea ei. *Credea că voi uita? Că o voi lăsa să trăiască, după ce mi-a făcut?* Trecuse timpul și Cinisca se crezuse în siguranță. Dar răzbunarea e mai eficientă atunci când o ajută răbdarea. Iar răbdarea e ca un copil: trebuie

hrănită, ca să poată crește de la o zi la alta, alimentată cu durere, până când e furioasă ca un taur și ucigătoare ca un colț veninos.

Crezând că mama ei a adormit, Electra se ghemuiește sub brațul său, se lipește de ea, deși în cameră e cald. Clitemnestra simte că-i amorțește umărul, dar nu se mișcă, de teamă ca fiica ei să nu se retragă. Se preface că doarme, până când simte pe gât suflarea regulată a fiicei ei. Când deschide ochii, fiica ei doarme cu gura întredeschisă, cu membrele destinse, cum nu sunt niciodată când e trează. Curând, Electra se va trezi, iar ascuțimea și agilitatea ei vor reveni. Dar acum, când doarme cu un zâmbet mijit pe buze, pare fericită și vulnerabilă, ca o zeiță care a ajuns să se odihnească din greșeală printre muritori.

Se trezește din pricina unei certe între fiicele ei. În jurul lor, pereții sunt scăldați în lumină. Electra șade pe marginea patului, în vreme ce Elina îi aranjează peplosul și-i prinde materialul cu agrafe pe umeri. Ifigenia umblă de colo-colo și vorbește despre o competiție de liră la care Electra nu vrea să participe.

Elina și Clitemnestra schimbă o privire amuzată, în fiecare zi, același lucru. Crisotemis se joacă împreună cu copiii altor nobili, Oreste se antrenează cu băieții, dar Ifigenia și Electra se ceartă și se provoacă. Sunt atât de diferite, încât Clitemnestra se întreabă uneori cum e posibil să se fi născut din același pântec. Frumoasă la chip, Ifigenia e căpoasă, ca o floare ce crește în deșert. Voința ei face să dispară limitele și constrângerile, iar iscusința, agerimea cu care face ceea ce și-a pus în cap îi lasă pe toți fără grai, le inspiră respect. Electra face față lumii fără o asemenea încredere. Nu e niciodată cu adevărat fericită sau satisfăcută, de parcă un vierme ar roade-o pe dinăuntru, făcând-o să fie permanent sperioasă și frustrată. Încearcă să-și găsească liniștea refugiindu-se în

cele mai izolate încăperi și unghere din palat, dar până la urmă se întoarce la Ifigenia. Parcă ar avea nevoie de fervoarea surorii ei, să-i lumineze lumea, dar îi amintește că, în lipsa ei, viața ar fi cenușie și mucedă.

Negustorii nu vin la ea, așadar trebuie să meargă ea la ei. Clitemnestra pornește la drum după-amiaza târziu, însoțită de cel mai fidel gardian al ei, un tânăr cu părul negru, des și ochii de culoarea ambrei. Leon o slujește de câțiva ani, după ce a câștigat o competiție de lupte corp la corp, organizată de soțul ei. Își trântise adversarul, se dusese la estrada unde ședeau regele și regina și îngenunchease în fața Clitemnestrei.

— Tot ce-mi doresc este să vă slujesc, Majestate, îi spusese.

Agamemnon râsese, dar Clitemnestra îi îngăduise să-i sărute mâna și-i spusese că-l ia bucuroasă în slujba ei ca gardian. E genul de bărbat care i-ar plăcea lui Castor – inteligent și loial. Parcă-l auzea pe fratele ei spunând:

— E o combinație rară. Inteligent și devotat ca un câine. Vei avea nevoie din când în când de un asemenea om.

La ora aceasta, străzile sunt aglomerate și arșița e aproape insuportabilă. Copiii aleargă, țopăie, se joacă de-a v-ați ascunselea. Vânzătorii strigă în aerul infestat de muște. Clitemnestra și Leon apucă pe o alee lăturalnică ce duce la poarta din spate, unde casele sunt atât de înalte, încât nici nu lasă să pătrundă soarele. Duhnește a urină și pește.

— Ești sigur că sunt aici? întreabă Clitemnestra în timp ce se feresc din calea unui sclav bătrân, care mână doi porci pe alee.

— Da, Majestate, spune Leon. Am fost și eu o dată aici. Artiștii și negustorii stau și beau aici seară de seară.

Îl lasă s-o conducă. El o ia la stânga, pe o alee mărginită cu butoaie de vin, unde nu mai miroase

așa de rău a pește, și pătrunde apoi într-o încăpere întunecoasă, iluminată de trei torțe. Nu e nimeni înăuntru, cu excepția unei femei cu părul lung și ondulat căzut peste sânii goi și a unui bărbat care șterge cu o cârpă o cupă lucioasă. Clitemnestra își scoate mantia și amândoi rămân cu gurile căscate.

— Majestate…, încep ei, dar Clitemnestra le face semn să tacă.

În fundul încăperii vede o ușă ascunsă după o bucată lungă de pânză și aude voci dincolo de ea.

— Nu e nevoie să mă anunțați.

Se întoarce către Leon și-i dă mantia.

— Tu mă aștepți aici.

— Nu puteți intra singură, protestează el.

Ea îl ignoră și dă pânza deoparte, pătrunzând în încăperea dosnică.

Arșița îi face pe bărbați să se scalde în propria sudoare. Șase negustori șed la o masă mare de lemn, cu cupe de vin în mâini și bucăți de came friptă în mijlocul mesei. Nu ridică privirea când își face ea intrarea. Auzind pași, unul dintre ei spune:

— Parcă ne-am înțeles, fetițo. E prea cald aici să te futem.

Clitemnestra stă neclintită. Și-l imaginează pe Leon în dosul draperiei, spumegând de furie, încleștându-și pumnii.

— Regele mi-a spus că nu vreți să vorbiți cu mine, zice ea tare și răspicat.

Bărbații întorc capetele, roșii la față. Când o văd, încremenesc pe scaunele lor.

— Majestate, spune un bărbat scund, cu ochii mici. Nu știam că sunteți aici.

Clitemnestra se apropie de masă, ia urciorul și-și toarnă puțin vin într-o cupă. Neștiind ce să facă, bărbații cască ochii la ea. Cum stau așa, cu capetele răsucite, sunt ca niște căprioare care s-au trezit față în față cu un leopard.

— V-am recompensat în aur pentru pierderile suferite, spune Clitemnestra, dar l-ați trădat pe rege și ați încercat să profitați de situație, vânzând

Troiei aurul și bijuteriile voastre. Aș fi putut pune să fiți executați, cum a propus soțul meu, dar v-am plătit mai mult și v-am pus să promiteți că nu veți mai face comerț cu Troia.

— Ați dat dovadă de mărinimie, Majestate, spune bărbatul cel scund.

Ceilalți dau din cap și-l privesc de parcă ar aștepta instrucțiuni de la el.

— Așa e. Dar voi tot nu vreți să-mi ascultați poruncile. De ce? întreabă Clitemnestra, deși știe foarte bine de ce.

Vrea să-i audă zicând-o cu gura lor. Bărbații schimbă priviri și șovăie cu răspunsul, în vreme ce ea nu-i scapă din ochi. Tunicile lor sunt croite dintr-o pânză fină, brodată, dar gălbejite de sudoare. Fețele lor sunt arse de soare și riduri le încadrează ochii și gâturile. Nu sunt puternici, dar sunt șireți.

— Ai învățat să te lupți cu războinici, dar fii atentă la negustori, i-a spus Agamemnon odată. Sunt cei mai primejdioși.

Văzând că ei continuă să tacă, Clitemnestra spune:

— Vorbiți.

Bărbatul cel scund vorbește iarăși, în numele tuturor.

— Nu primim ordine de la o femeie.

— De ce?

De data aceasta nu ezită cu răspunsul.

— Cel mai puternic conduce, zice el.

Clitemnestra zâmbește.

— Și care-i cel mai puternic dintre voi?

Își plimbă privirea de la unul la altul, de la burta fleșcăită a unuia la inelele de aur ale altuia.

— Negustorii nu au conducător, spune bărbatul cel scund.

— Dar tu vorbești în numele tuturor.

Un negustor mai în vârstă, cu brațele subțiri ca de femeie, își drege glasul.

— El e conducătorul nostru, Majestate.

Bărbatul cel scund mustăcește. A așteptat s-o spună ceilalți, Clitemnestra e sigură de asta. Și acum e prea târziu pentru el.

— Bine. Atunci te provoc la luptă, aici și acum. Dacă tu câștigi, vei continua să decizi în numele tuturor negustorilor. Dacă eu câștig, veți face ce vă poruncește regina voastră.

Bărbatul își încrețește fruntea.

— Mă gândesc că Majestatea voastră nu va dori să lupte cu un bărbat de condiție joasă ca mine.

— Cel mai puternic conduce, așa ziceai. Hai să vedem care-i cel mai puternic.

Își golește cupa de vin dintr-o sorbitură și o pune la loc pe masă. Ceilalți negustori se retrag la perete.

Bărbatul cel scund pare panicat, ca un șoarece-de-câmp. Un gând îi trece prin minte și spune:

— Dar ce va zice regele?

— Regele nu va afla nimic, răspunde Clitemnestra. Nu va afla de comportamentul tău mârșav.

Nici n-a spus bine ce avea de spus, că bărbatul cel scund se și repede la ea cu pumnii încleștați. Ea se ferește cu ușurință din calea lui. E lent, dezechilibrat, slab – un om care nu s-a luptat în viața lui. Și totuși vrea să-i poruncească ei. Când vine iar spre ea, îl apucă de braț și i-l răsucește la spate. El cade în genunchi, gâfâind. Îl lovește în cap și el se prăbușește ca un sac cu grâu. Clitemnestra se întoarce către ceilalți bărbați. Toți stau cu ochii căscați, holbându-se la ea.

— Și-a pierdut cunoștința, spune Clitemnestra. Dar își va reveni într-o clipă. De-acum înainte nu mai primiți ordine de la el. Ci de la mine. Și, de fiecare dată când veți auzi pe cineva plângându-se că primește ordine de la o regină, amintiți-i ce a pățit negustorul cel mărunțel.

Ei dau din cap. E greu de spus dacă le inspiră frică ori respect. Dar e oare vreo diferență? Fratele ei avea obiceiul să spună că nu e niciuna.

18. Fiica preferată

E toamnă și pământul e pictat în nuanțe de galben și portocaliu. Soli se perindă pe la palat, aducând vești despre comerț, căsătorii și alianțe. Războinici și săteni vin în audiență în megaron, fiecare cu doleanța lui: *Majestate, băiatul meu s-a născut schilod, soția mea s-a culcat cu un alt bărbat, negustorii nu vor să-mi vândă vin.*

Majestate, vecinul meu mi-a furat pâinea, a insultat zeii, a vorbit despre trădare.

Vorbele lor umplu încăperea precum cântecele și Clitemnestra privește pereții pictați în timp ce le ascultă. Elina șade lângă ea pe un taburet scund și aranjează tăblițele de lut pline de inventare: oi și berbeci, securi și lănci, grâu și orz, cai și prizonieri de război. Mulți oameni de rând vin să-i vorbească reginei. Pătrund în lumina strălucitoare a sălii, îngenunchează în fața regelui și apoi îi adresează Clitemnestrei cererile lor legate de conflicte funciare și zestre. Știu că ea ascultă cu calm orice rugăminte și-i ajută pe cei care o respectă.

Mai știu și că e mai bine ca regina să-ți fie aliată, decât dușmancă. Toți oamenii din cetate își amintesc când fiica unui sătean a fost violată și apoi ucisă de către fiul unui nobil, după ce l-a acuzat că o necinstise. Tatăl fetei moarte venise în megaron, un bărbat scund, zdrobit, care cerea imposibilul: ca fiul de nobil să plătească pentru ceea ce făcuse. Bătrânii fuseseră indignați. Tații nu caută să-și răzbune fiicele. Regii nu-i pedepsesc pe tinerii bărbați pentru poftele lor trupești – Clitemnestra învățase demult acest lucru.

Dar ea nu e rege. Ea a pus ca fiul de nobil să fie târât afară, în dogoarea soarelui și sub privirile oamenilor. A fost biciuit până la sânge.

După ce l-au luat pe băiat, aproape leșinat, Clitemnestra a rămas în stradă și a urmărit cum curgea sângele pe la ușile oamenilor. Agamemnon a stat lângă ea. O urmărea cu aerul amuzat al unui negustor care a făcut o investiție bună și care acum se bucură de roadele muncii sale. Zâmbetul de pe fața lui i-a provocat greață Clitemnestrei.

În curtea pentru antrenamente, Clitemnestra și maestrul de arme le arată băieților diverse spade, scuturi și lănci. Mai au și praștii, și securi, arcuri și săgeți. Leon îi învață pe băieți să tragă cu arcul, deoarece Clitemnestra a văzut cum vânează el păsări și veverițe și cum niciodată nu ratează ținta.

Oreste e în primul său an de antrenamente și Elina le-a adus pe surorile lui în curte, să-l vadă. Clitemnestra ar fi vrut ca și fetele ei să se antreneze, dar Agamemnon i-a interzis.

— Dacă încep ele să se antreneze, vor vrea și alte femei, a spus.

— Ei și? Ai avea o armată mai mare.

— Una mai slabă.

— Eu sunt mai puternică decât majoritatea bărbaților tăi.

El a râs, de parcă ar fi auzit o glumă, și a plecat.

E o zi plăcută, fără ploaie, iar o briză răcoroasă aduce în curte cântecul păsărilor. Clitemnestra îi pune pe băieți să se lupte de aproape. Unuia îi dă o spadă scurtă, iar pe celălalt îl lasă fără armă, pentru a-l învăța să fie agil și să-și dezarmeze adversarul cu mâinile goale. E o sarcină dificilă, dar băieții sunt dornici să învețe. Oreste e mai mic decât majoritatea, însă e iute ca un iepure și reușește să-l dezarmeze pe un băiat mult mai mare, punându-i piedică. Dar, când maestrul îi dă spada, e mai lent și-l lasă pe adversarul lui să scape nevătămat.

— De ce nu i-ai făcut nimic? îl întreabă Clitemnestra.

O privește cu o mină vinovată.

— Nu e o luptă dreaptă.

— Dar când n-ai avut tu armă, a fost dreaptă?

Oreste ridică din umeri. Trasează un cerc în nisip cu vârful spadei.

— Deci tu crezi că războiul e drept?

Oreste scutură din cap. Clitemnestra știe că băiatul ei e slab – l-a văzut odată cum plângea după ce-l bătuse tatăl lui, cum se ghemuiește când se răstesc la el surorile lui. Cu coada ochiului, vede cum o fixează Electra cu privirea. Se întreabă ce o fi gândind fiica ei.

— Bărbații noștri luptă doar pentru a se apăra? întreabă Clitemnestra. Îi rănim doar pe cei care ne-au insultat?

Parcă simte zumzetul din mintea Electrei. Parcă o aude pe fiica ei gândind: *Ar fi un lucru chiar așa de rău? Am avea mai puține războaie.*

Dar Oreste spune:

— Nu.

— Atunci mai du-te o dată, spune Clitemnestra și-i face loc să treacă.

Băiatul cu care s-a luptat Oreste se întoarce în centrul terenului, nesigur pe picioare. Toți îi urmăresc acum și tăcerea parcă se coagulează în jurul lor.

Oreste mai aruncă o privire către mama sa. Pe urmă îi crestează băiatului fața. Sângele îi stropește tunica, în timp ce maestrul de arme dă aprobator din cap. Când băiatul vine iar în față, cu pumnii încleștați, Oreste îl taie la picior și-l lasă să zacă în genunchi pe pământ, cu palmele îmbibate de sânge.

Leon intră în curte și-l ajută pe băiat să se ridice, pentru a-i curăța rănile. Dinspre ceilalți băieți se înalță un freamăt de șoapte, ca liliecii fâlfâind printre crengile unui copac. Clitemnestra se răsucește către fiicele ei. Ifigenia cască ochii de groază și ușurare, ținând-o pe Crisotemis de mână,

deși sora ei nu pare speriată. Fața Electrei e întunecată ca marea.

— Mă urăște?

Oreste vine lângă ea, cu sângele picurând de pe spada lui. Se uită la băiatul pe care Leon îl șterge pe față cu apă rece și a cărui tăietură se întinde de la tâmplă până la bărbie. E o rană adâncă, urâtă, și în curând se va umfla.

— Nu contează, spune Clitemnestra. Data viitoare se va lupta cu mai multă înverșunare și se va apăra mai bine.

Oreste dă din cap. Clitemnestra nu-l atinge – nu-l poate atinge acum, de față cu ceilalți băieți –, dar îl va îmbrățișa mai târziu și-i va spune că a fost curajos, încălzită de acest gând, se răsucește iarăși către fetele ei, dar lângă Ifigenia a mai rămas doar Crisotemis, care se uită cu fruntea încrețită la băiatul rănit. Electra a dispărut.

* * *

Lecțiile de *mousike* au loc într-o încăpere spațioasă, care dă spre curtea interioară. Pardoseala e din marmură albă de Păros, impecabilă, iar tavanul e pictat într-un roșu aprins. Când intră Clitemnestra, o femeie cu păr negru, lung și cercei mari de aur aranjează instrumente în fața Ifigeniei și a Electrei. Cu coada ochiului, Clitemnestra o vede pe Electra cum se încruntă – fiica ei încă e supărată, după scena din curtea de antrenamente.

— Ieși, îi spune Clitemnestra profesoarei de muzică și ridică apoi capacul de pe lada cu lire. Le învăț eu azi un cântec.

Ifigenia își înclină capul, curioasă, în vreme ce Electra pufnește disprețuitor. Când degetele Clitemnestrei ating coardele, un sunet irizant se revarsă în încăpere.

— Profesoara noastră din Sparta ne-a învățat acest cântec, pe mine și pe surorile mele, spune

Clitemnestra. Cunoașteți povestea zeiței Artemis și a vânătorului Acteon?

Electra o scrutează pe mama ei cu ochii mijiți.

— A privit-o în timp ce se scălda? întreabă Ifigenia. Și și-a chemat tovarășii de vânătoare, s-o privească și ei?

— A fost și el, ca mulți alți bărbați, împins de-o poftă trupească. Dar Artemis l-a pedepsit și l-a transformat în cerb.

Își îndreaptă privirea către fetele ei și începe să cânte:

Neghiob ai fost, Acteon!
Ai crezut că poți s-o umilești pe Cea de Neatins.

Privește ce-ai devenit!
Pe vânător îl devorează acum propriii câini.

Ifigenia se foiește stânjenită în scaunul ei. Ochii Electrei sunt reci și seriosi ca ai unui corb.

— Mie îmi plac cântecele despre Artemis, spusese Elena când auzise întâia oară povestea. E necruțătoare, dar nimeni nu-i face rău.

— Poate că bărbații aceia nu i-ar fi făcut nimic, spune Clitemnestra. Poate voiau doar să-i vadă trupul. Dar ați auzit voi vreodată de un bărbat care să dea peste o zeiță dezbrăcată și să plece fără să-i fi făcut nimic?

Ifigenia scutură din cap.

— E un lucru nobil să fii blând, să-i scutești pe alții de durere. Dar e și primejdios. Uneori trebuie să le faci altora viața grea, pentru ca ei să nu ți-o facă ție imposibilă.

În zilele următoare, când se întâmplă ca băieții să fie tăiați cu lama, Clitemnestra îi învață cum să-și curețe rănile și ce ierburi să folosească pentru a preveni infecția. Leon o ajută, iar Ifigenia

și Electra învață în rând cu ei. Ifigenia e deosebit de pricepută: degetele ei sunt ferme și blânde și își amintește fără să șovăie ce ierburi trebuie să folosească. Nu dă înapoi de la nimic, nici la vederea celor mai oribile răni la cap.

Într-o dimineață, Clitemnestra și Leon se duc în curtea pentru antrenamente și o găsesc pe Ifigenia curățând genunchiul unui băiat. E neîngrijit, are pielea acoperită de cruste și părul murdar – a venit probabil din satul din afara zidurilor cetății. Ifigenia stă aplecată, îi unge rana cu alifie și-i fredonează o melodie pentru a-l liniști. Profilul ei e grațios în lumina dimineții și Clitemnestra rămâne fără grai, nedorind s-o deranjeze pe fiica ei desăvârșită.

Dar Leon se repede înainte și ea nu apucă să-l rețină. Îngenunchează lângă Ifigenia și-i dă ierburile de care are nevoie. Ea îl privește cu un zâmbet recunoscător și chipul lui e luminos ca o floare în bătaia soarelui.

— Mamă, vino aici! spune Ifigenia când o vede pe Clitemnestra zăbovind la marginea curții, l-am găsit în satul de dinafara zidurilor. L-a mușcat un câine.

Clitemnestra se apropie. O studiază pe fiica ei, dar și privirea adulatoare a lui Leon, în timp ce stau amândoi în genunchi, pe solul prăfos al curții. Agamemnon i-a spus mai demult că Leon o dorește, dar se înșela. Leon o dorește pe Ifigenia. O apucă furia, ca de fiecare dată când cineva vrea să-i ia fiica.

Dar apoi observă concentrarea cu care-i întinde Leon Ifigeniei ierburile, grija de a nu se apropia prea mult de ea, privirea lui blândă. Nu-i va face niciun rău. Vrea doar să-i fie aproape și să-i simtă lumina, căldura. Cine să-l înțeleagă mai bine decât Clitemnestra?

Unul dintre spionii lui Agamemnon dă raportul despre cele mai recente activități

comerciale ale Troiei, când ușile megaronului sunt date de perete. Clitemnestra vede un războinic bărbos, care-l târăște în față pe fiul său, ignorându-i pe gardienii care-l poftesc să aștepte în vestibul. Băiatul e înalt, are o față ca de câine turbat, iar pe fruntea lui se cască o rană din care-i picură sânge pe obraz și pe pardoseala lucioasă. Spionul amuțește și întoarce privirea la Agamemnon, așteptându-i instrucțiunile.

— Bănuiesc că e fiul tău, Euribate, spune Agamemnon.

Euribate face o plecăciune. E lat în umeri și are pielea de culoarea nucilor.

— Da, Majestate. Kiros. Are paisprezece ani și e cel mai iute alergător de vârsta lui.

Când Euribate se apropie de tron, spionul lui Agamemnon se dă deoparte, contopindu-se cu umbrele coloanelor de la vatră.

— Și vii să mă întrerupi în dimineața aceasta pentru că fiul tău a fost rănit, spune Agamemnon amuzat, privind la rana de pe fața lui Kiros ca la o pișcătură de purice.

Falca lui Euribate se încordează.

— Da, Majestate, a fost rănit, dar nu în timpul antrenamentului sau în luptă cu alți băieți.

Ezită.

— Două fete l-au rănit.

Kiros devine stacojiu de rușine. Agamemnon își înăbușă un hohot de râs, apoi clatină din cap și pe fața lui începe să se citească enervarea.

— Nu mă deranja cu fleacuri. Pune mâna pe fete și biciuiește-le.

Nici n-a rostit bine cuvintele, că doi tineri – frații lui Kiros, cu aceleași fețe turbate – le aduc în sală pe Ifigenia și Electra.

Mâna Clitemnestrei se repede la pumnal și tinerii se dau înapoi, împingându-le pe fiicele ei în față. Electra privește în jos, cu lacrimi pe obraji, dar Ifigenia are ochii mijiți, ațintiți cu ură asupra lui Kiros.

— Cu asta te alegi când te însori cu o spartană. Fiice nesupuse.

Zâmbetul lui Agamemnon nu-i atinge ochii.

— Ceri să fie pedepsite, Euribate?

— A vrut să ne smulgă hainele de pe noi, șuieră Ifigenia cu privirea în flăcări. Ne-a urmărit pe străzi, striga că vom fi obligate să ne măritâm cu el după ce-și va fi făcut mendrele cu noi.

Agamemnon vorbește fără a catadicsi s-o privească.

— Nu ne întrerupe, Ifigenia.

— Cum ziceați, ar trebui biciuite, stăpâne, spune Euribate, evitând privirea Clitemnestrei.

Agamemnon oftează.

— Fă cum vrei. Deși, dacă băiatul tău poate fi învins de două fete, nu va fi niciodată bărbat.

— L-au trântit la pământ, zice Euribate și cuvintele lui sunt pline de venin. Una l-a amenințat, în vreme ce cealaltă l-a lovit cu o piatră.

Agamemnon deschide gura, dar Clitemnestra i-o ia înainte.

— Cel care trebuie pedepsit este fiul tău, Euribate. A vrut să le facă de rușine pe fiicele regelui și ele s-au apărat. Nu are dreptul să se atingă de corpurile lor. Iar acum pleacă și să nu te mai văd aici.

Euribate iese valvârtej, în timp ce băieții lui îl urmează. Ifigenia și Electra zăbovesc, una lângă alta, neștiind ce să facă.

— E vina ta, îi spune Agamemnon Clitemnestrei. Tu le tratezi ca pe egalele bărbaților.

Ea nu-l bagă în seamă și se uită la Ifigenia.

— Leon de ce nu era cu voi?

— Îi antrena pe băieții mai mari.

— Du-te și spune-i ce ați pățit. Ca să nu te mai scape din ochi.

Ifigenia pleacă grăbită, dar Electra nu se urnește. Așteaptă ca pașii surorii ei să se stingă și pe urmă spune:

— A fost ideea ei. Eu n-am vrut.

— Nu-mi pasă a cui idee a fost.

Clitemnestra oricum bănuia că fusese opera fiicei ei celei mari. Când Electra era mică, Clitemnestra o lăsa de multe ori singură, fiindcă ceilalți copii făceau trăsnăi și trebuia să fugă după ei. Oreste se cățăra în copaci, Crisotemis arunca cu pietre, în vreme ce Electra stătea cuminte și privea în gol. Rareori cerea ajutor și, când o făcea, nu venea la ea ca un copil, ci mai degrabă cu rușinea unui adult care cu greu își admite propria slăbiciune.

— Deci nu ne vei pedepsi, spune Electra.

— Nu.

În ochii Electrei sclipește primejdia.

— Ai fi făcut la fel dacă nu era și Ifigenia implicată? întreabă. Dacă aș fi fost doar eu?

— Sigur.

Chipul fiicei ei îi spune că Electra nu o crede.

— Măcar tata nu face nicio diferență între noi, spune și pleacă.

Odată, cu ani în urmă, un mesager cretan a lăudat frumusețea Ifigeniei. Cinau în sală, iar în fața lor erau așezate vase cu carne condimentată și brânză cu miere.

— E o femeie care ar face geloasă până și o zeiță, a spus bărbatul.

Pe fața Ifigeniei a înflorit atunci un zâmbet și cretanul s-a întors spre Clitemnestra.

— Mă gândesc că e preferata ta.

— Eu nu am preferați, i-a răspuns Clitemnestra, legănând-o pe Crisotemis.

Oreste și-a ascuns capul sub brațul mamei sale, iar Electra, o fetiță cu părul negru și privirea serioasă, ședea țeapănă, cu fruntea încrețită.

Bărbatul a zâmbit, ca la o glumă, și pietrele prețioase din cerceii lui au scânteiat.

— Toată lumea are.

Clitemnestra își reazemă fruntea de grifonii pictați din curte. La picioarele ei, firele de iarbă din fresce sclipesc precum pielea de șarpe. Aerul e prăfos, sufocant.

— Te atașezi prea mult, îl aude în sinea ei pe Castor spunând. Și, când pierzi ceva, pierzi controlul.

— Ai vrea să-și vadă fetele biciuite ca oamenii de rând? intervine Polux.

Clitemnestra are acest obicei. Stă în curte și discută în sinea ei cu frații săi. Vocile lor sunt ca niște umbre, reci și stinse, ireale, dar îi aduc alinare.

— Toți am fost biciuiți în repetate rânduri, îi atrage atenția Castor.

Și la ce ne-a folosit? se întreabă Clitemnestra. *Uită-te la mine. Sunt sufocată de ură.*

— Ura te consumă, spune Castor cu blândețe. Dar te tine în viață.

Spusele lui îi aduc aminte de camera soțului ei, luminoasă, în pofida întunericului nopții, de la torțele și opaițele aprinse. Cum s-a furișat ea înăuntru, nevăzută de gardieni și câini, cu umbra ei decupându-se pe perete. Lama lucise în lumina opaițului și Agamemnon deschisese ochii la atingerea metalului pe piele. Dacă ar fi vrut, ar fi putut s-o împingă de lângă el, e mai puternic decât ea, dar s-a mulțumit să spună:

— Uite cum te consumă ura ta veșnică.

Îi simțea gâtul moale sub lamă.

— Dar nu vei îndrăzni. Dacă mor eu, micenienii te execută.

Avea dreptate, iar Clitemnestra s-a ridicat cu mâinile tremurânde. El și-a înclinat capul, chibzuind cum s-o lovească – ea nici n-a avut timp să gândească –, apoi a apucat-o de păr și a izbit-o cu capul de perete. Când și-a recăpătat văzul, leul din frescă se înroșise de la sângele ei.

— Viața ta cu mine abia a început, a spus el și a șters-o la nas.

A doua zi s-a trezit cu o senzație de greață și a știut că era însărcinată cu Ifigenia.

Copiii aceștia, de care mă cramponez atâta, sunt singurele motive pentru care nu i-am tăiat capul soțului meu acum cincisprezece ani.

19. Soț violent, soție răzbunătoare

Uneori se surprinde gândindu-se la Tantal și la bebelușul ei, oricât s-ar strădui să n-o facă. Felul în care vorbea Tantal, misterele lumii în cuvintele lui și felul în care o privea bebelușul noaptea, când ar fi trebuit să doarmă. Cum râdea soțul ei când scâncea bebelușul, iar aromele condimentelor pluteau, învălătucindu-se în aer. I se strânge inima, durerea îi inundă mintea. Există chin mai mare decât iubirea în fața pierderii?

Memoria e un lucru bizar, răutăcios. Cu cât vrei să uiți, cu atât nu te poți împiedica să-ți amintești. E ca un șobolan care-ți roade pielea, lent și dureros – imposibil de ignorat.

Roagă-te la zei, îi spunea toată lumea după uciderea lui Tantal și a fiului ei. Dar nu scapi de un șobolan rugându-te la zei. Trebuie să-l omori, să-l otrăvești. Iar zeii nu te pot ajuta.

— La ce te gândești?

O voce o smulge din propriile amintiri. Clitemnestra se răsucește, zărind-o pe Ifigenia, care stă și o privește. E în grădina în care și-a găsit refugiu în prima ei noapte la Micene. Valea se întinde la picioarele lor, iar deasupra e templul Herei, tăcut și alb. Clitemnestra merge rareori acolo. Preoții și preotesele nu o interesează.

— Mă gândeam la petiționarii aceia, spune Clitemnestra.

Ifigenia se apropie.

— E vorba despre bebelușul pe care l-ai pierdut, nu-i așa? Mereu vii aici când te gândești la el.

Clitemnestra ar vrea să plece privirea, dar nu o face. Nu are rost să-și mintă fiica. Se întreabă

dacă n-ar trebui să-i spună Ifigeniei să-și ia ceva pe ea – se răcorește, iar ele se află în punctul cel mai înalt al cetății –, când Oreste vine fuga în grădină. Pare agitat, buclele negre îi saltă în jurul capului în timp ce se apropie țopăind.

— Mamă, trebuie să-ți spun ceva! zice cu sufletul la gură.

Se întrerupe când o vede pe Ifigenia și o privește cu înțeles. Ea mijește ochii, suspicioasă.

— Ce s-a întâmplat? întreabă Clitemnestra.

Oreste coboară glasul, conspirativ.

— Am văzut-o cu bărbatul acela.

Ifigeniei îi iau foc obrajii.

— N-a fost nimic.

— Gura lui era pe gura ta! spune Oreste, care oscilează între supărare și euforie.

— Oreste! strigă Ifigenia.

Clitemnestrei îi vine să râdă, dar rămâne serioasă.

— Leon te-a sărutat? întreabă.

— De unde ai…, începe Ifigenia, căscând ochii la ea.

— Da, a sărutat-o! o întrerupe Oreste. Își ținea mâinile în părul ei și-i spunea că fată mai frumoasă nu s-a mai văzut pe meleagurile noastre!

Vorbește pe un asemenea ton, de parcă spusele lui Leon ar fi o necuviință ce merită biciul.

Ifigenia se ridică și umblă de colo-colo, agitată. Pare indecisă dacă să-și atace fratele ori să se justifice în fața mamei ei.

— Ce ai făcut, Ifigenia? întreabă Clitemnestra. Ce i-ai spus lui Leon?

Oreste se așază pe o piatră acoperită de mușchi. Pare nedumerit.

— Nu o cerți? A sărutat un bărbat!

Accentuează *sărutat*, pentru a fi sigur că mama lui înțelege.

— Nu ai voie să-ți iscodești sora, Oreste.

Triumful lui Oreste pălește precum culorile frescelor când se sting torțele. Ifigenia se oprește

locului.

— Nu se va mai întâmpla, mamă, spune ea.

— Vrei să se mai întâmple?

Ifigenia își mușcă buza. Clitemnestra o vede cu coada ochiului pe Electra, care strecoară o privire de după un copac de la marginea grădinii. Îi urmărește, încercând să le înțeleagă vorbele. Cine știe de când stă acolo?

— Leon se poartă frumos cu mine, spune Ifigenia. Și e un războinic iscusit, nu-i așa?

— Așa e, răspunde Clitemnestra. Dar nu te vei mărita cu el.

Lumina cade pe fața malițioasă a lui Oreste. Crede că discuția se întoarce în favoarea lui.

— De ce? întreabă Ifigenia.

Pare tristă, dar nu foarte. Ea e rareori prost dispusă.

— Pentru că tu ești o prințesă din cel mai puternic oraș grecesc și el e un simplu gardian.

Se aude un foșnet, iar Electra iese din ascunzișul ei.

— Atunci cu cine ne vom mărita? întreabă, nemaiputând să se abțină.

O senzație de căldură se strecoară în inima Clitemnestrei. Îi place când fata ei își pierde seriozitatea și sângele-rece, când nu-și mai poate înfrâna curiozitatea și-i soarbe cuvintele.

— Cu un rege, răspunde Clitemnestra.

Ifigenia se duce la sora ei și o ia de braț, surâzând. A uitat deja de Leon și de rușinea că a fost surprinsă. Clitemnestra le privește cum se așază împreună, cum Ifigenia vorbește cu însuflețire despre soți, de parcă ar avea o mulțime, cum Electra o ascultă cu fruntea încrețită. E adevărat că fiicele ei nu știu să lupte, gândește Clitemnestra, dar proaste nu sunt. Sunt aprige și inteligente, fiecare în felul ei, și nu vor avea dificultăți în a conduce bărbați și orașe. Regii vor cerși după o șansă de a se însura cu Ifigenia – băieții și bărbații întorc mereu capetele după ea.

Iar Electra își va găsi pe cineva pe care să nu-l intimideze ochii ei îngânduraţi.

E adevărat că nu știu să folosească o armă, dar asta nu contează. Cuvintele pot tăia mai adânc decât spadele.

Leon e în sala de arme, numărând săgeţile dintr-o tolbă de bronz, cu spatele la ușă. Băieţii pe care i-a antrenat au plecat acasă, iar în curte e liniște. Când intră Clitemnestra, Leon se întoarce și face o plecăciune.

— Majestate.

Ea se sprijină cu spinarea de peretele din lemn și pretutindeni în jurul ei sclipesc spade. Văzând că tace, Leon își încreţește fruntea.

— Au păţit ceva copiii?

— Nu.

Vede nedumerirea din ochii lui și încearcă să găsească vorbele potrivite pentru a spune ceea ce trebuie să spună, în vreme ce Leon așteaptă, cu chipul tot mai tulburat.

— Câteva servitoare de la bucătărie au întrebat de tine, spune Clitemnestra. O știi pe fata aceea brunetă, care-i place tare mult soţului meu? îţi tot aruncă ocheade la cină.

Leon pare supărat, dar nu zice nimic.

Ea ridică din sprâncene.

— Ar trebui să te duci la ea.

— Nu-mi place, spune.

Nu tu decizi cine-ţi place.

— Înţeleg.

Clitemnestra atinge cu mâna metalul rece al unei spade.

— Dar uneori e greșit să umblăm după cine ne place, înţelegi ce vreau să spun?

El își înclină capul. Înţelege că ea a aflat despre Ifigenia, dar nu pare să regrete. Tăcerea se prelungește, devenind incomodă.

— Îmi pare rău pentru ceea ce v-a făcut, spune el în cele din urmă.

Are o voce caldă, din care răzbate tristețea.

— Știu că ați avut un alt soț și știu ce a făcut regele Agamemnon.

Pentru o clipă, Clitemnestra rămâne fără grai. Nu-i vine să creadă că Leon vorbește despre Tantal. Nimeni nu-l pomenește pe fostul ei soț – nimeni nu cutează. O femeie – soția unuia dintre războinicii lui Agamemnon – a adus odată vorba despre el, cu ani în urmă.

— E adevărat că ai fost măritată cu un *barbaros*? întrebase și dezgustul se întinsese pe fața ei.

Clitemnestra îi pusese iute cuțitul la gât și-i vorbise cu glas scăzut.

— Te-aș tăia, dar ceva îmi zice că n-ar fi o luptă frumoasă. Așa că ce-ar fi să-ți muști tu limba și să nu-mi mai adresezi în viața ta vreun cuvânt?

Se uită la Leon. Asta crede el? Că nu-i lasă pe alții să fie fericiți, fiindcă ei i s-a furat fericirea?

— Habar n-ai despre ce vorbești.

— Sunt sigur că l-ați iubit, spune el.

Clitemnestra își imaginează cum își înfige lama în palmă și-i arată durerea ei. Nu se cuvine să-i vorbească așa. Nu se cuvine să creadă că-i înțelege sentimentele.

— Habar n-ai despre ce vorbești, repetă și pleacă.

După cină îi poruncește Elinei să-i pregătească o baie caldă. Baia din Micene e mult mai spațioasă decât cea din Sparta și are ferestre înalte. În timp ce Elina umple cada cu apă fierbinte adusă de la bucătărie, Clitemnestra privește cum ia foc soarele în apus, deasupra palatului, brăzdând cerul cu portocaliu. De aici de sus nu se aud cântecele femeilor sau pălăvrăgelile copiilor și ale negustorilor, de care răsună cetatea. Baia e tăcută și înăbușă sunetele celor care se află în ea.

Apa e gata și Clitemnestra se cufundă în cadă. Fierbințeala o face să tresară. Elina o spală pe cap,

cu gesturi blânde îi descurcă părul cu pieptănul și Clitemnestra se destinde sub atingerea ei. Își amintește cât de speriată era Elina când a sosit ea la palat, un șoricel cu părul roșcat, care se ascundea mereu în câte un ungher. Odată, Clitemnestra a găsit-o stând în fața ușii ei, pe coridorul întunecat, ținând în mână un platou cu carne. Ar fi trebuit să i-l aducă, dar era prea timidă să intre.

— Să nu-ți fie frică de mine, i-a spus fetei.

— De ce? a întrebat Elina.

— Pentru că n-o să-ți fac niciun rău. Păstrează-ți frica pentru războinici, pentru Bătrâni sau pentru rege.

Elina a ridicat atunci privirea.

— Dar Domniei Voastre? Nu vă este frică de ei?

— Ba da, a spus Clitemnestra, dar nu sunt proastă să le-o arăt.

Se gândește la ziua aceea, cu privirea la reflexia torței în apă, când Elina spune:

— Regele Agamemnon m-a chemat la el diseară.

Clitemnestra se încordează. Elina își schimbă poziția, să-i spele picioarele, și Clitemnestra îi surprinde chipul în lumina slabă – e calmă, cum a învățat-o ea să fie, dar tremurul din glasul ei e imposibil de ignorat.

— Nu te vei duce, spune Clitemnestra. N-are decât să-și găsească o altă servitoare care să-l distreze.

Elina pare ușurată, dar încearcă să nu-și trădeze emoțiile.

— Cine?

— Sunt nenumărate femei în cetatea aceasta, cărora le-ar plăcea să se culce cu bărbatul meu.

Elina dă din cap și amândouă tac preț de câteva clipe.

— Și atunci ce să fac? întreabă Elina, nemaiputând să se stăpânească.

Au trecut atâția ani și încă se teme de el.

Clitemnestra nu poate s-o judece. Elina i-a povestit că tatăl lui Agamemnon, Atreu, avea obiceiul s-o ia cu forța pe mama ei, că fratele lui, Tieste, teroriza servitorii cu arsuri și bice, că Agamemnon, după recucerirea cetății, a pus să fie executați toți cei care nu fuseseră fideli. În multe nopți, după ce puneau copiii la culcare, Elina i-a povestit Clitemnestrei despre cruzimea atrizilor. Despre toți vorbea cu spaimă, numai despre unul, nu: Egist, vărul cu care era certat Agamemnon.

— Lui Egist, când trăia la palat, nu-i plăcea violența. Omora și rănea oameni doar când era obligat.

După spusele Elinei, Egist fusese un copil timid, dornic să fie iubit, și mai apoi un tânăr vigilent, tăcut și alunecos. În vreme ce alti bărbați de vârsta lui își umpleau dormitoarele cu fete, el nu cerea niciodată prezența unei servitoare și, când tatăl lui își biciuia dușmanii și punea pe toată lumea să asiste, Egist se furișa mai târziu în celulele prizonierilor, ducându-le de mâncare și alifii care să prevină infecțiile.

— Pare un om interesant, a spus Clitemnestra odată, dar inofensiv.

O umbră a traversat chipul Elinei.

— N-a fost întotdeauna inofensiv. Știa și el să fie crud și primejdios.

Și acum Egist, ultimul dușman în viață al atrizilor, e undeva în lume. Gardienii îl caută de cincisprezece ani, dar nimeni nu i-a dat de urmă. După cum au spus Bătrânii la cea mai recentă adunare a lor, probabil a murit.

— Majestate? spune Elina.

Clitemnestra se ridică și apa picură pe pardoseala de piatră. Elina îi aduce degrabă tunica și i-o înfășoară în jurul umerilor.

— Tu nu vei face nimic, spune Clitemnestra. Mă ocup eu.

Îl găsește pe Agamemnon în dormitorul lui cu fresce, așezat pe un scaun, căzut pe gânduri. Copacii pictați și peștii care sar fericiți din râu contrastează cu fața lui severă. Înalță capul când o aude intrând. Are o privire dură – e supărat, dar Clitemnestra n-ar ști să spună de ce. Și nici că-i pasă.

— Servitoarea ta roșcată nu va veni astă-seară, spune el în cele din urmă.

— Nu.

— I-ai zis tu să nu vină.

— Găsești tu pe altcineva să fuți, ripostează ea cu calm.

El pufnește în râs, iar sunetul zgârie pereții pictați. Apoi își toarnă vin dintr-un urcior. Clitemnestra își toarnă și ea puțin vin și se așază pe celălalt scaun.

— Și la cine anume te gândeai? întreabă el și o urmărește în timp ce-și duce cupa la gură. La tine?

— Sper că nu.

Agamemnon râde iar și se lăfăie în scaun. Clitemnestra vede cum îi joacă mușchii de pe brațele goale, cum i se încrețesc cicatricile de pe piele.

— Având în vedere că mă urăști atât de mult, spune el, e surprinzător faptul că ai suportat atât de mult timp căsnicia asta.

Ea zâmbește și simte acreala vinului pe limbă.

— Credeai c-o să te omor în somn?

— Ai încercat, mai știi? Dar te-ai învățat minte.

Face o pauză și o scrutează.

— Dar nu mă poți urî la infinit. Omul nu poate să trăiască numai cu venin.

În privința asta nu suntem de acord. Tac câteva clipe, fiecare cu privirea la cupa din mâna lui.

— O vreau pe fata aia, spune el într-un final. Eu sunt regele.

Clitemnestra își pune cupa jos.

— Nu te vei atinge niciodată de ea.

— De ce?

— Pentru că, dacă te atingi de ea, te spintec, cum am spintecat-o și pe târfa de Cinisca.

Șocul îi scapără în ochi. Își proptește picioarele în pardoseală și se ridică.

— Ce-ai făcut?

Ea își dă capul pe spate.

— M-am dus la ea și am înjunghiat-o, apoi am lăsat-o să moară într-o baltă de sânge.

Se apropie de ea, mutând din drumul său lăzile sculptate.

— Știi că Cinisca provenea dintr-o familie puternică. Fratele meu are nevoie de susținerea lor, cum a avut și tatăl tău înainte.

— Menelau se va bucura și pe viitor de susținerea lor. Bărbatul Ciniscăi a rămas în viață și-l va sfătui în continuare pe fratele tău. Nimeni nu știe că eu am făcut-o.

El o apucă de gât. Ea zâmbește sfidătoare, deși îi provoacă durere.

— Ești o femeie răzbunătoare, îi scuipă în față, o femeie neascultătoare.

Mâna lui o strânge și ea se gândește cât de ușor se pot frânge oasele gâtului, cât de fragilă e carnea, ușor de rănit, greu de vindecat. Dar nu se clintește, nu se împotrivește. Vrea ca el s-o lovească, să-l poată lovi și ea înapoi. Însă nu o lovește.

— În fiecare zi întreb zeii de ce refuzi să te supui.

Are glasul răgușit, deși ea e cea pe care o gâtuie. Când îi dă drumul, tot el gâfâie.

Ea își duce o mână la ceafă, o doare unde a atins-o el. Înghite în sec și apoi spune:

— Mai bine mor decât să mă supun ție.

Nu știe dacă a auzit-o. Agamemnon i-a întors spatele și a ieșit din cameră.

20. Profeția

Clitemnestra e în megaron, când mesagerul intră valvârtej, gâfâind, și anunță că aduce vești pe care trebuie să le comunice degrabă. E dimineața devreme și frescele ard în lumina roșie a zorilor. Stătea de vorbă cu Oreste despre chestiuni legate de comerț, iar fiul ei îi arătase câteva spade și securi de pe perete și Clitemnestra îi povestise de unde veneau aurul, cristalul și lapislazuliul.

— Să-l chem pe tata? întreabă Oreste, în timp ce mesagerul își trage sufletul.

Are mâinile învinețite de frig și și le îndeasă în mâneci, încercând zadarnic să și le încălzească.

— Am un mesaj pentru regină, îngaimă. De la palatul din Alea.

Clitemnestra se îndreaptă de spate. Dintre toate veștile posibile, la asta se aștepta cel mai puțin.

— Regina Timandra e bine?

Probabil pare gata să-l plesnească, fiindcă omul se teme să vorbească. Înghite în sec.

— Timandra l-a părăsit pe regele Ehem, Majestate.

Glasul lui e stins și Clitemnestra crede mai întâi că n-a auzit bine. Mesagerul ridică privirea și, văzând că ea nu reacționează, continuă:

— A fost văzută plecând călare în timpul nopții. Se spune că s-a măritat în secret cu regele Fileu și că a rămas însărcinată de la el.

Numele nu-i spune nimic Clitemnestrei. Își încrețește fruntea, încercând să înțeleagă.

— Așadar, mesajul nu vine de la Timandra.

Mesagerul clatină din cap.

— Regele Ehem m-a trimis. Spune că Timandra a fost ca scoasă din minți după ce a alungat-o pe prietena ei de la palat – Crisante – și spune că o vrea înapoi.

— Unde e acum prietena Timandrei?

— Nu se știe.

— Ehem o caută?

Mesagerul își încrețește fruntea, de parcă întrebarea Clitemnestrei nu s-ar referi la miezul problemei.

— Ehem o vrea doar pe Timandra înapoi, Majestate.

Oreste cască ochii la el. În dosul coloanelor de lângă vatră, Leon așteaptă instrucțiunile Clitemnestrei.

— Te poți odihni aici la noapte, îi spune ea mesagerului. Leon te va conduce la baie. Mâine te vei întoarce la regele tău.

— Ce să-i transmit?

— Că-mi pare rău pentru pierderea lui, dar eu nu pot să i-o înapoiez pe nevastă-sa. Timandra e acum soția altuia.

Mesagerul pare a ezita între râs și seriozitate.

— Da, Majestate, zice și iese din încăpere, în urma lui Leon.

Rămas iar singur cu mama lui, Oreste se duce la perete și începe să traseze cu degetele contururile leilor pictați. Așa făcea când era mic, atingea frescele de parcă ar fi fost ferestre către o altă lume.

— De ce a fost mătușa Timandra ca scoasă din minți? întreabă.

Pe fața lui se văd tăieturi recente – a luptat cu mai multă îndârjire pe terenul de antrenamente, ca un câine de luptă care a învățat că singura scăpare din arenă este să-i biruie pe ceilalți.

Clitemnestra trage aer în piept.

— Ținea la prietena ei. Și regele Ehem a alungat-o.

— Deci l-a părăsit.

— Da.

— De ce nu ți-a spus că-l va părăsi?

— Nu putea să spună nimănui. Ai auzit ce zicea mesagerul, a fugit în secret.

— Deci n-o s-o mai vezi niciodată.

Clitemnestra se lasă absorbită de albastrul senin al cerului pictat. Are aceeași nuanță ca cerul

de vară sub care se jucau și luptau ea și Timandra. Dintre toate surorile și toți frații ei, Timandra îi seamănă cel mai bine.

— Știam că asta se va întâmpla, spune. Cu ani în urmă, o preoteasă din Sparta i-a făcut o profeție mamei mele, l-a spus că fiicele Ledei se vor mărita de două ori.

Și de trei ori. Și toate își vor părăsi soții legitimi. Dar fiul ei nu trebuie să știe acest lucru. Ridică privirea și-l vede pe Oreste încruntat.

— Tu-mi zici mereu că noi nu credem în profeții.

Ea zâmbește și se duce să-l sărute pe frunte.

— Ai dreptate, spune. Nu credem.

De pe coama zidului înalt din preajma Porții Leilor, ținutul strălucește în culori aprinse pe fondul întunecat al pădurilor și munților. Ifigenia îi vorbește cu însuflețire tatălui ei și doi gardieni veghează la câțiva metri în spatele lor. Elina le-a dus abia azi-dimineață pe femei jos la râu, să spele hainele, și acum Ifigenia e îmbrăcată cu una dintre cele mai bune rochii ale ei: albastră-deschis, cu aplicații de aur. Când simte prezența mamei ei, amuțește și se răsucește.

— Iar pleci, mamă, spune.

Agamemnon se răsucește și el. Are fața obosită – n-a dormit mult. Clitemnestra l-a auzit discutând până noaptea târziu cu oamenii lui, despre posibile alianțe. Când în sfârșit vocile lor au amuțit, a adormit și ea și a visat despre război și moarte.

— Ai aflat despre Timandra, spune.

El dă din cap.

— Pleci la Sparta. Și de data asta te va însoți Leon. Deci, dacă vei dori să ucizi pe cineva…

Insistă asupra cuvântului, cu un rânjet, dar Clitemnestra nu-l bagă în seamă.

— Timandra nu e în Sparta, spune ea.

Agamemnon îi susține privirea, fără să tresară.

— Soră-ta nu e singura care ne dă bătăi de cap. Frații tăi sunt pe cale să învrăjbească familia.

Dornică să se amestece și ea în discuție, Ifigenia spune:

— Unchii Castor și Polux au răpit două femei care erau deja promise verilor tăi.

— Care veri?

— Linceu și Idas din Messenia.

— Nici nu-i cunosc.

Le-a auzit numele. Sunt fiii unuia dintre frații vitregi ai tatălui ei, dar ea nu i-a întâlnit niciodată.

— Fac totuși parte din familia ta, spune Agamemnon, și sunt furioși. Tatăl tău și Afareu, tatăl lui Linceu și Idas, erau apropiați.

— Da?

— Mi-a spus Tindareu.

Clitemnestra trage adânc aer în piept și își încleștează pumnii. Atunci a început ea să-l piardă pe tatăl ei, când a intrat Agamemnon în casa lor și, încetul cu încetul, și-a croit drum în inima lui Tindareu.

— Trebuie să mergi la Sparta, să rezolvi situația, spune el. Castor te va asculta.

— Și dacă nu?

— Îl obligi.

Clitemnestra privește spre casele care se îngrămădesc pe lângă zidurile cetății. Oamenii de pe străzi sunt atât de gălăgioși, încât se aud râsete și strigăte, sunetele făurarilor care toarnă bronz și ale picioarelor care împroașcă apa din bălți.

— Dar Elena? întreabă. Ea sigur îl va putea convinge pe Polux.

Agamemnon tace o clipă, înainte de a-i răspunde.

— Sora ta nu se simte bine de la o vreme încoace. Se închide în camera ei și nu vrea să vorbească nici măcar cu fiica ei.

— Ce-a pățit?

— Menelau zice că e nefericită.

— Ce i-a făcut?

Agamemnon râde.

— Tu mereu ne crezi pe noi vinovați de crime mărunte. Fratele meu nu i-a făcut nimic. Soră-ta e o răsfățată, asta a fost întotdeauna.

— Menelau nu o respectă, îi scuipă Clitemnestra în față.

— Mamă, spune Ifigenia și o atinge pe braț, să se liniștească. Cred că ar fi bine să mergi. Unchiul Castor face tot ce-i spui tu, iar mătușa Elena va fi mai fericită când te va vedea.

Clitemnestra inspiră adânc, umplându-și plămânii cu aerul răcoros. Este limpede că fiica ei nu-l cunoaște deloc pe Castor: poți să plângi, să implori, să cerșești, el întotdeauna va găsi o cale să facă tot cum vrea el. Dar pe urmă se gândește la sora ei, care se izolează ca o prizonieră în propria casă. E cumplit să fii atât de singură, să fii înconjurată de oameni, dar nimeni să nu te poată ajuta. Te face să simți că nu există speranță.

Trebuie să plece spre Sparta.

Își ia rămas-bun de la copiii ei în zori și iese călare pe Poarta Leilor, însoțită de Leon, la ora când cetatea abia se trezește. Jos, în sat, câțiva porci jegoși adulmecă pe străzi, în vreme ce doi câini ling niște lapte vărsat.

Când i-a trezit, înainte de plecare, Oreste și Ifigenia au căscat și au sărutat-o.

— Spune-i unchiului Castor ce bine mă descurc acum cu spada, a șoptit Oreste.

— Drum bun, mamă, a spus Ifigenia. Sunt sigură că mătușa Elena se va bucura tare mult să te vadă.

În penumbră, părul ei avea culoarea grâului copt și Clitemnestra l-a mângâiat, aranjându-i câteva șuvițe. Apoi s-a dus la patul Electrei.

— E adevărat că Elena e bolnavă? a întrebat Electra încet, ridicându-se în capul oaselor, pe

salteaua ei de paie.

— E doar nefericită.

— Eu am auzit că există femei care mor de nefericire.

— Asta nu e adevărat.

Electra a tăcut, nemulțumită de răspuns. Când Clitemnestra s-a aplecat s-o sărute pe cap, s-a ghemuit în poala mamei ei.

— Întoarce-te curând, mamă, a spus cu o voce stinsă, ca sunetul unei frunze ce cade din copac.

Clitemnestra ar fi vrut să fie mai sonoră, s-o poată prinde și s-o țină la ea.

Călăresc trei zile și trei nopți. E liniște și frig. Copacii își pierd frunzele, sunt despuiați, osoși. Când cerul se îngreunează de ploaie, se refugiază într-o peșteră sau printre stânci prăvălite. Leon e un bun tovarăș de drum: vorbește doar când e nevoie, iar săgețile lui le procură mereu o hrană bună. Uneori, când se lasă noaptea și ei se încălzesc la foc, Clitemnestra ar vrea să stea de vorbă cu el despre Ifigenia. *Ai sărutat-o pe fiica mea*, ar vrea să-i spună. *Știu c-o iubești, însă nu puteți fi împreună.* Dar pe urmă se gândește: *La ce bun? Ce rost are să-i spui unui bărbat că nu poate avea ceea ce-și dorește?* Așadar tace și-l urmărește cum jupoaie un iepure, cu părul căzându-i peste față. *Poate că în felul acesta e mai norocos, gândește. Poate că e mai bine pentru el să nu aibă lucrul pe care și-l dorește – așa nu poate să vină nimeni să i-l ia.*

În cea de-a treia zi, puțin după amiază, ajung la Eurotas. În apa înghețată a râului se reflectă munții întunecați și cerul incolor. Hoții lucrează pământul, cu mâinile înfășurate în cârpe, pentru a se proteja de frig. Clitemnestra are grijă să călărească pe marginea câmpurilor și, când trece,

iloții ridică privirile, cu fețele pline de riduri și cicatrici.

Pe terenul stâncos de la poalele palatului îi așteaptă un bărbat bărbos. Vântul e atât de puternic, încât și-a tras mantia peste urechi. Are mâinile crăpate de frig și ochii apoși. De cum descalecă Clitemnestra și Leon, bărbatul se apropie de ei.

— Regele Menelau vă așteaptă. Zice să veniți imediat la el.

Vocea lui scrâșnește ca unghiile pe piatră.

— Sora mea e bine?

— Regina Elena se află în compania unui oaspete, întâi trebuie să mergeți la regele Menelau. Așa a poruncit.

— Atunci condu-mă la el.

Urcă treptele, grăbindu-se să țină pasul cu bărbatul. De cum trec pragul palatului, căldura îi întâmpină ca o îmbrățișare. Bărbatul îi conduce spre megaron, întorcându-se din când în când, să verifice dacă-l urmează, ca și cum Clitemnestra n-ar cunoaște drumul. Când ajung în fața sălii, bărbatul le face semn să aștepte afară. Prin ușa închisă îl aud cum îi anunță:

— Regina Clitemnestra, Majestate.

— Ce mai aștepți? Spune-i să intre.

Glasul lui Menelau, batjocoritor.

— Adu vin și mâncare.

Ușa se deschide iar și o servitoare se repede afară cu un platou gol în mâini. Îi face un semn din cap Clitemnestrei și dispare în direcția bucătăriei.

Menelau șade pe fostul tron al lui Tindareu, lângă vatră. La picioarele lui, doi câini rod un os lung. Lângă el, scaunul reginei, acoperit cu blănuri de miel, e gol. Datorită numeroaselor torțe aprinse care luminează frescele, încăperea e chiar mai călduroasă decât restul palatului. Clitemnestra se îndreaptă către vatră, iar Leon o urmează îndeaproape. Se oprește lângă imaginile unor

alergători cu corpurile de culoarea alunei și așteaptă să ia cuvântul cumnatul ei.

Menelau tace îndelung. O privește gânditor. Părul de culoarea bronzului i-a încărunțit cu anii, dar fața îi e în continuare frumoasă. Servitoarea revine în încăpere gâfâind, cu un platou plin, și Menelau pare să se trezească din transă.

— Te rog, mănâncă, spune cu un zâmbet. Mă bucur că ai venit.

Clitemnestra ia o bucată de brânză de capră și acceptă cupa cu vin pe care i-o oferă fata.

— Și eu mă bucur că am revenit.

Menelau mustăcește, de parcă răspunsul ei ar fi fost o glumă.

— Ai o familie foarte ciudată, Clitemnestra, spune.

Ea soarbe din vin. Nu-și dă seama unde vrea să ajungă. Menelau se întinde și ea remarcă inelele scumpe de pe degetele lui, bijuterii pe care un spartan adevărat nu le-ar purta.

— O soră care fute femei, dar își părăsește soțul pentru un alt bărbat. Doi frați care răpesc două fete promise verilor lor. Nevastă-mea, care nu vrea să-i vorbească soțului ei.

Menelau nu pare mânios, ci mai degrabă derutat de situația în care se află, ca un copil care-și întreabă mama de ce funcționează lumea într-un anumit fel.

— Phoebe și Philonoe par singurele tale rude sănătoase la cap. Măritate cu regi de nimic, dar măcar aud că-i fac fericiți.

Îi trage cu ochiul și-și bea lacom vinul.

— Dar de familia ta ce zici? întreabă Clitemnestra. De tatăl și de unchiul tău? Un fiu ucis și gătit pentru a fi servit la masă. O fiică violată de propriul tată. Familia ta e blestemată.

Menelau flutură din mână, de parcă ar alunga o muscă sâcâitoare.

— Noi, din clipa în care ne-am născut, am știut că zeii îl blestemaseră pe bunicul nostru. Dar

soarta noastră s-a schimbat. S-a terminat cu vrajba în familie. Micene și Sparta sunt înfloritoare și nu mai avem dușmani.

Clitemnestra râde.

— Pentru că i-ați ucis pe toți.

— Nu pe toți, o corectează Menelau. Egist trăiește. Dar îl vom găsi și pe el.

Clitemnestra se gândește la șoaptele Bătrânilor din Micene – Egist sigur e mort, nimeni nu poate trăi atâta timp singur în pădure –, dar își ține gura.

— Și nu uita, adaugă Menelau, că și tu faci parte acum din familie.

Pentru a se împiedica să vorbească, Clitemnestra mai ia puțină brânză și o înmoaie într-o cupă mică cu miere, pe care i-o oferă servitoarea.

— Când am călcat noi întâia oară în Sparta, spune Menelau, voiam s-o vedem doar pe sora ta. Toată lumea vorbea despre ea. *Elena cea frumoasă. Elena cea strălucitoare ca o zeiță. Elena, fiica lui Zeus.* Pe urmă, fratele meu te-a văzut pe tine și a uitat de Elena. Mi-a spus că te va avea, indiferent de consecințe. A spus că ești diferită de alte femei, ești puternică și suficient de aspră pentru a îndura orice. El n-a suportat niciodată oamenii care-și arată suferința.

— Asta e problema fratelui tău, spune Clitemnestra. Se gândește numai la ceea ce vrea el. Uită că mai există o lume în jurul lui, plină de oameni ale căror dorințe nu le ia în considerare.

— Ba nu uită, pur și simplu nu ține cont de ele. Așa te-a câștigat pe tine, iar eu m-am însurat cu cea mai frumoasă femeie de pe meleagurile noastre.

Zâmbește, de parcă ar încerca să se convingă singur de propriul noroc. Însă un gând îi traversează chipul și redevine serios.

— Dar nu contează. Ea nu mă iubește și nici n-o să mă iubească vreodată. Elena își pierde

repede interesul și se pare că nu poate fi fericită decât atunci când se bucură de atenția cuiva. Ciudat lucru: ea, atât de luminoasă, parcă ar căuta mereu pe cineva care să-i arate calea.

— A fost fericită înainte să apari tu, spune Clitemnestra.

Menelau râde.

— Știi prea bine că nu e adevărat. De aceea a și venit la mine.

Clitemnestra își înclină capul într-o parte.

— M-ai chemat aici ca să stăm de vorbă despre căsnicia ta?

— Nu, spune el și se schimbă la față.

Acum seamănă cu fratele lui: mai aspru, mai lacom.

— Eu trebuie să plec la înmormântarea bunicului meu. Mă așteaptă o corabie care mă va duce în Creta, dar am vrut să fiu sigur că ai ajuns. Trebuie să menții ordinea lucrurilor.

— A căror lucruri?

— Avem un oaspete important de la Troia, venit în misiune diplomatică.

Ea ridică din sprâncene, dar el continuă.

— Învoiala pentru care a venit e făcută, dar va mai rămâne o vreme. Ajut-o pe nevastă-mea să-i țină companie. Și fă în așa fel încât frații tăi să le înapoieze pe fetele alea celor cărora le-au fost promise.

Clitemnestra vrea să întrebe dacă Agamemnon știe de toate astea. Dar bineînțeles că știe. De aceea a și trimis-o în Sparta.

— Vorbești despre femeile astea ca despre niște vaci, spune.

Menelau râde.

— Vaci, femei, capre, prințese, zi-le cum vrei. Pentru mine sunt totuna.

Și se mai miră că nu-l iubește nevastă-sa.

Clitemnestra îi zâmbește cu răceală și se retrage. Mergând pe coridoarele împodobite cu

armele foștilor conducători spartani, se surprinde gândindu-se la bunica ei.

Palatul acesta a aparținut odinioară unor regine puternice. Unor războinice și fiice ale lui Artemis. Acum îi aparține unui bărbat care-și tratează nevasta ca pe un trofeu de aur.

După ce se îmbăiază în grabă, îmbracă o rochie persană verde și o mantie de lână, închisă la culoare, după care iese din gineceu. Servitorii îi spun că Elena nu e în palat, așa că o ia pe cărarea care duce la templul lui Artemis. L-a poruncit lui Leon să-i găsească pe frații ei și să le spună că a sosit în Sparta, ca să poată sta de vorbă cu Elena între patru ochi.

Elena șade lângă coloanele templului și-și netezește cu mâinile rochia albă. Pe cap poartă o diademă de aur, subțire, dar prețioasă, iar pe umeri, o blană de leopard. Are un aer pașnic. În spatele ei, izvorul de la poalele munților curge și șopotește. Deasupra lor, cerul e albastru și pustiu.

— Elena, spune Clitemnestra și sora ei întoarce capul.

Are obrajii roșii de frig, dar ochii limpezi ca apa vara. Elena se repede la ea și o îmbrățișează. Clitemnestra simte căldura blănii de leopard și o cuprinde pe sora ei cu brațele, înconjurându-i talia.

— Știam că vii, dar nu știam când, spune Elena.

— I-ai ținut companie acelui prinț troian?

Elena roșește, deși Clitemnestra n-ar ști să spună de ce.

— Da.

Clitemnestra caută pe fața ei o urmă de tristețe sau de gol. Dar ochii Elenei sunt plini de viață, iar buzele ei, arcuite într-un surâs.

— Mi s-a spus că ești nefericită. Dar te văd fericită.

Râsul Elenei e limpede precum cristalul.

— Nu mai sunt tristă.

— Mă bucur. Hermiona e bine?

— Sigur că da. E doar puțin supărată, fiindcă unchii ei nu se mai prea joacă acum cu ea, zice și chicotește. Așa că se joacă singură. Ar trebui s-o vezi. Desenează niște minunății în nisip și uneori face ornamente din pene.

— Așa face și Crisotemis, spune Clitemnestra. Dar mama? Cum e?

Elena ridică din umeri.

— Plecarea lui Phoebe și a lui Philonoe nu i-a făcut bine. Phoebe se purta frumos cu ea, mai ales când mama bea prea mult.

— Atunci ar trebui să ascundem vinul de ea.

— Am încercat. Dar se înfurie. Acum stă în camera ei mai tot timpul, așa că mergem s-o vizităm.

Elena se așază iar pe pardoseala de piatră de la intrarea în templu. Își poartă părul împletit și ochii ei par mai mari.

— Trebuie să vorbim cu Castor și Polux, spune Clitemnestra. Trebuie să le lase pe femei să se întoarcă la bărbații cărora le-au fost promise.

Elena are o expresie amuzată.

— Nu te schimbi. Nici n-ai sosit bine și deja vrei să pui lucrurile în ordine.

— Dacă nu eu, atunci cine?

— După toate câte ni s-au întâmplat, ai zice că am învătat să lăsăm lucrurile să-și urmeze cursul. Că doar nu vrem să sfârsim ca Tindareu.

Dar nu vrem să sfârșim nici ca Leda, gândește Clitemnestra. Mama lor crezuse întotdeauna că zeii decid soarta majorității oamenilor, dar Clitemnestra n-a acceptat niciodată acest lucru. Să exiști cu gândul înfiorător că zeii fac și desfac după bunul lor plac: cine poate să trăiască așa? Nu. Zeii sunt cruzi și nu au timp de oameni.

Elena o apucă de mână.

— În afară de asta, frații noștri nu le țin împotriva voinței lor.

— Cum adică?

— Phoebe și Hilaira au venit aici de bunăvoie. Îi iubesc pe Castor și Polux.

Pleacă privirea, apoi adaugă:

— Cine nu i-ar iubi?

Clitemnestra își retrage mâna.

— Nu putem amesteca Sparta într-un război civil. Femeile au fost promise fiilor regelui din Messenia.

Elena o privește cu fruntea încrețită.

— Eu nu pot să rămân aici și să port un război în vreme ce Menelau e plecat. Am o familie, copii de îngrijit.

— Și noi suntem familia ta, spune Elena cu un zâmbet trist.

— Nu risc un război civil împotriva Messeniei, repetă Clitemnestra, doar pentru ca fratele nostru Castor să se mai culce cu o femeie.

Elena se ridică, scuturând din cap.

— Lucrurile stau altfel. Dacă vrei, te duc acum la el. O să te facă el să înțelegi.

În drum spre palat, trec pe lângă iloții care lucrează și pe lângă grajdurile unde se odihnesc iepele. În preajma căpițelor de fân, lângă un armăsar negru, o fată vomită, ferindu-și cu mâinile părul de pe față. Înalță capul și le privește – are fața udă de sudoare și greață.

— Însărcinată, spune Elena.

— Toate am trecut prin asta, răspunde Clitemnestra. După ce se va naște copilul, va fi fericită.

— Oare?

Clitemnestra se răsucește s-o privească pe sora ei, dar chipul Elenei e de nepătruns.

În palat, Elena se oprește în fața ușii de lemn a camerei lui Castor.

— Intră tu, spune. Menelau va pleca în curând și trebuie să-mi iau rămas-bun.

Clitemnestra dă din cap și Elena pornește grăbită înapoi, urmată de propria umbră, alungită pe pardoseala de piatră.

Se aude un târșâit de picioare și fratele ei deschide ușa înainte ca ea să fi apucat să bată. Fața lui e mai radioasă decât ultima dată când l-a văzut, iar buclele date cu ulei îi dau un aer jovial.

— Tu dai mereu de bucluc, frate, spune Clitemnestra.

Castor râde. Incapabilă să rămână serioasă, râde și ea. După ce fratele ei a spus asta de atâtea ori despre ea, când era mică, a sosit în sfârșit momentul să spună și ea același lucru despre el.

— Ai așteptat toată viața să-mi spui asta, zice el.

Se dă laoparte și o lasă să intre. Încăperea e austeră, cu pardoseală de piatră și mobilă modestă. Pe un pat cioplit din lemn de culoare închisă șade o tânără cu părul castaniu-roșcat.

— Ea e Phoebe, soră, spune Castor.

Phoebe se uită la ea și în privirea ei e ceva tulburător, ochii fetei sunt ca două lame ce încearcă s-o jupoaie pe Clitemnestra.

— Castor mi-a povestit totul despre tine, spune Phoebe. Zice că și tu iubești libertatea, dar ai fost obligată să te măriți cu un rege nemilos.

— Tatăl tău te-a promis vărului nostru? întreabă Clitemnestra.

— Da. Îl cunoști?

— Nu l-am întâlnit niciodată.

Phoebe se ridică și se duce la fereastră. Părul i se revarsă pe spate ca o cascadă de foc. N-ar fi frumoasă, gândește Clitemnestra, dacă n-ar avea părul acesta.

— Pe meleagurile noastre, spune Phoebe, sora mea și cu mine suntem numite fiicele Calului Alb. Ne place să călărim, iar caii noștri sunt mai albi decât vacile sacre. Voi nu aveți asemenea cai.

Se întrerupe, trage aer în piept.

— Când tatăl meu m-a promis vărului vostru, Idas a spus că-mi va ucide calul preferat. Nu vrea să-mi iubesc calul mai mult decât soțul.

— Îmi pare rău, spune Clitemnestra.

— Și totuși te-au trimis aici, s-o convingi pe Phoebe să plece, nu-i așa, soră?

Castor rostește ultimul cuvânt aproape cu batjocură. Clitemnestra îl privește. Fratele ei n-a rămas niciodată multă vreme lângă aceeași femeie, întotdeauna, oamenii ori l-au amuzat, cum l-ar amuza o dansatoare, ori l-au plictisit.

— Linceu și Idas sunt furioși, spune Clitemnestra. Vor veni după voi.

— Bineînțeles că sunt furioși, răspunde Phoebe. Sunt bărbați. Sunt obișnuiți să capete tot ce-și doresc.

— E prea târziu, zice Castor.

Clitemnestra îi vede ochii febrili, sălbatici.

— Phoebe și sora ei nu se mai pot întoarce la Messenia, zice, apoi se duce la Phoebe și-i atinge burta cu tandrețea unui războinic care atinge o petală de floare. Sunt însărcinate. Amândouă.

21. Păsări și ursoaice

În sala în care se servește mâncarea, Clitemnestra privește mânerele splendid lucrate ale spadelor de bronz de pe pereți – os, fildeș, aur, cu intarsii reprezentând lei vânând căprioare, gâște în zbor, câini alergând. În timp ce servitorii pregătesc sala pentru cină, își fac intrarea frații ei, Phoebe și o altă femeie cu părul lung, îmbrăcată într-o rochie albastră-închis. Hilaira are aceeași privire arzătoare ca sora ei, dar trăsăturile îi sunt mai delicate. Își ocupă locurile și servitorii aduc în sală urcioarele cu vin. Hermiona dă buzna înăuntru și se cațără în poala lui Polux.

— Unde e mama ta? o întreabă el, mângâind-o pe păr.

— Îl însoțește pe prințul troian, spune Hermiona.

Polux se încordează, cu privirea la ușă. Are pumnii încleștați, de parcă ar fi gata să sară în picioare și să lupte. Clitemnestra îi urmărește privirea și Elena își face apariția, mai luminoasă decât oricând. Părul ei auriu e desfăcut și-i cade în valuri pe umeri. O tunică somptuos ornată, încărcată de picături de aur, zornăie în timp ce se mișcă. Clitemnestra recunoaște pe fața ei o expresie poznașă, ascunsă cu grijă. Chiar și după atâția ani, își cunoaște sora la fel de bine ca pe ea însăși.

În spatele ei e un bărbat cum Clitemnestra n-a mai văzut niciodată. Ochii lui scânteiază ca pietrele prețioase, iar părul lui e mătăsos ca blana de vulpe. Când intră în sală, în lumina uneia dintre torțele de deasupra lui, pielea lui capătă culoarea aurului când e turnat într-o formă din piatră, pentru a produce bijuterii. E de o frumusețe izbitoare, aproape intimidantă, fiindcă nu-i pasă. Oare așa arată zeii? se întreabă Clitemnestra. Elena îi face un semn și el o urmează, fără să-și desprindă privirea de la ea. O servitoare tânără, adulatoare, se repede din penumbră să-i toarne prințului vin, dar el îi ia urciorul din mână și-i toarnă în schimb Elenei.

— Paris, spune Elena după ce s-au așezat, ea este sora despre care ți-am povestit atâtea.

Ochii lui Paris se îndreaptă către Clitemnestra, de parcă abia atunci i-ar remarca prezența.

— Ești regina din Micene.

— Iar tu ești prințul din Troia care a izbutit să facă pace cu grecii.

— Ah, știu și eu, spune Paris zâmbind.

E un zâmbet obraznic. Elena bate din palme și câțiva tineri cu flaute și lire își fac intrarea. Încep să cânte și fiecare notă se desfășoară liniștit, ca o pereche de aripi în întuneric.

— În Troia nu se mănâncă fără muzică, explică Elena.

Paris îi zâmbește, iar ea îi zâmbește la rândul ei. Nu se atinge de mâncare; mierea din farfuria ei se întinde și impregnează brânza.

— Șederea ta în Sparta a fost plăcută? îl întreabă Clitemnestra pe Paris, fiindcă felul în care o privește pe sora ei o face să se simtă incomodată.

— Cât se poate de plăcută, spune Paris. Eu auzisem mereu că Sparta e doar un palat mic, cocoțat pe o colină stâncoasă. Dar e mult mai bogată, iar oamenii săi sunt mult mai primitori decât îmi putusem eu imagina.

— Bineînțeles că nu se poate compara cu orașul tău, răspunde Clitemnestra.

Din câte a auzit ea, Troia e mai mare decât oricare oraș grecesc, o fortăreață enormă, imposibil de cucerit, ridicată pe un deal, la țărmul mării. Un palat cu zidurile de culoarea grâului, îi povestise odată un mesager, ale cărui clădiri sunt atât de înalte, încât oamenii se află mai aproape de zei.

Paris ridică din umeri.

— În comparație cu Troia, da. Orașul nostru are ziduri și turnuri mai înalte decât munții. De pe metereze vezi cum se întinde pământul de jur împrejurul orașului. E ca aurul topit.

Face o pauză, soarbe din vin și o șuviță de păr îi cade peste față.

— Dar eu n-am crescut în Troia. Când m-am născut, mama a visat că dăduse naștere unei torțe aprinse. Un avertisment, a spus clarvăzătorul de la Curte, un semn ce prevestește căderea Troiei.

Un zâmbet de batjocură îi joacă pe buze.

— A spus că singura cale de a salva regatul este să mă ucidă, iar tatăl meu l-a crezut. Oamenii noștri sunt foarte credincioși… Mai bine și-ar tăia un braț, decât să dezamăgească zeii.

Muzica se aude acum în surdină și vocea lui Paris o acompaniază, de parcă ar cânta.

— Mama n-a putut să mă ucidă. Nu putea să-l ignore pe profet, dar nici nu putea să-și ucidă fiul.

Așa că m-a lăsat pe muntele Ida, convinsă că voi muri acolo.

O umbră îi traversează chipul, însă o alungă iute cu zâmbetul lui senin.

— Dar cine știe ce planuri au zeii pentru noi? Un păstor m-a găsit pe stânca pe care mă lăsase mama. Ar fi putut să mă ucidă, să mă arunce în râu, dar m-a luat și m-a crescut ca pe copilul lui.

Clitemnestra îi privește chipul splendid. *Nu arată ca cineva care a trăit printre oi și capre*. Oricărui prinț i-ar fi rușine să vorbească așa, dar lui, nu. Paris pare mai mândru de felul în care a fost crescut, decât de drepturile primite prin naștere. Dar poate așa își croiește el drum în inimile oamenilor – nu prin frumusețea, nici prin avuția, ci prin povestea sa.

— Dacă n-ai crescut în Troia, întreabă Clitemnestra, cum de te-au trimis aici?

— N-am vrut să rămân păstor până la bătrânețe, spune de parcă ar fi ceva de la sine înțeles. Păstorul mi-a spus adevărul când am ajuns la vârsta maturității. M-am întors în oraș, lăsând în urmă viața pe care o cunoscusem. Am vrut ca regele să mă recunoască drept fiul său.

Clitemnestra și-l imaginează cu ușurință, într-o tunică murdară, pășind dincolo de zidurile falnice ale Troiei, îngenunchind în fața bătrânului rege. Mai mult ca sigur, Priam se grăbise de data asta să-l recunoască – zeii îi ofereau șansa de a repara o greșeală din trecut.

— Despre tatăl tău se zice că are cincizeci de fii și cincizeci de fiice, spune Clitemnestra. De ce te-a ales tocmai pe tine pentru a te trimite aici?

Elena o atinge pe mână, de parcă ar ruga-o să nu-l mai interogheze pe Paris. Dar el nu pare nici furios, nici ofensat. Răspunde fără să șovăie.

— Eu am cerut să fiu trimis. Am vrut să-i dovedesc tatălui meu că nu sunt cu nimic mai prejos de ceilalți fii ai săi.

Muzica se oprește. În dreapta Clitemnestrei, Phoebe și Hilaira îi spun Hermionei o poveste. Fetița chicotește, în vreme ce Polux o mângâie pe Hilaira pe păr și le ascultă cu un zâmbet pe buze. Castor înfulecă îngândurat, cu privirea la armele sclipitoare de pe perete. Dar, de cum amuțește Paris, ridică privirea.

— Tu, un prinț nobil, după atâția ani petrecuți pe muntele Ida, printre păstori și ciobani… Tu ai fost probabil dorit de toate femeile din Troia.

Elena își drege glasul. Nemaidorind, după toate aparențele, să participe la conversație, o cheamă pe Hermiona. Fata își părăsește locul de lângă Polux și vine bucuroasă la mama ei.

— Eram însurat, răspunde Paris surâzând, dar n-am putut s-o iau cu mine când m-am întors la Curte. Era o fată de la munte, nepotrivită pentru viața de la palat.

Castor râde și continuă să-i pună întrebări: Femeile de la palat s-au dovedit potrivite? Războinicii troieni sunt atât de puternici pe cât se spune? Clitemnestra nu e surprinsă. După atâția ani, fratele ei tot nu se poate abține să sâcâie oamenii cu întrebările lui, să-i manipuleze cu tertipurile lui. Se concentrează asupra mâncării și-l lasă pe fratele ei să vorbească.

— Așadar, preoteasa a avut din nou dreptate, îi spune Elena cu glas scăzut.

Îi împletește Hermionei părul. Muzica se întețește iarăși și Paris râde la întrebările lui Castor.

— Se pare că am subestimat-o.

— Întâi tu, apoi Timandra, spune Elena. Curând îmi va veni și mie rândul.

Clitemnestra râde.

— Și atunci ne vom fi *părăsit toate soții legitimi*. Deși nu sunt convinsă că ceea ce am trăit eu poate fi numit „părăsit”.

Elena zâmbește cu un aer încrezător.

— Poate vei mai avea un soț. Nu uita că preoteasa a zis că ne vom mărita *de două și de trei ori*.

— N-ar fi minunat?

E rândul Elenei să râdă. Termină de aranjat părul fiicei ei și Hermiona își reazemă capul de pieptul mamei sale.

— Știi, Leda spunea că viețile noastre sunt scurte și nefericite, dar uneori avem norocul de a găsi pe cineva care să ne aline singurătatea.

Clitemnestra nu e convinsă că cineva i-a alinat vreodată Ledei singurătatea, dar tace. Elena o apucă de mână.

— Nu contează câți soți vom mai avea, suntem deja norocoase că ne avem una pe alta.

Torțele ard mai luminos și nimic nu mai contează pentru Clitemnestra, în afara iubirii surorii ei.

Înainte de culcare, se duce în camera mamei ei, aflată în cel mai îndepărtat colț al gineceului. Mai toate torțele s-au stins și Clitemnestra bâjbâie, pipăind pereții cu mâna, ca să nu se împiedice.

În camera Ledei e mai cald și miroase a vin condimentat. Vede silueta mamei ei întinsă pe pat pe o parte, cu fața întoarsă către unica fereastră.

— Clitemnestra, spune Leda și glasul ei răsună în tăcerea absolută. Aprinde-mi o torță.

— Da, mamă.

Ia ultima torță, care stă să se stingă, și trece cu ea pe la celelalte din încăpere. Se aprind toate și pâlpâie, aruncând umbre lungi pe pielea de vacă de pe pardoseală. Leda se ridică în capul oaselor și o studiază.

— Ești mai frumoasă decât oricând, spune. Micene îți priește.

— N-as zice.

Leda zâmbește.

— Hai, așează-te lângă mine.

Clitemnestra traversează spațiul dintre ele și se așază pe blănurile de oaie. De aproape, simte căldura mamei ei și-i inspiră parfumul slab, ca al pământului după ploaie.

— Ce spui despre fetele pe care le iubesc atât de mult frații tăi?

Clitemnestra scrutează chipul mamei sale în căutarea unui răspuns corect, dar Leda e doar curioasă.

— Îmi plac.

— Mă gândisem eu. Phoebe e tenace. Pur și simplu au avut ghinion.

Se apleacă să-și ia de jos cupa din cuarț șlefuit. Bea puțin vin, apoi se răsucește și-și privește fiica.

— Știu că ai omorât-o pe Cinisca, spune Leda.

Clitemnestra tace. Mama ei nu pare supărată, doar tristă. Tăcerea lor se tot prelungește, până când se rupe.

— Ai fost întotdeauna un copil inteligent, spune Leda, mai inteligent decât ceilalți. Și cred că erai conștientă de acest lucru. Asta ți-a dat tăria de a fi îndrăzneață și de a spune în orice moment tot ceea ce-ți trecea prin minte.

Oftează și-și sprijină capul de pernă. Frunzele aurii, dăltuite în tăblia patului, îi încadrează capul ca o coroană.

— Dar nu te-a învățat să accepți înfrângerea și faptul că, pentru a primi de la bărbații din jurul tău ceea ce-ți dorești, trebuie să-i lași să creadă că ei dețin controlul.

— Dacă asta trebuie să facă o femeie, nu vreau să fiu femeie.

Leda se lasă mai jos în pat. Mâinile ei sunt mai ridate, venele i se ivesc de sub piele ca niște râuri.

— Dar ești femeie. Cine mai are un spirit ca al tău? De când te-ai născut, ai fost preferata tatălui tău. Care rege preferă o fiică fiilor săi?

— Un rege bun.

Leda îi ia mâna în mâna ei, care este caldă, aproape febrilă.

— Am avut speranțe pentru tine, ambiții. Tatăl tău, care dorea neapărat o alianță matrimonială puternică, te-a supus unei presiuni prea mari. Și te-a distrus.

Cuvintele Ledei împung.

— Nu sunt distrusă.

— Dar ești nefericită.

Leda pune cupa deoparte și capul îi cade pe umăr. E epuizată.

— Trebuie să dorm acum, spune cu ochii închiși.

Curând, respirația ei devine mai zgomotoasă și mâna ei se înmoaie în mâna fiicei sale.

Clitemnestra rămâne multă vreme așezată pe patul mamei. Leda are dreptate. Toată copilăria a încercat să fie desăvârșită, să exceleze la toate întrecerile și să repare tot ceea ce întâlnea stricat în drumul ei. Asta au învățat-o părinții săi. Dar fata aceea – sălbatică și vitează, care-și punea mereu curajul la încercare, îi proteja întotdeauna pe cei dragi – a dispărut de mult.

Cum de nu poate vedea Leda acest lucru?

* * *

Coridoarele emană mirosul amintirilor.

Altcineva ar trebui poate să se concentreze pentru a-l simți – e îngropat sub aromele uleiurilor de baie și sub izul condimentelor din sala în care este servită mâncarea. Clitemnestra, nu. Vrea să meargă în camera ei, să-și îngroape fața sub blănurile de oaie și să dispară, dar morții sunt pe aici pe undeva, disperați să ajungă la ea.

Pereții sunt reci la atingere, fără viață. Pietre vechi, întunecate, îmbibate de sângele uscat al lui Tantal, de ultimele lui cuvinte, de ultima lui suflare. De țipetele și plânsetele băiatului ei. A fost

ucis în brațele unei ilote – Marpesa o chema. Ar fi trebuit să se afle în brațele mamei sale.

Se așteaptă de la ea să-și jelească soțul și fiul afară, în mormintele regale, unde cenușa și oasele lor au fost depuse în urne aurite. Dar acolo o așteaptă doar răceală și tăcere, nimic mai mult.

Aici se găsesc amintirile lor, în locul acesta în care s-a infiltrat durerea lor – în fiecare crăpătură din perete, în fiecare tăciune al torțelor ce se sting.

Aici au murit Tantal și bebelușul ei. Aici vor rămâne captivi pe veci, în vreme ce în Sparta viața continuă fără ei, nepăsătoare, necruțătoare.

— L-ai iertat înainte să moară? întreabă Clitemnestra.

A umblat toată noaptea pe coridoare, cu stomacul în flăcări, cu amintirile rănind-o cu ghearele lor, și acum a revenit în camera mamei ei, dornică să-și strige durerea.

— Pe cine? întreabă Leda.

Are privirea încețoșată.

— Pe tata.

Leda oftează.

— Nu e datoria noastră să iertăm. Iertarea e în mâinile zeilor.

Clitemnestra întoarce capul.

— N-ai făcut nimic. Știai ce pune la cale și n-ai făcut nimic pentru a mă proteja. Ani la rând ai mințit de dragul Elenei, ai apărat-o, dar n-ai găsit o cale să mă protejezi și pe mine.

Leda scutură din cap.

— Am aflat când era prea târziu. Știi bine. Le-am găsit trupurile când erau deja morți.

— Nu mă refer la moartea lor, spune Clitemnestra. Mă refer la căsătoria mea.

Leda închide ochii și chipul ei pare pe punctul de a se descompune, dar Clitemnestra continuă. Prea multă vreme a ținut cuvintele înăuntrul ei.

— Ai fi putut să mă previi, să mă ajuți. În schimb ai tăcut, în vreme ce el mă vindea unui

bărbat nemilos.

— Așa e în Sparta. Dorința regelui e lege. Onoarea fiecărui bărbat, viața fiecărei femei îi aparțin lui. Da, aveam putere. Da, conduceam împreună cu tatăl tău, dar nu eram liberă. Nimeni nu e liber.

— Dar cum rămâne cu onoarea mea? întreabă Clitemnestra pe un ton sardonic. N-ai idee câte am îndurat eu pentru dorințele regelui. Nu există onoare în a fi violată, nu există onoare în a fi bătută. Dacă tu crezi altceva, ești o proastă.

Leda inspiră adânc. Aerul răcoros le pătrunde în oase și Clitemnestra așteaptă ca mama ei să-și ceară iertare, deși știe bine că n-ar fi de ajuns.

Dar Leda spune:

— Nu ți-am povestit niciodată cum am ajuns să mă mărit cu tatăl tău.

Nu mă interesează, ar vrea să spună Clitemnestra. *E prea târziu pentru poveștile tale*. Dar își simte limba grea, ca o piatră.

— Mai știi când ți-am povestit despre Hippocoon și cum l-a detronat el pe tatăl tău? înainte ca Heracle să-l ajute să-și recapete tronul, Tindareu a fugit împreună cu leariu. Au cerșit ospitalitatea multor regi, până când i-a primit bunicul tău Testiu, tatăl meu. Testiu l-a hrănit și l-a tratat pe Tindareu ca pe propriul copil, dar i-a cerut ceva în schimb.

— Un mariaj, spune Clitemnestra.

— Da, un mariaj. Eu eram tânără, neascultătoare și preferata tatălui meu. Credeam că nu sunt ușor de iubit, dar lui Testiu îi plăcea faptul că eram rebelă. Când a venit să-mi propună să mă mărit, am spus da. M-am gândit că e șansa mea de a-l face mândru și fericit.

— Apoi au început sărbătorile de iarnă, când fetele trebuiau să danseze pentru zeița Rhea. Era perioada mea preferată din an – purtam rochii și măști din pene și fugeam în pădure, acolo unde se ascund spiritele. Cântam pentru stele, să ne dea

căldură pe timp de iarnă și ploi pe timp de vară. Tatăl tău mă observa. Avea pielea întunecată și caldă și m-am gândit că e o amprentă a ținutului însorit din care venea. L-am lăsat să-mi atingă penele de pe rochie și el a spus că sunt cea mai frumoasă pasăre pe care a văzut-o vreodată. Pădurea l-a auzit, pentru că în curând au început să cânte privighetorile. Am mers după cântecul lor, l-am condus pe Tindareu în partea cea mai deasă a pădurii, departe de torțe, acolo unde crengile lungi transformă totul într-un mister. A doua zi dimineața mi-a cerut să mă mărit cu el.

Leda nu o privește în timp ce vorbește. Privirea ei e ațintită dincolo de fereastră, la pădurea din depărtare, la copacii care se leagănă în vânt.

Clitemnestra își privește mâinile.

— Mariajul vostru a fost rezultatul unei alianțe politice, dar asta nu înseamnă că știi cum m-am simțit eu.

— E adevărat.

O apucă pe fiica ei de încheietura mâinii și Clitemnestra simte puterea pe care a avut-o odinioară mama ei, cutezanța ei.

— Dacă m-aș putea întoarce în timp, aș schimba totul. Ți-aș fi alături și l-aș sfida pe tatăl tău.

Ochii ei sunt plini de tristețe.

— Dar, dacă ești într-adevăr ca mine și ți-e greu să ierți, sper că vei ajunge să înțelegi cât de greu mi-a fost mie.

Cerul se întunecă deasupra lor, gata să-și verse lacrimile. Clitemnestra vede cum își iau păsările zborul din copaci, dansând ca Leda, căutând adăpost înainte de furtună.

Artemis Orthia,
Te venerăm!

Clitemnestra stă în apropierea templului, în timp ce femeile din jurul ei cântă și dansează. E sărbătoarea de iarnă, închinată lui Artemis, când băieții și fetele îi aduc daruri zeiței și cântă până la ivirea zorilor. Torțele înfipte în pământ se clatină din pricina tropotului picioarelor lor, iar dansatorii intră și ies din umbra copacilor, îmbrăcați doar cu blănuri. Un lup. Un râs. Un leopard. Un leu. Fetele cele mai mici sunt ursoaice și se roagă cel mai tare.

— Tot mereu uit cum a fost, fata a ucis ursul, sau invers?

Castor se linge pe buze, iar în mâini ține un vas cu vin. În lumina aceea, lichidul e întunecat ca sângele.

— *O fată a necăjit odată un urs domesticit de pe aceste meleaguri, iar ursul i-a scos fetei ochii*, recită Clitemnestra. *Atunci, frații fetei au ucis ursul, stârnind furia lui Artemis. Acum, noi ispășim pedeapsa pentru uciderea ursului.*

— Artemis poate să fie foarte brutală, spune Castor, legănând în mână vasul cu vin.

Clitemnestra i-l ia, înainte să-l bea pe tot.

Vânătoreasă, arcașă,
Te venerăm!

Zeița prinsa de sălcii,
Te venerăm!

Elena e undeva în apropiere, cu o blană de leopard prinsă pe umeri, cu părul blond răsfrângându-se într-o cascadă de cozi împletite. Clitemnestra își plimbă privirea împrejur, dar Paris nu e nicăieri. Ochii surorii ei sunt îndreptați către dansatori. Polux își ține mâna pe brațul ei, de parcă acolo i-ar fi locul.

— Știi că am văzut odată cum săruta Timandra o fată în timpul procesiunii ursoaicelor?

întreabă Castor. M- a privit cu un aer sfidător și a luat-o la sănătoasa în întuneric.

— Și? Ce i-ai zis? întreabă Clitemnestra.

— Nimic. Mai devreme sau mai târziu, tata oricum ar fi aflat și ar fi biciuit-o. Nu că i-ar fi păsat Timandrei. Întotdeauna a fost nesupusă.

Se stârnește o briză răcoroasă și Clitemnestra își prinde la gât blana de leu.

— Mi-e dor de ea, spune. Nu era făcută pentru măritiș. Nu asta era viața pe care și-o dorea.

Castor rânjește.

— Tu te-ai ales cu viața pe care ți-o doreai? Sau eu?

Mamă a pădurii,
Te venerăm!

Cântecul fetelor sună acum ca țipătul unei păsări. Dansul lor e tot mai dezlănțuit. Brațe, sâni, păr, picioare apar și dispar în timp ce se rotesc în jurul torțelor, sub privirea statuii pictate a lui Artemis. Băieții ies din umbra templului. Trupuri goale, suple, cu măști și coarne pe cap, le țin fetelor isonul, înainte de a fugi în pădure. Se vor întoarce în zori cu ofrandele lor pentru zeiță, cu trupurile pătate de sânge.

— Eu mi-am dorit să fiu regină, spune Clitemnestra, tu îți doreai să pleci în lume și să trăiești aventuri.

— Nu ți-ai dorit să te măriți cu o brută.

Castor vorbește pe un ton calm, fără expresia amuzată pe care o avea odinioară mereu pe față.

În spatele lor, copacii sunt atât de întunecați, încât se confundă cu cerul. Clitemnestra se întoarce cu spatele la ursoaice și-i cuprinde obrazul cu mâna.

— Nu contează, spune. Nu voi rămâne veșnic soția lui.

22. Secretul Elenei

Timpul petrecut cu sora ei și cinele cu frații îi îndulcesc șederea în Sparta. Călărește împreună cu Castor pe dealurile acoperite de promoroacă și se plimbă prin oraș împreună cu Phoebe și Hilaira. Trec pe lângă grădinile și casele din sat, prin peticele de lumină și umbră care alternează între clădiri, și-și spun povești.

În Messenia, fetele nu învață să lupte, îi spune Phoebe Clitemnestrei, dar învață alte lucruri. Cunosc secretele pădurii, unde cresc ciupercile și unde se ascund căprioarele. Cunosc numele plantelor și pe acelea ale copacilor, ale rugilor și fructelor. Și apoi, caii. Băieții și fetele învață să călărească încă înainte de a învăța să meargă și-și prețuiesc caii mai mult decât orice.

— Vă e dor de casă? întreabă Clitemnestra când trec printre trandafirii dintr-o grădină.

Phoebe este cea care vorbește de obicei, cu ochii ei scânteietori și fața sfidătoare, dar de data aceasta îi răspunde Hilaira.

— Nu mai avem nimic în Messenia.

Cuvintele ei sunt ferme și limpezi. Fața ei e ca o piatră perfect cioplită, dar ochii ei sunt blânzi, preaplini de secrete.

Seara, după cină, se adună pe lângă flăcările vetrei din palat: Clitemnestra și Elena, Castor și Polux, Phoebe și Hilaira. Li se alătură și Leon, nelipsit de lângă regina lui, și prințul troian. În jurul lor, capetele săltărețe ale servitorilor care trag cu urechea, curioși.

Paris le spune multe povești, despre frumusețea cetății troiene, despre copilăria lui pe muntele Ida, despre prima lui soție, căreia-i plăcea să cânte la liră, în fiecare seară, când focul se stinge, Hermiona adoarme în poala mamei ei, iar Elena o mângâie pe căpșor, atentă la spusele prințului. Cum stau așa împreună, au un sentiment de pace, ca atunci când te odihnești sub niște pături groase și calde, în timp ce afară plouă.

Într-o seară, când li se alătură și Leda, Phoebe le spune o poveste hazlie despre zei cu pofte trupești și zeițe geloase. Râd cu toții și câinii casei se freacă de picioarele lor, în căutare de hrană și afecțiune. Clitemnestra îi zâmbește mamei ei și privirea Ledei se luminează. *Vezi, mamă*, gândește Clitemnestra, *vezi ce fericită sunt?*

Și totuși, cu toată pacea și ușurătatea, Clitemnestra aude un huruit îndepărtat. E ca atunci când te afli pe o plajă și apele s-au retras de la țărm. Totul e calm, dar toți știu că în curând apele se vor întoarce.

Și, într-adevăr, în cea de-a zecea zi a șederii ei în Sparta, nivelul apei crește cu repeziciunea unei furtuni de iarnă.

Stau toți înșiruiți în megaron, Castor și Polux de o parte, Elena pe scaunul acoperit cu blănuri al reginei și Clitemnestra pe tronul lui Menelau. Când a încercat să-și convingă sora că tronul îi aparține ei, Elena a scuturat din cap.

— Ai fost chemată aici cu un scop precis, să te ocupi de familie. Ocupă-te.

Privirea ei era alarmată, cum n-o mai văzuse Clitemnestra niciodată.

— În afară de asta, a adăugat Elena, după toate câte am auzit eu spunându-se despre acești veri ai noștri, deja mi-e frică de ei.

Clitemnestra n-a mai apucat s-o întrebe ce se spune despre prinții din Messenia, fiindcă Leon a și anunțat intrarea lui Linceu și Idas în megaron.

Acum, când stau în fața ei, Clitemnestra înțelege la ce se referea sora ei. Linceu nu seamănă deloc cu un prinț – mai degrabă cu un țăran care știe să mânuiască o secure. Are o barbă deasă și o blană de lup pe umeri. Idas are fața rasă, cu o tăietură pe obrazul stâng și un rânjet înspăimântător. La cingătoare poartă trei pumnale cu lame scurte și subțiri, numai bune să taie gâtul cuiva. Deși e mai tânăr, el e cel care vorbește.

— Dragi veri, începe, ne bucurăm să vă vedem.

Își plimbă privirea împrejur, la pereții cu fresce, și deschide brațele larg. Ochii lui sunt opaci și reci, un gri murdar. Îi amintesc Clitemnestrei de o baltă înghețată.

— Și ce s-a mai transformat palatul! Odinioară nu vă păsa de bogății, acum se pare că aveți mai mult aur și arme decât Creta cea măreață.

Clitemnestra simte cum se foiește Elena în scaun, dar ea nu se clintește. Îl privește pe Idas nestrămutat, cu seriozitate. Își amintește ceea ce spunea tatăl ei: când un rege primește un oaspete în megaron, cu cât se mișcă și se agită mai mult, cu atât mai speriat pare.

— Bine ați venit în Sparta, le spune cu un glas ferm.

Zâmbetul de pe fața lui Idas nu pălește. E ca rânjetul unui șarpe veninos.

— Trebuie să recunosc că sunt puțin derutat. Noi am sosit aici cu gândul că femeile noastre ne vor întâmpina cu brațele deschise și, când colo, ne trezim în fața reginei din Micene.

Dă să se apropie de tron, dar Leon îi blochează calea. Idas se uită la el și râde înfundat. Face un pas înapoi.

— Știm cu toții de ce am venit, continuă vesel, înapoiați-ne fetele, mie și lui Linceu, și-i iertăm pe frații voștri pentru faptul că le-au răpit. Nu vă tratăm ca pe niște trădători și niște hoți, ci dăm uitării toată povestea.

Zâmbetul lui e tot mai larg, tot mai înfiorător.

— Phoebe și Hilaira nu au fost răpite, spune Castor. Ne-au însoțit de bunăvoie.

Idas se răsucește către el.

— Vorbești, vere, deși nici măcar nu șezi pe un tron. Ți-ai pierdut cumva falusul?

Elena cască gura. Castor râde. Sunetul se sparge de pereții megaronului și, în clipa în care se stinge, lasă în urma lui un ecou slab, neplăcut.

— Dacă mai vorbești așa despre fratele meu, îți tai gâtul, spune Polux.

Idas își îndreaptă privirea către Polux și rânjește.

— Sper să nu faci asta, ucigătorule de șopârle. Așa ți se spune, nu? Sunt convins că nu ți-ai primit porecla grație firii tale milostive.

Tonul lui e batjocoritor.

— Dar îmi pari un bărbat onorabil, unul care nu și-ar ucide vărul acasă la el, nu după ce i-a furat mireasa.

— Mireasa ta nu a fost furată, repetă Castor.

— Ai dreptate, Idas, intervine Clitemnestra. Nu te-am ucide acasă la noi. Îți putem oferi ospitalitate, mâncare, vin, dar nu și pe Phoebe și Hilaira.

Idas zâmbește iar. Are un dinte din față ciobit.

— Atunci se pare că ne aflăm într-un impas. Noi nu plecăm fără ele.

Clitemnestra inspiră adânc. Îl vede pe Leon stând încordat lângă tron, cu mâna încleștată pe mânerul spadei. O mișcare greșită. Idas nu pare un bărbat puternic, dar cu siguranță e agil. Stă nemișcat, precum animalele care te atacă atunci când te aștepți cel mai puțin.

— Ai mai lua o femeie știind că a rămas însărcinată de la un alt bărbat? întreabă Clitemnestra după o lungă pauză.

Lui Idas i se șterge rânjetul de pe față. Linceu îi pune o mână pe braț, de parcă ar vrea să-l calmeze, dar Idas nu se clintește.

— Deci le-ați futut, murmură el.

Ochii îi sclipesc și e greu de spus dacă de satisfacție ori de furie.

— Linceu mi-a spus că asta o să faceți, n-am dreptate, frate?

Linceu dă din cap aprobator. Seamănă cu un taur, cu ochii lui mici, răutăcioși.

— Mi-a spus: „Să nu ai încredere în ticăloșii ăștia, frate. Până ne dumerim noi, s-au și culcat cu

femeile noastre". Și a avut dreptate.

Nu e nimic de spus, așadar Clitemnestra tace. A mai cunoscut ea bărbați nemiloși, ba chiar s-a măritat cu unul, dar Idas pare genul care ar tortura pe cineva doar de plăcere.

— Mă gândesc că v-a plăcut, spune Idas și cască ochii. Phoebe, mai ales, e o fată înfocată. Ți-a povestit ce făceam noi în pat? îl întreabă pe Castor.

Fața lui Castor e rece ca o lamă.

— Da, mi-a povestit.

— Zău? Și n-a comentat? Nu ți-a spus că a țipat când am luat-o?

— N-o s-o mai iei niciodată.

Zâmbetul lui Idas îngheață.

— Noi am venit să cerem. Dacă nu ni le dați înapoi, le luăm cu forța, ceea ce va fi mai rău pentru toți cei de față.

— Sparta e mai puternică decât regatul tatălui vostru, spune Clitemnestra. Nu v-ar prii să-l jigniți pe regele Menelau. Jumătate din orașele grecești sunt aliate cu el și cu soțul meu.

— Sunt convins că regele Spartei ne-ar înapoia bucuros ceea ce ne aparține.

— El nu e aici, spune Clitemnestra, așa că noi decidem.

Fața lui Idas e străfulgerată de furie.

— Dacă ai fi nevasta mea, ți-aș tăia limba.

Leon, Castor și Polux fac un pas în față, dar Clitemnestra îi retine cu un semn din mână.

— N-ar fi necesar, spune. Dacă aș fi nevasta ta, te-aș omorî în somn.

Idas zâmbește.

— Zău? Fiindcă nu ți-ai omorât soțul, deși am auzit că ți-a înjunghiat copilul. Așa că, poate, adaugă lingându-și buzele, nu ești chiar atât de puternică pe cât te crezi.

— Pleacă, poruncește Clitemnestra, dacă nu, pun să fii spintecat pe loc.

Idas privește împrejur și, preț de o secundă, Clitemnestra se gândește că e destul de nebun pentru a se lupta cu ei. Dar fratele lui îl apucă de braț și cei doi schimbă o privire.

— Vă mulțumim pentru ospitalitate, spune Idas. Sunt sigur că ne vom revedea curând, iar atunci ne vom distra.

Se întoarce și pleacă, în timp ce fratele lui îl urmează. Pumnalele de la cingătoarea lui Idas scapără. — Să trag în ei când pleacă de aici călare, Majestate? întreabă Leon în clipa în care pașii lor se sting pe coridoare.

Glasul lui e ferm, dar Clitemnestra știe că și el e speriat.

— Nu, spune.

Se întoarce către Castor și o doare să-l vadă rănit, asaltat de mâhnire și furie.

— Știai cum sunt? îl întreabă.

— Da, răspunde Castor.

— De ce nu mi-ai spus?

— N-am vrut să-i respingi pentru că sunt niște monștri. Am vrut s-o faci pentru că eu o iubesc pe Phoebe și pentru că Polux o iubește pe Hilaira.

Clitemnestra se duce la el și-l îmbrățișează. El o cuprinde cu brațele, dar corpul lui rămâne țeapăn, vigilent. Clitemnestra înțelege de ce o iubește Castor pe Phoebe. Expediția în Colhida l-a înăsprit, l-a golit pe dinăuntru. Dar cu Phoebe are acum o șansă să iubească pe cineva care a fost zdrobit, cineva care merită iubirea lui. Iar lucrul acesta îi dă probabil sentimentul că are un scop.

— Și dacă se întorc? întreabă ea.

El se încordează în brațele ei.

— Îi omorâm.

* * *

Mai târziu, Phoebe o găsește pe Clitemnestra în grădină, printre frunzele căzute.

— Ai dat dovadă de curaj astăzi, prin felul în care l-ai înfruntat pe Idas, spune Phoebe.

Pașii ei sunt silențioși: Clitemnestra n-a auzit-o venind.

— Am făcut ce trebuia să fac. N-aveam de ales.

— Ne-ai fi putut trimite înapoi, cum ți-a cerut Menelau.

Clitemnestra simte cum i se înroșește vârful nasului de la frig.

— Spuneai că Idas voia să-ți omoare calul după ce te măritai cu el, zice. L-a omorât?

— Da. Și m-a obligat să văd cum moare.

— Ce ți-a mai făcut?

Phoebe înalță bărbia. Are o expresie sfidătoare.

— Idas ne-a făcut lucruri oribile mie și surorii mele. Nimeni nu s-a plâns, fiindcă toți se tem de el. E nemilos și pervers. Moartea îl amuză.

Își aranjează mâneca rochiei ei gri. Culoarea nu o avantajează, dar lui Phoebe nu pare să-i pese dacă e frumoasă sau nu.

— Însă nu vreau să vorbesc despre asta, adaugă. Noi toate avem cicatricile noastre și datoria noastră este să le îngropăm. Am venit doar să-ți spun că-ți sunt recunoscătoare pentru ceea ce ai făcut.

Clitemnestra o apucă de braț.

— Iar eu simt recunoscătoare pentru faptul că fratele meu a avut norocul să te găsească.

Phoebe dă din cap și părul castaniu-roșcat îi cade în jurul feței. Ochii ei, întunecați și fermi, susțin privirea Clitemnestrei.

— Orice s-ar întâmpla, orice ar face Idas și Linceu, eu prefer să mor, decât să mă întorc în Messenia.

Fiecare cuvânt al ei e greu ca o piatră.

— Fratele tău știe acest lucru.

Apoi se întoarce la palat.

— Eu întotdeauna am crezut că frații noștri se vor însura cu femei vanitoase, spune Elena.

Sunt în baie, singure. Elena stă cu ochii închiși și cu capul rezemat de cada de lut pictată. Clitemnestra îi studiază fața înălțată către lumina vibrantă a torței.

— De ce ai crezut asta? o întreabă.

— Bărbații, de obicei, sunt absorbiți de propria persoană, mai ales dacă sunt deosebiți. Iar Castor și Polux sunt deosebiți. Am crezut că vor dori să aibă alături o persoană comună.

— Tu nu erai o persoană comună, și Polux te iubea totuși.

Elena se îndreaptă în cadă.

— Eram copii. Nu știa că nu se cuvine să-ți iubești sora în felul acela.

Clitemnestra simte cum îi clipocește apa la gât.

— Crezi că s-a răzgândit?

— Oamenii se pot răzgândi, dar nu-și pot schimba sentimentele. Cred că acum știe ce e bine și ce e rău și se comportă ca atare.

Obrajii ei s-au înroșit din pricina căldurii din încăpere, iar aburii îi estompează trăsăturile.

Clitemnestra își pipăie una dintre cicatricile de pe spate, netezindu-i marginile neregulate. Când își îndreaptă privirea către sora ei, Elena o privește fix.

— Ce e? întreabă Clitemnestra.

— Trebuie să-ți spun un secret, zice Elena dintr-o suflare.

Clitemnestrei îi vine să râdă. Când erau mici și sora ei spunea că trebuie să-i mărturisească ceva, era întotdeauna vorba de un secret mărunt, de pildă faptul că furase o smochină, sau îl ocolise pe tatăl lor, sau se ascunsese undeva. Atunci, Clitemnestra râdea de ea.

Dar Elena îi spune acum:

— M-am culcat cu prințul din Troia.

Firul de lumină pe care-l aruncă torța pare brusc mai subțire, mai rece. Părul Elenei se ondulează în jurul feței ei umezite de abur.

— Nu ai nimic de spus, zice cu glasul tremurând.

Clitemnestra se lasă să alunece mai adânc în cadă, deși apa a început să se răcească.

— Nu.

— Nu e adevărat. Tu ai întotdeauna ceva de spus.

— Ești fericită? o întreabă Clitemnestra.

Din gura ei, întrebarea sună ciudat și-și dă seama că e un lucru de care nu întreabă foarte des. Poate că mama ei are totuși dreptate.

— Da.

— Știi că va pleca în curând.

— Da.

Elena pare îngrijorată și vorbește precipitat, cu nerăbdare. Clitemnestra se întreabă dacă mai știe și altcineva secretul ei.

— Dacă află Menelau?

— Și ce dacă?

Ar fi o noutate ca soțul ei să se înfurie și Elenei să nu-i fie frică.

— M-am simțit pierdută după ce ai plecat, spune Elena. Am fost nefericită până s-a întors Polux, dar o aveam pe Hermiona. Plângea întruna – nu mă lăsa să dorm. Dar nu puteam s-o las în grija altcuiva, nu după ceea ce ai pățit tu…

Ridică privirea la sora ei și Clitemnestra dă din cap, iar inima i se rupe în bucăți.

— Și apoi, când în sfârșit adormea, îl auzeam pe Menelau cu alte femei. Se afișa cu ele și ele mă urau. Știu ce gândeau: uită-te la tine, cea mai frumoasă femeie de pe meleagurile noastre și nu ești în stare să-ți ții bărbatul. Nu ești cu nimic mai presus de noi.

— Dar ești mai presus de ele, spune Clitemnestra.

Elena ridică din umeri.

— Nu știu. Dar pe urmă a sosit Paris și toți l-au adorat. E ca un zeu, ziceau despre el.

Paris e ca ea, se gândește Clitemnestra. Cum de nu și-a dat seama până acum? Respins de tatăl lui, disperat să placă, cel mai frumos dintre bărbați. Pe urmă își amintește ce a spus Menelau: *Se pare că Elena nu poate fi fericită decât atunci când se bucură de atenția cuiva. Ce lucru ciudat: ea, atât de luminoasă, parcă ar căuta mereu pe cineva care să-i arate calea.*

— El mă înțelege, spune Elena.

Își maltratează unghiile o vreme, după care întreabă șovăielnic:

— Crezi că am greșit?

Clitemnestra o privește în ochi.

— Nu. Dar haide să nu mai vorbim despre asta și să nu mai spui nimănui.

Aproape că se așteaptă ca sora ei să protesteze, s-o implore, să vorbească în continuare despre Paris. Dar Elena se ridică din cadă și corpul ei lucește slab în bătaia luminii. Își stoarce părul și spune:

— Hai să mergem. Se face frig.

Privirea Clitemnestrei zăbovește pe sânii ei mici, rotunzi, pe picioarele lungi, pe rotunjimea șoldurilor. Mai demult credea că Elena e fragilă ca un opaiț, că trebuie să ai grijă de ea, dacă nu vrei să se stingă. Dar sora ei nu mai e așa, și poate că n-a fost niciodată.

În noaptea asta dorm împreună, ghemuite, cu fețele apropiate, ca atunci când erau mici. Elena respiră încet și calm, corpul îi e mai ușor de când s-a eliberat de secretul ei. Clitemnestra rămâne trează, ascultând cum foșnesc crengile în vânt.

Vom găsi o cale de a ne întoarce una la cealaltă, i-a promis cu ani în urmă. Și au găsit. Dar nu mai sunt fetele de atunci. Cum să mai fie? Fetele acelea erau fragede și pline de speranță, ca doi copaci care-și împart o rădăcină, cu

trunchiurile și crengile atât de întrepătrunse, încât par să alcătuiască o singură plantă.

Dar acum s-au obișnuit atât de mult cu singurătatea, încât nu-și mai amintesc cum era când erau atât de apropiate. Există rămășițe ale acelei iubiri și armonii, ca acum, când piepturile lor se ridică și coboară la unison, pe măsură ce noaptea trece fără grabă. Dar nu mai există speranța de a reveni la viața lor de odinioară și, în adâncul ei, Clitemnestra știe de ce.

Gândul se furișează în încăpere, alunecos și moale. Tragedia lor a început în ziua în care Elena l-a ales pe Menelau dintre toți regii și pețitorii. Alegerea ei a pus totul în mișcare, fiecare eveniment a fost ca veriga unui lanț greu. Lanțul acesta și durerea pe care le-a adus-o au retezat rădăcina care le unea. Iar acum nu le mai rămâne altceva de făcut decât să se iubească, să suporte mâhnirea și furia pentru alegerile pe care nu le mai pot schimba.

Castor e ultima persoană pe care o vede Clitemnestra înainte de a se întoarce la Micene. Când se ivesc zorile, se strecoară în megaron, să mai privească o dată frescele reprezentând bărbați la vânătoare, și-l găsește lângă perete, cu capul sprijinit de o coloană. Clitemnestra se apropie de el și-i ia mâinile într-ale ei. El deschide ochii, obosit, dar treaz.

— Plec, spune ea. Nu știu când voi mai veni.

Castor zâmbește.

— Mai demult, eu eram cel care-și lua rămas-bun.

Se duce la scaunul Elenei și-și freacă mâinile de pieile de vacă de pe el.

— Mai știi când rămâneam aici, după ce Tindareu își primea mesagerii? întreabă Clitemnestra.

Oboseala se șterge de pe fața lui Castor. Dedesubtul ei e nostalgie și amuzament.

— Îi puneam întrebări și el ne răspundea. Deși nu prea avea răbdare.

— Uneori avea.

— Doar cu tine.

Clitemnestra simte plăcere, ca atunci când bei apă rece după un urcuș. Dar în clipa următoare se insinuează iarăși frica aceea familiară.

— Trebuie să-ți spun ceva, îi zice lui Castor.

El își înclină capul.

— E în legătură cu Elena, nu-i așa?

— Deci știi.

— Da. Am văzut-o.

Clitemnestra clatină din cap.

— Chiar așa nesăbuită a fost?

— A fost destul de grijulie. Dar tu mă știi pe mine, eu umblu mereu după buclucuri și secrete.

— Credeam că te-ai schimbat.

— Unele lucruri nu se schimbă niciodată.

Îl observă în tăcere. El se joacă puțin cu pielea de vacă de pe scaun și apoi o privește.

— Așadar, Menelau vine acasă și descoperă că nevastă-sa l-a înșelat cu un prinț troian, spune Castor. E furios și ar vrea să-l sfârtece pe Paris. Dar, spre deosebire de Paris, Menelau e un om rezonabil și știe că alianța cu Troia trebuie să dureze. Și mai știe că, dacă-l ucide pe prinț, curând ne va bate la ușă o armată troiană. Așa că-l izgonește.

— Dar o pedepsește pe Elena, spune Clitemnestra. Castor râde.

— Chiar crezi că Polux l-ar lăsa pe Menelau să-i facă vreun rău surorii noastre? Am văzut odată cum a schilodit un bărbat care făcuse un comentariu despre violarea ei.

Se aude o bătaie în ușă și Clitemnestra întoarce capul. E Leon, cu o expresie încă adormită pe față.

— E timpul să plecăm, Majestate, spune. Caii simt pregătiți.

Clitemnestra privește afară, la cerul brăzdat de roșeața răsăritului. Parcă simte deja frigul ce i se lipește de piele și de oase.

Castor se apropie de ea.

— Iar pleci, spune.

Ea știe că el așteaptă să plece, dar mai zăbovește, incapabilă să-și miște picioarele.

— Nu-ți face griji, soră, spune Castor, văzând-o cum se luptă cu sine. Vom supraviețui noi și fără tine.

Zâmbește, dar Clitemnestra vede cum se înmulțesc gândurile sumbre de pe fața lui, ca buruienile. *Dacă se întorc Idas și Linceu și ne înjunghie? Dacă Menelau nu-i iartă surorii noastre aventura? Ce se va alege de noi?*

Ea îl mai strânge o dată la piept.

— Sunt convinsă că veți supraviețui, spune.

23. Războiul ce va veni

În megaron e întuneric și liniște, iar focul trosnește în vatră. Clitemnestra urmărește cum zboară scânteile prin încăperea pustie, ca fluturii. Ea și Leon s-au întors când palatul era deja adormit, cu sălile sale tăcute și luminate de lună, pustii, cu excepția gardienilor.

Ușa scârțâie și un firicel de lumină taie pardoseala în două.

— Regele nu e aici.

Vocea e caldă și plăcută, ca soarele iarna.

— Nu-l căutam pe rege, spune Clitemnestra.

Un bărbat se apropie de ea, iar picioarele lui sunt goale pe pardoseala pictată. Când ajunge suficient de aproape de vatră, focul îi iluminează fața. Clitemnestra îngheață. Se așteptase la un bărbat blajin, pios, nu la silueta înfășurată în mantie din fața ei – pielea palidă și zbârcită de cicatrici, ochii goi, buzele subțiri, roșii ca sângele. Clitemnestra își simte corpul cuprins de răceală în clipa în care ochii lui îi întâlnesc pe ai ei.

— Știi cine a pus să fie pictată această sală? întreabă bărbatul și vocea lui caldă ascunde

fățărnicie, mârșăvie.

Ea se străduiește să-și păstreze glasul ferm.

— Bănuiesc că regele care a domnit aici înainte de Atreu.

Buzele lui se despică într-un zâmbet, dând la iveală o dantură de om bătrân.

— Când se afla Euristeu aici, sala era austeră. Nu erau nici fresce, nici aur, nici arme. Micene era ca oricare alt oraș grecesc. Apoi a venit Atreu și a transformat palatul, i-a acoperit toți pereții cu astea, zice și face un gest către imaginile din penumbră. Uneori, cei mai cruzi oameni sunt capabili de cele mai frumoase lucruri.

O privește într-un mod care o trimite pe Clitemnestra cu gândul la șerpi.

— Nu ești de pe meleagurile astea, spune ea cu prudență.

— Am venit de la Megara, la cererea regelui. M-a chemat să-i fiu sfătuitor.

— Soțul meu are deja o mulțime de sfătuitori.

— Niciunul nu e capabil să pronunțe voința zeilor.

Un clarvăzător: asta este. Un bărbat cu darul profeției, care prezice viitorul după zborul păsărilor și citește în intestinele animalelor. Oamenii de pe meleagurile ei îi numesc *oinonopoloi*. Specialiști în păsări. Tindareu îi desconsidera pe regii care se bizuiau pe spusele lor. Ce pot să-mi zică mie clarvăzătorii, din ce nu știu deja? spunea tatăl ei. Că zeii pot fi aspri? Că voi muri în curând? Că va fi război? Nu-i nevoie să examinezi un ficat de oaie ca să știi asta.

Clitemnestra ridică o sprânceană.

— Pe Agamemnon nu l-au prea interesat profețiile.

— Atrizii sunt blestemați, dar regele din Micene îi venerează pe zei, iar zeii îl respectă la rândul lor.

Clitemnestra pufnește disprețuitor.

— Soțul meu este un om ambițios. El vrea putere mai presus de orice, nu să-i impresioneze pe zei, așa, de dragul lor.

— El spune același lucru despre tine.

Clitemnestra îl privește.

— Cum te cheamă, clarvăzătorule?

— Calhas.

Numele sună neplăcut, ca un fruct răscopt. Clitemnestra îl lasă să putrezească în aer, până când i se face greață.

— Ei bine, probabil că ești un om foarte convingător, de vreme ce ai făcut să te asculte un rege care disprețuiește profețiile. Și foarte periculos. Noapte bună, clarvăzătorule.

Aerul e îndulcit de primele miresme ale primăverii. Cineva cântă pe străzile cetății și strigătele vânzătorilor se sting odată cu ultimele tranzacții ale zilei.

— Mi-e foame, mamă, spune Crisotemis.

Se fâțâie prin dormitor cu o preoteasă de lemn în mânuță. Părul păpușii e vopsit negru, rochia e roșie cu auriu, iar în mâini ține doi șerpi, simboluri ale zeițelor cretane.

— Mâncăm curând?

Sunt în camera Ifigeniei, iar lumina se revarsă pe ferestrele mari. Vânătoreasa pictată pe perete se decolorează, iar la picioarele ei sunt florile și albinele pe care le-a desenat Ifigenia când era mică. E aproape ora cinei și de afară se aude forfota servitorilor.

— Ai răbdare, spune Electra, nelăsându-i Clitemnestrei timp să răspundă. Întâi să terminăm asta.

Șade pe jos împreună cu Ifigenia și colorează cu vopsea roșie alte jucării de lemn ale surorii lor mai mici: un cal, un car, niște titirezi. Leon le-a cioplit pe drumul de întoarcere la Micene.

— Ne vom duce în sală când ne va chema tatăl tău, spune Clitemnestra. Sau vrei să petreci

mai mult timp în compania clarvăzătorului?

— Te rog, nu! țipă Crisotemis.

Se așază într-un colț al încăperii, la masa pe care sunt aranjate bijuteriile Ifigeniei. Elina îngenunchează în spatele ei și încearcă să-i prindă părul într-o coadă împletită.

Clitemnestra râde înfundat. Bineînțeles că fetița ei e speriată de clarvăzător. Cine n-ar fi?

— Nu-ți place clarvăzătorul, spune Electra.

Calul pe care-l pictează e negru și are o coamă aurie.

— E cam greu să-ți placă, răspunde Clitemnestra.

— Nici mie nu-mi place. Zice că vorbește în numele zeilor, dar zeii n-au fost prea generoși cu el.

— Așa ne vei amenința de-acum înainte, mamă? întreabă Ifigenia.

Ține în lumină călușul pictat, vrând să se asigure că s-a uscat vopseaua.

— Nu te duce! Sau vrei să te întâlnești cu clarvăzătorul?

Elina își mușcă buza, abținându-se să râdă. Clitemnestra și Electra râd. E o plăcere să-și audă propria voce îmbinându-se cu cea a fiicei ei.

— Dacă știi că funcționează, e o amenințare bună, spune Clitemnestra. Vrei să pictezi și carul?

— Îl pictez eu! spune Crisotemis și se repede din colțul ei.

Se împiedică și se lovește de masă cu șoldul, iar cerceii Ifigeniei zăngănesc. Elina se grăbește să-i aranjeze la loc.

— Dar o să-l strici, spune Ifigenia. Roțile sunt greu de pictat.

— Lasă că poate, spune Elina. Dar ai grijă să nu-ți mâzgălești tunica cu pensula.

Clitemnestra vrea să se așeze pe jos, lângă fiicele ei, când Leon dă buzna în cameră, gâfâind. Îi tremură mâinile și e roșu la față.

— Majestate, îngaimă.

Ifigenia ridică privirea la el, iar fața îi radiază de încântare, însă Leon nici n-o vede. E cu gândul în altă parte.

— Ce s-a întâmplat? întreabă Clitemnestra.

— Fratele Domniei Voastre.

Clitemnestra sare în picioare și păturile alunecă de pe pat.

Ce este?

Leon trage aer în piept și Clitemnestrei îi vine să-i smulgă vorbele din gură. Dar apoi vorbește, iar Clitemnestra își dorește să n-o fi făcut.

— Castor a fost ucis, Majestate. Idas l-a omorât într-o ambuscadă.

O rană provocată de lance, spune Leon. L-a nimerit în gât și i l-a spintecat, cum despică trăsnetul cerul. Castor stătea ascuns într-un copac și, când Idas l-a nimerit, a căzut și a murit sângerând printre rădăcini și arbuști. A fost o moarte norocoasă, rapidă, fiindcă Idas e cunoscut pentru faptul că-și torturează victimele înainte de a le da lovitura finală.

Frații Clitemnestrei primiseră amenințarea cu moartea din partea verilor lor în ziua în care Clitemnestra plecase din Sparta – într-un sac, două capete de lup, cu ochii scoși. Phoebe l-a pus pe Castor să jure că nu va ieși din palat, că nu va căuta să se răzbune. Dar Castor niciodată nu știuse să se țină de cuvânt. A plecat cu Polux în miez de noapte, să masacreze turma lui Idas și Linceu. Aflaseră că Linceu își iubea animalele ca și cum ar fi fost sacre și nu lăsa iii pe nimeni să se atingă de ele. Castor s-a cățărat într-un copac, să stea de veghe, în timp ce Polux tăia beregata oilor.

Idas și Linceu îi așteptau, cum își pândesc vulpile prada. Idas l-a zărit pe Castor ascuns printre crengile copacului și a aruncat lancea după el, să-l doboare. Căzând, Castor și-a strigat fratele. Polux s-a răsucit și l-a văzut pe Linceu tăbărând

asupra lui cu o secure. Pumnalul lui Polux i s-a înfipt în gât și Linceu s-a prăbușit greoi ca un taur.

Atunci l-a atacat Idas. Cel mai iute bărbat din Messenia, așa ziceau despre el oamenii lui, dar Polux a fost mai iute. L-a omorât chiar în timp ce Idas batjocorea moartea lui Castor. Când corpul lui Idas s-a prăvălit în cele din urmă, Polux l-a ciopârțit până când l-a lăsat fără față. Oamenii lui l-au găsit a doua zi dimineața, o grămadă însângerată de oase, printre oile decapitate.

Polux nu a plâns când s-a întors în Sparta, cu trupul neînsuflețit al fratelui său în brațe. Nu a plâns când Phoebe a venit în fugă la el, bocind, atingând mâinile fără viață ale iubitului ei. Castor, Castor, Castor, murmura. Femeile au luat trupul în brațele lor, s-au prăbușit împreună cu el, s-au bătut cu pumnii în piept. Polux a stat încremenit ca o statuie, până când s-a ivit Hermiona. Fata l-a cuprins cu mânuțele pe după talia însângerată – talia unui bărbat care-i este unchi, dar care i-a fost ca un tată, a unui bărbat care o iubește pe mama ei mai mult decât pe el însuși. Brațele ei erau ca petalele de crin și abia atunci s-a năruit Polux. A căzut, cutremurându-se și hohotind de plâns ca niciodată, iar glasul lui răsuna în valea pustie. Durerea aproape l-a zdrobit și Polux și-a urlat mânia în brațele unei copile.

Leon a amuțit. Elina îi pune lui Crisotemis mâinile pe umeri, de parcă ar vrea s-o împiedice să facă un gest impulsiv. Clitemnestra simte ațintite asupra sa privirile fiicelor ei, trei perechi de ochi mari, în așteptarea unei reacții. De ce așteaptă lumea întotdeauna o reacție la pierdere? De ce nu poți să jelești pierderea în tăcere, departe de ochii lumii? Dacă nu-și smulge părul din cap, nu se zgârie pe obraji, înseamnă că nu jelește?

— Haideți să vă pregătim pentru întâlnirea cu tatăl vostru, spune.

Vocea ei e rece și detașată și Clitemnestra o ascultă de parcă n-ar fi a ei.

— Se va mira că întârziem la cină.

Crisotemis scutură de pe ea mâinile Elinei. Face câțiva pași timizi și îmbrățișează piciorul mamei ei. Clitemnestra se concentrează asupra preotesei cretane din mâna fiicei ei. Ifigenia își îmbracă rochia albastră și se încalță cu sandalele – se străduiește din răsputeri să nu scoată niciun sunet. Lângă ea, fața Electrei e ca o flacără. Clitemnestra speră ca fiica ei să nu scoată un cuvânt. Simte cum crește în ea furia, o simte gata să atace.

— Mamă, spune Electra, hai să ne rugăm întâi pentru fratele tău.

Palma Clitemnestrei o face să zboare într-o parte. Electra se lovește de perete și se poticnește. Când întoarce capul spre mama ei, are obrazul mai roșu decât sângele și ochii arzători.

Haide, spune Clitemnestra în sinea ei. *Mai provoacă-mă.*

Electra își duce o mână la obrazul înroșit și mijește ochii, cum a văzut-o de mii de ori pe sora ei făcând, și zbiară:

— De ce îi faci pe alții să sufere când te doare pe tine? De ce nu poți și tu să plângi și să jelești ca toată lumea? De ce ești așa?

Iese din încăpere înainte ca mama ei s-o alunge. Furia rămâne în urma ei, tăioasă ca o lamă.

Clitemnestra merge spre sala în care este servită mâncarea, cu pumnii încleștați, savurând senzația unghiilor ce-i pătrund în palme. Ifigenia pășește alături de ea și, în spatele lor, Elina o ține de mână pe Crisotemis. I se pare ei, ori chiar șușotesc servitorii când trece pe lângă ei?

Agamemnon șade deja la masă și soarbe vin dintr-o cupă de bronz. Lângă el e clarvăzătorul, noduros și plin de cicatrici, ca un copac bătrân, iar în cealaltă parte șed Oreste și Electra. Clitemnestra

se așază cât mai departe posibil de Calhas, reținând-o pe Ifigenia lângă ea. După cum șed toți, țepeni și stingheriți, se pare că le-au așteptat în tăcere.

— Îmi pare rău, mamă, că a murit Castor, spune Oreste.

O privește șovăielnic și ea îi surâde slab. Mâncarea e neglijent pusă pe farfuria ei. Clitemnestra dă deoparte peștele prăjit și pâinea și ia o cupă de vin. Toți ceilalți încep să mănânce. Farfurii râcâite în tăcere.

— Moartea lui Castor nu e singura veste primită din Sparta, spune Agamemnon.

Capul Clitemnestrei zvâcnește în sus. Torța din spatele lui s-a stins, iar fața lui Agamemnon e acum în umbră.

— Ce mai e? întreabă ea.

— Te prefaci că nu știi?

E furios: glasul lui e grav și gutural, dar fiecare cuvânt e ascuțit și tăios. Clitemnestra îndreaptă cuțitul de lângă farfuria ei, admirându-și calmul mâinii, fermitatea strânsorii.

— Tocmai am aflat de moartea fratelui meu, spune. De ce te-aș minți?

Agamemnon se apleacă în față și lovește cu palma în masă. Clitemnestra îi vede acum fața mai clar, brăzdată și încinsă.

— Ți-am cerut să-ți potolești familia! strigă la ea. Și tu ce ai făcut? Ai lăsat-o pe soră-ta să se fută cu dușmanul!

Clitemnestra tresare. De unde știe? Fără ca fața ei să trădeze vreo emoție, se răsucește către clarvăzător. El se holbează la ea și obrajii lui scofâlciți parcă o aspiră.

— Te întrebi de unde a aflat regele de trădarea surorii tale, spune.

Agamemnon ține cupa atât de strâns în mână, încât i se albesc degetele.

— Spune-i, zice. Spune-i nevestei mele că o altă soră de-ale ei a devenit o curvă.

Clitemnestra simte cum Ifigenia își ține respirația. Pe cealaltă latură a mesei, Crisotemis strânge în mână păpușa ei cretană, albă la față și îngrozită. Clitemnestra ar vrea să-i spună să plece, să termine de mâncat în gineceu, dar e prea absorbită de clarvăzător. Ochii lui mici sunt reci, lucioși ca onixul.

— Elena a părăsit Sparta împreună cu prințul Paris, spune Calhas. În momentul acesta sunt în drum spre Troia.

Glasul lui e prea strident. Toți ochii se ațintesc asupra ei. Pe Clitemnestra o podidește plânsul, deși nu e tristă. Se simte mai degrabă mulțumită sau mândră. Își amintește cum ședeau alături în Sparta, ea și sora ei, și râdeau când Paris răspundea la întrebările lui Castor. *Curând îmi va veni și mie rândul*, a spus Elena. *Și atunci ne vom fi părăsit toate soții legitimi.*

— E adevărat? întreabă.

— Troienii ne-au amăgit, spune Agamemnon, și proasta de soră-ta le-a căzut în plasă.

Ifigenia se amestecă în vorbă:

— Credeam că Sparta a făcut în sfârșit pace cu Troia, tată.

E o mare greșeală că a deschis gura. Agamemnon își zvârle cupa în direcția ei. Ifigenia se ferește și vasul de bronz se izbește de perete. Vinul se varsă, risipindu-se iute la picioarele lor.

— Du-le pe fetele mele de aici, Elina, spune Clitemnestra pe un ton calm, înainte ca regele să se facă de rușine.

Elina sare în picioare, dar Agamemnon scuipă pe jos.

— Copiii rămân aici. Să afle și ei că soră-ta e o curvă. Acum suntem în război din cauza unei curve care n-a putut să rămână în patul soțului ei.

— Frate-tău își poate găsi o altă nevastă, spune Clitemnestra. L-am auzit odată spunând că femeile sunt mai bune când sunt coapte și proaspete, ca fructele.

— Făcusem pace cu Troia, șuieră el.

— Pacea poate să dăinuie.

— Un prinț a venit la palatul fratelui meu și i-a furat regina!

— Majestate, intervine Calhas. Războiul acesta a fost să fie.

— Bine, zice Clitemnestra și-l fixează cu privirea pe Agamemnon. De cinci ani cauți un motiv să pornești la război. Acum îl ai și vrei să dai vina pe altcineva.

Agamemnon se apropie de ea. Agil ca un șarpe, ridică mâna s-o lovească, dar Clitemnestra se trage înapoi și înhață cuțitul de bucătărie. Mâna lui lovește în gol și ochii îi zăbovesc asupra cuțitului, nevenindu-i să creadă.

— Vrei să mă ucizi de față cu copiii noștri? întreabă. Vrei să omori un rege?

Cu o mișcare fulgerătoare a brațului, mătură farfuriile de pe masă.

— Du-te în camera ta, până nu pun gardienii să te târască! Și gândește-te la greșeala surorii tale!

Clitemnestra le apucă pe Electra și pe Ifigenia de braț și le ridică de pe bancă. Undeva în spatele ei, Elina o ia pe Crisotemis de mână și pornește în urma ei. Fetița plânge înfundat.

Iese în fugă din sală, gâfâind, cu torțele tremurând în urma ei, iar mirosul de pește o îngrețoșează. Ajunsă la adăpostul coridoarelor întunecate, se desprinde de fetele ei și o ia la fugă către gineceu, și mai departe, afară din palat.

Soarele de iarnă a dispărut de mult dincolo de munți și acum cerul are culoarea mării pe timp de noapte. Merge pe străzile din cetate și întunericul o alină. Câini stau pitiți pe la colțuri și ridică privirea la ea când trece, în timp ce câțiva bărbați beau în cartierul artiștilor, îngrămădiți în jurul unui mic foc. Dacă ar trăi într-un palat la mare, s-ar duce acum să înoate, s-ar freca cu apă sărată până și-ar jupui pielea de pe ea. Dar aici, pe străzile înguste

din Micene, îi vine să dea foc la ceva. La un copac, unul de pe o stradă principală, sau la un hambar. Vâlvătăile s-ar înălța până la cer. Numai gândul o face să se simtă îmbătată de putere.

— Ai atâta furie în tine, i-a spus Elena odată. E ca unul dintre rugurile acelea pentru morți, care nu par să se mai stingă vreodată.

— Dar tu? a întrebat-o Clitemnestra. Tu nu simți niciodată furie?

Elena a ridicat din umeri. Avea zece ani și o ilotă îi oblojea niște răni de pe umeri, provocate de biciul preotesei. Elena a tresărit când servitoarea i le-a curățat, dar n-a scos un cuvânt. Nu vorbea niciodată despre propria mânie, dar Clitemnestra știa că există, ascunsă sub straturile de bunătate. O vedea uneori la cină, când bărbații își strecurau mâinile pe sub tunicile servitoarelor care treceau pe la masă, să-i servească cu vin. Elena se uita la ei când cereau să li se mai aducă berbec fript, obligându-le pe fete să revină, și atunci Clitemnestra vedea cum scapără mânia în ochii surorii ei. Erau întotdeauna lucruri mărunte acelea care o înfuriau pe Elena. Un comentariu greșit, o ciupitură, un gând nerostit. Clitemnestra, pe de altă parte, își păstra mânia pentru biciuiri și lupte, pentru bătăi și execuții. Dacă mânia Clitemnestrei era ca un foc, cea a Elenei era ca un opaiț, cald și firav în întuneric, dar arzător dacă veneai prea aproape.

Și acum Menelau a mâniat-o pe Elena și ea a plecat. A plecat oare înainte de moartea lui Castor? Cum i-a putut părăsi pe Polux și pe micuța Hermiona? încearcă să și-o imagineze pe sora ei pe o corabie către Troia, împreună cu Paris, dar e un gând fugar, ca briza mării.

Câțiva bărbați beți se împleticesc pe stradă, în drum spre casă. Copacii se confundă cu cerul și ultimele sunete ale nopții se sting.

— Zeițele dorm vreodată? a întrebat-o Castor odată.

Ea a râs înfundat.

— Nu cred. De ce?

— Aș vrea să prind una. Vreau să văd cum arată.

— Și apoi ce să faci?

— S-o seduc, desigur, a spus el și au râs.

Așa că în noaptea aceea, când toată lumea dormea, s-au strecurat afară din palat și au coborât la râu. Au așteptat și au tot așteptat să apară Artemis, până când Clitemnestra a adormit pe umărul lui Castor. Artemis n-a venit, și încă mulți ani după aceea Castor râdea de noaptea pe care o petrecuseră dârdâind, dornici să vadă o zeiță care nu le-ar fi acordat atenție.

Clitemnestra simte cum i se strânge inima.

S-a dus. E mort și tu trebuie să te obișnuiești acum cu acest gând.

În fața ușii care dă în gineceu o așteaptă Calhas. În lumina torței, capul lui seamănă cu o frunză zbârcită, otrăvitoare. Clitemnestra ar vrea să treacă pe lângă el, dar, în schimb, îl întreabă:

— Ai venit să mă anunți că a mai murit cineva?

— Nu, răspunde el. Fratele care ți-a rămas și surorile tale vor avea o viață lungă.

— Asta-i bine de știut.

El își înclină capul într-o parte, de parcă ar vrea s-o studieze mai bine.

— Te scot din sărite?

— Pe mine nimic nu mă scoate prea ușor din sărite.

— Mă gândeam eu. Dar nu mă respecți. Ar trebui să fii mai atentă. Dacă nu mă respecți pe mine, înseamnă că nu-i respecți nici pe zei.

Clitemnestra n-a mai auzit un glas atât de suav să rostească vorbe atât de amenințătoare. E ca atunci când bei un vin fiert și-i savurezi pe limbă aroma, înainte de a-ți da seama că e otrăvit.

— Fiecare slujește zeii în felul său. Tu omori o oaie și-i spinteci burta ca să-i studiezi ficatul. Eu conduc un oraș și pe oamenii care-l locuiesc.

— Soțul tău conduce.

— Conducem împreună. Sunt sigură că ar fi de acord cu mine.

Calhas oftează. Sunetul e ca o șuierătură.

— Puterea e un lucru ciudat. Toți o vor, puțini o ating.

— Sunt sigură că acum ai ceva de spus și despre zei.

— Zeii n-au nimic de-a face cu asta.

— Și atunci? întreabă ea. Cine o capătă și cine nu?

Lumina aruncă umbre mișcătoare pe fața lui acoperită de cicatrici. Într-o clipă pare un om obișnuit, în clipa următoare, un monstru.

— Dacă-i întrebi pe micenieni cine le conduce orașul, zice el, ce răspund?

— Regele Agamemnon, spune ea.

— Dar tu zici că tu conduci orașul împreună cu soțul tău.

— Există adevărul și, pe lângă el, mai există minciuna care ține regatul unit.

Gura lui Calhas se strâmbă într-un zâmbet.

— Da. Așa e și cu puterea. Unii o țin la vedere, ca pe o spadă, alții o țin ascunsă, ca pe un pumnal mic. Dar ceea ce contează este ca oamenii să creadă că cineva o deține și o folosește.

Umbrele lor se lungesc pe pardoseală, ca două râuri întunecate ce se îmbină acolo unde ating peretele.

— Tot nu mi-ai spus cine dobândește puterea, zice ea.

— Ah, depinde. Unii se nasc în familiile potrivite. Alții înțeleg că frica e o cheie ce descuie multe uși.

— Și apoi mai sunt cei ca tine. Tu vezi setea de cunoaștere a oamenilor, frica lor de zei, și găsești căi de a le stinge.

— Uneori, adevărul zeilor e greu de acceptat. Dar voința lor va prevala întotdeauna. Puterea constă în a recunoaște acest lucru.

Primele licăriri ale zorilor se ivesc dincolo de ferestre și Clitemnestra tremură. Niciodată nu e mai frig decât iarna, în primele ceasuri ale dimineții.

— Mă duc să mă culc, clarvăzătorule.

Încearcă să treacă pe lângă el, dar o apucă de braț, iar Clitemnestra îi simte pe piele palma asudată.

— Vei juca un rol în războiul ce va veni, îi spune Calhas.

Ea îi scutură mâna de pe braț și se abține să se șteargă acolo unde a atins-o. Când Calhas se răsucește și pleacă, umbra lui îl urmărește ca un câine.

În următoarele săptămâni, palatul răsună de freamătul războiului. Care sunt reparate și pregătite, bărbați răcnesc ordine, cai sunt înhămați la grajduri.

Clitemnestra iese din palat, trece pe lângă soli și bărbații care fac scuturi din piei de taur și plăci de bronz. A început dezghețul, vine primăvara. Cerul are o nuanță caldă de alb, ca smântână de la suprafața laptelui. Jos, în sala armelor, Leon îi învață pe câțiva băieți să tragă cu arcul. Mai devreme, Clitemnestra l-a întrebat dacă va trebui să plece și el, dar Leon a scuturat din cap.

— Eu sunt gardianul și protectorul Domniei Voastre, i-a spus. Voi fi acolo unde veți fi Domnia Voastră și copiii.

Cuvintele lui au liniștit-o, dar nu i-a arătat acest lucru.

Sub un stejar masiv de la intrarea în palat, Agamemnon stă de vorbă cu Calhas și doi bărbați înarmati. Poartă o armură de bronz și tine în mână coiful lui cu colți de mistret. Pare obosit. Când Clitemnestra se apropie de ei, cei doi bărbați

pleacă. Ea îl fixează cu privirea pe Calhas, de parcă l-ar pofti să le urmeze exemplul, dar clarvăzătorul nu se clintește din loc.

— Adunăm cea mai mare armată din toate timpurile, spune Agamemnon.

— Câți oameni? întreabă Clitemnestra.

— O sută de corăbii din Micene și șaizeci din Sparta. Câte patruzeci din Locris și Eubeea. Cincizeci din Atena. Oamenii lui Idomeneu mi-au spus că vor mai veni încă optzeci din Creta.

— Toți cei care au jurat s-o apere pe Elena din Sparta sunt obligați să vină, spune Calhas.

Clitemnestra îngheață. Aproape că uitase de jurământ. Treizeci de prinți și regi – sau poate mai mulți, nici nu-și mai amintește, parcă a trecut o veșnicie de atunci – juraseră să fie loiali Spartei în caz de război. Cine să fi crezut că măritișul Elenei va provoca un război? Odiseu a prevăzut asta.

— Deci ai trimis mesageri la curțile tuturor celor care au fost prezenți atunci, zice ea.

— Da. Și i-am trimis pe Odiseu și Diomede să-i convingă pe cei care… mai trebuie convinși.

— Câte corăbii are Diomede?

— Optzeci. Și pretinde că bărbații din Argos sunt atât de bine antrenați, încât luptă de două ori mai îndârjit decât soldații greci.

— Și Odiseu?

— Are doar douăsprezece corăbii. Dar eu n-am nevoie de oamenii lui. Am nevoie de mintea lui.

— Mai demult ziceai că nu-ți place de el.

— Nici nu-mi place. Dar îl respect. Știi ce-a făcut când au mers oamenii mei în Ithaca, după el?

Clitemnestra scutură din cap.

— Era iarnă și el ara un câmp în pielea goală, urlând. Voia să ne facă să credem că a înnebunit. Dar eu le spusesem oamenilor mei să-l aducă aici cu orice preț și să-l amenințe cu viața copilului lui. Ai aflat, bănuiesc, că Penelopa a născut?

Clitemnestra știe prea bine. Un mesager i-a adus vestea în urmă cu un an. Regina din Ithaca născuse un băiat – îi pusese numele Telemah.

— Sper că nu i-ai omorât copilul, spune Clitemnestra, înțepenind.

— Nu. Dar oamenii mei i-au pus copilul în fața brăzdarului. Atunci, Odiseu a stat pe loc și astfel s-a dat de gol. Până și cel cu multe fețe se pierde cu firea când îl amenințiți cu viața propriului copil.

Cât curaj din partea oamenilor tăi, să așeze un prunc în fața plugului.

— Deci vine și el, spune Clitemnestra.

Penelopa e probabil furioasă. Cea mai mare teamă a ei este să-l piardă pe Odiseu. *Pe când eu nu-mi doresc nimic mai mult decât să scap de soțul meu.*

— Va fi de mare folos pentru armată, spune Calhas. Spre deosebire de mulți alții, el vede lucrurile așa cum sunt. El cunoaște adevărata fire a omului și nu se teme de ea. Se joacă cu ea.

Clitemnestra și-ar dori ca prezicătorul să nu-i tot întrerupă. E greu să stea de vorbă cu soțul ei când e și Calhas de față, care se holbează la ei cu ochii lui mici și lucioși.

— Îi vom aduna pe toți la Aulida, spune Agamemnon.

— Când pleci?

— De îndată ce aflu că vine și Ahile, fiul lui Peleu. Clitemnestra își încrețește fruntea.

— De ce?

— Fără el, războiul nu poate fi câștigat, spune Calhas.

— Din ficatul cui ai aflat asta? întreabă Clitemnestra, dar clarvăzătorul o ignoră. De ce trebuie convins Ahile? mai întreabă. Doar în război devii erou.

— I s-a prezis că va muri în război, spune Agamemnon. Dar va veni. L-am trimis pe Odiseu

după el. Se zice că stă ascuns pe o insulă stâncoasă, deghizat în fată.

— Dacă vă este atât de necesar pentru victorie, spune Clitemnestra, să sperăm că Ahile cel măreț nu te va eclipsa.

Savurează scăpărarea de furie din ochii soțului ei, înainte de a se retrage. Nu mai suportă prezența lui Calhas.

Clitemnestra stă nemișcată în timp ce Elina îi repară sandalele la soare. Aerul e încărcat de o mireasmă dulce și ele se bucură de un rar moment de liniște – se pare că soldații se odihnesc.

— Vă este frică pentru sora Domniei Voastre? întreabă Elina după o vreme.

Clitemnestra zâmbește.

— Tu mereu pui întrebările potrivite, Elina. Ți s-a mai spus acest lucru?

Elina râde înfundat.

— Voiam să vă mai întreb dacă sora Domniei Voastre e chiar atât de frumoasă pe cât se spune, dar m-am temut să nu vă supăr.

— Elena e ca o lumină, răspunde Clitemnestra, repetând fără voia ei vorbele lui Menelau. Părul ei e ca aurul topit, iar chipul îi poartă secretele inimii. E blândă, dar puternică.

— La fel ca Ifigenia, spune Elina.

— Da.

Clitemnestra privește mâinile crăpate ale Elinei.

— Nu mi-e frică pentru Elena. Mă bucur că a plecat. Acum va pleca și regele, iar eu voi rămâne să conduc Micene.

Elina roșește, Clitemnestra zâmbește.

— Știu că și tu vrei să scapi de el.

Elina chicotește și curând râd amândouă, iar vocile lor plutesc deasupra cetății ca doi sori mici.

Mai trec câteva zile și alte vești ajung la palat.

Marele Aiax, fiul lui Telamon, va veni și el și va aduce de la Salamis douăsprezece corăbii. Nu sunt multe, dar eroul însuși și-a antrenat oamenii, așa că sunt duri ca stejarii și bătăioși ca spartanii.

Bătrânul Nestor din Pilosul cel nisipos se angajează să vină el însuși împreună cu numeroșii săi fii și nouăzeci de corăbii. În megaron, solul său spune cât de onorat se simte Nestor să fie unul dintre sfătuitorii apropiați ai lui Agamemnon. El, cu legendara lui înțelepciune, alături de cel mai mare comandant al vremurilor sale. Clitemnestra îl vede pe Agamemnon țuguindu-și buzele la auzul laudelor pe care i le aduce mesagerul.

Mai vin și Tlepolem, fiul eroului Heracle, cu oamenii lui din Rodos, și arcașul Filoctet, cu alte șapte corăbii. Toți regii și prinții îi jură credință lui Agamemnon și-l acceptă să le fie general. E un lucru nemaiîntâlnit ca toți acești mândri eroi să lupte de bunăvoie sub conducerea unui singur om.

În cele din urmă li se aduce vestea că Odiseu și Diomede l-au convins pe Ahile să le susțină cauza. Oreste află vestea în megaron și fuge la mama lui să-i spună. Clitemnestra se antrenează în sala armelor și, când dă el buzna înăuntru, e cât pe-aci să arunce lancea pe care o ține în mână.

— De câte ori ți-am spus? îl întreabă. Nu ai voie să vii aici când mă antrenez.

Oreste nu o bagă în seamă.

— Pleacă în curând! Ahile a spus că vine!

— Foarte bine, spune ea și pune lancea deoparte, printre securi și măciuci.

— Pot să plec și eu? întreabă Oreste dintr-o suflare.

Clitemnestra se întoarce spre el cu fruntea încrețită.

— Ai zeci ani. Ești prea mic.

— Dar va fi o expediție scurtă. La iarnă vom fi acasă!

— Cine zice asta?

— Tata. L-am auzit astăzi, cum le spunea oamenilor lui Filoctet.

Clitemnestra oftează. Își prinde părul la spate, ștergându-și sudoarea de pe frunte.

— A mințit, Oreste. Va fi un război lung. Troia n-a fost niciodată cucerită, iar soldații ei sunt luptători iscusiți. Nu contează cât de numeroasă e armata noastră, nu va fi o campanie ușoară.

Oreste se îmbufnează. Mai stă să se gândească puțin, după care întreabă:

— Și mătușa Elena va fi acolo, la Troia?

— Da.

— Crezi că se va întoarce după ce vom câștiga războiul?

Frica se stârnește înăuntrul ei ca un nor de praf. Toată lumea știe ce se întâmplă după ce un oraș e cucerit – bunurile lui sunt furate, oamenii săi sunt uciși și masacrați, femeile sunt violate sau, mai rău chiar, înrobite. Deși Elena nu e o troiană de rând, cine știe ce va face Menelau după căderea Troiei? O va ierta? Dar, dacă pierd grecii, ce se va întâmpla cu ei? Vor veni troienii să le ia femeile, să le devasteze ținuturile, să le distrugă palatele?

— Sper că da, spune Clitemnestra.

În aceeași seară, după cină, Agamemnon vine în camera Clitemnestrei. Ea șade pe un taburet și privește pe fereastră, la norii care se adună amenințători.

— Pleci mâine, îi spune.

— E momentul potrivit. Vom prinde vânturile de primăvară.

— Și ce părere ai despre bărbații aceștia, despre generalii pe care-i vei comanda?

— Sunt câțiva în care am încredere.

Se duce lângă ea, la fereastră.

— De exemplu, Idomeneu și Diomede.

— Trebuie să fii prost să ai încredere în Diomede. E ca un câine care adulmecă puterea.

— Foarte bine, fiindcă, atât timp cât am puterea, îmi va linge picioarele.

— Dar Odiseu?

Agamemnon pufnește.

— Trebuie să fii prost să ai încredere în Odiseu. Clitemnestra dă din cap.

— În privința asta suntem de acord.

De afară se aud primii stropi de ploaie. Agamemnon o prinde cu o mână de baza craniului și Clitemnestra devine conștientă de forma capului ei, atât de mic în palma lui mare.

— Voi fi plecat multă vreme, spune. Mă gândesc că-ți vei găsi un iubit.

— Iar tu îți vei găsi câteva sclave frumușele.

El își ia mâna de pe capul ei. Patul e făcut, acoperit cu o blană de oaie, și Agamemnon se întinde pe el. Clitemnestra se răsucește cu spatele spre fereastră, dar nu merge la el.

— Aștepți de la bărbații aceștia să te îndrăgească? îl întreabă.

— Nu. Frica și supunerea sunt cele mai bune lucruri la care se poate aștepta comandantul unei armate atât de numeroase.

— Unii bărbați sunt îndrăgiți de multă lume.

— Da, Ahile, spune el. Însă e doar un puști. Talentat, dar copilăros în goana lui după glorie. Ceilalți vor vedea curând acest lucru.

— Și dacă nu-l văd?

— Atunci o să li-l arăt eu.

Tac o vreme și ascultă cum se întețește ploaia.

— Dacă veți câștiga, spune Clitemnestra, ce se va întâmpla cu Elena?

Agamemnon râde înfundat.

— Ah, sunt sigur că fratele meu o va ierta de cum o va vedea. El e genul care iartă ușor și ea știe să fie convingătoare.

Da, știe.

— Vino aici, Clitemnestra, spune el.

Nu e o rugăminte. O privește cu ochii lui duri și ea se gândește la o piatră pe care o sfărâmi cu

dalta până când își pierde duritatea.

Se apropie de el și simte sub palme cuvertura de pe pat. El își înfășoară brațele în jurul ei și-i rupe tunica de pe ea. Ultima oară, își spune Clitemnestra.

În timp ce el se mișcă deasupra ei, ea se gândește la Elena în pat cu Paris, chiar în acest moment, cu trupurile lor desăvârșite, înlănțuite, mișcându-se ca într-un dans.

Armata pleacă în zori. Clitemnestra se înfășoară într-o mantie și se duce la Poarta Leilor, să vadă. Oreste, cu buclele lui încâlcite, e deja acolo și-i face cu mâna tatălui său. În afara cetății, drumul e ticsit de soldați care-și lustruiesc armurile, care-și domolesc caii. Cerul s-a limpezit după furtună și scuturile sclipesc acum în lumina caldă.

La poartă, Agamemnon ridică privirea și ochii li se întâlnesc. Apoi dă pinteni calului și oamenii săi îl urmează, cu drapelele miceniene zburând în jurul lor ca niște lebede aurii.

Cu o noapte în urmă, înainte de a adormi, i-a spus că se va întoarce la ea.

— Știi bine că nu poți scăpa de mine. Mereu mă voi întoarce la tine. Așa că de data asta fii o nevastă cuminte și așteaptă-mă.

Acum, când îi privește silueta pe fondul cerului tot mai luminos, Clitemnestra speră că soțul ei va muri în război.

24. Aulida

Au trecut doar două săptămâni de la plecarea armatei, când un mesager, un copil încă, sosește la Micene. Are părul negru și lucios ca măslinele și tunica îmbâcsită de praf și mizerie. Clitemnestra îl primește în megaron, așezată pe tronul soțului ei. Alături de ea, Leon își lustruiește spada și cască. A fost o zi plicticoasă până acum, plină de cererile negustorilor și bârfele femeilor nobile.

— De unde vii? întreabă Clitemnestra, în timp ce servitorii îi oferă solului pâine și apă.

El acceptă bucuros, aproape se îneacă și tușește. După toate aparențele, nu e obișnuit să stea de vorbă cu capete încoronate.

— De la Aulida, Majestate, spune băiatul.

Clitemnestra își încrețește fruntea.

— Cine te-a trimis?

— Regele și Stăpânul Oamenilor, Agamemnon, Majestate.

Stăpânul Oamenilor. Soțul ei și-a găsit deja o poreclă drăguță. Băiatul gâfâie, mai bea puțină apă.

— Vrea să mergeți la Aulida împreună cu fiica cea mare a Domniei Voastre, să vă întâlniți cu el.

— De ce te-a trimis pe tine, și nu un general?

Băiatul are o expresie prin care pare că și-ar cere scuze. Își râcâie o cojiță de pe cot.

— Toți bărbații se pregătesc pentru război, Majestate. Generalii trebuie să rămână lângă Stăpânul Oamenilor Agamemnon. Așa că m-au găsit pe mine în sat și m-au trimis.

— Și ce dorește soțul meu?

Puștiul stă drept, mândru că poate să anunțe vestea.

— O căsătorie, Majestate.

— O căsătorie?

Băiatul dă din cap, iar ochii îi sclipesc de bucurie.

— Printre generali se află și cel mai mare războinic din toate timpurile, Ahile Pelides, fiul lui Peleu. Regele Agamemnon dorește ca fiica sa cea mare să se mărite cu el înainte ca trupele să pornească pe mare, către Troia.

Capul lui Leon zvâcnește în sus. Îl privește pe băiat cu dispreț.

— De ce s-ar mărita Ifigenia cu un bărbat care se pregătește să plece la război? întreabă.

Mesagerul îl privește nedumerit, după care se răsucește iarăși către Clitemnestra.

— Armata va fi curând gata de plecare, dar stăpânul Agamemnon zice că bărbații trebuie înveseliți puțin înaintea unui război lung. Zice că o nuntă ar fi ocazia ideală, cu atât mai mult nunta celui mai bun dintre greci cu frumoasa fiică a comandantului.

— Și dacă refuz să vin? întreabă Clitemnestra.

— Regele Agamemnon zice că n-o să refuzați. Zice că ar fi o alianță politică importantă, care ar face Micene și mai puternic.

Vorbește de parcă ar recita un poem.

— Foarte bine, spune Clitemnestra. Du-te și odihnește-te înainte să te întorci la Aulida.

Băiatul pare derutat.

— Veți veni, Majestate?

— Tu ți-ai făcut datoria, băiete, spune ea. Odihnește-te și întoarce-te în satul tău. Alte vești nu mai ai.

Băiatul dă din cap și își mai îndeasă în tunică o pâine, ca un hoț. Când iese din megaron, pașii lui sunt sprinteni ca ai unei păsări.

Leon se întoarce către ea.

— Veți merge la Aulida? întreabă.

Clitemnestra vede după privirea lui că Leon își înțelege întrebarea ca pe o acuzație, dar vocea lui e slabă, aproape o șoaptă.

— Trebuie, spune ea. Nu pot respinge o alianță politică.

— Dar se va mărita cu un bărbat pe care nici măcar nu-l cunoaște.

— Nu facem asta toate?

— Dar dacă n-o iubește?

Se zice că Ahile trăiește cu tovarășul lui de arme, cu Patrocle, i-a spus Timandra. *Mănâncă împreună, cântă împreună, dorm împreună*.

Șovăiala ei îl face pe Leon mai îndrăzneț.

— Nu vreți pe cineva care s-o poată iubi?

— Ahile e tânăr, frumos, cel mai mare războinic al generației lui.

Leon e mai palid, ochii lui sunt mai scânteietori.

— Ifigenia e cea care ar trebui să aleagă.

Clitemnestra se ridică, simțind o greutate în piept.

— De aceea mă voi duce chiar acum s-o întreb. Nimeni n-a obligat-o vreodată pe Ifigenia să facă ceva împotriva dorinței ei.

Leon clatină din cap. Nu se cuvine să mai spună ceva. Iar Clitemnestra nu trebuie să-i amintească ceea ce este de la sine înțeles. Leon înțelege multe lucruri – că el nu va putea fi niciodată cu frumoasa Ifigenia, că Clitemnestra își iubește fiica mai mult decât orice. Dar sunt și alte lucruri, pe care nu le vede. Faptul că, pentru Clitemnestra, nimeni nu va fi niciodată suficient de bun pentru fiica ei. Că Ahile, indiferent la cine ar ține, nu-i va face niciun rău Ifigeniei, altminteri Clitemnestra l-ar ucide. Că uneori e mai bine să fii cu un bărbat care nu se uită la tine, decât cu unul care vrea să te rănească.

Îl apucă pe Leon de braț, încet și cu grijă, de parcă ar vrea să-i arate că-i pare rău. El nu o privește, nu-i vorbește. Stă cu privirea ațintită la perete, contemplând ceea ce este pe cale să piardă. Tăcerea lui se revarsă în sală ca un val, împrăștiindu-și durerea, până când Clitemnestra are senzația că se îneacă.

Ifigenia șade pe o bancă în gineceu și ciupește strunele unei lire. Cu sprâncenele încrețite de încordare, învață cântecul despre Artemis și Acteon. Lângă ea, Electra admiră niște vaze noi, aduse din cartierul artiștilor din cetate. Elina așteaptă alături răbdătoare, în vreme ce Electra trasează cu degetul liniile curbe ale fiecărui model – octopode cu tentacule ca anemonele-de-mare, câini de vânătoare și femei războinice. Clitemnestra face un pas spre ele.

— Ifigenia, am o veste pentru tine, spune.

Fiica ei își pune lira jos, cu un aer circumspect.

— Ce anume?

— Plecăm la Aulida, zice Clitemnestra și așteaptă un moment. Te vei mărita cu prințul Ahile.

Ifigenia cască gura de uimire.

— Ahile Pelides?

— Da, cel mai bun dintre greci. Sau, cel puțin, așa zice lumea.

— Dar nu pleacă la război? întreabă Electra, care a rămas cu mâna în aer, cu degetele întinse.

— Tatăl tău e de părere că ar fi o alianță politică grozavă. Micene e cel mai puternic regat din Grecia, iar Ahile, cel mai puternic soldat din armată. Dar, adaugă Clitemnestra întorcându-se către Ifigenia, dacă nu vrei, nu trebuie să te măriți cu el.

Fiica ei tace și privește pe fereastră, de parcă nimeni n-ar aștepta un răspuns din partea ei, de parcă n-ar fixa-o cu privirea trei femei. După care spune:

— Dacă mă mărit cu el, va trebui să plec să trăiesc în Ftia.

— Nu înainte de a se sfârși războiul. Până atunci poți să rămâi aici, cu noi, spune Clitemnestra. Iar pe urmă, când Ahile se va întoarce din război ca un erou, vei pleca împreună cu el.

Ifigenia nu spune nimic. Rămâne așezată, reflectând la ceva, analizând ceva.

— Ftia e mică, dar frumoasă, adaugă Clitemnestra. E un ținut între munți și mare.

Ifigenia zâmbește.

— Eu iubesc marea.

Pe urmă se ridică și spune cu multă seriozitate:

— Mă voi mărita cu el.

Elina, radioasă, și-a împreunat mâinile de încântare. Clitemnestra își smulge un zâmbet.

Glasul fiicei ei e calm, ferm, și ea știe că Ifigenia a ales. *Mă voi mărita cu el*. Clitemnestra rostise și ea odinioară aceste cuvinte în fața mamei ei. Fusese atât de sigură de propriul viitor.

— Bine, spune. Vom pleca mâine. Acum du-te și caută-ți împreună cu Elina cea mai bună tunică.

Ifigenia o apucă pe Elina de mână și iese în fugă din încăpere, cu corpul mai ușor de bucurie, cu ochii sclipitori. Pletele lungi dansează în urma lor, în nuanțe de auriu și arămiu.

— Credeam că lui Ahile nu-i plac fetele, spune Electra când sora ei nu se mai vede.

— Cine ți-a zis asta? întreabă Clitemnestra.

Electra ridică din umeri.

— De sora ta o să-i placă. Are cel mai bun suflet și el va vedea acest lucru.

În timp ce rostește cuvintele, își dă seama că sună ca o amenințare.

— Tu vei rămâne aici, adaugă Clitemnestra. Apropiații mei te vor sfătui, așa că ascultă de ei.

— N-ar fi mai bine să-l sfătuiască pe Oreste?

— Tu ești mai mare. Și în tine am mai multă încredere.

Un zâmbet încolțește pe buzele Electrei.

— Dar Leon? întreabă.

— Leon va veni cu noi.

Pleacă în zori. Se instalează în car, cu bagajele așezate la picioare. Dintr-un pachet iese o lungime de pânză brodată și Ifigenia o netezește cu vârfurile degetelor. Leon apucă frâiele, iar caii fornăie și se urnesc. Curând lasă în urma lor Poarta Leilor și zidurile înalte de piatră ale cetății Micene, scăldate în soarele ce răsare.

Călătoresc printre dealurile stropite cu primele culori ale primăverii, pământul e verde și galben, cerul dis-de-dimineață are culoarea piersicilor. Carul se hurducăie pe drumul pietros, iar Leon cântă, ca să le treacă timpul mai repede.

Vocea lui e caldă și plăcută. Păsări ciripesc în copaci și după-amiaza ia locul dimineții. Se opresc doar pentru a se răcori puțin la un râu și pentru a mânca plăcintele pe care li le-a pus Elina în bagaj. Leon evită pe cât posibil privirea Ifigeniei. Când Clitemnestra i-a cerut să le însoțească, a părut mâhnit.

— De ce eu? a întrebat.

— Fiindcă ai jurat că ne vei apăra.

— Domnia Voastră spuneți mereu că n-aveți nevoie de apărare.

Pe Clitemnestra a pufnit-o râsul.

— Ei bine, acum am.

Până la urmă, nevoia de a fi aproape de Ifigenia a învins durerea de a o pierde. Nu că ar fi putut nesocoti porunca unei regine. Așa că acum vorbește doar când e necesar și, ori de câte ori îl întreabă Ifigenia ceva, îi răspunde fără s-o privească, de parcă s-ar teme ca lumina ei să nu-i umezească ochii. Dar Ifigenia nu bagă de seamă – e prea agitată ca să-i mai pese de altceva decât de cununie. Se leagănă în ritmul carului ce avansează și-i vorbește mamei ei cu însuflețire.

— Elina mi-a spus că Ahile e bărbatul cel mai iute de picior din toate timpurile. Știai asta?

— De când ascultă Elina bârfele femeilor? întreabă Clitemnestra.

— Și că mama lui e o zeiță, adaugă Ifigenia, și că oamenii lui îl adoră. Mirmidoni, așa le zice, și toți au crescut cu el în Ftia.

Clitemnestra privește la peisajul dimprejurul lor, stânci și pajiști pe care pasc oi.

— Știi că în Sparta, când eram mici, toată lumea credea că tatăl Elenei era un zeu?

Ifigenia scutură din cap.

— Așa vorbește lumea când nimeni nu știe cine e părintele cuiva. „S-a culcat cu Zeus.” „A iubit o zeiță a mării.” Dar Ahile nu e cu nimic mai divin decât tine.

În sfârșit apare marea la orizont, sclipind în soare, și, dincolo de ea, coasta Eubeei.

De cum coboară din car la marginea taberei, aerul e diferit. Arșița li se prinde de trup, tunicile li se lipesc de spate. Vântul e de vină, își dă seama Clitemnestra – vântul nu adie. Leon se șterge pe frunte cu mâna și privește derutat împrejur, dar Ifigenia nu bagă de seamă. Ea sare pe loc, cu gura deschisă.

— Uite, mamă!

Coasta e înțesată de corăbii de toate culorile și formele, iar dincolo de ele se întinde până la orizont o mare de corturi, cu mii de bărbați adunați în jurul lor. Sunt nave din Creta, Ithaca, Argos și, în centrul taberei, Micene, o desfătare pentru ochi, cu purpuriul și auriul lor. În spatele aglomerării de corăbii, marea e netedă ca o lamă de argint.

Ifigenia își desface părul, îl lasă să i se reverse pe spate și se urcă din nou în car.

— Haide! spune.

Leon apucă iarăși hățurile, fără nicio tragere de inimă, și Clitemnestra se duce să stea lângă fiica ei. Soarele dogorește deasupra capetelor lor și îi orbește când pătrund în tabără.

Înăuntru e haos. Soldați mută prăjini și pânze de cort, flamuri și arme. Câteva servitoare, luate probabil de prin satele prin care au trecut venind încoace, atârnă la uscat tunici spălate și umplu vase cu mâncare. O latrină duhnește, cu muștele bâzâind în jurul ei. Câțiva câini slăbănogi dau târcoale, adulmecând, lătrând.

Pe măsură ce carul lor înaintează, soldații încep să se dea deoparte, deschizându-le un drum care duce la cortul regelui. Acesta se află între flamura lui Agamemnon și un spațiu deschis, care amintește de o piață, cu o piatră neagră de altar. Soarele bate pe ea fără milă și Clitemnestra își imaginează că, dacă ar pune mâna pe ea, s-ar arde.

Coboară din car. În fața cortului stau înșiruiți gardienii, iar sudoarea li se scurge de sub armurile groase. Se înclină și-i poftesc să intre. Clitemnestra ezită, dar fiica ei dă buzna înăuntru, așa că o urmează împreună cu Leon.

Cortul e spațios și sclipitor. Oriunde ar privi, vede numai aur: tripoduri, securi, cupe, agrafe. Până și coloanele care susțin pânza din jurul tronului lui Agamemnon sunt aurite. El pare mulțumit s-o vadă, aproape ușurat. *De ce ușurat? Ziceai că știi că voi veni.*

În jurul lui mai sunt câteva scaune și câțiva regi, dar nu mulți. E probabil sfatul cel mai restrâns, numai generalii cei mai de nădejde ai lui Agamemnon. Menelau e în dreapta fratelui său, Diomede, în stânga regelui. Lângă el, Idomeneu, cu ochii lui pictați și părul lucios, și Odiseu, care-i trimite Clitemnestrei zâmbetul lui pisicesc. Sade pe scaunul lui ca pe un tron, sprijinit de rezemătoarea pentru braț, cu o cupă de vin în mână. Clitemnestra recunoaște și alți bărbați așezați împrejurul ei: bătrânul Nestor, uriașul Aiax, arcașul Filoctet. Mai e și Calhas, ascuns în umbră, cu niște păsări moarte întinse pe o masă de lângă el. Nici urmă de Ahile.

Agamemnon se ridică și deschide brațele, zâmbind cu o căldură care nu i se potrivește. Ifigenia se repede la el și se strâng în brațe.

— Bine ați venit, spune el. Mă bucur că ați ajuns la Aulida.

— Iar eu mă bucur că-ți pot fi de ajutor, tată, spune Ifigenia.

A rostit cuvintele rar și clar, de parcă ar fi exersat în timpul călătoriei ce va spune.

— Sunt sigură că o nuntă îți va înveseli soldații.

Agamemnon îi dă drumul. Diomede și Menelau schimbă o privire, dar Clitemnestra nu-i înțelege semnificația.

— Oamenii mei vă vor însoți la cortul vostru, adaugă Agamemnon. Ca să vă puteți pregăti pentru mâine.

— Dar unde e prințul Ahile? întreabă Clitemnestra.

Tăcerea care se lasă acum între ei e dureroasă. Niciunul dintre generali nu pare dornic să răspundă. Odiseu zâmbește în cele din urmă.

— Prințul nostru se odihnește. În Ftia nu se obișnuiește ca mirele să vadă mireasa înainte de cununie.

Ifigenia aproape că sare în sus de încântare. Clitemnestra îl privește pe Odiseu, dar ochii lui nu trădează nimic. Așa că dă din cap și iese din cort în urma oamenilor lui Agamemnon.

Pe seară vine Agamemnon la ele. Ifigenia a tot mângâiat pânza rochiei ei de mireasă, netezind-o până la perfecțiune. Sare în picioare la vederea lui și pune grijulie rochia deoparte, dar el rămâne la intrare și-și plimbă privirea prin cort, de parcă n-ar mai fi văzut niciodată unul.

— Am venit să-ți spun să te odihnești. Mâine te vei trezi devreme.

Evită privirea Clitemnestrei și-i adresează un zâmbet slab fiicei sale.

— Faci bine că ne ajuți.

— Vă ajut bucuros, tată, răspunde Ifigenia. Îmi poți spune mai multe despre Ahile?

— Îl vei vedea mâine, zice Agamemnon pe un ton repezit. Acum odihnește-te.

Pleacă la fel de grăbit cum a venit. Ifigenia mai stă puțin pe loc, de parcă l-ar aștepta să se întoarcă. Când înțelege în sfârșit că sunt singuri, se așază pe podea, cu picioarele încrucișate.

— Uneori nu-l înțeleg pe tata, zice.

Clitemnestra își termină de mâncat carnea și privește silueta lui Leon, aflată lângă intrarea în cort. E fără astâmpăr de când au sosit, scrutând bănuitor fiecare soldat. Știe că ar vrea să-l vadă și

el pe Ahile, dar i-a poruncit să nu plece de lângă Ifigenia. Sunt prea mulți soldați în tabără, prea mulți bărbați singuri.

— Se poartă de parcă nu i-ar păsa de nimic, adaugă Ifigenia. Nici măcar de mine.

Clitemnestra pune jos vasul din care a mâncat.

— Ești fiica lui. Bineînțeles că-i pasă de tine.

Brusc simte ură față de soțul ei, care până și pe fiica ei cea frumoasă, generoasă, o poate face să se simtă neiubită.

— Nu există om mai frumos decât tine.

Ifigenia zâmbește, după care cască. Agitația bucuroasă a zilei a început să se domolească și acum se simte doar obosită. Se lungește pe salteaua de paie și-și întinde membrele lungi.

— Poți să stingi tu opaițul, mamă, când ești gata? întreabă.

— Sigur.

Clitemnestra mângâie părul fiicei sale, care se destinde sub atingerea ei. Apoi trece prin dreptul opaițelor și le stinge pe toate. Cortul se cufundă în întuneric și Clitemnestra iese să chibzuiască pe țărm, sub stele.

Plaja e ca un cuptor, chiar și noaptea. Fiindcă nu sunt valuri, nu se aude nimic. Picioarele ei calcă pe nisipul dunelor, iar părușca o gâdilă la tălpi. Lumina lunii face ca firele de iarbă să semene cu niște brațe întinse cu disperare în întuneric. Și apoi sunt corăbiile, care se decupează pe apă ca niște păsări marine, în așteptare.

— Ai venit aici cu speranța unei adieri de vânt?

Se răsucește. Odiseu e doar o umbră în spatele ei, deși l-ar recunoaște oriunde – postura relaxată, vocea amuzată. Ține în mână o cupă de vin splendidă, ale cărei pietre prețioase aruncă o lumină mată.

— De când e așa? întreabă Clitemnestra. De când nu mai bate vântul?

— Din prima dimineață după ce am sosit. Ne-am trezit și aerul era atât de dens, încât am avut senzația că încearcă să mă sufoce degetele unor morți.

— Nu veți putea pleca dacă nu se stârnește vântul.

— Atunci să sperăm că Boreas ne va onora curând cu prezența sa.

Boreas, zeul vântului și aducătorul brizei. Stau o vreme alături, cu privirea către mare. E greu să gândești pe o asemenea arșiță.

— Ce mai face Penelopa? întreabă Clitemnestra.

— Verișoara ta e bine, la fel de deșteaptă și frumoasă ca întotdeauna. Tot nu pot să-mi explic cum de a fost de acord să se mărite cu mine.

Clitemnestra îi ia cupa din mână și bea puțin vin.

— Ea se va întreba probabil același lucru acum, când ai plecat.

Odiseu ridică din umeri.

— Ithaca e pe mâini bune, cu Penelopa în locul meu. Ar trebui s-o vezi… Femeia asta cunoaște mai multe taine decât toți spionii mei la un loc, zice și zâmbește pentru sine. Nu le împărtășește, desigur. Tace chitic. Deși bănuiesc că oamenii ascultă de ea fiindcă știu că le-ar putea da viețile peste cap într-o clipită, dacă ar vrea.

Vinul e acru, dar Clitemnestra mai ia o sorbitură. Odiseu își ia cupa înapoi.

— Dacă-mi bei vinul, mă tem că n-o să mai fiu *polytropos*.

— Lasă că Agamemnon are acum alți oameni pe mintea cărora se bizuie, glumește ea. Curând vei fi dat deoparte.

— Și cine să-mi ia locul? Diomede? Nu știe să deosebească un șarpe de o șopârlă.

— Calhas.

— Sigur, spune Odiseu și râde. Dar soțul tău se va plictisi curând de pesimismul acestui om. Ieri, după ce a studiat niște oase de oaie, ne-a spus că războiul va dura mult mai mult decât ne așteptăm noi.

— Ceilalți ce-au zis?

— Majoritatea îl cred. Îl consideră purtătorul de cuvânt al zeilor. Alții, precum Idomeneu sau Ahile, sunt suficient de deștepți încât să dea din cap când vorbește el. Știu că el îi controlează pe toți, într-o oarecare măsură. Dacă se trezește Calhas într-o bună zi să spună că zeii s-au mâniat pe ei?

— Crezi că Ahile e demn de fiica mea? întreabă Clitemnestra.

Odiseu își trece o mână prin păr, netezindu-l.

— Aș zice că da. E tânăr, arătos și, din nefericire pentru noi, poate avea și o inimă bună.

— Ceea ce nu e bine în război.

— Dar e perfect în căsnicie.

Cuvintele lui se rostogolesc în aerul înăbușitor, îndreptându-se către mare. Clitemnestra simte ceva dedesubtul lor, ca o rădăcină putredă ce se ascunde privirii. Ar vrea să-l mai întrebe, dar el se răsucește pe călcâie, gata să plece.

— Te rog să mă ierți, dar trebuie să mai organizez ceva pentru soțul tău. Vei vedea mâine cu ochii tăi.

Silueta lui voinică pornește înapoi către corturi și dispare, lăsând în urmă doar aroma vinului.

Clitemnestra intră în mare. Apa îi clipocește în jurul gambelor, degetele de la picioare i se afundă în nisip. Intrată până la genunchi în apă, se gândește la Elena și Castor. Una a plecat, celălalt a murit. Una e în orașul inamic, celălalt a ars pe rug. Mama ei spunea că oamenii care mor nu ne părăsesc niciodată cu adevărat. Uneori ne privesc, alteori ne vorbesc. Așa că Leda a fost învățată să privească și să asculte.

— Pot fi în copaci, ascunși sub scoarță, sau în apă, șuierând cu fiece val ce se sparge la țărm.

Clitemnestra stă în apa caldă și speră ca cineva s-o observe. Dar nu sunt nici valuri, nici șoapte. Se întoarce la cortul ei.

E trezită dimineața devreme. Leon o scutură cu blândețe și Clitemnestra clipește din ochi în întuneric. Încă nu s-a crăpat de ziuă și ea n-a dormit mai mult de trei ceasuri.

— Odiseu v-a chemat în cortul lui, șoptește Leon.

Clitemnestra se șterge pe frunte cu mâneca. Aerul e încă umed, îngrețoșant. Vântul tot nu s-a stârnit. Lângă ea doarme Ifigenia, pufăind din cauza căldurii. S-a foit toată noaptea.

— Tu rămâi aici cu ea, spune Clitemnestra, după care se ridică și-și netezește tunica.

— Vreau să vin cu Domnia Voastră, Majestate, spune Leon. Mai stau și alții de pază afară.

— Nu trebuie să vii.

— Știu, dar nu am încredere în omul acesta.

Clitemnestra zâmbește.

— Odiseu e un prieten vechi. Bine, fie. Condu-mă la el.

Focurile de pe plajă s-au stins. Unii soldați dorm afară, în încercarea de a se răcori puțin lângă mare. Nimeni nu-i bagă în seamă când trec, nisipul răcoros le înăbușă pașii. În fața cortului lui Odiseu stau trei gardieni pe jumătate adormiți. Nici nu clipesc când Clitemnestra deschide ușa cortului.

Înăuntru mai sunt doi bărbați, cu pumnale la cingătoare. Odiseu e treaz, șade la o masă și se uită la niște hărți. Au discutat probabil tactici militare.

— Iată-te, spune în clipa în care o zărește pe Clitemnestra. Sper că ai apucat să dormi.

Ea ridică din umeri. El face un semn din cap către Leon.

— De ce l-ai adus și pe el?

— Ce contează? răspunde ea. Numai dacă n-ai de gând să mă omori, ceea ce sper că nu e cazul.

O scăpărare se ivește în ochii lui, scurtă și luminoasă ca un fulger. Dispare la fel de iute cum a apărut.

— Ar fi sub demnitatea mea, spune Odiseu.

— Și n-ai avea nicio șansă, zice ea zâmbind.

El îi răspunde cu un rânjet.

— Te întrebi probabil de ce te-am trezit atât de devreme.

Face un semn către celălalt scaun și ea se așază. Leon stă țeapăn în spatele ei.

— După cum știi, pe bărbați i-a cuprins o oarecare nemulțumire. Căldura, neastâmpărul, încăierările…

Flutură din mână.

— De-aceea am și fost chemată aici, nu-i așa? Ca să îmbunăm armata cu o nuntă.

— Da, da, zice el. Dar Agamemnon mai are de luat câteva decizii dificile. După cum remarcai și tu azi-noapte, fără vânt nu putem naviga.

Clitemnestra pufnește disprețuitor.

— De ce nu vă consultați cu Calhas? El sigur are o părere de inspirație divină.

Odiseu mustăcește.

— Ai dreptate, are.

— Și?

— Calhas zice că zeii cer o jertfă. Știi, clarvăzătorilor le place sângele.

Clitemnestra râde, deși nu prea înțelege ce au toate astea de-a face cu ea. Afară se luminează de ziuă. În cort începe să se facă deja cald.

Odiseu se scarpină pe grumaz.

— Știi ce a făcut soțul tău ca să mă convingă să lupt în acest război? Probabil îți amintești că eu nu am depus blestematul ăla de jurământ în Sparta.

— Știu ce-a făcut, răspunde Clitemnestra, dar Odiseu o ignoră.

— Când și-a trimis oamenii în Ithaca, m-am prefăcut nebun. Nu voiam să plec la război. Fiul

meu abia ce se născuse, iar Penelopa, după cum bine știi, se cam teme să n-o abandonez.

Gândul acesta îl face să chicotească.

— „Înnebunesc”, a spus soția mea cea inteligentă și așa m-am hotărât să mă prefac eu nebun, pentru a-i alunga pe oamenii lui Agamemnon. M-am dezbrăcat, am ieșit în pielea goală în frig și m-am apucat să ar un câmp pietros, înghețat. În prima zi, oamenii lui Agamemnon au râs de mine. Mai că-i făcusem să mă creadă. Pot fi destul de convingător. Dar a doua zi s-au dus la palat. L-au luat pe Telemah din brațele Penelopei și l-au zvârlit pe câmp, chiar în fața plugului. Lama a fost cât pe-aci să-i taie carnea fragedă, uite aici.

Își duce o mână la burtă.

— Așa că m-am oprit, l-am ridicat de jos pe Telemah și am spus că voi pleca la război. Îți poți imagina disperarea Penelopei, deși și-a ținut cumpătul, ca de obicei. Soției mele îi displace să-i sâcâie pe alții cu sentimentele ei.

— Îmi pare rău, spune Clitemnestra.

Simte oboseala în oase ca pe o boală. O ia cu amețeală: de vină o fi căldura, sau poate lipsa de somn. De o parte și de cealaltă a lui Odiseu, sudoarea sclipește pe gâturile și brațele celor doi bărbați.

Odiseu ridică din umeri.

— Toți trebuie să sacrificăm ceva. Eu mi-am sacrificat timpul pe care ar fi trebuit să-l petrec cu soția mea și cu fiul meu. Șansa de a vedea cum creste.

— Sunt sigură că-l vei revedea.

Se ridică să bea puțină apă, fiindcă arșița e apăsătoare. Unul dintre oamenii lui Odiseu dă să se ridice și el, dar Odiseu îl reține, punându-i o mână pe umăr. Un gest ciudat.

Clitemnestra bea și-și răcorește fruntea. Trebuie să se întoarcă la Ifigenia: nunta va avea loc peste câteva ceasuri.

— Trebuie să plec, spune și-i zâmbește lui Odiseu. S-o ajut pe fiica mea cu pregătirile.

Așteaptă ca pe fața lui să se ivească unul dintre zâmbetele lui șugubețe, ca în jurul ochilor să-i apară ridurile. Dar fața lui Odiseu rămâne neclintită. Deschide gura să vorbească, apoi se produce o schimbare în privirea lui.

— Acum e momentul, spune cu răceală.

Până să apuce Clitemnestra să se dumirească, oamenii lui Odiseu au sărit deja în picioare și și-au scos spadele. Instinctiv, duce și ea mâna la arma ei, dar degetele îi rămân goale: și-a lăsat spada în cort. Leon o împinge în spatele lui, cu mâna încleștată pe pumnalul lui scurt.

— Întoarceți-vă la cort, Majestate, spune Leon.

Ascultătoare, Clitemnestra se răsucește lent, înainte ca bărbații să se urnească.

Dar ușa e blocată. Cei trei gardieni care dormitau afară sunt treji acum și blochează intrarea. Probabil s-au prefăcut. Șocată, se răsucește către Odiseu. El o fixează cu privirea.

— Putem proceda în două feluri, spune Odiseu și din vocea lui a dispărut brusc orice urmă de căldură. Îmi dai arma și rămâi aici…

— Unde e Ifigenia? întreabă ea.

— Ori, din păcate, va trebui să te dobor.

— Unde e? repetă ea. Dacă nu-mi spui, jur că te tai.

— N-ai cu ce, răspunde Odiseu sec.

Leon își aruncă pumnalul. Acesta se împlântă în genunchiul unuia din bărbați, în vreme ce celălalt îl îmbrâncește în masă. Se aude un trosnet, iar lemnul se sparge și Leon se prăbușește cu masă cu tot. Clitemnestra face un salt într-o parte și înhață spada bărbatului rănit. Gardienii sunt în spatele ei, iar Odiseu e în față, neînarmat. În dreapta ei, Leon și omul lui Odiseu se bat, rostogolindu-se împreună pe jos. Leon se sufocă, dând din picioare.

— Dă-i drumul, spune Clitemnestra.

Bărbații din spatele ei atacă. Spadele lor o împresoară. Clitemnestra le parează loviturile, vânturându-și propria spadă, dar sunt prea mulți. Simte cum o taie în picior spada unuia dintre ei și se împiedică. Bărbații o doboară, ea urlă și continuă să-și agite spada. Sângele cuiva o împroașcă pe față. O leagă de mâini și de picioare cu niște frânghii groase. Când vor să-i pună călușul, îi mușcă de mână și ei răcnesc. Dar curând au legat-o și la gură, iar nodul e atât de strâns, încât îi bubuie capul. Nu-l vede pe Leon. În fața ei, siluetele oamenilor lui Odiseu se clatină înainte de a ieși din cort. Vede chipul grav al lui Odiseu, care îngenunchează în fața ei, și așteaptă ca el să vorbească, dar bărbatul nu zice nimic. Îi pune o mână pe genunchi, ca și cum ar încerca să potolească un câine, după care pleacă și el.

E singură.

Frânghia o taie la încheieturi și brațele i-au amorțit. Au legat-o probabil de scaun, fiindcă, oricum s-ar mișca, simte o greutate în spate. Încearcă să reflecteze, să ignore durerea, dar arșița o împiedică. Călușul din gură e legat atât de strâns, încât nu mai simte pic de umezeală în gură. Îi trebuie apă. Îi trebuie un obiect ascuțit.

Când era tânără și neascultătoare, Leda o lăsa singură în cameră, fără mâncare și fără apă. Când începea s-o ardă în gât, se convingea că mintea îi joacă un renghi, că trupul ei nu are nevoie de apă, și așa reușea să suporte setea.

Acum se căznește să facă la fel. Întâi trebuie să gândească, apoi să facă ceva.

Greșeala ei a fost că a avut încredere. E cea mai gravă greșeală care poate fi făcută. A avut încredere într-un bărbat care este un geniu al intrigilor. Iar el a păcălit-o. *Cel cu multe fețe*, așa e numit Odiseu, dar, de fapt, e un trădător. Sau poate a vrut s-o rețină aici, ca s-o protejeze? Pare imposibil. Unde e Ifigenia? Cineva îi face rău

fiicei ei, altminteri n-ar fi adus-o pe Clitemnestra aici, în cortul lui Odiseu. Ifigenia trebuie protejată și, atât timp cât ea e în siguranță, e și Clitemnestra în siguranță. Deci, nu. Odiseu a trădat-o, dar încă nu știe de ce.

Ceva se mișcă în spatele ei. Un geamăt de durere, apoi o suflare chinuită. Mușcându-și călușul, Clitemnestra se răsucește, cu scaunul râcâind podeaua. Leon zace în cealaltă parte a cortului. Pare încă în viață. E vânăt la față și se căznește să respire.

L-au legat și pe el și i-au pus căluș. Clitemnestra se târăște spre el, opintindu-se din picioare. Pe jos e un urcior. A căzut odată cu masa, când l-au îmbrâncit pe Leon, dar a mai rămas puțină apă în el. Iar alături e un cuțit de bucătărie. L-au trecut cu vederea când au părăsit cortul. Clitemnestra se uită la siluetele care se mișcă în afara cortului. Se pare că au lăsat doar doi oameni să-i păzească.

În spatele lor, undeva către piață, se adună lume. Se aud strigăte și rugăciuni, precum și cântecele soldaților care imploră zeii. Calhas prezidează probabil sacrificiul despre care vorbea Odiseu. Dar unde e Ifigenia?

Se ridică în genunchi, cu scaunul în spate, în timp ce nisipul îi zdrelește pielea. Se târăște în genunchi, cât mai silențios cu putință, până ajunge la cuțit. Apoi se trântește într-o parte și-i apucă mânerul cu vârfurile degetelor. Își simte pielea sângerând la încheieturi. Cuțitul nu e ascuțit, iar scaunul îi încetinește mișcările, dar Clitemnestra reușește să taie frânghia de la încheieturile mâinilor. Când se rupe, cade și scaunul. Cu mâinile în sfârșit libere, desface călușul, inspiră lacom, apoi își varsă apa peste față, lingând urciorul. Afară, soldații stau de vorbă, dar ea nu aude nimic – vorbele lor sunt înghițite de cântecele tot mai sonore. Își taie și frânghia din jurul gleznelor, cât poate de repede. Când aceasta se

desface, Clitemnestra se împleticește, încercând să stea în picioare, dar senzația de amorțeală o încetinește.

O clipă se gândește să încerce să-l readucă pe Leon în simțiri. Dar s-ar da de gol. Pe deasupra, pare foarte slăbit, abia mai respiră. Așa că se apropie singură de intrarea cortului, cu cuțitul în mâna transpirată. Gardienii râd de ceva, iar vocile lor sunt stridente, neplăcute.

Clitemnestra deschide ușa cortului și-i împlântă unuia dintre gardieni cuțitul în ceafă. Bărbatul se prăbușește ca un sac cu grâu și fantoma râsetelor îi rămâne gravată pe față. Înainte ca celălalt gardian să-și poată scoate pumnalul, Clitemnestra îl lovește în cap dintr-o parte. Bărbatul se prăbușește în genunchi, fără simțire, iar Clitemnestra îi ia pumnalul și-l răpune. Lama despică pielea cu ușurință și sângele țâșnește pe nisip.

Cântecele din piață sunt tot mai sonore, fiecare cuvânt zăbovind în aerul neclintit. E un cântec de sacrificiu, deși Clitemnestra nu aude mugetele vitelor. Se strecoară printre corturile de pe plajă, dar se pare că majoritatea bărbaților s-au strâns oricum în piață. Trece pe lângă șanțurile unde doi bărbați își fac nevoile și se îndreaptă către cortul ei, cu sunetul cântecelor venind de undeva din stânga.

Apoi un țipăt. Vocea fiicei ei, înfricoșată și disperată, strigând după ajutor. Se aude dinspre piață. Clitemnestra se întoarce spre stânga, luând-o la goană. Se împiedică în sandale și și le zvârle din picioare – nisipul îi arde tălpile.

Când năvălește în piață, vede întreg tabloul.

O mulțime de bărbați cântă cu ochii închiși, cu fețele înălțate spre cer, de parcă zeii i-ar auzi.

Prințul Ahile – el trebuie să fie – e încremenit în locul lui de lângă altar, cu gura deschisă, de parcă ar țipa, numai că nu scoate niciun sunet. Sau poate chiar țipă, iar sunetul e înghițit de cântec.

Lângă el, Calhas, cu fața lui strâmbă, ca o mască a răcelii absolute. Ochii lui negri, mici fixează un grup de generali aflați la marginea altarului:

Agamemnon, Odiseu, Idomeneu.

Și Diomede, cu mâna în părul blond al Ifigeniei. O trage înapoi, de lângă Ahile și Calhas, către piatra de sacrificiu. Cu veșmintele pline de praf, Ifigenia îl zgârie pe Diomede, îl lovește, încercând să se elibereze.

— Tată! strigă. Tată, te rog!

Clitemnestra se repede înainte, agilă ca o leoaică. Unii se feresc, alții încearcă s-o oprească. Ea îi taie pe toți, unul câte unul. Corpurile lor se zvârcolesc pe jos ca niște insecte fără de folos.

Aproape a ajuns la piatra de altar, când Odiseu și Agamemnon se răsucesc. O văd. Cuțitul soțului ei scânteiază în soare, iar pietrele lui prețioase reflectă lumina albă. Odiseu clatină din cap.

Clitemnestra se repede să le taie beregatele de trădători, dar cineva o apucă de păr și o trage înapoi. Cade la pământ. Încearcă să se agațe cu mâinile, dar i se rup degetele.

— Ifigenia! strigă și, pentru o clipă, fiica ei nu mai țipă, nu se mai zbate, se răsucește spre ea, iar privirile li se întâlnesc.

Apoi Clitemnestra simte o izbitură de genunchi în spate și știe că urmează o lovitură care o va lăsa fără simțire.

Când fiica ei dispare și totul devine negru, se întreabă: *Cum?*

Cum e posibil să nu te ucidă o asemenea durere?

PARTEA A PATRA

Draga mea soră,

Mi-au spus că ai vrut să mori, dar eu nu i-am crezut. Mi-a trecut prin gând să pun să fie biciuiți solii în megaron, când mi-au spus. „Sora mea n-ar face așa ceva”, le-am răspuns proștilor. „Voi n-o cunoașteți.” Mi-au spus că nu vrei să mănânci, nu vrei să bei, nu lași pe nimeni să intre în camera ta. Mi-au spus că te-ai zbătut între viață și moarte.

Dacă este adevărat, trebuie să încetezi imediat. Noi am crescut cu credința că înțelegem moartea, dar nu am înțeles-o. Ne luptam în gimnaziu, vânam cu Tindareu, vedeam cum biciuiește preoteasa. De multe ori eram și noi biciuiți. Am fost înfometați și bătuți, certați și înfrânți. Și totuși aveam credința că cel mai puternic om – sau cel mai șiret – nu moare. Ne-am înșelat. Fratele nostru era cel mai șiret om din câți am cunoscut eu, și totuși a fost ucis. Tindareu era puternic, mai puternic decât majoritatea bărbaților. Când lupta Tindareu în gimnaziu, spartanii îl aclamau, iar eu îl urmăream și credeam că nimeni nu-l poate înfrânge. Și totuși a murit.

Împotriva morții nu ai ce face, și nici împotriva durerii.

Zeii îi urmăresc pe cei care au devenit prea bogați, prea frumoși, prea fericiți, și-i supun la cazne, l-am spus și Elenei același lucru cu ani în urmă, pe când ne întorceam călare la Sparta, din blestematul de Afidne. După ce o siluise Tezeu, Elena a vrut să moară. Mi-a spus că durerea și rușinea sunt de neîndurat, l-am zis că nu are de ce să-i fie rușine și că moartea e inevitabilă, dar că ea nu e încă sortită să moară.

Același lucru ți-l pot spune și ție. Fiica ta s-a dus, dar tu trebuie să te întorci la viață.

Nimeni nu are tăria unei femei cu voință puternică. Tu așa ai fost mereu și așa trebuie să rămâi, indiferent ce-ți fac alții. Pentru un bărbat e mai ușor să fie puternic, pentru că noi suntem încurajați să fim puternici. Dar ca o femeie să nu poată fi frântă, zdrobită e un lucru admirabil.

Phoebe și Hilaira te îmbrățișează cu drag. Băiatul lui Castor și al lui Phoebe a crescut și a devenit un copil iscusit, la fel ca fiica mea. Seamănă cu Elena, cred, deși a moștenit părul Hilairei. Hermionei îi lipsește mama ei, dar eu nu-i voi îngădui s-o urască, oricât s-ar strădui ea. Și acum, când Menelau e plecat, o voi învăța să conducă. Într-o bună zi ar putea deveni regină.

Voi ști că ai redevenit tu însăți în ziua în care voi afla că la cârma orașului Micene a revenit regina sa neabătută.

Polux

Draga mea verișoară,

Dacă ai auzi ce vorbesc femeile din Ithaca în timp ce freacă rufele la râu, te-ai cutremura. Se adună în fiecare dimineață, cu brațele încărcate de tunici murdare, și se așază pe pietre, spală și trăncănesc. Caprele se cațără pe stânci în jurul lor, fără să le bage în seamă. Copilașii se joacă nu departe de ele, zburdă cu bețe în mâini, culeg flori. Ar fi o scenă chiar drăguță dacă nu și-ar povesti ceea ce-și povestesc.

Își povestesc despre ziua în care grecii au pornit-o pe mare către Troia, despre sacrificarea brutală a fiicei tale. Agamemnon și Menelau, așa spun femeile, își adunaseră corăbiile în Aulida, pentru a porni cu cea mai mare flotă într-un război pentru salvarea Elenei. Cât de crude pot fi moi rele – să sacrifici o prințesă, ca să salvezi o regină? Chiar valorează o viață mai mult decât alta? Și, dacă da, cine poate judeca asta?

Vântul nu voia să se stârnească la Aulida, așa că generalii așteptau un semn. Bărbații erau împotmoliți, aerul devenea insuportabil, iar marea era netedă ca un capac de argint. Atunci, clarvăzătorul Calhas a văzut cum pică două păsări din cer și-și înfig ghearele într-o iepuroaică și puiul ei nenăscut. A privit cum devorează vulturii-regi iepuroaica și a spus că armata trebuie să aducă o jertfă, pentru a o îmbuna pe Artemis. Eu nu l-am întâlnit pe acest Calhas, dar pare un monstru. Mă tot întreb ce ar face clarvăzătorii dacă li s-ar spune să-și sacrifice propria familie – ar înceta să-i mai venereze pe zei?

Femeile acestea mai spun că te-au păcălit să mergi la Aulida și că soțul meu a urzit acest plan. Spun că te-a ademenit în cortul lui și te-a legat fedeleș, ca să nu te poți lupta. Că te-a lăsat acolo, în arșița sufocantă, și s-a dus să ajute la sacrificarea unei fete inocente. Că Diomede i-a pus căluș Ifigeniei, a luat-o pe sus și a dus-o la altar, că Odiseu și toți ceilalți au privit cum Agamemnon i-a tăiat gâtul.

Eu nu cred nimic din toate acestea. Soțul meu poate fi viclean, dar poate fi și îndurător. El vede ce e de făcut și găsește întotdeauna cea mai bună, cea mai eficientă cale de a o face. El sigur s-ar fi gândit la o altă cale decât sacrificarea fiicei generalului. Stau noaptea trează și mă gândesc la toate astea. Nu se poate, îmi spun, ca bărbatul pe care-l iubesc să-mi fi trădat verișoara și să-i fi ucis fiica, înțelegi că nu am încotro. Nu pot trăi cu gândul că m-am măritat cu un bărbat capabil să facă așa ceva. Cum aș trăi? Aș trăi cu adevărul, te aud spunând. Dar, după cum zicea mama mea, cu adevărul suferim. Cu minciuna înflorim.

Femeile mai spun și multe alte lucruri despre tine, pe care le-au aflat numai zeii știu de unde. Spun că tu conduci Micene, că ai tot mai multă putere în palat, că „manevrezi ca un bărbat”. Remarca aceasta mi se pare fascinantă – de parcă

femeile n-ar ști să „manevreze”. Eu cunosc mai multe femei decât bărbați care să manevreze. Mă consider și pe mine o astfel de femeie. În afară de aceasta, tu te-ai născut pentru a conduce.

Odiseu mi-a spus odată că cel mai bun lucru care i se poate întâmpla unui bărbat – și unei femei, de altfel – este să se vorbească despre el. Altminteri ești ca mort, asta crede el. Eu înclin să nu-i dau dreptate, dar cred că tu îi dai. Ție nu ți-a plăcut niciodată anonimitatea.

Am vrut să vin să te văd, dar, dacă plec de aici, fiii Ithacăi vor veni să-mi ia tronul. Au încercat deja. Și nu vor doar un tron, ci și o soție, l-am alungat cât mai politicos cu putință, dar știu că vor reveni. Mă voi gândi cum să-i țin la distanță. Mă voi gândi la o manevră.

Eu te cunosc pe tine. Știu că ești furioasă și dornică să te răzbuni pe toți cei care au participat la uciderea Ifigeniei. Dar nu-ți îndrepta furia împotriva lui Odiseu. El te iubește și te respectă și sunt sigură că a făcut tot ce i-a stat în putință ca să prevină o asemenea tragedie. Îndreaptă-ți furia împotriva soțului tău, a clarvăzătorului însetat de sânge. Și încearcă să uiți. Mai ai și a Iți copii, ocupă-te de ei.

Cu gândul la tine,
Verișoara ta Penelopa

Draga mea soră,

De cum am auzit ce ți-au făcut, am vrut să iau o corabie și pe douăzeci dintre cei mai buni spadasini ai mei și să vin la Troia, să-i omor cu mâna mea – pe bărbatul acela fără inimă, cu care te-a obligat tata să te măriți, pe dezgustătorul de clarvăzător și pe trădătorul de Odiseu. Mă și vedeam cum îi înjunghii, cum îi sfârtec.

Dar ceva m-a oprit. Tu ești o femeie răzbunătoare. Tu știi să joci nenorocitul acesta de

joc al pedepselor. Numai tu știi să faci dreptate. Și sunt sigură că vei face.

Tu ai făcut totul pentru mine, nu voi uita asta niciodată. M-ai ascuns atunci când preoteasa cerea să fiu biciuită, m-ai învățat cum să înving alte fete când eram mai slabă, m-ai încurajat să iubesc pe cine doresc. Nimeni n-a făcut atâtea pentru sora sa. Și acum te-au rănit, iar eu n-am fost acolo să te apăr. Va trebui să trăiesc mereu cu gândul acesta. Există oare sentiment mai dureros decât regretul? Te cuprinde ca o febră, pe nevăzute, și nu i te poți împotrivi.

Mama a murit și ea, mi-au spus solii veniți de la Sparta. Probabil din cauza vinului. Pentru mine era de mult moartă. Eu am puține amintiri cu ea la vânătoare sau în luptă, dar cred că tu, Elena, Castor și Polux ați văzut-o în perioada ei cea mai bună. Cu timpul a fost îmblânzită.

Tu să nu te lași niciodată îmblânzită. Oamenii nu ți se supun pentru că ești soția cuiva: ți se supun pentru că-ți respectă tăria. Așadar, condu-i, păstrează-le respectul, asigură-te că-ți sunt loiali și credincioși până la capătul zilelor. Atunci vei avea un oraș și o armată la dispoziția ta.

Ehem avea obiceiul să spună că unii oameni sunt sortiți pentru măreție, iar alții, nu. El credea că zeii decid asta și că noi nu avem niciun cuvânt de spus. Probabil de aceea n-a făcut nimic pentru a-și câștiga regatul sau iubirea poporului său și tot de aceea va îmbătrâni și va muri neștiut de nimeni.

Agamemnon, Calhas și Odiseu, pe de altă parte, știu că nu devii puternic datorită zeilor: ei își iau soarta în propriile mâini și luptă pentru ca numele lor să dăinuie veșnic. Nu e de mirare că supraviețuiesc de atâta timp: sunt nemiloși și lucrurile oribile care trebuie făcute. Cred că alții șovăie în fața caracterului brutal al vieții, că numai ei sunt suficient de inteligenți pentru a-l recunoaște și a acționa pe măsură. Asta le spun și

celorlalți: n-am avut de ales, zeii au cerut-o, războiul e o afacere brutală, nu putem câștiga dacă nu suntem și noi brutali. Toate astea sunt minciuni. Ar fi avut de ales. Zeii nu aveau nevoie de moartea Ifigeniei pentru o adiere de vânt. Nu câștigi războaie sacrificând fete. Le câștigi omorându-ți adversarii. Tu m-ai învățat asta.

Sora ta,
Timandra

Dragă Clitemnestra,

Îți scriu aceste cuvinte, pe care nu le vei citi nicicând, așezată la o fereastră, în Troia, privind spre câmpul de luptă. E un câmp al dezolării, cu roți rupte, ciori dând târcoale, cadavre putrezind. Câte un braț tăiat zace pe terenul noroios, despărțit de trup, de parcă nu și-ar mai aminti cui îi aparține.

Eu văd de aici bătălia zi de zi, dar nu pot s-o aud. E ciudat să văd cum se luptă și mor bărbații. Au gurile deschise, dar parcă n-ar scoate un sunet. Uneori mă gândesc că așa s-or fi simțind morții neîngropați, care bântuie prin lume, osândiți să nu audă și să nu fie auziți. Jalnică stare.

Eroi vin și pleacă de pe câmpul de luptă, însă pe Castor și Polux nu i-am văzut. Mă uitam după capetele lor printre spade și cai, dar acum nu mă mai uit. Acum mă rog doar să nu fi murit.

Scriu și țes, țes și scriu. Cu asta îmi ocup timpul de ceva vreme. Asta îmi ține mintea întreagă. Asta și băutura. Voi ajunge și eu ca Leda, să mă țin cu greu pe scaun la cină, după nenumărate urcioare de vin? Nimeni nu-mi răspunde la întrebare. Mai demult îmi găseam liniștea la tine sau la frații noștri. Veneam la voi cu îndoielile mele și credeam tot ce-mi spuneați. Acum îmi răspund singură la întrebări, dar de crezut nu mă cred.

Aici, toată lumea mă urăște. Mai știi că femeile din Sparta mă numeau teras? Pentru ele eram o piază rea și un monstru, o ființă divină și o pată pe onoarea familiei mele. Acum, femeile din Troia îmi spun în toate felurile: hoață de soți, târfă, trădătoare a neamului meu, soție îngrozitoare, femeie funestă, mamă nedemnă. Dau vina pe mine pentru tot ce s-a întâmplat în viața mea și în viețile lor. Au aflat cumva și de povestea cu Tezeu. Numai să le auzi cum o răstălmăcesc. Ce noroc pe ea că a fost cu un asemenea erou... și tot n-a fost recunoscătoare... s-a întors acasă să-și caute alt bărbat... nu-i mai ajunge. Mi-aș dori să le pot aminti că Tezeu mi-a sfâșiat hainele pe când eram doar o copilă, că m-a violat în timp ce eu urlam și că apoi a plecat râzând cu prietenul lui, Piritou. Dar ce rost ar avea? Oricum nu m-ar crede. Nu vor să mă compătimească. Vor să fiu țapul lor ispășitor. Așa să fie.

Am ajuns să-l urăsc pe Paris. Nu mă apără de bârfe și de vorbele răutăcioase ale familiei sale. Și nu luptă. E și războiul lui, dar el se mulțumește să se antreneze cu arcul. Când termină, vine în camera noastră, să facem dragoste. Dar nu mai e ca înainte.

Uneori, noaptea, după ce adoarme, mă uit la el și mă gândesc să-l omor, să-i amestec niște ierburi în cupa cu vin. Am în cameră niște ierburi aduse din Egipt. Luate în cantitate mică, îți alungă durerea și tristețea, dar luate în cantitate mare, te omoară. I le pun așadar în cupă, le amestec cu vinul, dar de fiecare dată sfârșesc prin a le arunca. Paris e omul pentru care am lăsat totul în urma mea. L-am iubit cu toată ființa mea. Cine a fermecat pe cine?

Mă gândesc de multe ori la tine. Măcar știu că Agamemnon e departe de tine, că luptă la porțile acestei cetăți. La fel și Menelau. Poate vor muri în război, poate nu. Eu îmi petrec zilele uitându-mă la soldații care se sfârtecă între ei pe

câmpul de luptă, la sângele vărsat, care ia forma anemonelor, și mă întreb: Ce faci, soră? La ce te gândești? Ești fericită?

A ta, Elena

25. Războaie diferite
Nouă ani mai târziu

Au trecut nouă ani de când a murit fiica ei. Astăzi se împlinesc nouă ani.

Lumea s-a schimbat, anotimpurile s-au succedat. Florile au înflorit, frunzele au căzut, stelele au plutit. Pământul a fost negru și fertil, apoi ars și galben, din nou. Norii au venit și au plecat, ca oile pe pășune. Ploile au căzut.

Ea a urmărit cum se schimbă lumea, în vreme ce inima ei a rămas la fel, sângerând de ură. Se gândește de multe ori la ceea ce i-a spus mama ei cu ani în urmă. *Ura e o rădăcină rea. Ți se înfige în inimă și, în vreme ce ea crește, tot restul putrezește.*

Seara se lasă peste grădină, iar cerul portocaliu pare să fi luat foc. Templul Herei e palid în lumina arzătoare, cu coloanele lui ca niște oase. Ea trece pe lângă copaci și se așază în iarbă, la marginea cetății, ascultând tăcerea asurzitoare. O înghite, o adăpostește de lume.

Vine aici seară de seară. Când se stinge lumina soarelui, ea își poartă necazul ca un laț peste piept și se lasă în voia amintirilor.

Își amintește când a născut-o pe fiica ei, un boț fragil de mucus și carne. Ifigenia ridicase mânuțele și-i zâmbise. *Asta e șansa mea,* gândise Clitemnestra, *șansa la o viață nouă*.

Ifigenia, când o legăna în brațe pe Electra nou-născută.

— De ce e așa serioasă, mamă? întrebase cu ochii căscați de mirare.

Elina, în timp ce-i spăla și gâdila Ifigeniei piciorușele, iar fetița râdea și-și acoperea fața cu mânuțele ei delicate.

Picioarele ei goale, lovind pământul când dansa. Părul ei unduia și cerceii zornăiau pe lângă gâtul ei lung. Semăna atât de bine cu Elena, încât

Clitemnestra se temuse să nu-i explodeze inima în piept.

Și pe urmă, Aulida.

Adevărul este că nu-și mai amintește tot ce s-a întâmplat în Aulida. Unele amintiri s-au scurs ca apa de pe un scut de argint și acum nu le mai poate regăsi. Tot ce a mai rămas din momentele acelea întunecate sunt întrebările: Cum s-a întors la Micene? Cum le-a spus copiilor ei?

Dar alte lucruri i s-au întipărit în minte și, cu cât se gândește mai bine, cu atât mai multe detalii revin, de parcă ar privi o rană la lumina opaițului și, încetul cu încetul, ar vedea fiecare margine și culoare, carnea sfâșiată și supurând.

Cei doi bărbați care erau cu Odiseu în cort, cu armurile lor strălucitoare și pielea asudată. O priviseră fără milă, fără cruțare. O altă victimă a planurilor zeilor, asta gândiseră probabil.

Fața lui Calhas, în timp ce prezida sacrificiul, ochii lui negri, goliți de orice sentiment. Pe când se afla încă la Micene, îi spusese:

— Vei juca un rol în războiul ce va veni.

O, da, e adevărat. Dar nu e vorba despre moartea fiicei ei.

Diomede, în timp ce o târa pe fata ei la piatra de altar. Un om cumsecade s-ar fi purtat mai frumos până și cu o capră. Dar el a apucat-o pe Ifigenia de părul ei minunat și a tras-o după el ca pe o păpușă. Praful a murdărit rochia fiicei ei, rochia de mireasă pe care și-o alesese cu atâta grijă, iar genunchii ei s-au înroșit, zdrelindu-se pe nisipul zgrunțuros.

Odiseu. Simte că se sufocă fie și numai gândindu-se la el. Fiecare cuvânt pe care a avut curajul să i-l adreseze, fiecare zâmbet. Numai minciuni. De ani buni, seară de seară, îi dorește moartea, deși știe foarte bine că nu va muri încă multă vreme. Oamenii de seama lui sunt greu de ucis.

Lama lui Agamemnon, reflectând lumina. Expresia soțului ei, gravă, aproape iritată de intervenția ei, care perturbase ritualul. Aceeași expresie pe care o avea înainte de a răni pe cineva în gimnaziu. Își amintește setea, durerea din spate în clipa în care au lovit-o, nisipul de pe limbă și din ochi.

În ultimii ani s-a tot gândit. Pentru fiecare amintire dureroasă, un gând de răzbunare. E ca și cum s-ar tot arde și apoi și-ar cufunda brațul în apa rece ca gheața, pentru a-și alina durerea.

Mânuțele Ifigeniei.

Odiseu, legat fedeleș în cortul lui, rănit și singur în căldura sufocantă.

Ochii mari ai Ifigeniei.

Lama ei la beregata lui Diomede.

Părul Ifigeniei, dansând în lumina aurie.

Calhas înjunghiat, buzele lui în sfârșit sigilate. Ifigenia, netezindu-și rochia de mireasă.

Corpul ciopârțit al soțului ei.

O vreme numai asta a putut să facă, numai asta a ținut-o în viață. S-a concentrat asupra fiecărei amintiri despre fiica ei și s-a gândit cum să-i ucidă pe toți cei care au participat la sacrificarea ei.

Pe urmă, încetul cu încetul, gândurile acestea au vindecat-o, în măsura în care mai poate fi vindecat cineva atât de zdrobit. Și-a arătat din nou fața. A revenit la cârma orașului. S-a prefăcut că merge mai departe. Bătrânii i-au cerut-o. Dacă ar fi rămas izolată prea multă vreme, ei ar fi preluat puterea. I-ar fi furat coroana. O femeie nu-și poate permite să-și țină ochii închiși prea multă vreme. Acum umblă prin palat cu inima uscată ca un deșert, cu limba otrăvită de minciuni. Nimeni nu va mai veni să-i ia pe cineva drag.

De multă vreme știe că există două războaie diferite. Există bătăliile în care eroii dansează și luptă, cu armurile lor sclipitoare și spadele lor prețioase, și cele care se duc în spațiul ascuns între

pereți, alcătuite din lovituri și șoapte. Nu sunt mai puțin onorabile și nu se deosebesc de cele de pe câmpul de luptă. În ambele contează ceea ce a învățat ea în gimnaziu: doboară-ți adversarii și fă-i să sângereze. În fond, ce e un câmp după luptă, dacă nu un lac puturos de cadavre?

Va duce și ea bătălia ei, la momentul potrivit. Iar palatul va fi câmpul ei de luptă, înecat în sânge.

Absorbită de gânduri, aude pași în spatele ei. E noaptea târziu și stelele risipite pe cer sclipesc slab. Timpul i s-a scurs printre degete.

— Majestate, spune Leon.

Glasul lui a rămas înfundat și răgușit de când l-au strâns de gât oamenii lui Odiseu.

Clitemnestra nu se întoarce spre el. I-a poruncit să n-o deranjeze când se află în grădină.

— Ce e? întreabă.

El face un pas în față, apropiindu-se de ea.

— E un bărbat în megaron. Spune că dorește să apeleze la ospitalitatea Domniei Voastre, dar refuză să-și arate fața.

Clitemnestra se întoarce spre el. Umbre întunecate plutesc pe fața lui Leon.

— Lasă-l să aștepte.

— Să-i spun că se poate odihni în apartamentul pentru oaspeți?

— Da. Îl voi primi mâine și atunci își va arăta fața.

Leon mai face un pas spre ea și o atinge pe gât. Mâna lui e aspră, dar atingerea e plăcută. Și-ar dori să poată închide ochii și să savureze sentimentul de a fi alinată. Dar nu-și poate permite.

— Nu mai am nevoie de tine, Leon.

Pentru un moment se teme să n-o sărute, cum a făcut de multe ori în trecut, dar el dă scurt din cap și se îndepărtează. Umbra lui pe iarbă e întunecată ca o noapte fără stele.

A fost greșeala amândurora. Știe că nu poate da vina numai pe el. Când s-au întors la Micene,

loviți și răniți, tăiați și zdrobiți, au găsit consolare unul la celălalt.

Clitemnestra era în grădină, cu o spadă în mână. Refuzase să i se curețe și oblojească rănile, amenințând pe oricine se apropiase de ea. Părul ei era îmbâcsit de praful din Aulida, genunchii și coatele îi erau pline de julituri. Mâinile ei erau o masă însângerată, iar câteva unghii îi căzuseră. Leon a găsit-o vânturându-și spada ca o bezmetică.

— Majestate, a spus.

Atunci a ridicat privirea. El stătea lângă flori, cu gâtul învinețit și umflat, cu un ochi închis. Îl snopiseră în bătaie în Aulida, până când își pierduse cunoștința, și-l lăsaseră să zacă pe jos, crezându-l mort.

A făcut un pas spre ea și i-a întins un braț învinețit. Ea l-a apucat, dar s-a împiedicat și a căzut. Leon a îngenuncheat lângă ea și i-a pus deoparte spada, temându-se parcă să nu-și facă rău cu ea.

Au rămas așa multă vreme, pe iarbă. Pe urmă, Leon a plecat și, când s-a întors, ținea în mână o cârpă umedă. S-a apropiat de ea cu șovăială, cum te apropii de un animal rănit. Ea a stat nemișcată cât timp i-a șters el fața și brațele, apoi părul și picioarele, îndepărtând toate straturile de sânge și pământ. Grija lui a liniștit-o și ea a privit în ochii lui de culoarea ambrei, viguroși și alinători, ca scoarța de copac.

După ce a terminat, a pus cârpa deoparte și a început să plângă. Respira gâfâit și înăbușit, ca un soldat rănit în luptă. Ea nu mai văzuse niciodată un bărbat care să plângă. L-a tras mai aproape, iar capul lui se zguduia pe umărul ei.

— S-a dus, a șoptit ea. S-a dus.

El a plâns atunci în hohote și ea s-a gândit cât de reci erau mâinile lui în poala ei. Stelele se iveau deja când, în cele din urmă, s-a oprit. A ridicat privirea spre ea și fața lui era numai vânătăi și

lacrimi. A privit-o de parcă n-ar fi văzut-o sau de parcă ar fi văzut-o întâia oară – greu de spus.

Pe urmă s-a aplecat și a sărutat-o. Gura ei s-a deschis sub gura lui. El tremura și ea încerca să-l liniștească. L-a strâns de brațe cu toată forța, știind că durerea îi va produce plăcere. Știa asta, fiindcă și ea își dorea același lucru – iar el i l-a dat. Și-au smuls hainele de pe ei și au tresărit când și-au atins rănile, în timp ce el se mișca înăuntrul ei, ea plângea, gândindu-se la corpul lui pe jumătate mort în cortul lui Odiseu, unul dintre ultimele lucruri pe care mai apucase să-l vadă înainte ca lumea ei să se năruie.

26. Străinul

Dimineața devreme, megaronul e pustiu și tăcut. Clitemnestra își înfășoară blana de râs în jurul umerilor, așezându-se pe tronul înălțat al lui Agamemnon și așteptând, în vreme ce lumina slabă din vatră pâlpâie pe pereții pictați.

Un bărbat apare din vestibul, singur. Nu face parte din garda reginei – nu poartă nici armură aurie, nici coif, ci o mantie lungă, de culoare închisă. Arată ca un fugar.

Leon se ivește în spatele lui, îl apucă de braț și-l trage înapoi.

— Majestate, spune, acesta este bărbatul care refuză să-și spună numele.

— Lasă-l să intre, poruncește Clitemnestra.

Leon se dă laoparte, iar bărbatul intră în sală, trecând pe lângă bazinul pentru spălat picioarele. Poartă o spadă lungă la cingătoare și de sub glugă i se ivesc bucle într-o nuanță caldă de șaten.

— Clitemnestra, spune. Am venit să te rog să-mi oferi ospitalitate.

Ea tresare. De mult nu i s-a mai adresat nimeni spunându-i pe nume. Acest bărbat, oricine ar fi el, refuză să-i recunoască statutul de regină. Un hoț, un trădător.

— Ia-ți gluga de pe cap, spune.

Bărbatul ezită, caută să apuce mânerul spadei, dar în cele din urmă se supune. Privirile li se întâlnesc. Ochii lui au irisul albastru-verzui, rece, ca frunzele plantelor veșnic verzi când sunt acoperite de brumă. Îi amintește de cineva, dar nu-și dă seama de cine. Așa că așteaptă să vorbească el primul.

El se răsucește, să privească frescele. Privirea îi zăbovește asupra războinicilor care vânează lei înfricoșați. Trupurile alungite ale animalelor au un luciu auriu în lumina slabă, iar părul războinicilor e întunecat ca cenușa.

— Scena asta mi s-a părut întotdeauna falsă, spune el. Un leu nu se lasă fugărit.

Se simte un oarecare neastâmpăr în postura lui, de parcă ar fi gata s-o rupă la fugă sau să sară la atac. Clitemnestra îl privește. *Așa mi s-a părut și mie întotdeauna*, ar vrea să spună, în schimb, îl întreabă:

— Ai mai fost aici?

— O, da, spune el și se răsucește către ea. De multe ori.

— Atunci știi cum să i te adresezi unui conducător când te afli în fața lui.

El își încordează maxilarul. Nu e furios, seamănă mai degrabă cu un puști contrazis.

— Nu e Agamemnon regele cetății Micene?

— Ba da. Iar eu sunt regina.

Bărbatul face un semn către scaunul gol al reginei, aflat lângă tronul soțului ei, dar nu spune nimic.

— Ai venit aici să ceri adăpost, dar nu te înclini în fața reginei.

El își încordează iar maxilarul.

— Bănuiesc că mă vei alunga oricum, de îndată cerni voi fi divulgat numele. Așa că ce sens ar avea să mă înclin?

— Deocamdată nu te-am alungat. Legea ospitalității îmi interzice.

Clitemnestra folosește cuvântul *xenia*, respectul gazdelor față de oaspeți, pe care nimeni nu-l poate încălca, nici măcar zeii.

— Există legi mai puternice decât aceasta.

Ea își încrețește fruntea.

— De pildă?

— Răzbunarea, spune el.

Ea se reazemă de speteaza tronului. Mai că se așteaptă ca bărbatul să-și scoată spada, însă el nu se clintește.

— Mi-ai ofensat în vreun fel familia?

El o fixează cu ochii lui ciudați. În Sparta, copiii născuți cu ochi într-o asemenea nuanță de albastru sunt considerați niște monștri.

— L-am ofensat pe regele tău mai demult, spune el.

Parcă ar aștepta ceva – dispreț sau pedeapsă, greu de spus.

— Chiar dacă l-ai ofensat pe soțul meu, știi că trebuie să-ți îngădui să rămâi în palat.

Bărbatul mustăcește.

— Nu vreau să fiu omorât în somn, *Majestate*.

Așa cum îl rostește el, cuvântul sună batjocoritor, dar Clitemnestrei îi place.

— Nu vei fi. Îți dau cuvântul meu.

El își înclină capul într-o parte și-și încleștează pumnii. N-are încredere în ea, observă Clitemnestra.

— Leon, spune ea, cheam-o pe Elina să-i spele acestui om picioarele și să-l primim așa cum se cuvine.

Leon dispare, în timp ce pașii lui răsună pe pardoseala de piatră. Alți gardieni îi iau locul în dreptul ușii și-l scrutează suspicioși pe străin.

— Voi pune să fii spălat și primit așa cum se cuvine, zice ea, după care îmi vei spune numele tău.

— Da, Majestate.

Tonul batjocoritor a dispărut.

Așteaptă în tăcere, fixându-se cu privirea, până când Leon o aduce pe Elina în megaron. Părul străinului e ciopârțit, de parcă și l-ar fi retezat cu un cuțit. Îi ascunde doar în parte cicatricile de pe față: una pe podul nasului, o alta pe obraz, aproape de ochi. El o privește cu capul puțin aplecat, de parcă s-ar teme. Ea se întreabă ce-o fi văzând la ea.

— Suntem pregătiți pentru spălare, Majestate.

Leon se dă deoparte și în sală intră Elina, cu o cârpă în mână, cu părul roșcat împletit la spate într-o coadă lungă. Face câțiva pași în față, zâmbindu-i Clitemnestrei, după care îl vede pe străin și încremenește. *Îl cunoaște.*

— Spală-i acestui om picioarele, Elina, poruncește Clitemnestra.

Elina se apropie degrabă și îngenunchează în fața străinului. În timp ce-i descheie sandalele și-i spală picioarele în bazin, Clitemnestra caută pe chipul lui un indiciu că ar fi recunoscut-o pe Elina, dar bărbatul nu pare să-și amintească de ea. Însă Elina s-a schimbat de când a sosit Clitemnestra la palat. Indiferent cine o fi străinul acesta, n-a mai fost de mult la Micene, altminteri l-ar cunoaște și Clitemnestra.

Și în clipa următoare înțelege de cine-i amintește.

Elina îi șterge bărbatului picioarele cu o cârpă uscată și-i leagă sandalele. Apoi se grăbește să se retragă în penumbra vestibulului. Străinul se întoarce către Clitemnestra.

— Acum îți voi spune numele meu, din moment ce ai jurat că mă vei adăposti.

— Nu e nevoie, spune ea, zâmbindu-i cu răceală. Ești Egist, fiul lui Tieste și văr cu soțul meu.

Bărbatul tresare. Își mișcă fălcile de parcă și-ar mușca limba. În spatele lui, Elina urmărește scena cu gura căscată.

— Ești isteață, spune el.

— Iar tu ești un prost dacă ai venit aici crezând că-ți vei putea ascunde identitatea.

— Am trăit ani buni ascuns în păduri și palate. Nimeni nu mă recunoaște.

— Ei bine, eu nu sunt nimeni, spune ea și-i zâmbește din nou.

Și el îi zâmbește, incapabil să se abțină. Expresia face notă discordantă cu chipul lui, de parcă n-ar mai fi zâmbit de mulți ani. Dezvăluie o altă latură a sa, una mai copilăroasă, mai puțin prudentă.

— Ești binevenit în acest palat, stăpâne Egist, zice ea. Nimeni nu-ți va face niciun rău. Acum du-te. Ne vedem la cină.

— Majestate, spune el și-și înclină ușor capul.

Apoi se răsucește pe călcâie și pleacă. Ea îl privește din spate cum trece pe lângă fresce și coloane.

Un sentiment necunoscut se înfiripă înăuntrul ei, de parcă o flacără s-ar fi aprins pe neașteptate și ar arde-o pe dinăuntru. După nouă ani de durere și urzeli, e un lucru neașteptat. Bun sau rău, rămâne de văzut. În ambele cazuri, ea are mâna pe sabie și nu se teme să atace.

Până i-a primit ea pe toți petiționarii din ziua aceea, s-a făcut aproape ora cinei. Mirosul de ceapă și condimente care pătrunde de pe coridoare îi întoarce stomacul pe dos. Poruncește să se închidă ușile megaronului și trimite pe toată lumea afară, cu excepția Elinei. Când sala e pustie și tăcută, se așază lângă foc și-și poftește servitoarea să i se alăture.

— Ziceai mai demult că Egist nu era la fel de violent ca ceilalți din familia lui, spune. Te temeai de toți, numai de el, nu. Dar iată-l că vine aici singur, cu o spadă la cingătoare, și refuză să-mi spună Majestate. Să am încredere în omul acesta?

Elina își privește mâinile, pe care și le odihnește în poală. Sunt foarte albe, ca laptele.

— El mi-a salvat viața, spune în șoaptă.

— Nu mi-ai povestit niciodată.

Elina își netezește tunica boțită la genunchi.

— Când Agamemnon și Menelau au venit să recucerească orașul, eu mă aflam în dormitorul stăpânului Tieste, curățăm torțele și împătuream blănurile de oaie. Nu știu unde se afla el. Cineva a strigat de la Poarta Leilor că niște străini au pătruns dincolo de ziduri și am auzit cum se înarmează soldații. Nu știam unde să mă duc, așa că am rămas acolo, să aștept. Atunci a intrat stăpânul Egist. Cred că-l căuta pe tatăl lui. M-a întrebat ce fac acolo și m-a scos afară din cameră. Mi-a spus să fug după el și așa am făcut. Când m-am împiedicat, m-a ridicat de jos. M-a dus la bucătărie și mi-a poruncit să rămân acolo și să mă prefac că acolo muncesc. Servitorii din apartamentul regelui vor fi executați primii, mi-a spus. Și s-a făcut nevăzut. Apoi a luat-o prin tunelul care duce la poarta din spate. Când Agamemnon și Menelau au pătruns în palat, primul lucru pe care l-au făcut a fost să-i masacreze pe toți servitorii de sus, după cum prevăzuse Egist. Pe urmă, stăpânul Tieste a fost ars de viu și toată lumea a fost întrebată de Egist. Multă vreme am auzit urletele stăpânului Tieste.

— Dar n-ai spus nimic până acum, zice Clitemnestra.

— Nu, Majestate. Sper că mă veți ierta.

— Ți-a salvat viața. Nu e nimic de iertat în asta.

Elina dă din cap, cu un zâmbet timid, recunoscător.

— Dar, continuă Clitemnestra, nu pot avea încredere într-un asemenea om. Înțelegi de ce?

— Nu mă prea pricep la politică, Majestate.

— Nimeni nu se pricepe.

Elina gândește cu voce tare.

— Vrea să se răzbune pe Agamemnon și Menelau.

— Da, dar ei sunt plecați. Și totuși Egist vine la Micene acum, când Agamemnon nu e aici. De ce?

— Domnia Voastră sunteți la Micene. Și copiii lui Agamemnon.

— Da. Mai știi ce i-a făcut Atreu fratelui său Tieste?

Elina pleacă privirea.

— I-a omorât copiii, i-a fiert și i i-a dat să-i mănânce.

Clitemnestra se ridică și se plimbă în jurul vetrei.

— Egist nu a venit aici pentru a se împrieteni cu regina din Micene. Fie vrea tronul pe care l-a ocupat odinioară tatăl lui, fie caută să se răzbune. În ambele cazuri, trebuie să fim foarte precauți.

Elina ridică privirea, timidă.

— Nu cred că stăpânul Egist vrea să-i omoare pe copii, Majestate.

— De ce?

— Egist e un om secretos. Are o aversiune față de violență și spectacol. Dacă ar fi vrut să vă omoare pe Domnia Voastră sau pe copii, ar fi făcut-o în taină, fără să-și arate fața.

Clitemnestra se oprește locului. Nu-și poate reține un surâs.

— Zici că nu înțelegi politica, Elina, dar îi înțelegi pe oameni. E unul și același lucru.

La cină poartă o tunică purpurie somptuoasă și cercei cu pietre prețioase. Are fața mai ridată, pomeții obrajilor sunt proeminenți sub ochii mari, întunecați, dar corpul i-a rămas la fel, înalt și suplu, cu mușchii șerpuind pe sub piele.

Oreste o așteaptă la intrarea în gineceu.

— Am venit să te escortez, mamă, spune cu un rânjet, acum când un străin și un trădător umblă liber prin palat.

Ea râde și-i netezește cu degetele o buclă. Ochii lui sunt luminoși și vigilenți – e greu să mai

deslușești în ei timiditatea și slăbiciunea pe care le vădeau odinioară.

— Nu-l lua peste picior la cină, spune ea în timp ce trec prin fața camerelor decorate cu fresce.

Pe măsură ce se apropie de sala în care este servită mâncarea, coridoarele sunt tot mai puternic iluminate. Le aud pe servitoare în spatele lor, șușotind. Clitemnestra știe că se uită după fiul ei – a devenit un tânăr fermecător, iar fetele din palat roiesc în jurul lui ca albinele la miere.

— Eu nu iau pe nimeni peste picior, răspunde Oreste, deși continuă să zâmbească. Mă mir doar că l-ai primit.

— Nu puteam să-l izgonesc. E un dușman, și dușmanii e mai bine să ți-i ții aproape. Atunci sunt mai ușor de controlat.

— Mi-e milă de bietul om. Probabil crede că e oaspetele soției inofensive a regelui din Micene.

Clitemnestra îl ia de braț.

— Pot să fiu inofensivă.

El o privește cu sprâncenele arcuite și cei doi schimbă un zâmbet.

În sală, torțele își proiectează lumina pe grăsimea cărnurilor și pe urcioarele de vin aurii. Clitemnestra a poruncit ca zece gardieni să stea la perete. Leon cinează de la o vreme încoace împreună cu ei, dar astăzi stă în picioare lângă capul mesei, cu spada la cingătoare.

Egist șade deja la capătul unei bănci, față în față cu Electra. Părul șaten i se revarsă pe spate și ochii ei de căprioară îl observă pe străin. Crisotemis îi povestește ceva și, în jurul lor, servitoarele ascultă în timp ce servesc vinul, chicotind.

— Bine ai venit la Micene, stăpâne Egist, spune Oreste cu un zâmbet răpitor și se așază lângă Electra.

Clitemnestra ia loc în capul mesei.

— Mulțumesc, răspunde Egist.

— Trebuie să fie un sentiment ciudat, să te întorci aici după atâția ani, spune Oreste.

Egist își înclină capul într-o parte.

— Nu credeam că regina mă va primi.

— Mama mea este o femeie cu multe virtuți, răspunde Oreste în timp ce-și alege o bucată de carne de berbec. Tărie, înțelepciune, vitejie, generozitate. Pe toate le posedă.

Egist îl studiază, încercând să-și dea seama dacă-și bate joc de el sau nu.

— De unde vii, stăpâne? îl întreabă Crisotemis.

— Din pădure, răspunde Egist.

— Ai supraviețuit cu lapte de capră? Ai vânat?

— Întocmai.

— Eu am auzit de un bărbat care a trăit atâta vreme în pădure, încât au venit naiadele la el. Și-au părăsit lacurile și mlaștinile și i-au oferit hrană și adăpost. Dar, când a vrut să plece, l-au ținut captiv. Erau geloase.

Vocea lui Crisotemis e plină de ardoare, așa e de când a plecat tatăl ei – simte permanent nevoia să spună cu voioșie povești, pentru a ține la distanță durerea și încordarea, sau orice răbufnire de violență. E ca o pătură de zăpadă sclipitoare: îngroapă urâțenia sub ea, până când se topește și trebuie să caute un nou acoperământ.

— Fiica mea știe cele mai frumoase povești, spune Clitemnestra. Nu vrei să ne spui una, Crisotemis? Poate îi va face plăcere oaspetelui nostru.

— Sigur că da.

Crisotemis zâmbește.

— Există o poveste despre Boreas și armăsarul…

Vorbește atât de repede, atât de însuflețit, încât uită să mănânce. Egist o ascultă cu fruntea încrețită și abia dacă se atinge de mâncare. Uneori strecoară o privire către Clitemnestra, care se

preface absorbită de povestea fiicei ei și râde la momentul potrivit.

Ar vrea să-i pună întrebări, să-i smulgă povești și să afle ce se ascunde sub chipul acesta tulburat. Dar se îndoiește că ar vorbi. Un om ca el nu a vorbit probabil niciodată. Își imaginează cum mișună gândurile în mintea lui, ca viermii în pământ, osândite să rămână ascunse.

Elena l-ar fi fermecat cu frumusețea și inteligența ei subtilă, l-ar fi înmuiat, până când s-ar fi deschis ca o piersică.

Castor l-ar fi luat peste picior, l-ar fi împuns cu cuvintele sale, până când ar fi vorbit.

Timandra și Polux nici n-ar fi încercat.

— E primejdios, ar fi spus. Mai bine scapă de el.

Și ar fi avut dreptate.

E primejdios, într-adevăr, dar nu poate scăpa de el, așa că trebuie să găsească o cale de a-l face să cedeze. Trebuie să-și murdărească mâinile și să sape în pământ, până când va găsi viermii care mișună acolo.

Se întoarce singură pe coridoare. Zgomotele palatului se sting, înăbușindu-se ca sunetele sub apă. A poruncit ca Egist să fie escortat înapoi la apartamentul pentru oaspeți și acum se întreabă dacă el va putea să doarmă. Ea nu va putea – trebuie să rămână trează, precaută.

Când ajunge la camera ei, din umbră se ivește o siluetă familiară. Leon.

— Ți-am spus să te îngrijești ca Egist să rămână în camera lui, îi spune.

— I-am lăsat cinci gardieni la ușă. N-o să iasă fără știrea Domniei Voastre.

— Bine.

Trece pe lângă el și deschide ușa dormitorului.

— N-ar fi mai bine să-l alungați, Majestate? întreabă Leon.

Ea se răsucește.

— Eu decid asta, nu tu.

— E primejdios. Știți de cât timp îl caută Bătrânii. Toți îl credeau mort. Și acum apare aici, după toate câte a îndurat la palat…

Leon trage adânc aer în piept.

— E ca un câine turbat, care a fost aproape omorât în bătaie, dar care, printr-o minune, a supraviețuit. A răzbit între acești pereți și poate mușca în orice clipă.

— Deocamdată n-a încercat să ne facă niciun rău, nici mie, nici copiilor mei.

Glasul lui Leon se frânge.

— Ați avut încredere și în Odiseu, când am fost chemați în cortul lui.

Îl lovește atât de iute, încât nu are timp să reacționeze. Când o privește, are ochii triști.

Cu pumnul încleștat, Clitemnestra înșiruie cuvintele ca pe niște cuțite.

— Tu ai vrut să vii cu mine, în loc să-mi păzești fata. Ți-am cerut s-o protejezi. Tu, în schimb, ai vrut să mă protejezi pe mine, fără să înțelegi că, fără ea, viața mea nu înseamnă nimic. Dacă mai vorbești vreodată despre asta, te voi alunga.

— Da, Majestate.

A vorbit cu un glas atât de stins, încât Clitemnestra ar putea crede că a fost o închipuire. Oricum, închide ușa în urma ei și-l lasă afară.

Când se furișează din cameră să se plimbe în grădină, soarele a coborât de mult pe după munți, iar cerul e negru și fără nori. Stă singură printre flori și se surprinde gândindu-se la sora ei, ceea ce n-a mai făcut de câțiva ani.

Ultima dată când s-a gândit la ea a fost acum trei ierni, când la palat a sosit un sol, pentru a-i aduce vestea despre moartea mamei ei. Nu și-a găsit nicio lacrimă pe care s-o verse.

— Cum? a întrebat.

— În somn, a răspuns mesagerul și Clitemnestra și-a înăbușit un hohot de râs amar.

Mama ei, care odinioară vâna și lupta, a murit în somn, de la vinul băut.

Asta e soarta femeii, oricât de radioasă și nemaipomenită ar fi, să fie zdrobită ca un grăunte în mojar. Ce-a mai rămas din Leda? Zvonuri, mituri. Femeia care a făcut dragoste cu zeul cerului și al trăsnetului, regina violată de o lebădă, mama celei mai frumoase femei din lume. Dar Leda a fost mult mai mult de-atât.

Clitemnestra și-a petrecut noaptea umblând prin palat, jelind-o pe mama care-i vorbise despre zeitățile pădurii, despre Rhea și șoaptele ei în peșterile sacre și pâlcurile de chiparoși. Pe femeia care condusese Sparta împreună cu soțul ei, care-și învățase copiii să lupte în gimnaziu și care, uneori, își trezise fiicele în creierii nopții, pentru o plimbare secretă sub clar de lună. Le ținea de mână și le făcea să râdă, până când ochii Elenei radiau de fericire.

Nu a jelit-o pe Leda care stătuse deoparte când complotaseră tatăl ei și Agamemnon. Pentru ea, Leda aceea era de mult moartă.

Acum încearcă să și-o imagineze pe sora ei în Troia, singură într-un oraș ai cărui locuitori probabil o urăsc. Și-a trimis două dintre cele mai bune iscoade să bată țara în lung și-n lat și să-i aducă vești despre război, dar n-au aflat nimic despre Elena. Asta înseamnă că sora ei e încă în viață. Consolarea pe care o găsește în acest gând e ciudată, îi lasă un gust amar, ca de cenușă.

Elena trăiește, Ifigenia nu mai e. Pare nedrept, deși Clitemnestra și-a protejat sora toată viața.

Ai fi vrut să moară Elena?

Închide ochii. Se vede împreună cu Elena, înotând în Eurotas pe vremea când erau mici, împroșcând cu corpurile lor goale apa limpede, ținându-se înlănțuite cu brațele. E întotdeauna

dificil să judeci dacă o viață prețuiește mai mult decât alta. E și lipsit de sens. Morții sunt morți.

Se întoarce la palat și-și lasă gândurile în urmă. Deasupra ei e atârnată în cer, ca o rugăciune nesfârșită, durerea provocată de soarta Ifigeniei.

27. Colți de lup

Clitemnestra merge în urma Electrei, printre standurile din piață, în bătaia soarelui arzător de vară. Oamenii trec pe lângă ele, cu fețele înnegrite de soare, cu mâinile crăpate de muncă – un bărbat taie ciolane de porc, cu securea și șorțul pătate cu sânge proaspăt, o femeie atârnă de picioare câțiva pui jumuliți, o fată brunetă oferă mere dintr-un cos mare. Clitemnestra se oprește la un stand care vinde diademe, iar pietrele lor strălucesc atât de puternic, încât lumina soarelui pare să se nască din ele. Bijuterii pentru capete încoronate. Negustorul înclină capul, privind la picioarele Clitemnestrei.

— Majestate, spune. Alteță.

Electra atinge o cunună subțire de aur, cu pandantive în formă de frunză. S-ar potrivi cu tenul ei deschis la culoare, se gândește Clitemnestra, dar Electra merge mai departe. Oamenii vin buluc pe străzi, ca șopârlele, fiecare căutându-și un loc la soare.

Clitemnestra se gândește la întâlnirea cu Bătrânii, cât de aroganți și nerecunoscători au fost azi-dimineață. I-au cerut insistent să-l închidă pe Egist și să-l țină ostatic până la întoarcerea lui Agamemnon.

— La ce bun? a întrebat ea. Egist nu mai are familie. Nimeni nu ar plăti recompensa.

— Atunci țineți-l în carceră până când va decide regele ce să facă cu el.

— Regele e plecat de nouă ani, a răspuns ea. Timp în care eu am condus acest oraș, l-am protejat. Dar voi refuzați în continuare să vă încredeți în autoritatea mea.

Atunci au amuțit. Ea a savurat expresia de înfrângere din ochii lor.

— Crezi că trădătorul Egist e un bărbat frumos? întreabă Electra, smulgând-o din gândurile ei.

Îmbujorată de căldura soarelui, se oprește și mângâie un câine, de parcă i-ar fi adresat cea mai inofensivă întrebare cu putință.

— Nu m-am gândit la asta, răspunde Clitemnestra.

Minte. În realitate, a stat să se întrebe ce anume o intrigă la Egist, dar încă n-a găsit un răspuns.

— Tu ce crezi?

Electra își ridică puțin tivul rochiei, pentru a o feri de niște fructe lăsate să putrezească pe jos.

— Cred că, mai demult, da. Acum e prea speriat de el însuși.

— Deci nu ți se pare înfricoșător.

— Nu. Mă întreb doar ce gândește un om ca el. Ochii lui sunt ca de gheață – nu te lasă să-i pătrunzi.

Clitemnestra zâmbește pentru sine. Pentru fiica ei e probabil dificil ca cineva să nu-i îngăduie să-i pătrundă mintea – pentru ea, care scrutează întotdeauna fețele oamenilor pentru a le înțelege fiecare mișcare, fiecare motiv.

Ajung la capătul străzii. Cocoțați deasupra porții, leii sculptați par formidabili în lumina soarelui, cu privirile lor goale, indiferente.

— Regii din Micene sunt ca leii, i-a spus Agamemnon odată, prada lor sunt cei slabi.

Când Clitemnestra i-a atras atenția că sculpturile seamănă mai degrabă cu niște leoaice, soțul ei a râs. Ar mai râde oare și acum, când pe tronul lui șade o leoaică?

Clitemnestra o ia pe drumul de întoarcere la palat și Electra o urmează îngândurată.

— Le-am întrebat pe femeile de la bucătărie, spune. Ele zic că Egist s-a născut după ce Tieste și-a violat propria fată, pe Pelopia. Ea era în templu și aducea o jertfă, când el a venit și a luat-o în

întuneric, după care a dispărut, fără ca ea să-i fi văzut fața.

— Femeile de la palat spun multe, comentează Clitemnestra.

— Pelopia n-a știut că fusese violată de propriul tată. I-a fost rușine și și-a dat copilul, așa că Egist a fost crescut de Atreu, ceea ce înseamnă că a copilărit împreună cu Agamemnon.

Electra a încetat să-i mai zică acestuia din urmă „tată” de față cu Clitemnestra, de când mama ei a aruncat în ea cu o cupă, cu ani în urmă. Acum, toți copiii ei îi zic „Agamemnon”. Cum îi spun când nu e ea de față, nu știe.

— Când Pelopia l-a alungat pe Egist, i-a dat o spadă. Era spada lui Tieste, dar ea nu știa, l-o furase înainte ca el să dispară din templu. Așa că, atunci când Atreu l-a trimis pe Egist să-l omoare pe Tieste, Tieste a văzut spada, l-a recunoscut pe Egist ca fiind propriul fiu și l-a convins să se alieze cu el.

Clitemnestra știe că Electra povestește fiindcă încearcă să-l înțeleagă mai bine pe Egist. Atâta are, povești, pe care le disecă până când simte că deține controlul. Au trecut atâția ani, și ea tot n-a înțeles că femeile rareori dețin controlul.

— Mă întreb dacă a știut că tatăl său o violase pe mama lui. Trebuie să fi știut, toată lumea știa. Și, dacă știe, ce o fi în mintea lui? L-o fi iertat?

Un grup de femei trece cu brațele încărcate de smochine, struguri și lămâi. Fructele au culori atât de aprinse, de parcă ar fi flori.

— Știi unde e Pelopia acum? întreabă Clitemnestra.

— Nu.

— S-a sinucis.

O umbră traversează chipul Electrei. Își coboară privirea la picioare și are obrajii aprinși. Soarele urcă tot mai sus pe cerul gol, iar Electra rămâne tăcută tot restul drumului.

Rodul unui incest și al unui viol. Un copil născut pentru a răzbuna. Nedorit de mamă, abandonat în pădure, luat în grijă chiar de cel pe care era menit să-l ucidă când va fi crescut. Câte și mai câte o fi văzut Egist? Câtă durere o fi îndurat? Răspunsurile la întrebările ei par cioplite în trăsăturile lui, ca niște cicatrici, par cusute în piele, ca niște taine. Le poate afla întinzând mâna și atingându-l.

I se spune că Egist petrece mult timp în curtea pentru antrenamente, după-amiaza târziu, așa că se duce acolo singură, după ce și-au încheiat băieții antrenamentele. La apus, cerul e pictat cu tușe roșii, întunecate. În mijlocul curții e înfiptă în pământ o torță aprinsă.

La prima vedere nu e nimeni – poate că Egist a plecat deja. O umbră se mișcă apoi în preajma sălii armelor și el apare în lumină, cu o spadă într-o mână și o lance în cealaltă. Două cuțite de vânătoare îi sclipesc la cingătoare. Clitemnestra vede cicatricile care-i brăzdează brațele goale, rozalii ca piersicile și crestate ca pietrele.

El își aruncă lancea într-un copac. Arma zboară mai iute decât o pot urmări ochii ei. Se împlântă în scoarță și așchiile zboară.

În lumina crudă a torței, Egist își vântură spada. Străfulgera înainte, ca ghearele unui leu, și înapoi. Mișcările lui nu sunt nici elegante, nici grațioase. Luptă cu un soi de disperare. Cerul sângerează deasupra lui, apoi se întunecă, se înfurie.

Ea își ține mâna încleștată pe cuțitul incrustat cu pietre prețioase. Așteaptă ca Egist să-i întoarcă spatele, învârtind în aer spada, și apoi îl aruncă în direcția lui. Capul lui zvâcnește înapoi la momentul oportun. Ridică spada la nivelul feței și cuțitul Clitemnestrei ricoșează din ea.

O privește cu fața înăsprită de mânie. Ea are sentimentul că i-a descoperit o taină, ceva ce n-ar

fi trebuit să vadă. Se apropie de el și ridică din mers o lance. Îi zâmbește. E o provocare.

— Ești bun.

El face un pas înapoi și silueta îi dispare din lumina torței.

— N-am de gând să mă lupt cu tine.

Ea se apropie tot mai mult.

— De ce? Ți-e frică?

— Ești regina mea. Și ești mamă.

Iar tu ești un uzurpator. Și fiu.

— Luptă-te cu mine, îi spune Clitemnestra.

Ea ridică lancea și el își mânuiește instinctiv spada. Cele două arme se ciocnesc, bronz pe bronz.

— Acum o să-mi pun spada j os, zice el.

— Atunci vei muri.

Îl atacă din nou și de data aceasta se avântă și el înainte, spintecând aerul, cu ochii plini de cruzime. Se luptă, iar picioarele lor ridică praful. Dezarmat de ea, își scoate cuțitele de vânătoare. Le mânuiește iute, mult mai iute, iar Clitemnestra se căznește să-l respingă. Își aruncă lancea către el și, când Egist se ferește, ia de jos o spadă mai scurtă. Brațele lor se mișcă acum cu repeziciune, loviturile se succed, până când sunt epuizați și sudoarea li se scurge pe șira spinării. Pun capăt luptei.

El are fața schimonosită, iar pumnalele lui zac abandonate în praf. Își recuperează grijuliu spada, ștergând-o de tunică. Ea se întreabă dacă o fi spada tatălui său, dar nu spune nimic. În schimb, își ia de jos propriul cuțit și zice:

— Când te lupți, arăți altfel.

— Și tu.

Își ține capul plecat și profilul lui e frumos în lumina aurie a torței. *Cum altfel?* ar vrea ea să-l întrebe, dar el i-o ia înainte.

— Cine ți-a dat cuțitul acela?

— Mama mea, răspunde ea. E cea mai tăioasă lamă pe care am atins-o vreodată.

I-l întinde, să se uite la el. Când el îi încearcă lama cu degetul, ea adaugă:

— Dar tu nu te temi de tăiș, nu-i așa?

El ridică privirea și ea i-o susține. Leon avea dreptate. E ca un animal rănit, gata să muște dacă-l întărâți. Dar nu e un câine turbat – câinii turbați sunt slabi, pentru că sunt nebuni. Egist nu e nebun. E puternic și manipulator, furia clocotește în el, dar și-o stăpânește întotdeauna. E mai degrabă ca un lup, care-și dezvelește colții la oricine se apropie prea mult.

Egist zâmbește.

— Uneori e mai bine să sângerezi, decât să nu mai simți nimic.

Renunță la cină și se duce la baie, să se spele. Are tunica plină de praf și părul murdar și încurcat. Torțele au fost deja aprinse, iar curenți de lumină străbat întunericul tăcut. Își scoate chitonul și își atinge cu degetele stomacul, tăieturile pe jumătate vindecate de pe brațe. Simte o vagă neliniște. Apa din cadă e rece și Clitemnestra se înfioară.

— Majestate.

O voce ciripește în întuneric, ca o pasăre la răsărit. Elina. Pașii ei se apropie, moi ca picăturile de ploaie.

— Stăpânul Egist a venit să mănânce și Domnia Voastră nu erați acolo, zice, așa că m-am gândit c-o să vă găsesc aici.

— Încălzește apa, Elina, îi poruncește Clitemnestra.

Elina se grăbește să aprindă focul. Umbra ei pe perete e mică și ascuțită. Apa se încălzește, învăluind-o pe Clitemnestra ca o blană de oaie. Elina începe s-o săpunească. Clitemnestra îi întinde mâinile și brațele și Elina o atinge cu săpunul în îndoitura moale a cotului.

— Crisotemis n-a putut să doarmă azi-noapte, spune. Iar a avut coșmaruri.

Clitemnestra îi privește fața în penumbră. Elina n-a avut niciodată copii, dar poate ar trebui să aibă. Leon a spus odată în treacăt că e drăguță, cu un aer nepăsător, de parcă ar fi vrut să vadă ce părere ar avea Clitemnestra. Ea l-a descurajat. Doi servitori loiali împreună sunt mai greu de controlat. E mult mai util să împerechezi un câine fidel cu unul mai dificil, pentru a-l ține sub control.

— Poate ar fi mai bine să doarmă cu Domnia Voastră în seara asta, continuă Elina.

— Are paisprezece ani. E femeie, nu mai e un copil, și trebuie să se comporte ca atare.

Elina tace, dar ochii ei sunt triști. Clitemnestra știe că nu e de acord. Într-o noapte, după un an sau mai bine de la uciderea Ifigeniei, a avut îndrăzneala să-i spună că e prea rece, prea distantă cu fetele ei.

— Electra și Crisotemis au nevoie de Domnia Voastră, Majestate, i-a spus. Nu vorbiți cu ele, nu le mângâi ați.

Clitemnestra a vrut s-o lovească, dar s-a abținut – nu-și putea permite s-o piardă pe Elina. Pe nimeni nu s-ar putea bizui să aibă grijă de copiii ei.

— Voi sta de vorbă cu ea mâine-dimineață, adaugă Clitemnestra, forțându-se să aibă un glas cât mai dulce cu putință. Dar șterge-ți de pe față expresia asta de nemulțumire, Elina. Nu ești zeița Hera.

Elina chicotește și, în timp ce spală gâtul Clitemnestrei, gesturile ei devin mai blânde. *Poftim*, gândește Clitemnestra. *Cât de ușor e pentru unii să fie loiali. Se mulțumesc cu firimituri.*

Spălată și pieptănată, se duce în sala în care este servită mâncarea. Aroma cărnii e intensă și îmbietoare și Clitemnestra se uită la resturile de pe masă, pe care servitoarele zoresc să le adune. Câinii casei îi dau târcoale, adulmecând după

resturi. Leon se ivește în pragul ușii și face un gest larg din mână, încercând să-i alunge.

— Aduceți vin pentru regină, le poruncește el servitoarelor. Veți termina de strâns mai târziu.

Clitemnestra se așază pe scaunul din capul mesei. Acceptă cupa de vin pe care i-o oferă una dintre servitoare și ia o sorbitură. Leon se așază lângă ea.

— Cum a fost la cină? îl întreabă.

— Au venit și Bătrânii, răspunde. S-au mirat că lipsiți.

— Le-ai spus că lipsesc fiindcă nu mai vreau să le văd fetele zbârcite?

— Nu, răspunde el, mustăcind.

— Trebuia să le spui.

Parcă-i și vede, căscând ochii la Egist, ca vulpile la o găină. Termină de băut, iar Leon îi mai toarnă puțin vin. Servitoarele ies. Ușa e închisă și pe pardoseală se mai văd doar umbrele lor.

— I-am auzit șușotind pe coridoare astăzi, spune Leon. Vorbeau despre Domnia Voastră și Egist.

— Credeam că avem destule femei la palat care să șușotească.

Leon se joacă absent cu mânerul pumnalului.

— Unii spuneau că o femeie n-ar trebui să poarte coroana. Alții vă luau apărarea.

— Ce anume spuneau?

Leon ezită. Ea îi dă răgaz și mai bea puțin vin. Nu e prima dată când află de nemulțumirea Bătrânilor.

— Ziceau că puterea Domniei Voastre e ca „ciuma printre soldați".

— Cine a spus asta?

— Polidamante.

— Da, desigur.

Unul dintre cei mai fideli câini ai soțului ei. Aruncă-i un os și ți-l va aduce înapoi dând din coadă. Dar nu-i plac femeile. Își ține nevasta și fiicele închise în casă, nu văd niciodată lumina

zilei. Clitemnestra a vrut de multe ori să pună să fie ucis, dar știe că în felul acesta le-ar transmite un mesaj greșit celorlalți. Așa că încearcă s-o scoată la capăt cu el, în măsura în care poți s-o scoți la capăt cu câinele altcuiva.

— Tu ce crezi, Leon? întreabă. Sunt ca ciuma?

— Nu, Majestate.

Se uită întâi la ea, apoi la armele sclipitoare de pe pereți.

— Dar puteți fi intimidantă. Sunteți ca soarele. Dacă te uiți prea mult la el, orbești.

Clitemnestra simte iubirea și venerația din tonul lui. Ar trebui să-l răsplătească. Dacă-și îndepărtează propriii servitori loiali, de ce ar mai urma-o cineva?

— Atunci de ce crezi că spun Bătrânii asta despre mine? întreabă.

Leon se lasă puțin pe spate, ca de fiecare dată când chibzuiește. Ochiul lui drept a rămas pe jumătate închis după bătaia din Aulida.

— Se văd pe ei înșiși în locul Domniei Voastre. Consideră că ar fi mai pricepuți decât Domnia Voastră. Visează la propriul regat, la propria coroană.

Îi place răspunsul lui. Când îl obligă să chibzuiască, îi demonstrează că e ascuțit la minte. Ar fi un bun conducător dacă originea lui n-ar fi una umilă.

— Și cum crezi că aș putea să-i fac să înțeleagă că regatele lor sunt doar un vis?

— Nu puteți. Mă gândesc că asta e povara unui conducător, zice, după care se ridică și banca scrâșnește pe pardoseală. Acum mă voi retrage, Majestate. Odihniți-vă.

Face o plecăciune și se îndreaptă către ușă.

— Vino aici, Leon.

El se oprește din drumul lui. Când se întoarce, pe fața lui se citește plăcerea. Parcurge cei câțiva pași care-i despart și îngenunchează lângă scaunul

ei. Ea îl atinge pe păr, îl trage mai aproape. Buzele lui au un gust familiar, de mâhnire.

— Ar putea să ne vadă cineva, spune el gâfâind, în timp ce-i ridică tunica.

— N-are decât, răspunde ea. Sunt regina, fac ce-mi place.

Gândul îl excită, curgându-i prin vene ca o substanță halucinantă. Cu brațele pe după umerii lui, Clitemnestra îl lasă s-o pătrundă, simțindu-i respirația sacadată pe pielea gâtului.

Cât de greșit este, își spune, cât de nedrept. *Oare se gândește la Ifigenia în timp ce mă privește pe mine? Oare își amintește parfumul ei, pielea ei moale pe pielea lui?* El nu vorbește niciodată despre ea, dar Clitemnestra simte durerea ce crește în el, în toate fisurile și rănile, în toate spațiile goale.

După ce termină, mai rămâne o vreme agățat de ea, cu pielea umedă pe pieptul ei. Ea nu-l alungă și privește la lumina ce se subțiază pe măsură ce se sting torțele. Când sala se cufundă în întuneric, caută în interiorul ei un sentiment – mâhnire, siguranță, supărare, plăcere, orice.

Uneori e mai bine să sângerezi, decât să nu mai simți nimic.

Oare așa să fie?

28. Oameni zdrobiți

Dincolo de ferestre se insinuează toamna. Frunzele strălucesc galbene și roșii în copaci, iar nopțile reci acoperă iarba cu promoroacă. Pe Clitemnestra o trimite cu gândul la ochii lui Egist. Nicio pasăre nu cântă, nicio siluetă nu se mișcă. Pământul parcă ar sta să se odihnească.

— Majestate, ar trebui să discutăm câteva chestiuni legate de tron.

Vocea scrâșnită a lui Polidamante o readuce la realitate. În megaron, Bătrânii șed în jurul ei în semicerc. În loc să șadă pe tron, Clitemnestra stă la fereastră. Prezența lor o face să simtă nevoia de aer.

— Ce chestiuni legate de tron? întreabă.

— Dacă regele Agamemnon nu se mai întoarce de la război…, începe Polidamante.

Ea îl întrerupe:

— Nu are nicio importanță dacă regele se întoarce ori nu de la război. Acum, eu sunt regina, iar fiul meu va fi următorul rege.

Polidamante tace. Pe cât de puțin îi place Clitemnestrei când vorbește, pe atât de puțin îi place când tace. Parcă-i și aude mintea cum lucrează, cum urzește comploturi împotriva ei.

— Trădătorul Egist ar putea deveni o problemă, spune Cadmus.

Clitemnestrei îi amintește de un măr lovit, unul dintre cele rămase pe jos, până când calcă cineva pe ele. Măcar e adesea de partea Clitemnestrei.

— Ar trebui fie să-l alungați, fie să-l întemnițați, spune Polidamante. Poate revendica tronul.

— Soțul meu avea obiceiul să spună că e mai bine să-ți ții dușmanii aproape.

E o minciună. Agamemnon n-a spus niciodată așa ceva. Dar Clitemnestra a observat că, ori de câte ori îi pomenește numele, Bătrânii se abțin s-o contrazică.

— Atunci întemnițați-l, repetă Polidamante.

— Mă subestimați, ca de obicei, spune ea.

— Cum așa, Majestate?

— Credeți că-l las pe Egist să mănânce la masa mea și să umble prin palatul meu fără să am un plan. Nu vă gândiți că poate încerc să-l înțeleg mai bine, să-l manipulez.

— Bărbații nu-și manipulează dușmanii. Îi obligă să li se supună.

Clitemnestra râde cu amărăciune.

— Credeam că sunteți în slujba soțului meu. Cine manipulează oamenii mai bine decât Agamemnon? Regele pe care-l urmați orbește a

ajuns la putere prin înșelăciuni. La fel și Odiseu, regele Ithacăi.

Deși o arde pe limbă, îi pronunță totuși numele.

— Lumea îl consideră un erou datorită puterii, ori datorită vicleșugurilor sale?

Cadmus dă din cap, împreună cu alți câțiva.

Polidamante se foiește în scaun.

— Greșiți dacă vă imaginați că sunteți singura pregătită să manipuleze, spune. Egist va încerca același lucru. A venit aici pentru putere, nu să se plece în fața unei femei.

— A unei regine, îl corectează Clitemnestra.

— Da, a unei regine.

— Îl voi supraveghea pe Egist. Și, dacă încearcă să-mi facă vreun rău sau să-mi uzurpe tronul, va plăti.

Bătrânii par să se destindă pe scaunele lor. Sunt atât de lași, încât un singur bărbat îi poate tulbura în asemenea măsură.

— Să nu vă mai îndoiți de mine în această privință, adaugă ea și se așază pe tron.

Un murmur de aprobare străbate sala.

— Mai avem și altceva de discutat?

— Încă n-am vorbit despre Troia, Majestate, spune Cadmus.

E adevărat. Clitemnestra n-a întrebat nimic, fiindcă iscoadele ei o țin la curent, deși nu s-a petrecut mare lucru. Orașul nu a căzut încă.

— Armata grecilor a fost lovită de ciumă, continuă Cadmus. Mulți dintre oamenii noștri mor. Se spune că Apollo trebuie îmbunat.

Îi vine să-și dea ochii peste cap. S-a săturat să tot audă vorbindu-se despre zei.

— A fost lovit și regele? întreabă.

— Nu. Dar ciuma e o boală silențioasă, Majestate, răspunde Polidamante. Lovește fără cruțare și fără să țină cont de grade și onoare.

Ea își învârte în joacă inelele de pe degete, savurând tăcerea stânjenitoare care se lasă.

— Mi se pare ciudat ca tocmai tu să vorbești despre ciumă, Polidamante, spune.

— De ce?

— Parcă spuneai că o femeie care deține puterea poate fi ca ciuma printre soldați.

Îl privește drept în ochi, plasându-și cu grijă fiecare cuvânt. El nici nu roșește, nici nu se bâlbâie. Se ține tare pe poziție.

— Asta am spus și asta cred.

Nu are un ton arogant, ci doar oribil de sec. Franchețea unui bărbat care crede că poate spune tot ce gândește.

— Sunt conștientă de faptul că mulți dintre voi consideră că ar putea conduce acest oraș mai bine decât mine, spune ea. Că, fiind femeie, ar trebui să dau întâietate sfaturilor voastre. Că soțul meu era un conducător mai bun, mai apt.

Unii dintre ei își feresc privirea, stânjeniți. Alții roșesc, dar o privesc în continuare, cu îndrăzneală.

— Însă Micene s-a îmbogățit sub conducerea mea, deși am pierdut bărbați și resurse din cauza războiului – a unui război dorit de soțul meu. Așa că, atât timp cât șed eu pe acest tron, mă veți sfătui și-mi veți respecta alegerile.

Și dacă nu? parcă-i aude gândind.

Dacă nu, vă tai limbile.

În curtea pentru antrenamente îl găsește pe fiul ei, o rază de soare într-o zi înnorată. Cu o blană de leu pe umeri, îi învață pe băieții mai mici să tragă cu arcul.

— Copiii învață repede astăzi, mamă, îi spune în clipa în care se apropie de el.

— Trageți doar cu arcul? întreabă ea.

— Astăzi, da. Dar în curând ne vom antrena și cu lănci și securi.

Fac câțiva pași afară din curte. Iarba rece pârâie sub picioarele lor. Clitemnestra îi trece o

șuviță de păr pe după ureche, iar el zâmbește, de parcă i-ar spune: *Nu mai sunt un copil, mamă.*

— Ar trebui să vii și tu mai des la întâlnirile cu Bătrânii, spune ea.

— De ce? Tu te descurci mai bine cu ei.

— Va trebui să înveți și tu să te descurci cu ei. Într-o bună zi vei fi rege și ai încă lucruri de învățat. Bătrânii sunt ca șerpii. Se târăsc după tine și te atacă pe la spate când nu ești pregătit să te aperi.

— De ce nu renunțăm pur și simplu la ei?

— Un oraș are nevoie de Bătrânii săi. Orice regină, orice rege are nevoie de sfătuitori.

— Tu ești sfătuitoarea mea, spune el.

— Așa e, zice ea surâzând, și acum te sfătuiesc să vii să-i asculți pe Bătrâni, ca să înveți să le recunoști minciunile.

El râde.

— Voi veni și voi încerca să nu-l omor pe Cadmus când vorbește despre tragediile care ne pasc. Data trecută bătea câmpii despre niște cerșetori posedați de Furii.

— Azi vorbea despre ciumă.

El clatină din cap, de parcă ar vrea să-i spună: *Vezi?*, după care se întoarce grăbit în curte. Clitemnestra observă cum se țin băieții după el, privindu-l cu venerație. Când era mic, au fost momente când Clitemnestra s-a temut pentru el – că nu va face față înfruntărilor, că nu va ști să-și înfrângă dușmanii. Dar Oreste a învățat toate acestea și încă mult mai multe. A învățat să inspire iubire și respect, lucru pe care majoritatea prinților de vârsta lui îl neglijează. *Bărbații sunt deseori orbiți de putere,* i-a spus odată preoteasa din Sparta. Nu și fiul ei. E bărbat, deci nu va înțelege niciodată anumite lucruri – nu va trebui să le înțeleagă –, dar Clitemnestra l-a învățat cel mai important lucru dintre toate: nu poți câștiga un regat numai cu forța.

Pe zidurile înalte de piatră ale cetății, vântul e la fel de rece ca zăpada. În jurul ei, norii se lasă pe pământ și înghit treptat peisajul, de la vârfurile munților până la râuri și colinele mai joase. Elena visa să poată porunci norilor. Se întindea pe iarbă, închidea ochii și le cerea să se miște mai repede, vântului, să sufle mai tare, soarelui, să fie mai arzător.

— Nu funcționează, spunea Clitemnestra.

— Întinde-te și tu pe iarbă, răspundea întotdeauna Elena și o trăgea pe sora ei de tunică. Dacă ne unim voințele, suntem mai puternice.

Atunci, Clitemnestra se întindea și ea pe iarbă. Când vântul nu sufla și soarele nu ardea, o apuca pe Elena de mână și spunea:

— Cred că ne aude, dar nu vrea să asculte de noi. Vântul poate fi tare răsfățat.

Elena zâmbea. Știau amândouă că era o minciună, dar le făcea să se simtă mai apropiate, mai fericite.

— Majestate.

Clitemnestra se întoarce în direcția vocii. Egist stă la câțiva pași de ea și o studiază. Mereu reușește să păcălească vigilența gardienilor – va trebui să le spună să fie mai atenți.

— Fiica ta a venit să stea de vorbă cu mine, spune el.

— Care din ele?

— Electra.

Clitemnestra își încrețește fruntea, surprinsă. Electra nu se duce să stea de vorbă cu nimeni.

— Ce voia?

— Mi-a spus că Bătrânii nu mă vor în palat și că tu li te împotrivești.

O studiază, în așteptarea unei reacții. Văzând că tace, adaugă:

— Dar cred că, de fapt, voia să-i spun de ce am venit aici.

— Așa face Electra. Vorbește doar ca să te facă pe tine să vorbești. Probabil e intrigată.

— Cum așa?

— Nu poate afla nimic despre tine. Ești o enigmă.

El își încrețește fruntea.

— Toți știu o mulțime de lucruri despre mine. Oriunde mă duc, mă precedă blestemul familiei mele.

— Nu cred că asta e ceea ce o interesează pe Electra. Ea caută întotdeauna să afle ce gândesc sau ce simt alții, de ce se tem sau ce-și doresc. Informații despre familia ta poate obține cu ușurință și tocmai din acest motiv nu o interesează.

El se apropie, până când ajung să stea alături, înconjurați de o mare cenușie. Dacă ar vrea, ar putea s-o arunce chiar acum de pe ziduri.

— Tata avea obiceiul să vină aici și să-i observe cu privirea pe toți bărbații și copiii, pe toate femeile din sat, spune el după o vreme.

— De ce? întreabă ea.

— Ca să hotărască pe cine să biciuiască sau să ucidă. Vedea numai dușmani pretutindeni.

— Eu nu sunt ca tatăl tău.

Durerea îi traversează chipul, dar Clitemnestra nu-și ferește privirea. Îi place să-i vadă mâhnirea, fiindcă e ceva intim, ceva ce n-ar arăta nimănui altcuiva. Trăsăturile lui devin neclare în ceața tot mai deasă și Clitemnestra se surprinde dorindu-și să-l poată atinge înainte să dispară.

— Da, văd asta, spune el. Tu nu ești nemiloasă și totuși ții unit un regat întreg. N-am mai văzut așa ceva.

Unul dintre comandanții ei militari moare și Bătrânii se întrunesc pentru a-l înlocui. Clitemnestra le cere lui Oreste și Electrei să stea alături de ea în megaron, în timp ce cei mai destoinici tineri soldați își oferă spada. Se apropie pe rând de tron, sub privirile atente ale Bătrânilor, și se prezintă pe ei și faptele lor.

Anul trecut am câștigat toate luptele corp la corp, Majestate.

Tatăl meu și-a dat viața pe câmpul de luptă troian.

Fratele meu a ajutat la reprimarea revoltei sătenilor, de acum două ierni.

Nu e o alegere ușoară. *Lawagetas*, comandanții militari, trebuie să patruleze pe străzile cetății, să protejeze Micene de invadatori străini și să înăbușe revoltele. Majoritatea războinicilor au plecat cu Agamemnon, în urmă cu nouă ani, iar Clitemnestra, pentru a-i înlocui, a creat o armată puternică.

— Ar fi o onoare pentru mine să vă slujesc, Majestate.

Clitemnestra ridică privirea. Bărbatul din fața ei e tânăr, tras la față, ca un câine de vânătoare. Îi aruncă o privire Electrei, în treacăt, după care se întoarce iarăși către Clitemnestra.

— De ani buni îi înving pe toți la antrenamente, zice și se uită la Oreste. Fiul Domniei Voastre e întotdeauna de față. El poate să vă spună ce crede despre mine.

— Kiros e un soldat bun, zice Oreste prudent.

Clitemnestra nu comentează, iar Kiros se simte obligat să vorbească.

— Ne-am mai întâlnit, Majestate, deși nu sunt sigur că vă amintiți. Sunt fiul lui Euribate. Soțul Domniei Voastre îl respecta pe tatăl meu, care a căzut în luptă alături de el, dincolo de mare.

— Te știu, răspunde ea cu un zâmbet rece. Ești băiatul care a încercat să le siluiască pe fiicele mele.

Electra își ferește privirea. Bătrânii încep să șușotească, dar Clitemnestra îi face să amuțească.

— Ați vrut să puneți să fiu biciuit cu ani în urmă, Majestate, spune Kiros. Aveați dreptate. Nu le-am respectat pe fiicele Domniei Voastre și ele mi-au arătat, în schimb, că o femeie nu trebuie subestimată. Omul învață din greșelile sale.

Clitemnestra își dă seama că și-a învățat pe de rost micul discurs, deși are mare grijă să pară sincer în timp ce vorbește.

— De câte greșeli are nevoie un om pentru a deveni cumsecade? întreabă ea.

Tăcere. Clitemnestra privește flăcările care dansează în vatră și ale căror umbre ling picioarele lui Kiros.

— Ai vrea ca omul acesta să lupte alături de tine în război, Oreste? își întreabă ea fiul. Te poți încrede într-un bărbat care ți-a jignit surorile?

Și de data aceasta, Oreste vorbește rar.

— Kiros e un bun tovarăș la antrenamente.

Întotdeauna ajută un prieten la nevoie.

Kiros dă din cap către Oreste, recunoscător. Clitemnestra se reazemă de speteaza tronului, simțind privirea Electrei ațintită asupra ei.

— Foarte bine. Atunci îți voi accepta spada, Kiros. Vei lupta pentru mine, alături de fiul meu și de ceilalți comandanți.

Din nou, tăcere. Apoi Kiros îngenunchează, încins la față de mândrie. Când se ridică, schimbă o privire cu Oreste.

— E șansa ta de a-ți face regina mândră de tine, spune Clitemnestra. Nu o irosi.

— Vă mulțumesc, Majestate.

După ce pleacă, le poruncește Bătrânilor s-o lase singură cu copiii ei. În absența lor, sala pare mai luminoasă, mai răcoroasă. Le cere servitoarelor să aducă vin și se întoarce către Electra. Fiica ei stă în umbră, îngândurată. Toată ziua a tăcut și și-a mototolit tivul de la rochia purpurie, în timp ce bărbații încercau să câștige atenția mamei ei. Clitemnestra știe că-și amintește și ea când Kiros a încercat să-i facă rău, când Clitemnestra l-a alungat pe băiat și Electra a spus: Măcar tata nu face diferență între noi. Dar făcea, nu-i așa?

Ai ajuns ca el, parcă o aude pe Electra gândind. *Acum te gândești la tronul și la regatul*

tău înainte de toate.

— Ești sigură, mamă? întreabă Oreste.

Pâlpâirile torțelor îi luminează chipul frumos.

— I-am acordat lui Kiros această poziție pentru a le arăta Bătrânilor că până și cei neloiali pot căpăta o a doua șansă.

În afară de asta, tatăl lui e mort, așa că familia lui Kiros îmi va fi loială mie, nu lui Agamemnon.

— Nu vei regreta. Kiros e cel mai bun războinic dintre toți cei care s-au antrenat cu mine.

— Bine. Pentru că nu e un om bun.

Oreste zâmbește și-i acoperă mâna cu mâna lui.

— Oamenii buni sunt comandanți buni?

* * *

Odată, în urmă cu trei sau patru ani, Clitemnestra și-a întrebat fetele ce fel de soți își doresc. Era vară și ele se aflau în grădină. Pomii erau încărcați de fructe, iar păsările zburătăceau din creangă-n creangă, ciuguleau cireșe și ciripeau. Penele lor străluceau în soare.

Crisotemis a rămas pe gânduri. Era încă prea mică să-i stea mintea la soți, dar îi plăcea să povestească în grădină cu mama ei, departe de agitația din palat, de șoaptele Bătrânilor și de pustietatea din gineceu.

— Unul care să rămână lângă familia lui, a spus după o vreme. Unul care să nu moară.

Clitemnestra a râs atunci. Dintre toate lucrurile pe care ar fi putut să le spună… Electra a râs și ea, iar păsările au ciripit. Crisotemis a apucat-o pe sora ei de mână și a întrebat:

— Dar tu, Electra?

Electra a răspuns imediat, de parcă ar fi reflectat deja de multe ori la lucrul acesta.

— Eu vreau un bărbat care să capete ceea ce-și dorește. Care să mă înțeleagă pe mine și, în

același timp, să-i sperie pe alții cu mintea lui ascuțită.

Poate i-ar fi plăcut de Odiseu. Gândul a umplut-o pe Clitemnestra de o amărăciune nespusă.

Electra e în curte și se uită la grifonii pictați. Părul îi atârnă despletit pe spate, iar la o mână poartă inelele surorii ei. Clitemnestra face un pas spre ea, când vede că fiica ei e cu Leon, care stă sprijinit de o coloană roșie. Se retrage într-un colț, lângă niște vase cu ulei, aliniate la perete, și trage cu urechea la spusele lor.

— Ea purta mai multe, spune Leon și-i atinge inelele. Câte trei sau patru pe fiecare deget.

Închide ochii și-și reazemă capul de coloană.

— Ți-e dor de ea? întreabă Electra.

— Tuturor ne este dor de ea.

Ezită, trage adânc aer în piept.

— Mamei tale, mai mult decât oricui.

Electra își mușcă buza, coborându-și privirea.

— Nu vorbește niciodată cu mine despre asta.

— E prea dureros pentru ea.

Umbrele se alungesc pe pardoseală, ca niște degete întinse unele către altele, căutând puțină consolare.

— Acum o iubești pe ea? întreabă Electra.

Leon nu pare surprins de întrebarea ei.

— Am slujit-o întotdeauna, răspunde simplu.

— Te va părăsi, știi asta.

Clitemnestra nu-i mai așteaptă răspunsul. Iese din umbră, iar Leon o privește surprins. Electra își acoperă instinctiv mâna împodobită de inele cu cealaltă mână, de parcă s-ar teme că mama ei ar veni să-i ia bijuteriile.

— Lasă-ne singure, îi spune Clitemnestra lui Leon.

El se supune și, de cum pleacă, se stârnește o briză rece, care aduce stropi de ploaie mici, ca

firele de nisip. Se risipesc pe fața Electrei, sclipitoare, dar ea nu le șterge.

— Porți inelele surorii tale, spune Clitemnestra.

— Le-am curățat întâi.

— Îți stau bine. Ai degete lungi, ca ea.

Nu-i vine ușor să vorbească, dar știe că Electra are nevoie de cuvintele ei. Fiica ei cască ochii și îi întinde mâna. Clitemnestra o ia și atinge pietrele prețioase – onix, ametist, laspislazuli.

— Egist mi-a spus că ați stat de vorbă, zice.

— M-am gândit eu, răspunde Electra.

— Ai găsit ceea ce căutai?

— Nu prea.

— Ar fi trebuit să-l întrebi altfel, mai direct.

Electra o surprinde cu răspunsul ei:

— Așa e.

— De ce te interesează?

Clitemnestra cunoaște răspunsul la întrebarea ei, dar vrea să-l audă din gura Electrei. E o ghicitoare pe care fiica ei nu o poate dezlega, așa că se încăpățânează.

Dar Electra spune:

— Oamenii zdrobiți mă fascinează.

Tunetul bubuie și ploaia inundă acum curtea. Electra fuge sub portic, cu părul lipit de față. Clitemnestra nu se urnește: îi place să vadă cum se dizolvă totul în ploaie, cum pălesc contururile lucrurilor și ale oamenilor.

— Mamă, ești udă până la piele, strigă Electra, dar Clitemnestra o ignoră.

Are senzația că vorbele fiicei ei au limpezit brusc un râu tulbure și că acum își privește sentimentele într-o oglindă. *Oamenii zdrobiți mă fascinează.*

De aceea se simte atrasă de Egist? în ploaia torențială nu găsește răspunsuri.

Zorile se ivesc luminoase și tăcute, mângâind cu degetele lor rozalii acoperișurile cetății.

Clitemnestra se strecoară afară din palat, savurând densitatea tăcerii. Nimic nu-i place mai mult decât să fie trează când orașul doarme. Îi dă un sentiment de putere, iluzia că deține controlul.

Se strecoară pe poarta din spate a cetății, înfășurată într-un șal călduros, îmbrăcat peste peplos. Drumul care urcă pe munte e abrupt și noroios. Capre și oi behăie pe povârnișuri, unde pământul e năpădit de viță. Deasupra ei, pinii și stejarii se îndesesc, aruncând umbre lungi pe pământ.

Se oprește să se odihnească lângă un ochi de apă dintre stânci, atât de limpede, încât pare o felie de cer. Deși e încă toamnă, gheața iernii s-a ivit deja pe munți, acoperind piscurile cu stropi albi. Se așază pe stâncă și-și atinge cu palmele picioarele goale, încălzindu-le puțin înainte de a le cufunda în apa rece ca gheața. Mușchii ei urlă, dar Clitemnestra nici nu tresare, savurând durerea.

— Nu mă așteptam să întâlnesc pe cineva aici.

Mâna ei se repede la pumnal. Egist stă lângă un copac și o urmărește. Are părul dat pe spate și cicatricile de pe fața lui sunt evidente în lumina pală. Clitemnestra își scoate picioarele din apa rece și-și pune pumnalul jos.

— M-ai urmărit?

Poate că Bătrânii aveau dreptate și ea l-a subestimat. Își alungă din minte frica ce o cuprinde brusc: un om ca Egist i-ar simți probabil mirosul, ca un lup.

— Vin mereu aici, spune el. Veneam în perioada când Tieste era rege.

— Ca să faci ce?

— Să fiu departe de toți. Mai demult, palatul era altfel.

— Cum era?

— Mai cenușiu. Și mai sângeros.

Clitemnestrei nu-i place tonul lui. Vorbește de parcă ea n-ar înțelege, de parcă ar fi crescut printre

nimfe și și-ar fi ocupat timpul cu piepteni și rochii frumoase.

— Câți morți ai văzut? îl întreabă.

El tace și neplăcerea se întinde pe fața lui.

— Eu am văzut sute, spune ea. În Sparta, Bătrânii îi condamnau pe infractori, iar tatăl meu și frații mei îi târau până la Ceadas. Apoi îi aruncau peste marginea prăpastiei. Cei mai mulți dintre ei mureau pe loc. Dar unii mai trăiau o zi sau două și gemeau, în vreme ce păsările le ciuguleau trupurile sfărâmate, până când mureau din cauza sângelui pierdut sau răpuși de sete.

Se forțează să-și amintească. O imagine a ei, copilă fiind, ghemuită printre tufișuri, ascultând urletele bărbaților, îi revine în minte. Mai erau și alte urlete, mai slabe, dar îi scapă, ca niște umbre.

Egist se așază lângă ea pe stâncă. Pumnalul se află între ei, la îndemâna amândurora.

— Atreu spunea că un singur sol e suficient pentru a aduce un mesaj, zice el. Așa că-și trimitea oamenii în pădure când venea un grup de soli, să-i ucidă pe toți, cu excepția unuia singur. Pe acesta îl trimitea înapoi, cu capetele celorlalți într-un sac. Agamemnon și Menelau participau la aceste vânători, dar eu nu puteam.

Probabil îl pedepseau pentru asta, deși nu spune.

— Și câți oameni ai ucis? întreabă ea.

El ridică din umeri și ea privește cum vântul îi zbârlește părul.

— Odată am ucis un băiat, spune el și-și privește mâinile. Când am terminat cu el, avea fața terci.

Ochiul de apă dintre stânci își schimbă culoarea, după reflexia cerului.

— De câte ori ai fost biciuită? o întreabă la rândul lui.

Acum e aproape ca un joc, își compară cicatricile interioare, așteptând să vadă care din ei se sfărâmă primul.

— De douăzeci de ori. Sau de mai multe. Nu mai știu sigur. Preoteasa din Sparta mă ura. Deși se purta chiar mai urât cu sora mea. O biciuia ori de câte ori avea ocazia, dar Timandra tot găsea căi s-o înfurie. Tu?

— Lui Tieste îi plăcea să-și biciuiască servitorii. Îi lovea până le umplea spinările de sânge. Vedea trădători pretutindeni. Era rău și bănuitor, mai ales după moartea fiilor săi.

Ceilalți fii. Evită cu iscusință răspunsurile pe care nu dorește să le dea, se gândește Clitemnestra. Cuvintele lui sunt ca fumul printre degetele ei.

— Dar Atreu?

Știe și ea câte ceva despre tatăl lui Agamemnon, fiindcă i-a povestit soțul ei. Atreu era puternic și răzbunător. Odată a ucis un porc-mistreț cu mâinile goale. Se culca în fiecare seară cu o altă servitoare, astfel încât palatul era plin de femei însărcinate.

— Atreu era mult mai rău.

Atâta spune Egist. Știu amândoi ce a făcut Atreu.

— Nimeni nu putea să egaleze cruzimea unchiului meu, adaugă Egist. Nimeni, cu excepția soției lui.

Clitemnestra își încrețește fruntea.

— Aeropa?

Nu știe multe despre ea, doar că relația ei amoroasă cu Tieste a declanșat lanțul nesfârșit de violență și răzbunare dintre frați.

— La palat se spunea că, ori de câte ori îi șoptește Aeropa lui Atreu ceva la ureche, zece oameni vor muri.

— Era adevărat?

— N-am aflat. Eu mă feream de ea, nu-i vorbeam niciodată, decât dacă mi se adresa ea prima. Odată mi-a spus că băieții care se nasc cu ochi reci ca ai mei ar trebui jupuiți de vii.

— Poate că Atreu și Tieste o iubeau pentru răutatea ei.

— Cred că da. Nu știu ce otravă aveau în ei, dar Aeropa o avea și ea.

Tac o vreme și cuvintele nerostite dintre ei sunt ca niște pești pe care nu-i poți prinde. Întrebări se strecoară în mintea Clitemnestrei, gâdilând-o ca picăturile de apă. Câte femei ai avut? Câte servitoare? Cunoști și plăcerea, ori numai durerea?

Când întoarce capul spre el, Egist o privește neclintit. Știe să stea nemișcat ca un animal. Clitemnestra ar vrea să se aplece și să-i atingă cu degetul cicatricea de pe obraz. Dorința e atât de puternică, încât are senzația că o simte sub deget – e ca o frunză mototolită.

— Majestate, spune el.

Nimic mai mult. Soarele dimineții cade pe pielea lui măslinie, făcându-i ochii să sclipească precum zăpada sub razele soarelui.

Clitemnestra rămâne fără suflare și nu poate să sufere acest lucru. Își ia pumnalul și pleacă.

29. Amanți

De acum înainte, fără frică, decide. *Fără surprize*. E rândul ei să-l urmărească.

Începe să se furișeze după el în primele ceasuri ale dimineții, înainte de a se întâlni cu Bătrânii și petiționarii în megaron, și după-amiaza târziu, când el se antrenează. E prudentă, fiindcă știe că o poate surprinde cu ușurință. E ca un câine de pază, veșnic răbdător.

Îl urmărește pe străzile înguste din cetate și când urcă pe dealuri și munți. În curtea pentru antrenamente și în baie. E întotdeauna suficient de aproape pentru a vedea ce face, dar suficient de departe pentru a dispărea, în cazul în care s-ar răsuci spre ea pe neașteptate. Și o face adesea. Merge de parcă l-ar vâna cineva, privind din când în când peste umăr.

După antrenament se pierde pe străzile înguste din preajma porții din spate a cetății. E perioada cea mai aglomerată din zi, când bărbații

își dau din mână-n mână butoaie cu grâne și vin, când câinii adulmecă pe la colțuri, iar femeile în vârstă stau pe la uși ca niște santinele. Egist înaintează ca o umbră, cu silueta decupându-i-se pe zidurile pale, iar Clitemnestra îl urmărește, cu o mantie trasă peste cap. Trec pe lângă coșuri cu ceapă și mere, pe lângă vânzători care-și spală de pe mâini sângele animalelor tăiate, pe lângă femei cu bijuterii ieftine și ochii vopsiți cu negru.

După ce traversează labirintul străduțelor lăturalnice, Egist intră de fiecare dată în taverna unde mănâncă artiștii și negustorii. Șade în cel mai întunecat ungher, lângă butoaiele cu vin, și bea de unul singur. Nimeni nu-l bagă în seamă. La mese se înghesuie negustori care cântă cântece obscene și bărbați care mănâncă pâine și cărnuri ale căror zemuri li se scurg din bărbi. Opaițele risipite prin încăpere ard ca tăciunii unui foc aproape stins.

Clitemnestra se zgâiește de afară, printr-o crăpătură în peretele de lemn, care îi dezvăluie o porțiune suficient de mare din încăpere. Trecătorii nu-i acordă atenție, majoritatea fiind bețivi și sclave. Nu zăbovește niciodată îndelung, revenind pe străzi cu puțin înainte de cină.

Într-o seară, unuia dintre negustori îi cade privirea pe Egist. Omul se laudă cu o afacere cu chihlimbar prețios, care i-a umplut buzunarele cu aur, când îl descoperă pe Egist așezat într-un colț. Îl observă așa cum își observă un uliu prada.

— Tu ești blestematul acela? întreabă și se împleticește pe lângă șirul de mese, vizibil băut. Trădătorul Egist?

Vorbește tare, iar ceilalți bărbați amuțesc și-l ascultă.

Atât cât vede Clitemnestra din fața lui Egist e suficient ca să-i perceapă furia. Negustorul e un grăsan, cu pieptul și mâinile acoperite de păr. Egist l-ar putea doborî cu o palmă, dar nu zice nimic.

— Tu ești, nu-i așa? continuă negustorul cu o grimasă și se oprește dinaintea lui Egist.

E roșu la față și scăldat în sudoare. Acum tac toți, aplecați în față, în așteptare.

— Așa-i, confirmă Egist liniștit.

Are fălcile încordate și pumnii încleștați. Imediat o să-l spintece pe bărbat, crede Clitemnestra.

— Ești un om stigmatizat, spune negustorul, vii în oraș când regele e plecat și ești primit la palat ca oaspete, după ce ai stat atâția ani ascuns. Fie ești un laș, fie speri să te fuți cu regina!

Se aud hohote de râs. După care negustorul îl scuipă pe Egist.

Râsetele se sting și bărbatul așteaptă, rânjind ca o viperă. Egist se ridică încet de la masă și își șterge brațul. Pe fața lui se citește furia, dar și durerea și tristețea. Clitemnestra și-l imaginează cum era odinioară, copil fiind, ocolit, tachinat și respins.

Cu toate acestea, nu-l lovește pe negustor. Iese din sală, urmărit de șoaptele celorlalți ca de niște șobolani flămânzi. Clitemnestra îl vede iuțind pasul pe strada tot mai întunecoasă, până când silueta lui se estompează în lumina tot mai slabă și dispare.

Când soarele începe să apună, rostogolindu-se de pe cer ca un balot de paie în flăcări, Clitemnestra se întoarce în grădină, să se gândească la iubita ei Ifigenia.

Își amintește obrajii ei și curbura gâtului. Glasul dulce și întrebările inteligente. Cum își încrețea fruntea când cânta la liră, cum mijea ochii când voia să învețe ceva nou. Ca de fiecare dată, amintirile pașnice sunt pângărite de strigătele după ajutor ale fiicei ei. De sângele ei, care striază piatra de altar. De indiferența brutală de pe fața lui Agamemnon.

Seară de seară își țese din gânduri o plasă a răzbunării.

* * *

Îl spionează deja pe Egist de zece zile, când se întâmplă ceva neprevăzut.

Clitemnestra șade în încăperea din spate a tavernei, împreună cu Leon. Când a văzut-o strecurându-se pe ușa din spate a palatului, a insistat s-o însoțească. Ea l-a lăsat, știind că ar fi făcut-o oricum.

Egist bea în încăperea din față, singur ca de obicei, fără să le observe prezența. I-au cerut bătrânului de la intrare să-i lase singuri în spate, iar el n-a întrebat nimic. Acum șed pe întuneric și-l spionează pe Egist din dosul draperiei murdare.

Lângă el, câțiva negustori beau și cântă, lovind cu pumnul în masă. Clitemnestra îl recunoaște pe negustorul acela scund, pe care l-a lăsat fără simțire în urmă cu câțiva ani. Ochi mici și sfredelitori, glas lipicios ca mierea, față arsă de soare. Beau ca animalele și răcnesc să li se mai aducă vin și carne.

— Și nu pișatul ăla din Kos!

Râd, în timp ce bătrânul le amestecă vinul într-un vas.

— Dă-ne vin din Rhodos!

Când bărbatul cel scund își ia cupa, agață cu brațul urciorul gol. Acesta cade pe podea și se sparge, ultimele picături de vin formând o mică baltă. O fată iese din umbră și vine să șteargă pe jos. Nu poate avea mai mult de paisprezece ani și-și poartă părul împletit în cozi de culoarea migdalei. Ridică de jos cioburile, tremurând, fără să-și desprindă privirea din pământ. Bărbatul cel scund îngenunchează lângă ea, rânjind. Pe urmă, înainte ca fata să scoată vreun cuvânt, o prinde de păr și o ridică în picioare.

— Ia uitați-vă la ea! strigă. Uitați-vă ce față are.

Fata îi amintește Clitemnestrei de un iepure încolțit de câinii de vânătoare. Ceilalți negustori o

scrutează, o măsoară din priviri și se ling pe buze. Unul se apropie și îi pune mâinile pe șolduri.

— E a ta, Erebus, îi spune bărbatului. N-are țâțe, n-are șolduri. Dacă o fuți, se rupe-n două.

Ceilalți râd, iar Clitemnestra îl simte pe Leon lângă ea, clătinând din cap.

— Ar fi mai bine să plecăm, spune el și o atinge pe braț.

— Rămânem, poruncește ea.

Erebus își înclină capul într-o parte și o mângâie pe fată pe păr. Apoi îi sfâșie tunica și rămâne cu gura căscată. Trupul ei e slăbănog ca al unui câine înfometat, iar sânii ei sunt ca două smochine micuțe.

— Ai dreptate, spune Erebus dezgustat. N-are țâțe. Dar o iau totuși.

Fata scoate un țipăt slab și-și apucă rochia cu mâinile, încercând să se acopere. Leon își ferește privirea. Bărbatul de la intrare toarnă apă și miere într-un vas mare cu vin, deși brațele îi tremură. Nu vrea să aibă necazuri. *Lașule*. Clitemnestra se gândește la ce ar putea face, când Egist se ridică de la locul lui. Negustorii se uită la el ca și cum abia acum i-ar remarca prezența.

— Poate o vrei tu, amice, șuieră Erebus, enervat de întrerupere.

Egist scutură din cap. Iute, atât de iute, încât negustorii nici nu observă, își scoate pumnalul de la cingătoare și i-l împlântă lui Erebus în mână, fixând-o de masă. Erebus urlă și sângele îi stropește tunica.

— Știi cât durează până mori? întreabă Egist.

E ca un animal sălbatic.

— Nu mult, dacă sângerezi în halul ăsta.

Negustorii se trag deoparte, în timp ce Erebus geme un avertisment.

— Du-te, îi spune Egist fetei.

Ea dă din cap, cu fața împietrită de frică, și o ia din loc. Erebus profită de neatenția lui Egist, își scoate cuțitul din mână, cu sângele împroșcând în

toate direcțiile, și-l taie pe Egist la mână. E o tăietură superficială și Egist se uită la ea ca la o pișcătură de purice. Apoi îl doboară cu un pumn pe Erebus și-și recuperează pumnalul.

Când pleacă, Clitemnestra îl atinge pe Leon pe braț.

— Du-te și caută-le pe fetele mele, îi șoptește. Pregătește-le pentru cină. Vin și eu imediat.

Îl găsește pe Egist în sala armelor, gemând în timp ce încearcă să-și înfășoare mâna într-o fâșie de tunică.

Pare enervat și obosit.

Ușa de lemn scârțâie în clipa în care o deschide, iar capul lui Egist zvâcnește în sus. Clitemnestra stă în prag, încadrată de tocul ușii, iar lumina unei torțe îi încălzește obrajii.

— De ce ai sărit în apărarea fetei? îl întreabă.

El își ține strâns mâna.

— M-ai urmărit.

— Așa cum m-ai urmărit și tu pe mine pe munte.

Se lasă o tăcere încordată. Pielea lui emană arome de vin și sânge.

— O cunoșteai? întreabă Clitemnestra.

Pare secătuit de puteri, dar ei nu-i pasă. Vrea răspunsuri.

— Pe cine?

— Pe fata pe care ai ajutat-o.

— Nu.

— Atunci de ce ai sărit în apărarea ei?

Egist se lovește peste genunchi cu mâna rănită. Lumina de pe fața lui e înfricoșătoare.

— Ce-ți pasă ție de ea?

Clitemnestra se apropie de el, trăgând adânc aer în piept.

— Bărbații aceia te-au numit slab, blestemat, un laș. Le permiți să-ți adreseze vorbe crude, dar îi tai când vor să ia o sclavă.

El face un salt și o apucă de braț. Atingerea mâinii lui e un șoc pentru amândoi. Egist tresare ca lovit și face un pas înapoi. Ea își simte pielea încordată, având o senzație de arsură acolo unde a atins-o el.

— Nu mai fi așa de speriat, îi spune Clitemnestra pe un ton liniștit.

— Iar tu nu mai fi așa de neatentă.

Are dreptate, ar trebui să fie mai atentă, dar nu-i pasă. Face un pas spre el și buzele ei le ating pe ale lui. Sunt sărate. Trece o clipă cât o suflare. Când Clitemnestra ridică privirea, el e nemișcat, abia respiră.

Spune ceva. Dar el se mulțumește s-o privească. Nu-i place privirea lui: nu o înțelege. Cu mișcări lente, face câțiva pași înapoi.

Ei bine, gândește Clitemnestra în timp ce se îndepărtează, *eu am făcut primul pas. Acum ori reacționează, ori pleacă de aici o dată pentru totdeauna.*

Egist nu vine la cină. După ce platourile și cupele au fost golite, Clitemnestra așteaptă ca familia ei să iasă din sală, în vreme ce câinii casei îi ling mâinile. Leon zăbovește, dar ea îi spune să se ducă să se odihnească. Fumul din sală e sufocant. Armele de pe pereți par grotești, ca niște vulturi flămânzi, picați din cer. Se ridică, agitată.

Pereții pictați par să se legene. Pe ferestre pătrunde lumina lunii, albă și rece.

Nu vede umbra care pândește la ușa camerei ei. Când o apucă de braț, vrea să-l lovească, dar el i-a acoperit deja gura cu o mână, în timp ce cu cealaltă i-a prins ambele brațe. Pătrund împreună în lumina torței. Ochii lui Egist sunt întunecați, două cioburi de gheață murdară. Cu un gest blând, își dezlipește mâna de pe gura ei și o lasă să vorbească.

— Ai venit să mă ucizi? întreabă ea calm.

Pe fața lui se citește agonia, crudă pe pielea rasă. Lipsa ei de frică îl derutează. O strânge mai tare de brațe, dar nu vorbește.

— Aș putea pune să fii ucis pentru faptul că ai venit aici, îi spune Clitemnestra.

— Dar nu vei pune.

— Nu. Deci ce ai de gând?

Îi dă drumul. Intensitatea dorinței e vizibilă pe fața lui, dar și frica. Ei nu-i place să aștepte, așa că pășește în dormitor, își descheie tunica și o lasă să alunece pe podea. El o urmează, cu răsuflarea întretăiată și, când mâinile lui o ating, Clitemnestra se înfioară.

Sunt ca două cuțite care se despică reciproc, se taie până la os și, astfel, își produc plăcere.

PARTEA A CINCEA

„Ea însăși, leoaica pe două picioare, care s-a tăvălit cu lupul în lipsa de acasă a nobilului leu (…)”[2]

Eschil, *Agamemnon*

30. Loialitate

Așadar, ce vei face?

I-a adresat întrebarea și a urmărit cum apare răspunsul pe fața lui. Dar tot n-a știut ce va urma. S-a așteptat la prudență, frică, violență, dar nici pomeneală.

Iubirea lui pentru ea vine ca un potop. Neașteptată, aprigă, covârșitoare. Ar fi trebuit să prevadă asta: pentru cineva care toată viața lui n-a fost iubit, n-a fost binevenit, trebuie să fie un miracol să aibă alături pe cineva ca ea.

Când stă noaptea întins în patul ei, îl simte cum o privește. Poate se gândește că, dacă și-ar feri privirea, ea ar dispărea. Îi atinge cicatricile, le pipăie textura, de parcă ar vrea să-i amintească: *Sunt aici.* El nu tresare niciodată. Durerea e o constantă pentru el, o a doua piele, pe care nu o poate lepăda.

Îi place s-o asculte în timp ce-i povestește – despre Sparta, despre frații și surorile ei. Ea are grijă să nu-i vorbească despre viața ei la Micene, fiindcă vede că asta-l înfurie, de parcă familia ei de aici ar fi un lucru nedorit de el. Sau poate preferă să creadă că-i aparține numai lui, nimănui altcuiva. Dar, în realitate, ei îi place acest lucru. Expresia de pe fața lui când îi spune ceva ce-l face să se simtă înțeles e ca atunci când urmărești cum încolțește o floare nouă între stânci.

— Mai știi când ai vrut să afli câți morți am văzut la viața mea? o întreabă într-o noapte.

Tortele s-au stins și fețele lor în întuneric sunt ca norii.

— Da.

— N-ai întrebat câte femei moarte.

Ea se întinde, ascultând ploaia de afară. Sunetul ei o alină de obicei, o ajută să adoarmă, dar lângă Egist nu e chip să se odihnească. E doar

un dor permanent de și mai multe cuvinte, și mai multă plăcere, și mai multe taine.

— Tu câte femei moarte ai văzut? o întreabă.

Ea se ridică în capul oaselor, umplându-și cupa cu vin. Știe că ar vrea s-o audă vorbind despre Ifigenia, dar aceasta nu este o amintire pe care s-o împărtășească cu el sau cu oricine altcineva.

— N-am văzut-o pe mama moartă, îi spune, dar am auzit că a fost o scenă vrednică de milă.

— Cum așa?

— A murit în patul ei, cu o cupă de vin în mână.

— Pare o moarte pașnică.

— Nu pentru ea. Când eram eu mică, Leda era aprigă.

Atinge pietrele prețioase incrustate în cupa de vin, un gest pe care-l făcea și mama ei înainte de a sorbi.

— Mi-a spus odată că sunt nefericită, dar cred că se referea la ea însăși.

E prima dată când vorbește despre moartea mamei ei. Se teme ca Egist să n-o întrebe dacă e nefericită, așa că-i vorbește în continuare.

— Ea credea prea mult în zei. Îmi spunea că sunt pretutindeni, în peșteri și păduri, pe acoperișuri și pe străduțele din sat, așa că eu mă tot uitam după ei când eram mică, dar nu i-am găsit niciodată. Mă gândeam că e ceva în neregulă cu mine. Mă gândeam că, dacă nu-i aud șoptind, poate nu le place de mine.

— Atreu spunea și el ceva similar. Dar zeii lui nu erau ființe îndurătoare, care să le vorbească în șoaptă copiilor.

Ea pufnește disprețuitor.

— Zeii nu sunt niciodată îndurători. Până și în poveștile pe care le ascultam în copilărie, câtă îndurare aveau zeii? Cronos își devorează copiii pentru a nu fi detronat de către ei. Zeus se transformă în vultur, lebădă și șarpe pentru a silui

fete virgine. Apollo, când se înfurie, trage cu arcul și le trimite muritorilor ciuma.

Egist se ridică și-și toarnă vin. Blana de oaie îi alunecă de pe trupul gol, dar el nu se înfioară.

— Atunci cum erau zeii mamei tale? o întreabă.

— Mai simpli, mai puțin geloși și răzbunători. Ne semănau mai puțin. Ea îi iubea, iar ei o iubeau la rândul lor, cel puțin așa zicea ea.

Pielea aspră de pe-o latură a corpului lui o atinge. Se lipește mai strâns de el, căldura ei împotriva răcelii lui.

— Mama mea nu cunoștea asemenea zei, spune el. Nimeni nu s-a îndurat vreodată de ea, până când a murit.

Glasul lui spart îi dă fiori.

— Am văzut sute de bărbați murind în cele mai cumplite feluri, dar n-am să uit niciodată cum a murit Pelopia.

— Era mama ta.

— Nu pot să spun că am cunoscut-o. M-a abandonat când m-am născut, așa că nu mi-a fost mamă.

— Erai de față când a murit?

— Eram toți acolo, în megaron. Îl găsiseră pe Tieste în apropiere de Delfi și-l aduseseră aici cu forța. Atreu l-a aruncat în temniță și m-a trimis pe mine să-l omor.

— De ce pe tine?

— Credea că sunt slab. Căuta tot timpul să mă pună la încercare. Am coborât în carceră și mi-am văzut tatăl întâia oară. Vezi cât de crude sunt moirele? L-am cunoscut cu câteva clipe înainte de a-l ucide. Nu știam cine e, dar, când mi-am scos spada din teacă, Tieste a spus că e a lui. Așa am aflat că ar putea fi tatăl meu. Singurul lucru pe care mi-l lăsase mama era spada bărbatului care o violase, pe care nici ea nu-l cunoștea, fiindcă-și ferise fața în timp ce o luase. Spada lui era tot ce avea de la el. Așa că nu l-am ucis pe Tieste. M-am

dus la Agamemnon și l-am rugat s-o găsească pe mama, apoi i-am spus lui Atreu că-l voi mai lăsa pe Tieste puțin în viață. Trebuia să aflu dacă era într-adevăr tatăl meu. Asta a fost greșeala mea.

Pe ea o șochează felul în care vorbește el despre eșecurile și slăbiciunile sale. Singurii bărbați care-i vorbiseră astfel erau Tantal și Odiseu, dar ei o făceau într-un fel care să le afirme puterea. Vorbeau despre greșelile lor pentru a obține ceva, pentru a îmbuna și a supune lumea după voința lor. Așa o câștigase Tantal pe ea. Egist nu vorbește despre eșecurile sale pentru a câștiga ceva în schimb. Lipsa lui de intenție o înfricoșează.

— Oamenii lui Atreu au găsit-o pe Pelopia și au adus-o la palat. Îmi amintesc că mi s-a părut prea tânără pentru a-mi fi mamă, dar am dus-o totuși în megaron. Atreu a poruncit să fie adus și Tieste. Pelopia nu a plâns când și-a văzut tatăl. I-am arătat spada și i-am spus că-i aparține lui. Ea l-a privit întâi pe el, apoi spada, după care pe mine. Ochii ei erau ca focul. A făcut un salt și mi-a smuls spada din mâini. Când și-a împlântat-o în burtă, nimeni n-a făcut nimic. Am stat și ne-am uitat cum horcăie și moare înecată în propriul sânge. Când am ridicat privirea, Atreu ședea pe tron și zâmbea. Soarele îi lumina fața și el râdea. Atunci l-am urât pentru tot ceea ce-mi făcuse. Am scos sabia din corpul Pelopiei și am zvârlit-o în gâtul lui Atreu.

— Ce-a făcut atunci Agamemnon?

— A fugit cu Menelau. Ar fi putut să rămână și să mă înfrunte, fusese întotdeauna mai puternic decât mine, dar știa că gardienii nu vor fi toți de partea lui după moartea lui Atreu. Atunci am recucerit palatul, Tieste și cu mine.

— Ți-ai dăruit loialitatea unui bărbat care-și violase propria fiică.

Nu vrea să-l insulte, dar cuvintele ei sunt tăioase ca niște lame.

— Nu aveam pe nimeni, replică el.

Îl atinge pe cap și el închide ochii. Tac o vreme, până când ploaia se mai domolește. Îi trasează cu un deget conturul feței. I-a dezvăluit secretele sale și acum e de datoria ei să le poarte ca pe niște pietre prețioase.

Dar secretele mele?

— Am văzut și eu câteva femei moarte, spune ea. Câteva în satul iloților din Sparta, moarte de foame. Una la naștere. Dar pe una am ucis-o chiar eu. Îmi furase ceva și mi-am luat revanșa. Am înjunghiat-o în casa ei și am privit-o cum moare.

El deschide ochii. Ea își retrage mâna, așteptând. Cuvintele plutesc între ei. Acum, el fie se va înfuria, fie se va speria. Va deveni rece, fața lui va fi ca de gheață, ochii lui vor fi bănuitori. Una e să te îndrăgostești de o regină aprigă, alta e să iubești o femeie nemiloasă, care-și omoară dușmanii cu mâinile ei.

Se va îndepărta și el de mine, așa cum fac toți, și mă va urî.

Dar nu. Egist îi atinge fruntea cu buzele și spune:

— A fost o proastă dacă și-a închipuit că poate să-ți fure ție ceva.

În timpul nopții, când palatul doarme, ei sunt treji. Servitorii or fi bănuind că se petrece ceva între ei, dar, chiar și așa, le e frică să vorbească. În timpul zilei, Egist păstrează distanța, se plimbă prin pădure și se antrenează singur. E frig afară, deși iarna nu e nemiloasă. Uneori se ivește soarele dintre nori, luminos și timid, o promisiune de căldură și primăvară.

— O femeie de la bucătărie mi-a spus că Egist vine în fiecare noapte în camera Domniei Voastre, îi spune Elina într-o zi.

Sunt în grădină și Elina îi împletește flori uscate în păr.

— Tu ce i-ai zis? întreabă Clitemnestra.

— N-am știut ce să răspund.

Clitemnestra se întreabă cum s-o fi simțind Elina. Ea, atât de blajină, loială și sinceră. E ca un câine pe care l-ai salvat de pe stradă: la început e speriat, dar, după ce l-ai cucerit, îți va fi mereu fidel.

— Crezi că nu e înțelept, spune Clitemnestra, să mă culc cu Egist?

— Poate, răspunde Elina. E un om zdrobit.

— Și?

— Oamenii zdrobiți sunt greu de manipulat.

Îi oferă un zâmbet timid, de parcă s-ar scuza pentru judecata ei îndrăzneață.

— Mie oamenii zdrobiți mi se par mai ușor de manipulat, spune Clitemnestra.

— Uneori, da. Dar Egist va începe să vă iubească, fiindcă sunteți puternică și frumoasă, și atunci va dori să fie mereu alături de Domnia Voastră.

Deja dorește.

— Vrei să spui că nu voi mai scăpa de el fiindcă mă iubește?

Elina își netezește părul. E împletit într-o coadă lungă, dar câteva șuvițe rebele îi cad pe obraji. Dă din cap șovăielnic. Clitemnestra reflectează la spusele ei, în vreme ce Elina își dă capul pe spate și savurează atingerea rece a soarelui pe fața ei palidă. Uneori strecoară o privire către regina ei și Clitemnestra nu poate să nu remarce că ochii îi sunt ca cerul de deasupra lor, iar părul ei e bogat ca pământul de sub tălpile lor.

La cină îl cheamă la ea pe Oreste. Nu șade nimeni la masa cea lungă – le-a poruncit tuturor să nu se arate.

— Ce e, mamă? întreabă Oreste. Ai primit vești de la Troia?

Îi scrutează chipul, în timp ce se șterge pe mâini cu o bucată de pânză.

— M-am culcat cu Egist, îi spune.

Mai devreme sau mai târziu, oricum ar fi aflat. Mai bine să afle de la ea, decât de la altcineva. Îl privește cum încasează lovitura, cum pune cârpa jos și-și umple cupa cu vin până la buză.

— De ce îmi spui asta?

— Pentru că lumea va începe să vorbească, iar tu nu trebuie să-i dai crezare.

— De ce ai făcut-o?

— Ca să-l pot controla mai bine, minte ea.

Oreste îi toarnă și ei puțin vin.

— Indiferent ce faci, mamă, eu am încredere în tine. Eu nu ascult bârfele.

— De data asta va trebui să le asculți. Vreau să asculți ce spune lumea la palat – servitorii, soldații, copiii, Bătrânii. Dacă auzi pe cineva rostind vorbe trădătoare, vii și-mi spui.

Cineva o va trăda pentru ceea ce a făcut, Clitemnestra e convinsă de asta. Și va trebui să rezolve problema. Se gândește la fața jignită, dezamăgită a lui Leon când va afla. *Tu ești regina. Nu el decide cu cine te culci tu. Nu-i datorezi nimic*.

Oreste se lasă pe spate în scaun și glasul lui curmă gândurile Clitemnestrei.

— Bătrânilor n-o să le placă.

— Oricum nu le place de mine, așa încât mă îndoiesc că se va schimba ceva.

— Vor avea un motiv să comploteze împotriva ta.

Ea zâmbește și-i ia mâna în mâna ei.

— Ceea ce, în sfârșit, îmi va da mie un motiv să scap de ei.

Când se întoarce în camera ei, Egist stă la fereastră și-și ascute pumnalul de o piatră. Îl sărută pe ceafă, dar el se încordează și mușchii i se contractă.

— Servitoarea asta a ta, spune, cea roșcată.

— Ce e cu ea?

— Cred că o cunosc. Era aici pe vremea când era tatăl meu rege, nu-i așa?

Clitemnestra îl privește în timp ce își încearcă vârful pumnalului cu degetul.

— Da.

— I-am salvat viața, spune el cu glasul răgușit.

— Îți este recunoscătoare pentru ceea ce ai făcut.

— Mi-am dat în vileag slăbiciunea. Dacă află și alții, mă vor distruge.

— Elina îmi este fidelă și nu va vorbi despre trecut, dacă-i poruncesc eu să n-o facă.

El își plimbă privirea împrejur, strângând în mână pumnalul. Corpul lui e mereu încordat, fața, mereu în mișcare. Ea îi ia pumnalul și îl pune deoparte.

— Zeii îi zdrobesc pe cei care-și arată slăbiciunea, zice el. Așa spunea Atreu când eram mic. *Iubirea naște slăbiciune.*

— Tu nu ești slab, spune ea.

Cuvintele ei sunt ca aripile unui fluture, se desfășoară și se strâng în semiîntuneric.

El se smucește de lângă ea și se așază pe pat. Clitemnestra așteaptă ca el să se întoarcă la ea, ca mânia lui să se stingă. După câteva clipe se apropie de el.

— Mă auzi? Tu nu ești slab, repetă.

Răceala din ochii lui se topește ca gheața primăvara. El se apleacă în față. Clitemnestra aproape îi simte buzele pe ale ei, când cineva bate la ușă. Tresare. Afară se întunecă. S-o fi întâmplat ceva rău, altminteri n-ar deranja-o oamenii ei.

Când deschide ușa, de cealaltă parte stă Leon. Se uită la ea, apoi la Egist, care sade pe pat. Ea îi observă brațele goale și părul desfăcut.

— Mi-au spus, dar nu mi-a venit să cred, zice Leon cu glasul stins.

Îl privește în timp ce pălește, rămânând fără suflare. Nu l-a mai văzut de multă vreme așa

agitat.

— Te-am avertizat că e primejdios, spune el, vorbind despre Egist ca și cum nu s-ar afla la numai câțiva pași de el.

— Așa e. Și-ți mulțumesc pentru sfatul tău.

— Îl lași să vină la tine! strigă el. Te faci de rușine.

— Nu-ți permit să-mi vorbești așa, spune ea. Altminteri mă voi îndoi de loialitatea ta.

El își încleștează pumnii.

— Loialitatea mea… Omul ăsta și-a ucis unchiul, ca să fie el rege în Micene, îi trântește în față. Crezi că ție nu ți-ar face același lucru?

Egist se ridică, dar Clitemnestra îl reține.

— Pleacă, îi spune lui Leon.

— Cum poți să ai încredere în el?

— Ți-am spus să pleci. Ne vedem în megaron mâine-dimineață.

— Greșești. Sper doar să înțelegi înainte de a fi prea târziu.

Silueta lui înaltă dispare în lumina difuză a coridorului, dar pașii lui răsună încă multă vreme.

Închide ușa în urma ei, controlându-și mișcările așa cum controlezi sforile unei marionete. Se întinde pe pat înainte ca Egist să-i adreseze vreun cuvânt și se preface că doarme.

Vestea se răspândește cu repeziciunea râurilor primăvara. Dacă înainte nimeni nu cuteza să pomenească acest lucru, acum, când cel mai apropiat consilier al reginei s-a plâns, toată lumea din palat se adună să comenteze relația. Un trădător și o regină. Un bărbat blestemat și o femeie „neabătută”. Ce va spune regele când se va întoarce de la război? îl va arde pe Egist de viu, cum a făcut cu tatăl lui? Dar dacă nu se mai întoarce? Se va mărita Clitemnestra cu Egist? O va omorî Egist și va urca el însuși pe tron?

La palat se șușotește și șușotelile ajung la urechile Bătrânilor, zburând ca niște păsări.

Clitemnestra convoacă o adunare în megaron, înainte ca Bătrânii s-o convoace în absența ei.

Sade în camera ei, în vreme ce Elina îi lustruiește cununa de aur din păr, când intră Oreste.

— Am vesti, mamă, o anunță.

Asta și sperase Clitemnestra. Se ridică și Elina îi înfășoară în jurul umerilor o blană de porc-mistreț. Oreste se șterge pe frunte, iar buclele îi cad în neorânduială de o parte și de cealaltă a feței.

— Un servitor l-a auzit pe Polidamante stând de vorbă cu un alt Bătrân pe o străduță din apropierea cartierului artiștilor. Spuneau că ești inaptă să conduci. Vor să te oblige să cedezi tronul.

— Să-l cedez cui?

El o privește cu ochi mari.

— Mie.

Se apropie de el și îi cuprinde fața în mâini.

— Polidamante și mai cine? întreabă.

— Licomede.

Clitemnestra nu se miră. Licomede tace de obicei, dar, când vorbește, i se împotrivește mereu. Rareori o privește în ochi.

— Servitorul unde e acum?

— La mine în cameră.

— Bine. Reține-l acolo.

— Să-l păzesc chiar eu?

— Pune-i pe câțiva dintre oamenii tăi să-l păzească. Tu vii acum cu mine în megaron.

Când intră în sala cu tavan înalt, Bătrânii sunt deja înăuntru și șușotesc în grupuri. La vederea ei, amuțesc și-i fac loc să treacă. Polidamante stă deoparte, îngândurat. Cadmus stă mai aproape de tron și-și frământă mâinile agitat. Clitemnestrei îi amintește de o furnică ce-și freacă picioarele din față.

Se așază pe tron și-l lasă pe Oreste să șadă pe scaunul înalt de lângă ea. Egist a vrut să ocupe locul de lângă ea, dar ea i-a interzis. Nimeni n-o s-o mai respecte dacă lasă un bărbat să șadă lângă ea

– vor aștepta ca el să ia deciziile. Și ea știe ce părere ar avea Bătrânii despre deciziile lui Egist. Dar, cu Oreste alături, le poate arăta că tot ea e regina. Dacă Bătrânii văd că fiul ei cel puternic și fermecător așteaptă mereu judecata ei și-i respectă deciziile, ar îndrăzni oare să nu-i urmeze exemplul?

Lângă tron stă Leon, împietrit, cu mâna pe spadă. Va vedea ce pățesc cei care o trădează.

— V-am chemat să stăm de vorbă despre relația mea cu Egist, înainte să vă adunați și să stați de vorbă între voi, pe la spatele meu, le spune pe un ton calm.

Unii Bătrâni privesc în jos, stânjeniți, în timp ce alții își țin privirile ațintite asupra ei.

— Spuneați că aveți un plan, începe Cadmus. Că vă veți ocupa de Egist.

— Și cum credeați că mă voi ocupa? întreabă ea. Otrăvindu-l la cină?

— Nu așa. La asta nu ne-am așteptat, se amestecă în vorbă Licomede.

E cocoșat, palid și temător, și are buzele crăpate, ca pământul ars.

— Agamemnon, regele vostru, e la Troia, spune ea.

Ei dau din cap cu venerație, ca de fiecare dată când se pomenește numele soțului ei.

— Îmi imaginez că luptă ca un erou adevărat, doborând dușmanii unul câte unul în timpul zilei.

— Sigur că da, spune Licomede.

Clitemnestra și-ar dori să facă ceva cu buzele alea, vederea lor o agasează.

— Iar în timpul nopții, continuă, își fute micuțele lui trofee de război.

Licomede, împreună cu alții, pleacă privirea. Polidamante, desigur, își ține bărbia ridicată, cu o expresie de nepătruns.

— Dintre toate veștile sosite de la Troia, despre aceasta nu vorbim niciodată. Deși, dacă am aflat eu, sunt sigură că ați aflat și voi. Ce a

declanșat ciuma? Faptul că regele vostru și-a vârât în pat o preoteasă virgină și a refuzat să i-o înapoieze tatălui ei. Și, când în sfârșit a cedat, și-a luat o alta, o sclavă a eroului Ahile, ceea ce l-a făcut pe acesta să abandoneze armata, care pierde acum bătălie după bătălie. Agamemnon își duce în pat fete tinere, fără să-i pese ce consecințe vor avea alegerile lui asupra armatei și asupra războiului. Dar voi nu-i sunteți ostili. Nici măcar nu vorbiți despre asta, spune și le zâmbește. Eu, pe de altă parte, îmi aduc în pat un bărbat, din motive neștiute de voi și care nici nu vă privesc, și trebuie să ne adunăm aici, să discutăm despre proasta mea alegere.

— Egist e dușmanul, spune Cadmus.

— La fel și sclavele. Nu sunt troiene?

Chipul palid al lui Licomede se acoperă de pete roșii. Așa arată el probabil când e mânios.

— Războinicii își iau trofee când câștigă o bătălie. Acesta este privilegiul lor. Alegerea Domniei Voastre de a-l aduce în dormitorul regal pe trădătorul Egist va avea consecințe.

— Ce fel de consecințe?

Licomede privește în dreapta ei, la Oreste. Cu un glas scăzut, dar limpede, spune:

— De ce să vă urmăm pe Domnia Voastră, o femeie în pat cu dușmanul, când Oreste e la vârsta la care poate să ne comande până la întoarcerea lui Agamemnon?

— Eu am încredere în alegerile mamei mele, spune Oreste. Iar voi ar trebui să aveți încredere în regina voastră.

Câțiva dau din cap. Nimeni nu spune nimic. Ea îl privește pe Leon din profil, țeapăn și tăcut în lumina strălucitoare. Apoi se întoarce în dreapta, unde stă Polidamante în umbră, lângă frescele cu leii puși pe fugă.

— Polidamante, nu zici nimic, spune ea. Ești de acord cu Licomede?

— Când un bărbat se culcă cu o regină, spune el cu vocea lui scârțâitoare, curând se așteaptă să devină rege. Așa se formează alianțele, așa se dobândește puterea. Prin cununii.

Ea ridică din sprâncene.

— Mie nu-mi trebuie puterea, eu o dețin deja.

— Egist va revendica tronul, spune Polidamante, ieșind din umbră. Licomede are dreptate. Alegerile Domniei Voastre vă fac inaptă să conduceți.

Ea se ridică și coboară de pe tron, fixându-și în jurul umerilor blana de porc-mistreț. În stânga ei, Licomede se linge pe buze.

— Mă întreb, spune ea, ce ar face un conducător apt cu niște trădători?

— I-ar întemnița, spune Licomede. I-ar ucide.

Ea zâmbește.

— Mă bucur că suntem de acord în această privință.

Licomede deschide gura și o închide la loc cu un aer nătâng. Dar Polidamante simte capcana.

— Depinde de trădare, spune. Unele trădări sunt spre folosul regatului. Altele, nu.

La toate ai un răspuns, nu-i așa? A spus despre ea că e ca ciuma, dar el e cel care infectează lumea cu conspirațiile lui.

— Mi-ar plăcea să stau de vorbă cu tine despre diversele tipuri de trădare, Polidamante, spune ea.

El ridică din sprâncene cu un gest aproape imperceptibil. Ea îl privește drept în ochi și adaugă:

— Dar, din nefericire, mulțimea se adună deja la Poarta Leilor, să asiste la execuția ta.

Licomede scoate un sunet, de parcă s-ar sufoca. Ceilalți Bătrâni se foiesc. Mișcarea lor e ca freamătul vântului printre frunze, abia auzită.

— Nu înțeleg, spune Polidamante calm.

— Ai conspirat împotriva tronului. Tu și Licomede ați răspândit zvonul că regina voastră nu

e aptă să conducă Micene. Un conducător apt, după cum spuneți chiar voi, nu lasă trădarea nepedepsită.

Licomede cade în genunchi.

— Nu am conspirat, Majestate.

Își înghite ultimul cuvânt. Ea își ferește privirea de la buzele lui crăpate.

Polidamante nu cedează.

— Eu îndeplinesc poruncile regelui, nu pe ale Domniei Voastre.

— Ghinionul tău, fiindcă soldații îndeplinesc poruncile mele. Și, chiar de n-ar fi așa, n-ar conta, fiindcă o să te omor cu mâinile mele.

Licomede începe să scâncească. Oferă o priveliște demnă de toată mila. Cadmus întinde brațul și-l prinde cu o mână de umărul încovoiat, obligându-l să se ridice în picioare.

— Nu e nevoie, spune Polidamante.

Vocea lui zgârie aerul, cum zgârie unghiile pe piatră. Clitemnestra și-ar dori ca el să ceară îndurare, nu Licomede. Dar nu e în firea lui Polidamante să facă asta.

— Tatăl meu spunea că un conducător trebuie să aplice pedeapsa cu mâinile lui, dacă vrea să fie respectat de popor.

— Tatăl Domniei Voastre era un om înțelept, sunt sigur, spune Polidamante. El ar fi ascultat de Bătrâni, nu i-ar fi omorât.

Clitemnestra pufnește.

— Nu l-ai cunoscut pe Tindareu. El nu asculta niciodată de Bătrâni. Eu ascult de nouă ani insultele tale și vorbele tale trădătoare. Acum m-am săturat să le mai ascult.

Pune să fie târâți până la Poarta Leilor, în lumina rece a soarelui. Oamenii s-au adunat pe străzi și privesc și șușotesc, mamele cu mâinile pe umerii copiilor lor, bărbații cu ochii la Polidamante și Licomede, privindu-i așa cum își privește o turmă membrii cei mai slabi.

Clitemnestra vede o bătrână cu un pui de găină sub braț, doi băieți care se bulucesc să vadă mai bine. Câini latră, bărbați răcnesc, femei oftează.

Dincolo de Poarta Leilor, gardienii fac loc prin mulțime, împingându-i pe cei doi prizonieri în mijlocul cărării. Vin oameni și din satele de la poalele munților, cu coșuri și boccele în mâini, cu gâturile lungite de curiozitate.

Clitemnestra stă în fața lui Polidamante și Licomede, cu Leon în dreapta și Oreste în stânga ei. Praful de pe străzi s-a lipit de tunica lui Licomede și el și-o curăță cu mâna. Clitemnestra se gândește la Ifigenia, care n-a apucat să-și curețe nisipul de pe rochie înainte de a fi ucisă. Își drege glasul și se întoarce către mulțimea care o înconjoară.

— Bărbații aceștia sunt acuzați de trădare și conspirație.

Mulțimea tace și o sută de ochi mari cât cepele o privesc.

— Au răspândit în cetate zvonul că regina lor nu este conducătoarea de drept a acestui oraș. Au spus că sunt ca o ciumă pentru Micene și au conspirat să-l urce pe tron pe fiul meu, atât timp cât soțul meu luptă în Troia.

Licomede bălmăjește ceva, cu fruntea acoperită de sudoare, în ciuda frigului de afară. Vântul le taie obrajii ca gheața. Polidamante, îmbrăcat în tunica lui somptuoasă și curată, se uită la ea. Soția și fiicele lui sunt probabil undeva în mulțime. Dar nimeni nu cere ca Polidamante să fie crutat.

— Eu cred că cei care se căiesc pot fi grațiați, dar bărbații aceștia au avut numeroase ocazii s-o facă și n-au făcut-o. Lipsa lor de respect nu poate rămâne nepedepsită.

Fața lui Polidamante e ca împietrită. Clitemnestra aude tăcerea din jur și respirația lui Oreste lângă ea, de parcă ar fi a ei. Îi pare bine că Electra și Crisotemis nu sunt de față. Întinde mâna

după pumnalul de la mama ei și se răsucește către Bătrâni.

— Vorbele voastre trădătoare v-au pricinuit moartea.

Cu genunchii tremurând, Licomede se înclină, să se roage la zei. *Ia uite cum te ascultă zeii. Ia uite cât le pasă de noi.*

Polidamante privește întâi la el, apoi la ea, cu răceală. Scuipă pe pământul prăfos, o flegmă mică și udă la picioarele ei. Cu o voce răsunătoare ca tunetul spune:

— Tu nu ești regina mea.

Pumnalul ei zboară și, dintr-o singură mișcare, le spintecă gâturile moi.

31. Alunecare de teren

Orice alegere făcută are consecințele ei, ca o stâncă ce se prăvălește din vârful muntelui.

Poate că, rostogolindu-se, doboară doar câțiva copaci în drumul ei.

Poate că, în cădere, atrage și alte pietre și se transformă într-o alunecare de teren.

În momentul acesta, aflată lângă scaunul ei din sala în care este servită mâncarea, cu tavanul ei înalt, Clitemnestra privește piatra pe care a aruncat-o. Leon umblă de colo-colo prin încăpere, în timp ce în ochii lui se răspândesc turbarea și îndoiala. Nu s-a clintit când Polidamante și Licomede s-au sufocat și s-au zvârcolit pe pământul prăfos, dar ea a văzut pe fața lui focul care-l mistuia din interior.

— Ți-ai ucis sfătuitorii, spune el.

— Nu-mi erau sfătuitori loiali. Erau niște trădători.

Are mâinile pătate de sângele lor și încearcă să și le șteargă cu o cârpă.

— Înseamnă că m-ai ucide și pe mine dacă te-aș contrazice?

— Încă nu m-ai contrazis.

Fața lui Leon se schimonosește. Apucă o cană și, pentru o clipă, Clitemnestra crede că o va

azvârli cât colo. Dar o pune la loc și își ține firea, în timp ce mâinile îi tremură.

— Ai făcut asta pentru Egist? Ai complotat cu un trădător?

— N-am complotat nimic cu el.

— Atunci de ce nu mi-ai spus ce ai decis? Eu sunt gardianul și protectorul tău!

— Nu știam dacă mai pot avea încredere în tine, îi spune simplu. Nu mi-ai arătat respectul cuvenit când ai venit în camera mea și mi-ai insultat relația cu Egist.

— Relația ta cu Egist, repetă el cu amărăciune.

Clitemnestra și-ar dori să se așeze și să mănânce ceva. Dar Leon se apropie și fața lui e de-o urâciune cum Clitemnestra n-a mai văzut vreodată. El n-a știut nicicând să-și ascundă sentimentele: totul e scris și poate fi citit pe fața lui.

— Nu Egist a fost lângă tine când ți-au omorât fiica. Nu el te-a adus înapoi la Micene. Nu el a fost lângă tine când au vrut să te bată soldații din Aulida.

Leon gâfâie, scuipând fiecare cuvânt.

— Eu am fost lângă tine. I-am lăsat să mă bată de nenumărate ori, numai ca să nu se atingă de tine. Te-am însoțit pe drumul de întoarcere, când ai vrut să-ți pui capăt zilelor, și pe urmă în palat, când nu mai voiai să conduci orașul. M-ai folosit pentru plăcerea ta? Sunt doar o unealtă pe care o arunci acum, când ai o alta?

Ea se simte ca aruncată în ocean, cu corpul îngreunat cu pietre.

— Nu mi-ai protejat fiica! îi strigă.

El îi întoarce privirea, sfidător.

— Nici tu n-ai protejat-o. Moartea ei este o povară atât pentru tine, cât și pentru mine.

Cum îndrăznește? Furia ei e atât de violentă, încât nu se mai poate mișca. Își încleștează degetele pe mânerul pumnalului.

— Ce mai aștepți? întreabă el. Vrei să mă omori și pe mine? Fiindcă nu ți-am fost loial? A fost cât pe-aci să-mi dau viața pentru tine!

Cât pe-aci.

— Nu a fost de-ajuns.

Cuvintele îi ies pe gură înainte să le poată reține. Vede expresia jignită a lui Leon. El se îndreaptă de spate, cu pumnii încleștați.

— Atunci îmi voi găsi o altă regină pe care s-o slujesc, spune.

Vorbește de parcă ar avea gâtul rupt. Vorbește ca atunci, după ce l-au gâtuit bărbații din Aulida.

— Una căreia să-i fiu de-ajuns.

Pornește către ușă. Ea își scoate pumnalul și-l aruncă. Se înfige în mânerul de lemn al ușii, din care sar așchii. Leon tresare și se răsucește pe călcâie. În ochii lui se citește uimirea, de parcă ea l-ar trăda pe el.

— Nu-ți poți părăsi regina, spune ea.

Privirile li se întâlnesc și ei îi vine să strige, să-l rănească, să împiedice cumva ceea ce se petrece.

— Eu te cunosc, spune el. Tu nu ești tirana care ar ucide pe oricine o părăsește.

Înghite în sec și glasul i se îngroașă.

— Ai devenit rece și nemiloasă, dar știu că nu mă vei ucide.

Se răsucește și pleacă. Ar trebui să meargă după el, să fugă după el. Dar își simte picioarele grele, înrădăcinate în pământ. Îi aude ghetele pe pardoseala de piatră, până când sunetul e înghițit de tăcere.

Șade în megaron, pe tronul soțului ei. Pe tronul ei. Sala e pustie, iar lumina se subțiază pe pardoseală. Simte mirosul slab al frescelor, al tăciunilor care se sting în vatră. Coloanele roșii sunt ca niște văpăi care mușcă din tavanul pictat. Câinii vin înăuntru, ghemuindu-se la picioarele ei,

după care ridică privirea la ea, de parcă ar întreba: *El unde e?*

— Se va întoarce, spune ea – către câini, către ea însăși, către sala pustie. *Întotdeauna se întoarce.*

Și dacă nu se va întoarce?

Odată erau împreună în sala armelor și făceau ordine printre lănci și săgeți. Afară, în curte, răsunau zometele spadelor de lemn și râsetele băieților. Era pașnic, mai pașnic decât în megaron, unde trebuia să îndure neîncrederea Bătrânilor, sau în camera ei, unde-și petrecea nopțile sub o lespede de durere. Citindu-i parcă gândurile, Leon i-a zâmbit și și-a lipit corpul de al ei. Ea a stat nemișcată în brațele lui, până când a trebuit să se întoarcă la palat, unde și-a pus iarăși masca de indiferentă.

Știe că nu-l pot iubi. Știe cine sunt, a știut întotdeauna și totuși m-a părăsit. A fost alegerea lui, n-are decât s-o suporte.

Se simte sleită și liniștită. Nu e nici durere, nici mânie, doar un gol. Lumina moare, încăperea devine cenușie, dar nu vine nimeni. Se ghemuiește pe tron și cade într-un somn fără vise.

Electra o găsește a doua zi dimineața, chircită pe tron ca un copil. Clitemnestra aude pașii zoriți ai fiicei ei pe pardoseală și deschide ochii. E încă devreme. Se răsucește în dreapta și se așteaptă să-l vadă pe Leon. Atunci, Electra vorbește.

— L-ai alungat pe Leon.

Glasul ei e încărcat de reproș.

Clitemnestra se ridică în capul oaselor, cu încheieturile dureroase, și-și prinde în jurul umerilor blana de porc-mistreț. A plouat probabil: miroase a pământ reavăn, iar zorile sunt blânde și luminoase.

— Leon s-a hotărât să plece, spune.

Electra face câțiva pași spre ea, iar ochii îi strălucesc de furie.

— Dar tu l-ai izgonit! Te-ai încurcat cu trădătorul de Egist și Leon ne-a părăsit!

Curioasă alegere de cuvinte, gândește Clitemnestra. Nu a întrebat-o oare Electra dacă Egist i se pare frumos și nu a spus că o fascinează oamenii zdrobiți? Când vorbește din nou, pare în pragul unei căderi nervoase.

— Leon ne-a fost ca un tată, mie, lui Crisotemis, lui Oreste. Ținea la noi fiindcă te iubea pe tine.

Se întrerupe și își trage sufletul.

— Știai că te va părăsi dacă te încurci cu Egist.

— Nu știam.

— De ce te-ai încurcat cu el?

Vocea ei devine stridentă. Parcă ar fi un copil plângăcios.

Oare chiar îl dorea Electra pe Egist? Clitemnestra crezuse că fascinația ei pentru Egist era doar un capriciu, un rezultat al firii ei de nepătruns.

— De ce te-ai încurcat cu el și l-ai izgonit pe Leon? repetă Electra.

— N-am vrut ca Leon să plece.

— Atunci de ce nu l-ai spus asta?

— O regină nu cerșește.

— Așadar, mândria ta l-a alungat.

Clitemnestra se ridică.

— Ești supărată pe mine fiindcă îl doreai pe Egist?

Electra mijește ochii.

— L-am dorit, dar eu nu m-aș fi încurcat cu el, deoarece eu înțeleg că nu ai voie să te atingi de anumite lucruri, să-ți însușești anumiți oameni.

Durerea din ochii ei pare însuflețită.

— Tu, în schimb, ți-ai însușit mereu tot ceea ce ți-ai dorit, de când erai mică. Ți-ai însușit atenția tatei, iubirea Ifigeniei, totul.

— Crezi că mi-am dorit atenția tatălui tău? întreabă și aproape strigă, cu corpul torturat de

mânie. A monstrului care l-a ucis pe bărbatul pe care-l iubeam, ca să mă posede el?

Electra nu cedează.

— Dar ce se-ntâmplă cu ceea ce-mi doresc eu? Ți-ai însușit și asta. Loialitatea oamenilor, respectul lui Oreste, adorarea lui Leon.

Eu am luptat pentru tot ceea ce am.

— Crezi că e o întrecere? O luptă între tine și mine?

— Da.

— Tu habar n-ai ce înseamnă cu adevărat o întrecere, spune Clitemnestra și-și ascute cuvintele ca pe niște securi. Tu nu știi ce înseamnă cu adevărat să lupți. Când eram eu mică, în Sparta, mama mă bătea dacă eram înfrântă în luptă. Mă umilea. Tata mă înfometa. Preoteasa mă biciuia. Asta înseamnă cu adevărat întrecere. Asta înseamnă cu adevărat să lupți. Lucrurile de care te plângi tu sunt niște toane copilărești, ori tu nu mai ești un copil.

— Nu înțelegi? ripostează Electra. Copilăria ta… și pe aceea ai câștigat-o. Ai câștigat curse și lupte corp la corp, ai supraviețuit bătăilor și biciului, ai vânat și ai răpus un râs! Eu ce-am făcut? Nimic.

Furia a dispărut de pe chipul ei, iar acum și-a recăpătat răceala tulburătoare. Clitemnestra inspiră adânc. O discuție cu fiica ei e mai dificilă decât o competiție, deoarece cuvintele Electrei sunt întotdeauna lovituri neașteptate.

— Tu nu vezi ceea ce te face deosebită, spune Clitemnestra. Pentru tine, totul este o întrecere și refuzi să vezi că nu ești ca mine și că e bine așa. Mătușa ta Elena făcea la fel când eram tinere. Odată mi-a spus că e geloasă fiindcă eu mă bucur de atenția tuturor, dar Elena a fost întotdeauna un om mult mai bun decât aș putea să fiu eu vreodată.

— Eu nu sunt ca Elena, răspunde Electra.

Stă cu spinarea dreaptă, ca un copac ce nu poate fi îndoit.

— Nici ca Ifigenia.

— Nu, nu ești. Ifigenia nu era nici geloasă, nici răutăcioasă. Ifigenia era fără seamăn.

Electra o privește fix, ca și cum ar încerca să-i perforeze craniul, să-i asculte gândurile. Apoi rostește cuvintele pe care Clitemnestra a sperat să nu le audă niciodată:

— Uneori cred că-ți dorești să fi murit eu în locul Ifigeniei.

Iese cu pași împleticiți din megaron, mergând în curte. Gardienii îi fac loc să treacă și, când îi privește, au fețele urâte, desfigurate. Trece pe lângă ei și pe lângă grifonii care par să sângereze. Totul se sfărâmă în jurul ei, pierzându-și forma. Coloanele devin lame, servitorii, animale sălbatice. Urcioarele și coșurile pe care le poartă sunt ca niște cadavre.

Uneori cred că-ți dorești să fi murit eu în locul Ifigeniei.

Își croiește drum spre camera lui Crisotemis. Aripa aceasta a palatului e mai luminoasă și contururile revin la locurile lor. Își duce o mână la piept și își simte inima bătând cu sălbăticie.

Crisotemis e încă în pat, doarme cu părul desfășurat în jurul ei. Elina șade la fereastră și lustruiește bijuterii. Când o vede, se ridică în picioare.

— Nu vă simțiți bine, zice.

Clitemnestra îi face semn să ia loc și se așază lângă ea. Își trage sufletul, cu Elina alături, care curăță pietrele prețioase, fără s-o deranjeze. O ține pe fiecare în lumină, se asigură că strălucește, apoi o freacă ușor cu o cârpă, când descoperă vreo pată opacă. Respirația ritmică a lui Crisotemis în spatele lor e alinătoare ca un cântec de leagăn.

Uneori cred că-ți dorești să fi murit eu în locul Ifigeniei.

— Fiica mea mă disprețuiește, spune Clitemnestra.

Elina pune tiara și cârpa jos, privind-o cu ochi blânzi.

— Sunt sigură că nu s-a exprimat așa.

— S-a exprimat chiar mai urât.

— Știți cum e Electra, spune Elina și o apucă de mână. Ține ascunsă în inimă o tristețe pe care o exprimă sub formă de ură. Dar vă iubește.

— Nu cred că mă iubește.

— Electra a crescut în umbră. Ifigenia era mai mare, mai bună în toate, iar Oreste era băiat. Ei se bucurau de toată atenția. I-a fost greu.

Clitemnestra își retrage mâna.

— Știi ce e greu? Să pierzi un copil. Eu mi-am dăruit viața acestor copii. I-am făcut puternici, m-am luptat ca ei să poată învăța să conducă. Și, în schimb, aștept să-mi fie loiali.

— Electra a pierdut o soră, zice Elina și ia o pereche de cercei. Când v-ați întors de la Aulida, a stat noapte de noapte în fața ușii camerei Domniei Voastre și v-a ascultat plânsetele. Când n-a mai suportat sunetul lor și a vrut să-și facă rău, Leon a stat cu ea până-n zori, spune și îi zâmbește sfios, trist. Nu era tatăl ei, dar îl iubea.

Clitemnestra își simte corpul putred pe dinăuntru.

— El a plecat și eu n-am făcut nimic să-l rețin.

— N-ati avut de ales. Dacă l-ați fi reținut, ar fi rămas și v-ar fi urât. Dacă v-ați fi dus după el, v-ați fi făcut de rușine.

Crisotemis tresare în somn. Soarele se revarsă asupra ei ca o ploaie de lumină aurie. Când era bebeluș și nu voia să doarmă, Clitemnestra o legăna în lumina soarelui și Crisotemis ațipea într-o clipită – îi plăcea căldura razelor pe pielea ei.

— Uneori mă tem să nu devin cea care mă prefac că sunt, spune cu glasul stins. N-am simțit nimic când a plecat Leon.

Elina clatină din cap.

— În prima seară după ce ați sosit la Micene, m-ați salvat de bici. Vă amintiți? Poate nu, dar eu nu am uitat. După câteva zile, ați venit la bucătărie și m-ați întrebat dacă vreau să mă plimb cu Domnia Voastră prin grădină. Ați spus: *Îmi amintești de sora mea*. Când Agamemnon a vrut să se culce cu mine, ați intervenit. Când am avut febră, mi-ați dat ierburi. M-ați învățat să citesc, ca să vă pot ajuta cu inventarele. O femeie crudă ar face toate acestea?

Întinde mâna și apucă iar mâna reginei ei. De data aceasta, Clitemnestra nu și-o mai retrage.

— Chiar și atunci când vă prefaceți, spune Elina, tot sunteți mai bună decât majoritatea oamenilor.

În noaptea asta stă trează și privește pe fereastră cum se învârtejesc stelele.

Electra a venit în megaron să-i ofere niște mere feliate, în timp ce stătea de vorbă cu comandanții militari. O ofertă de pace. Elina vorbise probabil cu ea, sau Crisotemis. Clitemnestra le-a spus bărbaților să plece și a mâncat merele în tăcere, împreună cu fiica ei, în vreme ce focul din vatră șuiera și trosnea precum gândurile lor.

Egist îi cuprinde umărul cu o mână, trăgând-o cu blândețe, astfel încât să stea întinși față în față, în patul cel mare. Ochii lui o susțin, o absorb. Nu se mai teme de răceala lor: o liniștește, îi vindecă durerea, ca o bucată de gheață pe o rană.

— L-ai iubit? o întreabă Egist. Pe gardianul tău.

Ea scutură din cap.

— Nu-mi pot permite să iubesc pe nimeni.

Dar, chiar în timp ce rostește aceste cuvinte, cu mâinile lui calde pe corp, simte cum se frânge ceva în interiorul ei, cum se surpă zidurile pe care le-a ridicat cu atâta grijă în jurul ei. O fisură

minusculă, nimic mai mult, dar suficient de largă pentru a lăsa lumina să pătrundă.

De parcă ar fi simțit și el același lucru, Egist adoarme. Ea privește cum i se depărtează buzele, cum îi palpită pleoapele. Somnul lui e întotdeauna agitat, plin de coșmaruri și murmure. Noapte de noapte se zvârcolește în așternut ca un pește în plasă și, de fiecare dată când îi cuprinde ea fața în mâini, se liniștește. Atunci poate să adoarmă și ea, încurajată într-un fel de prezența lui, în ciuda coșmarurilor și a zvârcolirilor. De parcă s-ar lupta amândoi în somn cu niște umbre, dar măcar luptă împreună.

Transpiră; și-a aruncat mantia de pe ea și are tunica plină de nisip și praf. Egist îi dă târcoale, așteptând momentul potrivit să atace. În ochii lui vede frica și vigilența care-l bântuie ori de câte ori ține în mână o spadă. Luptă în curtea pentru antrenamente, după-amiaza târziu, când cerul e umflat și gălbui ca o bășică.

Spada lui Egist se rotește, scăpărând în lumina tot mai slabă. Ea îi parează lovitura cu propria spadă și se dă în lături. Se antrenează de multă vreme și pe obrazul lui Egist e sânge. Când l-a tăiat, furia i-a dansat în ochi și, pe moment, Clitemnestrei i-a fost frică. Dar furia s-a risipit și el i-a zâmbit – zâmbetul pe care-l păstrează doar pentru ea, ori de câte ori îl provoacă. Nu l-a văzut să zâmbească așa nimănui altcuiva.

Acum, piciorul lui lovește și se agață de piciorul ei. Ea se împiedică, dar rămâne în picioare, în vreme ce Egist ridică spada și o taie la umăr. Ea râde și spadele lor se sărută, apoi se despart în zbor.

— Majestate, spune cineva în spatele ei.

Îl lovește peste mână și Egist scapă spada. Se răsucește gâfâind. E un bărbat tânăr, oacheș, cu părul negru unsuros – una dintre iscoadele ei. Bărbatul îl privește pe Egist cu fruntea încrețită.

— Aduci vești, spune ea.

— Da, zice iscoada și-și îndreaptă iar atenția către ea. De la Sparta și de la Troia.

Clitemnestra se încordează, își șterge spada de tunică, apoi își apasă tăietura de pe umăr. Sângele i se prelinge printre degete. În spatele ei, Egist își ia de jos spada și se apropie de ea. Clitemnestra ar fi preferat să n-o facă.

— Ce vești ai de la Sparta?

Bărbatul privește împrejur, la armele risipite în curte, și pe urmă la Egist. Ea le-a poruncit iscoadelor să-i vorbească între patru ochi, nu în megaron, așa că acum se miră probabil de prezența lui Egist.

— Fratele Domniei Voastre, Polux, propune o căsătorie între nepoata Domniei Voastre Hermiona și fiul Domniei Voastre Oreste. Spune că Hermiona a înflorit și a devenit o tânără înțeleaptă și că în curând va trebui să se mărite.

— Mă gândesc că îmi face această propunere fiindcă nimeni nu vrea să se însoare cu fiica femeii care a fugit la Troia, comentează Clitemnestra.

Iscoada își încrețește fruntea.

— Nu s-a exprimat în felul acesta.

— Dacă Oreste se va însura cu ea, îi va succeda lui Menelau la tron?

— Fratele dumneavoastră a știut că veți întreba acest lucru și a spus că da. Pe Polux nu-l interesează tronul.

— Bine. Atunci voi sta de vorbă cu fiul meu și-ți voi da un răspuns. Nicio altă veste de la Sparta?

— Nu.

Iscoada se apropie și mai mult, frământându-și mâinile. Ea se uită la Egist, așteptând ca el să plece, dar el nu se urnește.

— Ne vedem în palat, Egist, îi spune.

Nu ar mira-o ca el să se plângă, să se simtă jignit, dar expresia lui nu trădează nimic. Egist își ia arma și pleacă, în timp ce frunzele moarte îi trosnesc sub tălpi. Se va ocupa de el mai târziu,

știe asta, dar acum își simte corpul încordat, iar inima îi bate mai repede. Iscoadele nu i-au mai adus de mult vești de la Troia.

Când silueta lui Egist dispare în interiorul cetății, iscoada îi vorbește cu glas scăzut.

— Mi-ați spus să vin întâi la Domnia Voastră dacă am vreo veste de la Troia.

— S-a încheiat războiul? îl întreabă.

— Încă nu. Dar se va încheia în curând. Umblă vorba că Odiseu, fiul lui Laerte, a născocit ceva cu care soldații noștri să poată pătrunde pe porțile cetății. Grecii construiesc un enorm cal de lemn. Nimeni nu știe cum au de gând să-l folosească, dar se pare că face parte din planul lui Odiseu. Informatorii mei îmi spun că, în tabăra grecilor, oamenii se așteaptă să câștige războiul în câteva săptămâni.

Câteva săptămâni. De când așteaptă ea? De câte nopți fără somn? De câte zile îndoliate?

— Cine sunt informatorii tăi? îl întreabă.

— Sclavele din paturile comandanților vorbesc.

— Înțeleg. Și cât de siguri putem fi că războiul se va sfârși în favoarea grecilor?

— Odiseu e destul de sigur, potrivit surselor mele.

Atunci vom câștiga. Umărul continuă să-i sângereze și Clitemnestra și-l înfășoară într-o fâșie de tunică.

Iscoada continuă.

— Unii generali hotărăsc deja pe care dintre femeile de la Troia să le ia cu ei după câștigarea războiului. Priam are multe fiice și majoritatea nu mai sunt niște copile.

— Și Elena?

— Sora Domniei Voastre e încă în cetate, dar Menelau a jurat că o va ucide după căderea Troiei.

Clitemnestra trage aer în piept. *Sunt sigur că fratele meu o va ierta*, a spus Agamemnon înainte

de plecare. *Sora ta știe să fie convingătoare*. Se agață de aceste cuvinte ca o moluscă de piatra ei.

— Câți generali au supraviețuit? îl întreabă.

— Prințul Ahile a murit, Majestate. Paris l-a ucis cu o săgeată.

Știa asta. I-a spus Cadmus, în megaron. Și-l imaginează pe Paris, frumos ca un zeu, dornic să-i fie pe plac tatălui său, după ce a adus nenorocirea asupra poporului său, călărind pe câmpia troiană, în căutarea celui mai bun dintre greci. Un băiat crescut de un păstor îl ucide pe cel mai bun soldat al generației sale.

— Dar ceilalți?

— Dintre apropiații regelui, Menelau și Diomede sunt amândoi în viață.

— Dar Calhas? întreabă ea, străduindu-se să-și mențină glasul cât mai ferm cu putință.

— E în viață, dar unii spun că nu se mai bucură de favoarea regelui Agamemnon.

— Bine.

Stă sprijinită de un copac și încearcă să-și astâmpere neliniștea gândurilor.

— Aduci vești bune, îi spune. Poți să rămâi la palat peste noapte, dar să nu sufli un cuvânt despre toate astea. Mâine te vei întoarce la postul tău de gardă. Când va cădea orașul, vei aprinde un foc și le vei porunci oamenilor tăi din munți să facă la fel, pentru ca vestea să ajungă aici cât mai curând posibil.

Pentru un moment e tentată să-i taie gâtul, fiindcă nu are încredere că omul va păstra un asemenea secret. Dar un corp de ars pe rug ar fi mult mai suspect decât o iscoadă care doarme la palat, așa că-l lasă să plece.

Oreste e în partea de jos a cetății, unde i se făurește o spadă nouă. În atelierul fierarului e cald ca în cuptor. Când o zărește pe mama lui, îi zâmbește și se apropie de ea, plecând de lângă ucenicii de fierar cu care stătuse de vorbă. Ea îl

trage deoparte, în cel mai întunecat ungher al atelierului.

— Unchiul tău, Polux, ne-a trimis astăzi un mesaj. Vrea să te însori cu verișoara ta Hermiona.

Oreste o privește amuzat.

— Tu ce zici de propunerea lui?

— Hermiona e o fată bună, puternică și înțeleaptă. A suferit pierderea mamei ei și a crescut sub ocrotirea lui Polux, ceea ce înseamnă că știe ce contează și ce nu. Fratele meu a fost întotdeauna un om practic.

Oreste dă din cap. Azi-dimineață, Clitemnestra a văzut cum ieșea o servitoare din camera lui, chicotind. Când fata a văzut-o, a amuțit și a luat-o la fugă.

— Dacă mă însor cu ea, voi fi regele Spartei? o întreabă el.

Ea zâmbește la auzul întrebării lui.

— Da. M-am ocupat deja de asta.

— Dar cine va conduce Micene?

— Familia noastră.

Asta și-a dorit întotdeauna pentru copiii ei – să recapete controlul asupra ambelor orașe, Sparta și Micene, pentru a întemeia o dinastie mult mai puternică decât cea a atrizilor. Cu fiul ei la Sparta, cu Electra și Crisotemis curând la vârsta măritișului, Clitemnestra va crea o rețea de alianțe pe cuprinsul teritoriilor lor. Dar, întâi, va trebui să se întoarcă de la război Menelau și Agamemnon.

Oreste o privește.

— Dar cine?

Văzând că nu-i răspunde, adaugă:

— Egist nu face parte din familia noastră.

Ea se reazemă de perete.

— Nu.

— Dacă va conduce alături de tine, oamenii te vor judeca, te vor condamna.

E greșeala ei, gândește Clitemnestra. Și-a educat prea bine băiatul, l-a învățat să fie suspicios.

— Îți faci prea multe griji în legătură cu ce spun oamenii, îi zice. Ți-am repetat de multe ori că nu oamenii conduc. Noi conducem.

— Poate că tu îți faci prea puține griji, mamă.

Nu e o insultă, ci o simplă remarcă. Ea pufnește disprețuitor.

— Sunt o femeie care poartă pe cap o coroană. Bineînțeles că-mi fac griji în legătură cu ceea ce spun alții. Nu am încotro, altminteri coroana ar fi pe capul altcuiva.

Oreste privește la fierarii care prelucrează bronzul, în timp ce scânteile sar în jurul lor, în încăpere. Are un profil splendid, pielea lui are culoarea măslinelor coapte, iar ochii îi sunt întunecați ca lemnul carbonizat. E ca tatăl lui, gândește Clitemnestra cu amărăciune.

— Mă voi însura cu Hermiona, spune Oreste.

Când se duce în camera ei, Egist nu e acolo. S-a întunecat deja, așa că se îndreaptă spre apartamentul rezervat oaspeților și bate la ușă înainte de a intra. El stă la fereastră și mănâncă brânză și pere; pumnalele sunt pe masă, la îndemână. Clitemnestra s-a tot gândit la ce să-i spună, o minciună ori adevărul. În ultima vreme îi vine mai ușor să mintă, dar nu și pe Egist.

Fără să se uite la ea, el spune:

— Ai decis că nu mai sunt demn de încrederea ta?

— Nimeni nu e demn, se mulțumește ea să răspundă.

— Atunci ce vei face? Mă vei arunca în temniță, așa cum îți sugerează Bătrânii? Ori mă vei ucide înainte să se întoarcă soțul tău acasă?

Uneori e ca un copil, gândește ea, face atâta tam-tam numai fiindcă i-a spus să se întoarcă la palat.

— Dacă aș fi vrut să te ucid, erai mort de mult.

Acum se întoarce spre ea. În lumina torțelor, ochii lui au culoarea cenușii.

— Știi ce spun oamenii din sate despre tine?

— Numai lucruri oribile, bănuiesc.

— Spun că ești nebună de ambiție și neîncredere. Că-i execuți pe cei care nu-ți sunt loiali.

— Nu pot să-i contrazic. Dar de Agamemnon ce spun?

— Că e un conducător măreț.

— A, da, sigur.

Se apropie de el, ia unul dintre pumnalele de pe masă și-i apasă lama cu un deget.

— Dacă ai auzit asemenea lucruri despre mine, de ce te-ai întors aici?

— Ca să te omor.

Nu se uită la ea. Clitemnestra observă tensiunea din umerii lui, articulațiile albe ale degetelor cu care ține cupa de vin.

În sfârșit, adevărul.

— Dar iată-mă vie, îi spune și e surprinsă de răceala, de indiferența din propriul glas.

— Da, răspunde el cu un glas atât de stins, de parcă ar fi o adiere de vânt.

— Tocmai mi-ai spus că voiai să mă omori, dar te aștepți să-ți încredințez informații secrete.

El își pune cupa de vin pe masă, cu o expresie blândă pe fața însemnată de cicatrici.

— Am aflat despre tine încă de când te-a adus Agamemnon aici. Pe atunci trăiam în pădure. Într-o noapte, pe când dormeam în șura unui păstor, l-am auzit spunând că regele din Micene se însoară cu o femeie din Sparta. Spunea că mai fuseseși măritată și că Agamemnon îți ucisese bărbatul și copilul, ca să fii a lui.

E prima oară când îi vorbește despre lucrurile acestea. Clitemnestra își simte corpul amorțit.

— Nu știam că păstorilor le plac bârfele.

El ridică din umeri.

— Pe atunci, toată lumea vorbea despre tine. *Sora celei mai frumoase femei de pe meleagurile noastre. O prințesă spartană se mărită cu un rege puternic.* M-am gândit atunci că ești fie ca un câine bătut, o fată fără noroc, condamnată la o viață nefericită, fie o femeie fără scrupule, care împărtășește cruzimea lui Agamemnon. Pe urmă am aflat că vărul meu a plecat la Troia, să poarte război pentru o femeie care nu dorise să rămână în patul soțului ei. Am râs atunci, fiindcă nicio femeie nu-l refuzase pe Menelau, încă de când eram copii. Nu i-o fi fost ușor să accepte că frumoasa lui soție îl părăsește pentru dușman. M-am gândit că e șansa mea de a recuceri orașul, de a-i face pe cei loiali atrizilor să plătească o dată pentru totdeauna. Dar apoi am aflat că tu conduci Micene, mult mai bine și mai eficient decât Agamemnon, și că ești deopotrivă iubită și temută de multă lume. M-am gândit să vin aici, să văd cu ochii mei. Dacă erai într-adevăr demnă de iubire, voiam să-ți cer îndurare. Dacă nu, să te ucid și să-l fac pe vărul meu să plătească.

— În privința asta te-ai înșelat. Lui Agamemnon îi pasă doar de el însuși. Pentru el, eu sunt doar un mijloc de a arăta lumii ce femeie puternică a reușit el să supună.

— M-am înșelat în multe privințe, spune el.

Ea pune pumnalul jos.

— Înainte să-l execut, Polidamante mi-a spus că un bărbat care se culcă cu o regină se așteaptă să devină rege curând.

— Tu ești un suveran mult mai bun decât as fi eu.

— Atunci ce vrei, dacă nu mai vrei să mă omori?

— Vreau să fiu lângă tine. Să te sfătuiesc și să te apăr.

Elina avea dreptate: nu va mai scăpa de el. Dar oare vrea? Ochii lui sunt enormi și reci.

— Eu am luptat pentru respectul poporului meu, spune ea. Iar prezența ta aici îmi periclitează poziția câștigată. Degeaba te consideră un trădător, în primul rând ești un bărbat și, în ochii lor, un bărbat va fi întotdeauna mai apt să conducă.

— Eu mi-am dorit mereu tronul doar pentru a-l fura de la altcineva. Asta nu face din mine un rege bun.

Ea îi cuprinde fața în mâini, atingându-i cicatricile. El nu se destinde sub atingerea ei, ci o privește cu o fervoare care ar face până și cerul să ardă. E un bărbat pregătit să ucidă pentru ea, Clitemnestra vede acest lucru.

— Troia va cădea în curând, îi spune. Iar Agamemnon se va întoarce.

— De unde știi?

— Mi-a spus astăzi iscoada.

Fața lui e stearpă.

— Înseamnă că mă vei alunga.

— Nu.

Se îndepărtează de el, îi ia cupa de vin și soarbe din ea. El o privește, așteptând. Înăuntrul ei, în stare brută, e mânia aceea familiară, necruțătoare.

— Aveam obiceiul să le spun fetelor mele, pe vremea când erau mici, povestea lui Artemis și a lui Acteon. Ifigeniei îi plăcea, așa cum îi plăcuse și surorii mele. Cred că se simțeau mai sigure când o ascultau. E vorba despre o femeie frumoasă, care nu se lasă la cheremul bărbaților, o femeie care se răzbună. Frumusețea poate fi un blestem. Îi orbește pe bărbați, îi face să comită lucruri oribile. Când Ifigenia era mică, negustorii și solii o numeau „zeiță”. O priveau cu lascivitate și, dacă aș fi putut, le-aș fi scos ochii. Dar lângă mine era în siguranță. Nimeni nu îndrăznea să se atingă de ea. La cincisprezece ani, un băiat a încercat s-o violeze. Ea l-a lovit cu o piatră peste față și, când tatăl băiatului a cerut dreptate, nu i-am acordat-o. A avut noroc că l-am lăsat în viață. Când a fost

ucisă…, se întrerupe și își mușcă buza până când simte gustul sângelui. Când fiica mea a fost omorâtă, zile în șir m-a obsedat gândul la felul în care și-o va aminti lumea. Blândă, grațioasă, o fecioară inocentă, sacrificată… așa cântă barzii despre ea. Dar ea nu era deloc așa. Era aprigă, sfidătoare. Voia totul de la această lume. Era ca soarele, iar soțul meu mi-a luat-o. Pentru ce? Nu a ucis-o ca să se răzbune, din ambiție sau lăcomie. A ucis-o pentru o adiere de vânt. I-am auzit pe Bătrâni vorbind despre ziua aceea afurisită ca și cum regele lor n-ar fi avut de ales. „Ce să fi făcut? Să le facă zeilor pe plac, ori să abandoneze flota? Oricum ar fi fost dureros", spuneau. „O alegere imposibilă", spuneau. Dar nu e adevărat. Adevărul e că fiica mea a murit pentru nimic.

Pune cupa deoparte și-l privește pe Egist în ochi. El stă nemișcat, cu fața întunecată de durere. Ea își leagănă în gând fiecare cuvânt, înainte de a-l rosti.

— Tu vorbești despre setea ta de răzbunare, dar cu setea mea cum rămâne? Cu răzbunarea mea cum rămâne?

El își încleștează degetele pe marginea mesei.

— Zici că vrei să fii lângă mine și să mă aperi, spune ea și se simte năpădită de emoție, de așteptare și vulnerabilitate. Atunci vei rămâne în palat când se va întoarce soțul meu de la război. Vei sta ascuns când îi voi întâmpina pe el și soldații lui. Și apoi mă vei ajuta să-l ucid pe omul care este vinovat de moartea fiicei mele.

32. Prieteni și dușmani

Pomii înfloresc, crengile sunt împovărate de cascade de flori albe și purpurii. Cerul se luminează, iar zilele se lungesc. Dar nicio veste de la Troia nu ajunge în cetate.

Clitemnestra e fără astâmpăr. Noaptea nu doarme, iar dimineața are ochii umflați și o doare capul. Stă și ascultă doleanțele oamenilor în megaron, de multe ori cu privirea pierdută pe

fereastră, așteptând să zărească un foc aprins în munți. Dar, zi după zi, orizontul e neschimbat, valea e luminoasă și caldă sub un cer fără nori.

Oreste e și el neliniștit. Tot mai multe servitoare îl vizitează noaptea și Clitemnestra își face griji. Nu vrea ca fiul ei să ajungă asemenea lui Menelau, care și-a făcut nevasta nefericită din propria-i prostie. Mai este și Egist, care pare că-l tulbură pe Oreste cu prezența lui. Uneori, la cină, Clitemnestra îl surprinde pe fiul ei scrutându-i amantul cu o expresie provocatoare, jucăușă. Îi amintește de expresia copilărească a lui Castor, atunci când punea la cale vreo poznă.

— Hermiona nu-i prea tânără să se mărite? întreabă Crisotemis într-o seară.

Sunt cu toții la cină, iar torțele luminează ca niște flori de aur. Cu fruntea încrețită, Crisotemis se joacă nepăsătoare cu mâncarea din farfurie. Clitemnestra îi înțelege grija: în fond, fiica sa e de-o vârstă cu nepoata ei.

— Pentru o spartană, da, spune Clitemnestra. Dar, în alte orașe grecești, fetele se mărită devreme, după cum știi.

— Măcar va avea lângă ea pe cineva cu experiență, spune Electra și-l fixează cu privirea pe fratele ei.

Ochii ei sunt sclipitori precum argintul lustruit. Oreste râde, nestingherit de tachinarea surorii sale.

— Tu și comandanții militari vă împărțiți mai nou prada? insistă Electra, având grijă să aibă un ton cât mai neutru cu putință. L-am văzut pe Kiros pe o alee, cu una dintre noile servitoare.

— Nu m-aș înjosi într-atât încât să mă culc cu o femeie care a trecut prin patul lui Kiros, ripostează Oreste cu un zâmbet.

— Dar te lupți cu el, spune Electra. Cu un bărbat care a încercat mai demult să-ți violeze surorile. Crezi că s-a schimbat, că e un om mai bun?

— Electra, spune Crisotemis încet.

Glasul ei se stinge în tăcere, ca ultimul licăr de lumină al zilei.

Electra soarbe din vin și buzele ei au o nuanță abia perceptibilă de purpuriu.

— Tu ce crezi, stăpâne Egist? Oamenii se schimbă?

Egist ridică privirea, părând mirat că i se adresează.

— Cine a fost o dată lacom rămâne lacom, spune încet.

Oreste mustăcește.

— Nu e curios ca tocmai tu să spui asta? Atunci sigur vei fi de acord cu mine, dacă spun că cine a trădat o dată rămâne un trădător.

Egist își trântește cuțitul pe masă. Servitorii se retrag în umbră cu platouri încărcate cu mâncare. Oreste rămâne așezat pe scaunul său, relaxat, deși ochii îi sclipesc ca doi cărbuni aprinși.

— Dacă vreți să vă certați, plecați, le poruncește Clitemnestra. Luați-vă peste picior, sfâșiați-vă, nu-mi pasă. Nu vreau să vă mai aud.

Copiii ei rămân așezați, tăcuți ca niște morminte. Egist bea vin și-și ține în frâu mânia. Clitemnestra încearcă să se concentreze asupra mâncării; are mintea obosită, corpul secătuit. Cel care risipea mai demult tensiunea prin cuvintele lui pline de bunătate, care o proteja pe Clitemnestra de toanele copiilor ei era Leon. Acum, el a plecat și în locul lui e Egist, care se luptă cu propria suferință.

Clitemnestra are sentimentul că a țesut o pânză prea întinsă și prea complicată, în care s-a prins acum și ea.

Elina o trezește scuturând-o de braț. Clitemnestra sare din pat, gâfâind. O visase pe sora ei, cum o capturaseră grecii și o executaseră pe zidurile Troiei. Coșmarul îi zăbovește încă pe piele.

— Ce e?

Are ochii uscați și membrele obosite, de parcă s-ar fi luptat toată noaptea.

— Oreste și Egist se luptă în curtea pentru antrenamente.

Își aruncă pe ea un peplos și iese în grabă, urmată de Elina. O ia la fugă, iar servitoarea abia reușește să țină pasul cu ea.

— Poate se joacă doar, spune Elina nesigură, cu sufletul la gură, dar am auzit câțiva bărbați strigând, așa că m-am gândit…

Nu se joacă. Egist nu se luptă cu nimeni, în afară de ea. Oreste l-a provocat probabil, l-a luat prin surprindere. Și, deși știe că fiul ei e un luptător iscusit, Egist poate fi periculos.

Coboară în fugă treptele de piatră care duc în curte. Se aud icnete și țipete, lame ce se ciocnesc. De jur împrejurul terenului prăfos s-a adunat lume, băieți care ar fi trebuit probabil să se antreneze la ora aceasta. Stau cu privirile ațintite asupra celor două siluete care dansează în curte, vânturându-și spadele pentru a se doborî una pe cealaltă. Clitemnestra își croiește drum printre ei și se oprește la marginea terenului, cu suflarea Elinei în ceafă.

Oreste se luptă cu spada lui cea nouă, în timp ce buclele îi saltă pe fruntea asudată. În fața lui, Egist mânuiește două pumnale și de pe obrazul lui se prelinge sânge. Se mișcă precum un lup, iar cuțitele lui lovesc spada fiului ei ca niște bice.

— Ia te uită cine a venit, spune Oreste amuzat în clipa în care o zărește pe Clitemnestra cu coada ochiului. Vrei să ni te alături, mamă?

Egist întoarce privirea către ea și lama fiului ei îi taie iar pielea de la tâmplă. Nu se plânge, dar Clitemnestra îi vede focul din privire, furia. Dacă n-ar fi ea de față, i-ar tăia gâtul lui Oreste. Face un salt către fiul ei, țintindu-i capul. Oreste se apleacă sub spada lui și face un pas în lături. Când să-l lovească, Egist se îndoaie de spate și se aruncă în

față, doborându-l pe Oreste în cădere. Lamele lor se ciocnesc în continuare pe nisip și, când Egist îl țintuiește pe Oreste, ținându-i arma în dreptul grumazului, acesta râde gâtuit. Egist se retrage și-și ține pumnalele în față, ca pe un avertisment.

Clitemnestra înhață o lance și o aruncă. Aceasta se înfige în pământ, între cei doi adversari, care se întorc acum spre ea. Oreste nu și-a șters zâmbetul de pe față și Clitemnestra simte nevoia să-l pălmuiască, să-i aducă aminte că nu e o joacă. Mânia de pe fața lui Egist s-a risipit și în locul ei s-a ivit frica. Se teme de reacția ei.

— Lăsați-i pe băieți să se antreneze, spune ea și pleacă.

Deasupra ei cerul e pustiu și Clitemnestra își amintește cum s-a repezit pe teren, s-o salveze pe sora ei de Cinisca. Erau vremuri ușoare, când era limpede cine ți-e prieten și cine dușman, când ea credea că știe întotdeauna ce e drept.

Egist merge după ea în palat, un câine vinovat, disperat să-i recâștige dragostea. Când se întoarce spre el, în lumina torțelor din apropierea sălii în care este servită mâncarea, el se oprește brusc locului, cu mușchii încordați.

— El m-a atacat, spune Egist și gura lui e o linie subțire.

Ochii lui sunt sălbatici. Nu l-a mai văzut niciodată așa de furios.

— M-ar fi omorât dacă nu aș fi ripostat.

De câte ori o fi îndurat asta pe vremea când era mic, tineri care-și băteau joc de el, care-l obligau să se lupte cu ei? Trebuie să fi fost extenuant.

— Fiul meu n-ar face așa ceva, spune ea și intră în sală.

El o urmează. Clitemnestra simte cum aerul se încarcă de furia lui.

— E gelos pe relația noastră, zice el precipitat. Îi asmute pe toți din cetate împotriva

mea!

— Sângerezi, spune ea.

El atinge firicelul de sânge care i se prelinge de pe tâmplă și-l șterge cu un gest nepăsător.

— Trebuie să-l trimiți undeva, spune. Altminteri s-a zis cu mine după ce se întoarce Agamemnon.

— Nu-l trimit nicăieri.

— Deci îl alegi pe el în locul meu?

— E fiul meu. Nu am ce să aleg.

Chipul lui devine rece, ochii i se umplu de amărăciune.

— Dar trebuie să alegi. Ce se întâmplă dacă Oreste rămâne aici când se întoarce soțul tău?

Soțul tău. E cu adevărat furios dacă îl numește așa pe Agamemnon.

— Ce se va întâmpla când îi vei înfige cuțitul în inimă? Un fiu trebuie să-și răzbune tatăl. Asta e legea.

Clitemnestra știe că Egist are dreptate. Datoria supremă a unui fiu este să-l onoreze și să-l răzbune pe tatăl său, indiferent de cruzimea acestuia. Egist este dovada vie a acestei legi.

Un hoinar, născut să-i ucidă pe dușmanii tatălui său, sortit să-și ruineze familia – așa spuneau despre el Bătrânii în urmă cu mulți ani, când trimiteau spioni în lume, să-l caute pe Egist.

— Tatăl lui Egist era un monstru, spunea Clitemnestra, dar Bătrânii scuturau din cap.

— Domnia Voastră sunteți femeie. Nu puteți înțelege loialitatea față de tată.

Se înșelaseră, ca de obicei. Ea înțelege Justiția, spiritul străvechi ce trăiește în ei toți, gata să irumpă la orice crimă. E ca o pânză cu ițele pătate de sângele mamelor și al tarilor, al fiicelor și fiilor. Crește și tot crește și Furiile țes mereu alte capcane.

Dar oare chiar s-ar alia Oreste cu un tată care i-a ucis sora ca pe un animal pentru sacrificiu? Ar strânge o armată împotriva propriei mame? Ea l-a

învățat tot ce știe. Ea i-a arătat slăbiciunile celorlalți băieți și i-a spus că îndurarea nu te ajută niciodată să învingi. Ea a fost lângă el când a ridicat întâia oară o spadă, când a călărit întâia oară un cal. Și-a dorit ca el să devină un bărbat puternic și bun, aprig, dar nu sălbatic. Poate a mers prea departe. Poate ar fi trebuit să-l învețe să fie loial înainte de toate. *Oamenii buni chiar sunt comandanți buni?* o întrebase Oreste, mustăcind.

O cuprinde neliniștea, ca o avertizare. Ridică privirea. Egist o privește așa cum pândește un lup o oaie.

— Oreste se va însura cu Hermiona, spune Clitemnestra. Va pleca la Sparta înainte să se întoarcă atrizii de la război. Astfel va începe să-și creeze rețeaua de alianțe. Va câștiga respect, înainte ca regele Spartei să se întoarcă acasă.

Expresia de pe fața lui Egist o încălzește, ca prima dimineață de primăvară, după o iarnă lungă.

— După aceea, după ce mă voi fi ocupat eu de tatăl lui, se va întoarce la Micene. Va face dovada loialității sale față de mine.

Își trimite fiul la Sparta în ultimele zile de primăvară.

În zori merg împreună până la Poarta Leilor. Cetatea tocmai se trezește, femeile se duc la râu pe jumătate adormite, purtând tunici murdare. Oreste își prinde pumnalul la cingătoare, iar profilul lui e dulce în lumina portocalie.

— Poartă-te frumos cu verișoara ta, îi spune Clitemnestra. Trateaz-o ca pe egala ta, nu ca pe o persoană inferioară.

— Așa voi face, spune el și-i oferă unul dintre zâmbetele lui frumoase.

— Nu-ți aduce alte fete în pat, adaugă ea și el izbucnește în râs. Așa a pierdut-o unchiul tău pe Elena.

El îi pune mâinile pe brațe.

— Îți faci prea multe griji. În afară de asta, știu ce mi-ar face unchiul Polux dacă i-aș face vreun rău nepoatei sale adorate.

Clitemnestra îi privește chipul splendid, fiecare linie, fiecare trăsătură.

— Fii atent. Privește în jurul tău și găsește-i pe cei loiali ție. Unchiul tău te va ajuta, dar să nu-ți subestimezi consilierii. Sparta s-a schimbat. Cele mai multe familii îi sunt acum fidele lui Menelau. Te vor considera un intrus.

El o privește cu seriozitate și Clitemnestra îl vede în ochii lui pe tatăl său, aceeași intensitate cu care asculta ceva ce considera a fi important.

— Toți au prieteni și dușmani, dar regii și reginele, mai mulți decât oricine, adaugă. Adu-ți aminte de lucrul acesta atunci când va fi nevoie.

Caii sunt pregătiți și oamenii lui îl cheamă. Ea ar vrea să se agațe de el, să nu-i mai dea drumul. Dar a făcut o alegere și acum nu mai e loc de întors.

El o sărută pe frunte.

— Îmi voi aduce aminte, spune.

Ea crede că acum se va întoarce și va pleca, dar el îi cuprinde fața în mâini.

— Iar tu să fii atentă la Egist, mamă. Nu ți-e dușman, dar nu ți-e nici prieten.

Urcă pe ziduri, să-l urmărească pe Oreste călărind către răsărit. Egist e deja acolo, cu ochii pe fiul ei. La vederea lui simte o nesiguranță subită, de parcă i s-ar surpa pământul sub picioare. Un soare mititel răsare cu o pată de culoare, iar ultimele stele pale, îndărătnice dispar. Egist se întoarce s-o privească, fără să clipească.

— Oreste zice să n-am încredere în tine, spune ea. Bătrânii zic să n-am încredere în tine. Leon m-a avertizat să n-am încredere în tine. Oare m-am înșelat cu privire la loialitatea ta?

Dedesubtul lor, Oreste e un punctuleț care străbate cu repeziciune ținutul. Curând va traversa

dealurile și va dispărea.

— Câinele tău fidel, Leon, a plecat, spune Egist. Oreste a plecat. Bătrânii au plecat. Tu însăți te-ai îngrijit de asta, spune și îi susține privirea. Am rămas doar tu și cu mine.

E ciudat cât de înspăimântător poate fi Egist. Deși știe că o iubește, uneori se strecoară înapoi în gaura lui de frică și suspiciune, o gaură pe care și-a săpat-o cu mâinile lui, în toți anii de singurătate.

Acum îngenunchează și o apucă de mână. Are palma rece și uscată.

— Îți voi fi întotdeauna loial, regina mea.

33. Leul se întoarce acasă

Apa din baie e răcoroasă și plăcută pe piele, înăuntru, luminile sunt difuze, iar afară, dealurile se întind ca valurile oceanului. Ea închide ochii și-și lasă corpul să alunece mai adânc în cadă. Oare așa te simți când ești mort? se întreabă. Oare frumoasa ei Ifigenia plutește pașnic pe undeva, cu părul auriu dansând în jurul ei? Iese din apă și mâna ei găsește lama rece a pumnalului care zace pe jos, lângă ea. Tăișul lui o alină, în timp ce încearcă să-și alunge din minte gândurile dureroase. Astăzi a avut loc o încăierare în cetate, așa că va trebui să stea de vorbă cu comandanții militari. Doi bărbați au fost uciși.

Bătrânii ziceau că a fost vorba despre niște târguri pe care le încheiaseră negustorii, despre aurul pe care refuzau să-l dea. Se gândește să-i convoace pe negustori direct în megaron și să-i învețe o dată pentru totdeauna ce înseamnă supunerea…

În momentul acesta vede focul. Ceva arde în depărtare, pe muntele din fața cetății, iar văpăile se înalță până la cer, ca un stol de ibiși roșii. Iese din cadă și fuge la fereastra înaltă, cu apa prelingându-i-se de pe corp. Mai e și un alt foc în spatele muntelui, pâlpâind pe dealurile dinspre Atena și Delfi. Și iată încă unul, o lumină atât de mică în

depărtare, încât seamănă cu albul unui ochi deschis în întuneric.

A căzut Troia.

Stă la fereastră, încremenită, și urmărește cum lanțul de semnale luminoase aruncă scântei în noaptea fără stele. Focul e mai mare, mai lacom și, curând, ochii ei se umplu de lumină. Priveliștea o face să se simtă hămesită. Violenta se hrănește cu violență – e nesătulă, mereu însetată de sânge, închide ochii, lăsând durerea să-i inunde mintea.

Sângele de pe genunchii Ifigeniei, în timp ce o târau spre piatra de altar. Fața stâlcită a lui Leon, ochiul învinețit și gâtul vătămat. Roșeața de pe mâinile Clitemnestrei, unghiile rupte și articulațiile degetelor jupuite, în timp ce încerca să se agate de solul nisipos – numai pentru a fi aproape de fiica ei. Amintirile o sufocă, precum duhoarea cadavrelor în putrefacție. Dar mai sunt și altele.

Mama ei, cu fața schimonosită de disperare, ținând în brațe bebelușul mort al Clitemnestrei. Ochii goi ai lui Tantal, ațintiți asupra ei. Nu l-a putut atinge. Cineva o ținea strâns și, indiferent cât a urlat și a lovit ea, nu i-a dat drumul. Și apoi Agamemnon, holbându-se la ea din celălalt capăt al coridorului. N-a spus nimic atunci, dar ea știa ce gândea: *Acum ești a mea*. Dar se înșela. Ea nu e a nimănui.

Se întoarce încet la cadă și ridică de jos pumnalul incrustat cu pietre prețioase al mamei ei. Prima dată când i-a atins lama s-a tăiat – dar pielea i s-a îngroșat de mult. *Sânge va fi vărsat curând, dar nu va fi sângele meu.*

Aruncă pumnalul în ușa de lemn a băii, unde se înfige cu un sunet slab. Ca sunetul unei păsări care cade moartă pe pământ.

* * *

Fiicele ei dorm împreună în camera lui Crisotemis, piepturile lor urcă și coboară ca aripile

unui fluture. Clitemnestra se așază pe marginea patului încăpător și o mângâie pe Crisotemis pe obraz. Electra deschide ochii, trezită din somn.

— Ce s-a întâmplat, mamă? întreabă.

Sora ei se foiește în somn. Clitemnestra îi dă deoparte o șuviță de păr de pe față.

— Războiul a fost câștigat, spune încet. Tatăl tău se întoarce acasă.

Electra tresare și ochii ei ca de căprioară lucesc în întuneric. Clitemnestra știe de ce: fiindcă, după multă vreme, l-a numit pe Agamemnon iarăși „tatăl tău”. Crisotemis deschide și ea ochii. Poate era deja trează, fiindcă, de cum se ridică în capul oaselor, spune:

— Ce se va întâmpla?

Clitemnestra nu-i răspunde. Fetele ei o privesc cu capetele înclinate într-o parte, ținându-și respirația. Se vede că așteptau să-i pună această întrebare. Neputând să se mai abțină, Crisotemis o întreabă cu un glas delicat ca o boare:

— Ne va face rău?

Întrebarea îi sfâșie inima.

— Nu se va atinge de voi, răspunde ea.

Electra se ridică și ea în capul oaselor, cu falca încleștată, cu corpul încordat.

— De unde știi?

— Fiindcă nu-i voi permite. S-au schimbat multe lucruri cât a fost el plecat.

— Unele lucruri nu s-au schimbat, replică Electra. Încă îl urăști.

Când privește în ochii Electrei, Clitemnestra e tentată să se dea înapoi. E ca și cum ar privi într-o apă adâncă, întunecată.

— Mi-a luat copiii, spune Clitemnestra. Pe fiica mea desăvârșită și pe băiețelul meu. Tu n-ai urî un asemenea om?

Știe că „ură” e cuvântul greșit. Dar, în toți acești ani, nu l-a găsit pe cel potrivit. Există sentimente care nu pot fi cuprinse în cuvinte.

Crisotemis pare alarmată. Se apleacă spre ea și o apucă de mână.

— Noi înțelegem, mamă. Întotdeauna am înțeles. Electra își trage genunchii la piept.

— Crezi că zeii ne văd? Crezi că ei știu că-l urăști?

— Ascultă-mă, spune Clitemnestra. Zeilor nu le pasă de noi. Au alte griji. De aceea nu trebuie să trăiești cu frică de furia lor. Frică trebuie să-ți fie de oameni. Ei se vor înfuria pe tine dacă urci prea sus, dacă ești prea iubită. Cu cât ești mai puternică, cu atât vor încerca mai mult să te doboare.

Profilurile fiicelor ei sunt mai distincte acum. Curând se va crăpa de ziuă și arșița verii va deveni insuportabilă.

— Tata nu ne iubește, nu-i așa? întreabă Crisotemis.

Clitemnestra își ferește privirea, iar cuvintele o poartă într-un loc al durerii.

O căldură dogoritoare.

Un cort purpuriu.

Glasul dulce al Ifigeniei. Fiica ei întrebase același lucru înainte să moară.

— Nu contează ce simte el, spune Clitemnestra. Nu contează ce gândește. Eu vă iubesc pe voi, așa cum am iubit-o și pe sora voastră, mai mult decât orice pe lume.

Chipurile fiicelor ei se luminează ca scuturile sub razele soarelui. Clitemnestra le prinde de mâini.

Când răzbunarea cheamă și zeii își întorc privirea, ce se întâmplă cu cei care s-au atins de cei dragi mie?

Egist o așteaptă în cameră, treaz. Îi găsește trupul în lumina zorilor, îi cuprinde capul în mâini. Când o sărută, îi simte foamea de răzbunare. *Leul se întoarce acasă și-l găsește pe lup pregătit să-l întâmpine.*

— Focul, spune el cu un glas lipsit de orice emoție. Se întoarce.

Ea dă din cap și se duce la fereastră, privind cerul auriu. El o urmează și-i atinge umerii cu buzele. Ea se simte tot mai încordată, cu mintea ascuțită ca o lamă, închide ochii și-și imaginează cum îl ucide pe soțul ei – gândul care a hrănit-o în toți acești ani, sămânța din care a crescut o viță. Fără gândul acesta, n-ar fi putut să existe. E aceeași tensiune pe care o simți înainte de o luptă – iar pentru lupta aceasta, Clitemnestra se pregătește de mult.

— Agamemnon e întotdeauna cu ochii în patru, cu atât mai mult după un război de zece ani, spune ea. E suficient de inteligent pentru a nu se încrede în nimeni din jurul lui, niciodată.

Un alt bărbat i-ar spune să se relaxeze, să nu se îndoiască de ea însăși, dar nu și Egist. El știe că cei care se relaxează cad ușor în pânzele de păianjen. Fața lui e plină de malițiozitate. Poate că într-o altă viață ar fi fost un bărbat inocent, o viață în care să nu fi fost prins în jocuri de cruzime și putere. Oare există o asemenea viață?

Clitemnestra îl scrutează.

— De aceea nu ne vom juca de-a eroii. Trebuie să atacăm ca șerpii. Ne târâm și ucidem când nu ne vede nimeni.

El îi oferă zâmbetul lui de lup.

Eu oricum n-am fost niciodată un erou.

A doua zi îi convoacă pe Bătrâni în megaron. Ei se așază în jurul tronului, făcându-i plecăciuni Clitemnestrei. De cum își ocupă locurile, în sală e adus Egist.

— După cum știți, regele se întoarce, spune ea. Să decidă el ce va face cu prizonierii lui.

Un murmur de aprobare, ca o briză, traversează grupul Bătrânilor. Cât de ușor se lasă prostiți. Cât de creduli devin când le oferă exact ceea ce-și doresc.

Noaptea trecută, în timp ce stătea întinsă pe pat fără somn, i-a spus lui Egist că va trebui să aibă încredere în ea. *Eu am încredere în tine*, a zis el și s-a întins după ea, lipindu-și corpul de al ei. Ea i-a simțit căldura, dar nu a fost de ajuns. Și-a dorit ca el să-i sfâșie pielea, s-o țină atât de strâns, încât s-o frângă.

— Închideți-l într-o celulă, poruncește și fiecare cuvânt al ei e tăios ca un cuțit.

— Trădătoareo, spune Egist când gardienii îl scot din sală.

Cu gândul la o piatră înainte de a fi sculptată, își păstrează fața fără expresie, până când silueta lui dispare dincolo de vatră. În tăcerea apăsătoare, Bătrânii o privesc cu șovăială.

— Agamemnon se va întoarce acasă și-și va găsi soția loială și fidelă.

Bătrânii cască ochii la ea, atenți. Brusc se tem că e o farsă sau că și-a pierdut mințile. *Nu asta ați vrut? Să fiu un câine de pază și nimic mai mult, care să lingă picioarele mărețului rege?*

— Răspândiți vestea în cetate. Agamemnon se întoarce acasă și regina se pregătește să-l primească.

Cadmus dă din cap și alți câțiva îi urmează exemplul.

— Mai spuneți-le și cum a fost cucerit orașul. Spuneți-le că Troia a fost prădată, că templele sale au fost distruse, iar preoții, omorâți.

Bătrânii își încrețesc frunțile. Nu există ofensă mai mare adusă zeilor, decât să le întinezi lăcașurile sfinte.

— Amintiți-le că Agamemnon și oamenii lui se întorc acasă ca niște adevărați eroi.

Se întrerupe, de teamă ca malițiozitatea să nu transpară din cuvintele ei mieroase.

Cadmus își drege glasul.

— Războiul impune anumite lucruri, Majestate.

Ea zâmbește.

— Sigur că da. Dar amintiți-le oamenilor care sunt acele lucruri.

El dă scurt din cap și pleacă. Ceilalți îl urmează îndeaproape – poate că nu doresc să fie lăsați în urmă.

Lumina pătrunde în sală, atingând frescele. Clitemnestra trece prin fața lor și trasează cu degetul fiecare siluetă, fiecare fir de iarbă pictat. O doare să vadă cât de ușor îi vine acum să mintă. Ceea ce conta mai demult erau decența, curajul, bunătatea. Dar aceea era o altă viață.

Dimineața pare să anunțe cea mai fierbinte zi din an. Electra și Crisotemis așteaptă răbdătoare, în vreme ce Clitemnestra stă la fereastră, cu privirea la cetate, și Elina îi aranjează părul. Oamenii își văd de treburi, curățând și debarasând străzile pentru sosirea regelui. Unii mută care și lăzi, alții stropesc caldarâmul cu apă. După ce Elina i-a așezat cu blândețe coroana pe cap, se răsucește către fiicele ei.

— Diseară nu veți cina cu noi, le spune Clitemnestra. Îi veți ura bun-venit tatălui vostru și veți pleca.

Electra tace. Se joacă într-o doară cu inelele ei, pietre prețioase montate în aur sclipitor. Clitemnestra se uită la brațul fiicei ei, curat și neted, și apoi la propriile cicatrici.

— În fața camerelor voastre vor fi postați gardieni. Să nu ieșiți, indiferent ce se întâmplă.

Crisotemis își încrețește fruntea.

— Mamă?

Părul ei e împodobit cu mici pietre prețioase, împletite în fiecare șuviță, și cu panglici. Clitemnestra o sărută pe frunte, dar buzele ei abia îi ating pielea.

— Haideți. A sosit armata.

Fiicele ei schimbă o privire și apoi aud și ele: potcoavele cailor, bătând praful în depărtare.

Se grăbesc să urce pe ziduri, chiar lângă Poarta Leilor, să vadă armata sosind. Elina încearcă să-i aranjeze Electrei rochia, dar fata o împinge de lângă ea. Crisotemis își frânge mânuțele, înălțată în vârful picioarelor, căznindu-se să vadă mai bine.

La poalele munților, un șir lung de soldați se deplasează în direcția lor. Sunt ca niște furnici răspândite pe solul arid. În mâinile celor doi soldați din frunte e drapelul orașului Micene. Arată diferit și Clitemnestrei îi ia câteva clipe să deslușească petele roșii, întunecate de pe leu. Un Micene biruitor, îndopat cu sângele regilor troieni.

Aerul e încins ca într-un cuptor, dar Clitemnestra nu se mișcă din loc. Lasă furnicile să defileze, până când privirea îi cade pe soțul ei. Nu e greu de recunoscut. Călărește în frunte, lângă un car mare, plin cu pradă de război. Se așteptase să simtă durere sau mânie la vederea lui, dar nu e nimic înăuntrul ei. Așa te transformă răzbunarea: te face palidă și rece, ca o zeiță a mării.

Îl urmărește venind călare, cu platoșa sclipind în soarele dogoritor, urmat de oamenii lui, împrăștiați și șchiopi, ca niște câini răniți, printre tufișuri și stânci. De aproape li se văd mai bine corpurile infirme – membre și ochi ce lipsesc, răni ce supurează.

O fată e așezată în carul de lângă Agamemnon, printre obiecte de aur, covoare și amfore. Are mâinile legate și pielea maro, ca scoarța de stejar. Pe față are o vânătaie mai veche, pe jumătate ascunsă sub părul despletit. O prizonieră de război. Clitemnestra ar prefera să moară, decât să trăiască așa.

— Până și o sclavă are de ales, a spus mama ei odată. Sclavia ori moartea.

Să fie aceasta o alegere? Clitemnestra nu e sigură.

Ea coboară privirea și fata o ridică pe a ei. Privirile li se întâlnesc preț de o clipă. Apoi fata

dispare dincolo de poartă.

34. Dreptatea reginei

La ospăț

Sala în care este servită mâncarea e iluminată și zgomotoasă: servitoare zoresc cu platouri pline de mâncare, războinici beau vin cu nesaț, de parcă n-ar mai fi băut niciodată până atunci. Regele șade în capul mesei. Clitemnestra ia loc în stânga lui, ca întotdeauna. Să-i aibă fața lacomă atât de aproape, după atâția ani… E ca și cum amintirile i s-ar lipi de piele ca o lamă încinsă. Dar nu tresare. Calhas e în fața ei, în dreapta regelui, ceea ce înseamnă că nu poate evita chipul noduros al clarvăzătorului. Dar e bine așa – vrea să-l privească atât cât poate. Ultimii zece ani n-au lăsat urme asupra lui: e tot gârbovit și buhăit, ca un cadavru adus la țărm de maree. Sclava lui Agamemnon a fost și ea adusă la masă și pusă să șadă lângă Clitemnestra. Șade cu spatele drept, ca o regină, dar mâinile îi tremură. Pentru un moment, Clitemnestra se teme că va apuca un cuțit și o va înjunghia.

— Nu v-am făcut prezentările, spune Agamemnon. Ea este trofeul meu de război, *pallake* a mea.

Concubină. Cuvântul, rostit cu voce tare, în auzul tuturor, e menit să le umilească pe amândouă, iar Clitemnestra știe acest lucru. Dar fata nu pleacă ochii, așa cum ar face o sclavă. O fixează pe Clitemnestra cu privirea și în ochii ei arde provocarea, de parcă ar desfide-o s-o compătimească. Nu știe că regina o compătimește doar pentru că o înțelege. *Odinioară ședeam și eu ca tine la masa aceasta. Nu ca sclavă, ci ca prizonieră în casa regelui.*

— Cum te cheamă? întreabă Clitemnestra.

— Casandra, spune fata, iar după o clipă adaugă, fiica lui Priam.

Regele Troiei.

Vorbește greaca cu poticneli, fiecare cuvânt al ei e ca o piatră zgrunțuroasă.

— Asta-i dificilă, spune Agamemnon cu privirea la Clitemnestra.

Își înclină capul în direcția fetei, cu o expresie amuzată.

— S-o vezi cum luptă. M-am gândit că ți-ar plăcea.

— Casandra are noroc că a fost aleasă de regele nostru, intervine Calhas.

Vocea lui caldă, languroasă, o face pe Clitemnestra să caște gura după aer. Se simte ca scufundată în apă clocotită, căznindu-se să respire în pofida durerii.

— Noroc, repetă.

— Prințesa Polixena a fost sacrificată pe mormântul lui Ahile ca o junincă, spune Agamemnon și mușcă dintr-o bucată de carne.

Casandra are ochii întunecati ca cenușa. Își îndeasă pumnii cu atâta înverșunare sub masă, încât Clitemnestra se teme să nu-și rupă degetele – Polixena era probabil sora ei.

— Și multe alte femei au fost luate de brute, zice Agamemnon, apoi face o pauză, de parcă ar cântări un gând. Nu vrei să fii sclava din dormitorul lui Diomede, crede-mă.

— Dar cea mai rea soartă a avut-o Andromaca, spune Calhas. Știi ce-a pățit?

Nu o scapă din ochi pe Clitemnestra.

— Nu cred că mă interesează, răspunde ea.

Și-ar dori s-o poată scuti pe Casandra de și mai multă durere. Dar lui Calhas îi place durerea: s-ar scălda în ea dacă ar putea, cu condiția să fie a altcuiva. — Pirus, fiul lui Ahile, a urmărit-o pe soția lui Hector. I-a luat bebelușul și i-a zdrobit capul de zidurile Troiei.

Clitemnestra se abține să-și muște buza. Se gândește la un ou scăpat pe jos, al cărui gălbenuș se risipește pe pardoseală. Bebelușul ei, mort, în brațele Ledei.

Dar Calhas nu a terminat încă.

— Pe urmă Pirus a luat-o cu el pe Andromaca.

Se holbează în continuare la ea, așteptând o reacție. Fața Clitemnestrei nu trădează nimic.

— Un mare războinic, dar prea mândru, îl întrerupe Agamemnon, legănându-și vinul în cupă. Zeii îl vor pedepsi, mai devreme sau mai târziu.

Clitemnestra întoarce capul spre Casandra, însă prințesa nu plânge. Poate că ochii ei sunt deja goi. Asta face soțul ei. Îi golește pe oameni.

Clitemnestra se ridică și-și înalță cupa de aur.

— Atunci să închinăm! spune și în sală se face liniște.

Bărbații se întorc către ea, cu fețele lor aspre și zbârcite.

— Pentru zeii care i-au ajutat pe adevărații eroi să se întoarcă acasă și pentru cea mai mare victorie din toate timpurile, un război de care-și vor aduce aminte generațiile viitoare!

Agamemnon se ridică și el.

— Se zicea că Troia nu poate fi cucerită, că troienii nu pot fi înfrânți. Dar noi le-am devastat orașul, le-am străpuns zidurile și am distrus totul.

Bărbații izbucnesc în urale și Clitemnestra se așază.

— Pământurile Troiei sunt îmbibate de sângele bărbaților noștri, pe care-i jelim.

Noi urale, cupe și pumni lovesc în masă.

— Și acum bem în cinstea tuturor celor pe care i-am pierdut și a căror amintire nu va păli nicicând.

Câteva strigăte de aprobare și în sală e din nou zarvă, iar cupele se golesc rapid. Când Agamemnon ia loc, Clitemnestra își alege o bucată de brânză de pe platou.

— Întotdeauna ți-a plăcut să-ți minți oamenii, spune.

Simte asupra ei privirea Casandrei și vede cum Calhas își linge buzele, căutând să spună ceva

înțelept. Agamemnon pufnește disprețuitor, dar ea continuă:

— Amintirea celor mai multi dintre cei care au murit pe câmpul de luptă se va șterge curând. Nimeni nu-și va aminti de ei. Nimănui nu-i va păsa.

— Dacă au luptat cu vitejie, spune el, vor avea un renume.

— Poate că au avut un renume cât au fost în viață, dar în moarte nu vor avea. Puțini supraviețuiesc trecerii timpului.

Vrea să-l înfurie. Vrea să-l facă să vorbească despre morți, despre bărbații morți din cauza acestui război și despre fiica pe care a omorât-o chiar el.

Gâtul lui Calhas se contorsionează ca un șarpe.

— Timpul poate fi imprevizibil. Se întâmplă deseori ca zeii să-i culeagă din umbră pe unii bărbați morți și să-i aducă la lumină, pentru ca generațiile viitoare să și-i amintească. Pe alții îi lasă să strălucească în timpul vieții și pe urmă îi îngroapă prea adânc, ca să se mai vorbească despre ei în viitor.

Clitemnestra zâmbește cât mai inofensiv cu putință.

— Și care crezi că va fi soarta ta, clarvăzătorule? Vei fi uitat, ori vei fi ținut minte drept cel care a stat alături de regi în timpul celui mai mare război?

Și care le-a cerut să omoare o copilă pentru o adiere de vânt?

Calhas își depărtează buzele, dezvelindu-și dinții.

— Nu știu ce soartă va avea numele meu. Tot ce știu este că cei care și-au dat viața în scopul mai înalt al victoriei noastre vor fi fanale pentru vremurile ce vor veni.

Face o pauză și Clitemnestra speră să tacă. Dar nu, bineînțeles că nu.

— Inclusiv fiica ta. În moarte, Ifigenia va avea mai mult decât i-ai fi putut dărui tu în viață.

Îndrăznește să-i rostească numele. Îndrăznește s-o pomenească pe fiica ei cea frumoasă. Agamemnon și Casandra o privesc, iar ea își găsește cel mai suav glas cu putință, cel cu care-și legăna bebelușii să adoarmă:

— Mă bucur să aud asta.

Ochii ei cad pe buzele crăpate ale lui Calhas. Pe pielea lui rece, acoperită de cicatrici. Pe fața lui de șarpe.

La noapte vei muri, spune în sinea ei. *Bucură-te de ospăț cât mai poți.*

În templu

Casandra îl privește pe clarvăzător și se gândește cum să-l omoare. Poartă cu ea acest gând de când grecii cei lacomi au sacrificat-o pe sora ei. Ochi ca jadul prețios, pielea ca uleiul de măsline, părul ca bronzul lustruit – nimeni nu avea frumusețea și bunătatea Polixenei. Dar clarvăzătorul cel nemilos i-a cerut moartea, pentru ca ei să poată porni pe mare spre casă. Nimic bun și luminos nu e în siguranță în mâinile grecilor, a învățat Casandra.

Soldații rămân să bea în sală, când ea și Calhas pleacă „să se roage la zei". De când au plecat pe mare din Troia, arde de nerăbdare să rămână singură cu clarvăzătorul. Acum traversează o grădină, în drum spre un templu pal, iar pașii lui Calhas în fața ei nu scot niciun sunet, de parcă făptura lui ștearsă s-ar stinge. Casandra are grijă să nu se împiedice pe potecă. A furat un cuțit din sala în care fusese servită mâncarea și are mâna atât de umedă, încât se teme să nu-l scape.

Ajung la templu și Calhas intră. Casandra rămâne afară, cuprinsă de greață. Își amintește coloanele reci ale unui alt templu, din orașul ei, mâinile cu care s-a ținut atât de strâns de ele, încât

și-a strivit degetele, țipetele ei răsunând pretutindeni, ca cele ale unui păsări căzute în cursă, și durerea, atât de crâncenă, încât s-a temut să n-o rupă în două.

Aiax îl cheamă pe cel care a violat-o. Asta i-a spus regele cu multe fețe atunci când le-au împărțit pe femei generalilor greci.

— Vino să te rogi cu mine, Casandra, o cheamă din templu vocea lui Calhas.

Ea intră și se lasă pe vine, la picioarele clarvăzătorului. El o atinge pe cap, de parcă ar fi un câine, și închide ochii.

Mama ei a învătat-o să fie bună și zeul ei a învățat-o să fie dreaptă. Dar unde sunt ei acum? Hecuba a pierdut totul, iar Apollo nu-i mai vorbește de când a luat-o Aiax. Ea s-a zbătut și a strigat după ajutor, dar n-a venit nimeni. Asta fac toți în fața atrocității: își feresc privirile. Nimeni nu are curajul să recunoască adevărul, nici măcar un zeu.

Iartă-mă, mamă. Iartă-mă, Apollo.

Ea n-a mai făcut rău nimănui. Oare cum se va simți? Scoate cuțitul, când aude pași în spatele ei. Se întoarce la timp, pentru a o vedea pe regina din Micene.

Își umple plămânii cu aer, de parcă s-ar pregăti să se scufunde, și se trage mai aproape de clarvăzător.

Sacrificiul

Clitemnestra ridică bărbia și își acoperă fața. În templu e un miros umed și înțepător. Ea vine rareori aici. Liniștea acestui loc o dezgustă – e ca un mormânt. Sub statuia înaltă a Herei se roagă Calhas. Lângă el, pe vine, cu privirea la ea, e fata din Troia. O lumină stranie îi joacă în ochi, orbitoare și periculoasă.

— Pleacă, îi poruncește Clitemnestra.

Fata sare în picioare și merge spre ușă, dar Calhas nu se întoarce. Clitemnestra îi privește dosul capului, ca o coajă de ou crăpată.

— Știam că vei veni, spune el.

— Ai aflat asta din matele unei oi?

El se întoarce și ochii lui negri și mici se agață de ea cum se agață cârligul de pește.

— M-am rugat pentru tine în acești zece ani lungi.

S-a rugat. Îi vine să-l sugrume pe loc. Întotdeauna au scos-o din sărite oamenii ca el, care se dau drept sfinți, în vreme ce alții comit faptele lor mârșave.

— Câtă generozitate din partea ta, spune Clitemnestra.

Buzele lui se arcuiesc într-un zâmbet hidos. Calculat, ca tot ceea ce face el.

— Tatăl tău și mama ta nu mai sunt. Fratele tău a fost ucis, sora ta, răpită. Dar iată-te, regina celui mai puternic oraș grecesc, cu o armată de bărbați sub ordinele tale. Mi se pare admirabil.

Se apropie de el, cu pași ușori pe pardoseala de marmură. De ce sunt oamenii atât de dornici să-i amintească soarta familiei ei? Probabil fiindcă vor s-o intimideze.

— Ești o femeie ambițioasă, măritată cu un rege neîndurător. Potrivit experienței mele, oamenii ambițioși cad curând. Dar nu și tu. Tu ai talentul de a supraviețui.

Se oprește suficient de aproape de el pentru a-l atinge.

— Și tu îl ai. Dar, în vreme ce eu îmi duc lupta până la capăt, tu te târăști și șușotești la urechile regilor. Nu e eroic, dar faci și tu ce poți pentru a supraviețui.

El își înclină capul într-o parte, iar ochii lui găunoși o absorb.

— Toți facem ce putem cu darurile pe care ni le-au hărăzit zeii.

Clitemnestra își amintește că Odiseu i-a spus la un moment dat ceva asemănător și în adâncul ei simte o durere profundă, ca o așchie care s-a infectat în carne.

— Da. Dar ce faci tu cu clarviziunea ta divină?

Se întrerupe, dar el rămâne tăcut și nemișcat, ca animalele în pădure, când simt primejdia.

— Tu ceri ca o fată nevinovată să fie ucisă ca o capră. O greșeală, s-ar putea spune, dar nu, pentru că la Troia ceri același lucru, de data asta sacrificarea unei prințese troiene, a Polixenei. Tu ai cerut să fie jertfită, nu-i așa? Cât curaj din partea ta. Ce mare folos al darului tău.

— Eu fac ce-mi cer zeii. Nu e înțelept să te opui voinței lor.

Ea râde. Hohotele ei răsună în templu.

— Știi ce nu a fost înțelept? Să mă lași pe mine în viață, după ce mi-ai ucis fata. Fratele meu avea obiceiul să spună că, dacă-ți faci dușmani, trebuie să-i ucizi înainte să te ucidă ei pe tine. Asta a fost greșeala ta.

— Greșelile noastre nu contează în ochii zeilor. Până la urmă, toți murim, așa cum a murit și fratele tău.

Clitemnestra își linge buzele.

— Așa e, toți murim.

Când să-și scoată pumnalul, Calhas i-o ia înainte. Cu un gest mult prea agil pentru un bărbat de vârsta lui, scoate un cuțit din mânecă și o amenință cu el. Ea nu se dă înapoi, ci îl prinde cu ușurință de încheietura mâinii și i-o răsucește. El scapă cuțitul. Cu propriul pumnal, Clitemnestra îi trasează conturul feței, de la ochii mici și găunoși până la buzele subțiri. El nu se împotrivește.

— Nu vei vărsa sânge aici, spune și nu pare speriat, ci doar puțin surprins. Nu vei cuteza.

Ea e amuzată de vorbele lui, după ce el însuși a amenințat-o cu cuțitul.

— Habar n-ai ce cutez eu să fac, spune.

Îi înfige pumnalul în ochi, în ochii care au văzut că fiica ei trebuie sacrificată. El cade în genunchi, răcnind, și ea îi spintecă iute beregata, înainte să-i audă careva. Bărbatul se prăvălește pe pardoseală, cu corpul lui firav și decrepit în haina mult prea largă. În penumbră arată ca un sac gol.

Ea stă o vreme nemișcată, să-și tragă sufletul. E numai răceală și ură înăuntrul ei, ca niște lujeri care i se încolăcesc în jurul oaselor.

Se răsucește către intrare și o vede pe fata din Troia. Clitemnestra se apropie de ea cu prudență, după ce și-a pus la loc pumnalul incrustat. Casandra face un pas spre ea, cu bărbia ridicată, sfidătoare. Nu se teme.

— Fă-o, îi spune în clipa în care Clitemnestra ajunge suficient de aproape. Fă-o acum.

E o adevărată prințesă. Numai cineva de viță nobilă ar da asemenea ordine. Clitemnestra întinde mâna și o atinge cu blândețe pe braț.

— Ascunde-te aici, îi spune. Nu vei păți nimic, îți promit.

Casandra se uită la ea cu un dezgust profund. Clitemnestra o înțelege. În locul fetei, nici ea n-ar avea încredere.

În temniță

Egist și-a promis că va avea încredere în Clitemnestra, dar prudența de-o viață îl răzbește. Lucru care-l întristează. Dacă nu poate avea încredere în singura femeie la care a ținut în toată viața lui, poate că e într-adevăr prea târziu pentru el.

Șade în temniță, cu mâinile legate de o coloană de lemn, în timp ce în fața ușii stă un gardian. Din sala în care este servită mâncarea se aud urale, iar de la bucătărie, șoapte și zăngăneli.

E un loc care-i trezește amintiri urâte. Atreu l-a închis o dată aici, după ce fusese iarăși învins într-o luptă corp la corp.

— Ca să înveți ce înseamnă să pierzi, i-a spus Atreu, iar Egist a stat două zile singur în întuneric, cu șobolanii mișunând în jurul lui.

Agamemnon a venit atunci să-l vadă și, când Egist i-a cerut ceva de mâncare, s-a încruntat:

— Chiar nu vrei să înveți nimic?

Mai e și amintirea lui Tieste întemnițat în celulă, când i-a spus că spada din mâinile lui e, de fapt, a sa și că el este fiul lui demult pierdut.

Egist alungă aceste amintiri și își adună gândurile. Cu ani în urmă a reușit să evadeze de aici. Asta trebuie să facă și acum. Pământul miroase a urină și noroi, dar Egist scormonește pe jos. Deși îl dor încheieturile legate, caută o piatră, un ciob, orice. Mâinile lui dezgroapă un os, un șobolan mort, apoi ating ceva ce seamănă cu o agrafă. O pipăie. Pare suficient de ascuțită.

Taie sfoara cu care l-au legat și așteaptă. Când gardianul se răsucește către ușă, se repede la el. Se prăbușesc la pământ și Egist îl lovește cu capul de perete. Gardianul se prăbușește fără simțire și Egist pășește peste el.

Sus, străbate în fugă coridoarele, sfâșiat de o frică familiară. Clitemnestra e puternică și-și cunoaște soțul, dar Egist îl cunoaște mai bine. A crescut cu el, s-a luptat cu el, l-a urât de când era copil. Și mai știe că Agamemnon iese mereu învingător.

Se oprește la intrarea în gineceu, lipit de perete, pentru a se feri de doi gardieni. Aici coridorul se bifurcă. Ar putea s-o ia în stânga, către baie, unde știe că Clitemnestra îl asistă pe rege la îmbăiat. Ori ar putea s-o ia la dreapta, către templu, unde se ascunde probabil clarvăzătorul cel nebun. Din grădină vine un miros de sânge și frică. Îl urmează, asemenea unui lup.

În grădină

Casandra a învățat că grecii sunt perfizi. A urmărit mută cum l-a ucis Clitemnestra pe clarvăzător lângă statuia Herei, după ce mai întâi l-a orbit. Regina a vorbit despre sora ei moartă, Polixena, și Casandra a plâns în umbra coloanei. S-a gândit că regina o va ucide și pe ea, dar a pus-o să stea aici.

E un ținut ciudat, cu oameni ciudați. Nu-i respectă nici pe zei, nici pe oameni. Omoară și violează în lăcașuri sfinte, își mint cu nerușinare adversarii. Așa au câștigat și războiul, cu minciuna. Mama ei spunea:

— Noi vom ieși biruitori, fiindcă noi nu suntem nici lacomi, nici prefăcuți.

Dar lăcomia și viclenia câștigă războaiele, a încercat Casandra să-i spună.

Mama ei n-a vrut s-o asculte, așa cum nimeni nu vrea s-o asculte. Sora ei, Polixena, era cea mai iubită, împreună cu fratele ei Hector. Erau amândoi frumoși și fermecători, în vreme ce Casandra spunea mereu lucruri dezagreabile.

Pe urmă, în tabăra grecilor, după căderea Troiei, regele tuturor grecilor a ales-o pe ea. Nu a înțeles de ce.

— Asta-i dură, a spus Agamemnon și a tras-o lângă grămada de tripoduri, arme de aur și tapiserii somptuoase. Măcar n-o să mă plictisesc.

Acum ar prefera să moară, decât să se întoarcă la el. Poate nu va mai fi nevoie. Ax putea să plece, să fugă în pădure. Și apoi? Ar putea să traverseze marea și să caute alți supraviețuitori. Ține strâns în mână cuțitul de bucătărie. Poate că asta a vrut să-i spună regina din Micene când i-a poruncit să se ascundă.

Iese din templu în grădină. Privită de sus, valea are un aspect amenințător, e la fel de întunecată ca cele mai adânci porțiuni ale mării. Umbra îi saltă dinainte, ca un spirit înfricoșat, iar mireasma dulce a florilor plutește către ea. Îi amintește de acasă, de sunetul flautelor și al lirelor,

de surorile ei dansând sub crengile din curte, de nechezatul armăsarilor în grajduri. Ar putea să fure un cal, se gândește, dar în clipa următoare, până să se dumirească ce se petrece, din umbră iese un bărbat. Casandra se împiedică, dar reușește să nu cadă, ținând strâns în mână cuțitul.

— Șșșș, șoptește bărbatul.

E înalt și arătos, cu cicatrici pe față și ochii ca gheața. Se urmăresc din priviri. Ea se pricepe la oameni, întotdeauna s-a priceput. Le percepe sentimentele de parcă ar fi ale ei, iar Polixena zicea mereu că ar trebui să fie clarvăzătoare, nu preoteasă. Dar clarvăzătorii nu se pricep la oameni. Pe ei, numai zeii îi interesează.

— Cine ești? întreabă bărbatul.

Are un glas blând, dar în ochii lui e ceva inaccesibil… Mânie? Umilire?

— Casandra, îi răspunde. Sclava și concubina regelui Agamemnon.

Expresia de pe fața bărbatului se schimbă. Ceva primejdios s-a strecurat între ei. Casandra face un pas înapoi și bărbatul scoate o spadă lungă.

Procesul

Clitemnestra intră în baie. Aerul are un gust sărat. Un miros ascuțit îi pătrunde în nări și o duce cu gândul la Aulida. Închide ușor ușa în urma ei și cuprinde cu privirea întreaga scenă.

Agamemnon stă întins în cadă, cu spatele la ea, cu brațele lui vânjoase și pline de cicatrici întinse peste marginile căzii. Nu se vede nicio armă și niciun gardian. A avut ea grijă de asta. *Acum e momentul*, își spune. *Niciun pas greșit, nicio eroare*. Nu și le permite.

— Iat-o în sfârșit și pe nevastă-mea, zice el. Puternica regină din Micene, cum ți se spune acum.

Râde înfundat, amuzat de idee.

— Sunt convins că ți-ai câștigat acest nume.

Ea se apropie de el și se oprește lângă cadă. Șirul de lămpi fumegânde, atârnate pe pereți, face să-i strălucească fața.

— Mai demult se spunea despre tine că ești puternic, zice ea.

El o privește.

— Acum sunt stăpânul oamenilor.

Clitemnestra ia cârpa cu care o spală Elina pe ea și îngenunchează, frecându-i soțului ei brațele. El nici nu se înfioară, dar nici nu se destinde sub atingerea ei.

— Am auzit niște povești pe drumul de întoarcere, spune.

Ea așteaptă, ascultând tăcerea care se prelungește între ei.

— Povești despre tine și vărul meu drag, Egist.

Bineînțeles că prima persoană despre care vorbește este Egist. Orice om ar întreba de copiii săi, de plecarea lui Oreste, de evoluția Electrei. Dar Agamemnon nu e orice om.

— Oamenilor le place să bârfească, spune ea.

El pufnește disprețuitor.

— Întotdeauna a fost un cerșetor, încă de mic. Noi îl băteam și-l umileam, dar el se întorcea mereu la noi și ne cerea îndurare și iubire.

Rostește cuvântul cu scârbă.

— N-a înțeles niciodată cum funcționează lumea.

— Cred că acum înțelege.

— N-a venit aici să te roage să-l adăpostești?

— Nu căuta adăpost. Voia să mă omoare, ca să-ți plătească pentru ceea ce i-ai făcut tatălui său.

Agamemnon râde cu amărăciune.

— Atreu i-a fost ca un tată lui Egist. L-a adoptat și l-a crescut împreună cu noi. Iar Egist l-a ucis.

Clitemnestra îi atinge cu cârpa umerii, cicatricile cioplite în piele.

— De aceea l-am aruncat în temniță.

— Dar întâi te-ai culcat cu el. Nu e adevărat?

Ea înconjoară cada și-i ia picioarele în mâini, ștergându-i fiecare deget în parte. Zece ani de murdărie și sânge trebuie curățați. Zece ani de durere trebuie răzbunați.

— Egist e un bărbat slab, spune ea.

— Ție întotdeauna ți-au plăcut bărbații slabi.

Are grijă ca mișcările ei să fie lente și controlate.

— Dar prințesa troiană? Te-ai culcat cu ea? Agamemnon nu o scapă din ochi.

— Îmi amintește de tine. De aceea am ales-o. Când am cucerit orașul, toate femeile plângeau și se ascundeau, numai Casandra, nu. Ea privea cu ură și, când unul dintre oamenii mei a lovit-o, l-a scuipat în față.

— Pentru asta trebuie să fii curajos.

— Ori prost. Ea era mândră și nu voia să accepte faptul că statutul ei se schimbase.

— Nici tu n-ai fi acceptat.

El clatină din cap. Afară încep să apară stelele, luminoase și limpezi ca niște opaițe. De departe se aude cum bărbații se împleticesc către paturile lor, beți, trăgându-și amantele după ei.

— Eu mi-aș fi tăiat de mult gâtul, spune el. Oamenii de felul meu nu suportă să fie sclavi. Și tu ai fi făcut la fel, adaugă apoi.

Ceva se strânge în interiorul ei.

— Eu nu sunt ca tine.

— Mereu te-ai mândrit cu asta, dar nu ești cu nimic mai bună. Și tu furi de la oameni, la fel ca mine. Și tu minți când nu ai încredere să le spui adevărul, la fel ca mine.

Clitemnestra stoarce cârpa.

— Eu nu sunt ca tine, repetă.

Cuvintele ei sună găunos. Agamemnon are probabil aceeași impresie, fiindcă mustăcește.

— Polidamante și Licomede sunt morți, spune. Tu i-ai omorât?

Ea știe unde vrea el să ajungă, dar îi răspunde totuși.

— Nu m-au respectat. Au complotat împotriva mea.

El flutură din mână.

— Oamenii complotează întotdeauna împotriva conducătorului lor. Nu ți-au făcut pe plac, așa că ai scăpat de ei.

— Ceea ce nu înseamnă că sunt ca tine.

El nu o bagă în seamă.

— Și văd că și Leon a plecat. Te-a părăsit după ce l-ai mințit în legătură cu Egist? întotdeauna a avut o slăbiciune pentru tine.

Ea are grijă să-și păstreze glasul calm.

— Leon mi-a fost credincios fiindcă a văzut că tu erai lacom și crud, fără inimă și plin de vicii.

Agamemnon râde.

— Hai, urăște-mă. Dar generațiile viitoare te vor urî pe tine la fel de mult – femeia care s-a culcat cu dușmanul, regina care nu-i respecta pe Bătrâni, soția care nu se supunea soțului ei.

Cuvintele lui sunt ca niște lame ce-i crestează Clitemnestrei pielea.

— Dar pe bărbatul care și-a omorât propria fiică nu-l vor urî? șoptește.

El scutură din cap.

— Tatăl tău mi-a spus odinioară că viața noastră nu e nimic mai mult decât o luptă între cei care dețin puterea, cei care o vor și cei care sunt prinși la mijloc – victime, sacrificii, numește-le cum vrei.

Ochii ei îi caută pe ai lui.

— Deci fiica mea a fost o victimă pentru tine.

— Era și fiica mea și am jelit-o.

— Ai omorât-o!

El își lasă capul pe spate, expunându-și gâtul gros.

— Calhas m-a păcălit. Dar am putut pomi spre Troia și am câștigat războiul.

O picătură de sudoare i se prelinge de pe față.

— Acum trebuie să mă ocup de Egist. Astfel toți dușmanii noștri vor fi eliminați.

Clitemnestra își simte gâtul pârjolit, dar se străduiește să vorbească.

— Dar cu dușmanii mei cum rămâne?

El privește în tavan, când ea îi aruncă peste față cârpa udă. Țesătura i se lipește de piele, îl orbește și, până să și-o ia de pe față, ea își scoate pumnalul din mânecă și i-l înfige în braț. El scoate un sunet înfundat, ca și cum s-ar sufoca. Ea își recuperează pumnalul și sângele o stropește pe față. Cu un geamăt, Agamemnon zvârle cârpa de pe el. În ochii lui e vigoare, dar sunt și mânie și plăcere. Ea îi cunoaște această expresie – e fervoarea care pune stăpânire pe el înainte de a face rău cuiva. Și totuși, nu e suficient de atentă. Când brațul ei se repede iarăși asupra lui, el apucă lama cuțitului cu mâna și o oprește. În ochii lui e sălbăticie. Cu cealaltă mână o lovește atât de brutal peste față, încât Clitemnestra se izbește cu capul de perete. Pentru un moment își pierde echilibrul, iar privirea i se tulbură. Face câțiva pași înapoi, atingând peretele cu mâna.

Agamemnon se ridică în cadă și stropi de apă se preling de pe corpul lui, iar mâna îi e un boț însângerat. Rânjește ca un nebun, privindu-și amuzat brațul rănit.

— Crezi că nu mă așteptam la asta? întreabă și respirația lui e șuierătoare. Mereu ai fost o femeie dificilă, Clitemnestra. Cum să te învăț eu unde ți-e locul…

Ea se apropie din nou, cu brațele și picioarele încordate de mânie. Abia dacă-i atinge cu vârful cuțitului scobitura de la gât, când el o apucă de păr și o zvârle cât colo. E mai puternic decât își amintea ea. Clitemnestra cade, alunecând de lângă el pe piatră. El iese din cadă și apa udă pardoseala. Cuțitul i-a căzut Clitemnestrei din mână și acum se află între ei, sclipind în lumina slabă. Clitemnestra se târăște spre el.

— Când vei înțelege? o întreabă.

Ea întinde mâna, dar el i-o strivește cu piciorul. Se aude un sunet de oase rupte și Clitemnestra țipă.

— Nu poți să mă omori, spune el și pe fața lui încolțește un zâmbet. Suntem una și aceeași persoană.

Ea abia mai respiră de durere. Mâna i se umflă, degetele îi sunt strâmbe, ca niște rădăcini de copac. *Niciun pas greșit. Nicio eroare.*

El se apleacă să ridice de jos pumnalul, când ea se aruncă în el cu toată forța. Cad împreună și Clitemnestra reușește să apuce cuțitul. De data aceasta i-l împlântă în piept. Sunetul pe care-l scoate e unul de uimire. Ei îi face plăcere să-l audă și răsucește lama mai adânc.

— O fi Egist un om slab și zdrobit, spune ea, dar măcar știe să iubească.

El dă s-o apuce, dar ea îi împiedică mâna cu genunchiul, imobilizându-l pe pardoseală.

— Tu nu știi ce e loialitatea sau afecțiunea.

El cască ochii și, pentru prima dată de când îl cunoaște, pare speriat.

— Vei muri singur, așa cum ai trăit, ucis de propria soție. Înțelegi ironia? Tu furi de la oameni și, uneori, îți fură și ei ceva.

Îl mai înjunghie o dată în piept și încă o dată, până când nu i se mai aude răsuflarea neregulată. Dar nici atunci nu se face pace. Ea se ridică și, cu corpul înroșit de sângele soțului ei, coboară privirea spre el. Are ochii deschiși, dar goi, buzele, depărtate. Nu arată ca un rege, cu trupul lui masiv, prăbușit fără grație pe podea. Arată ca un cerșetor anonim.

În baie

Electra își ridică gluga de pe față și se oprește lângă o coloană pictată, de la intrarea în palat, să se gândească. Îl urmărește pe Egist de când a

evadat din temniță, dar acum, când a luat-o prin grădină, nu mai știe încotro a apucat-o.

Nu a fost surprinsă să-l găsească iscodind. A bănuit că va încerca să facă ceva de cum se va întoarce tatăl ei acasă și, chiar și atunci când mama ei l-a aruncat în temniță, ceva i s-a părut suspect.

S-a strecurat afară din cameră imediat după ce au adormit Elina și Crisotemis. Le-a pus gardienilor niște ierburi în cupele cu vin și i-a privit cum se prăbușesc pe scaunele lor, cu firicele de salivă prelingându-li-se pe la colțurile gurii.

Din sala în care este servită mâncarea se aud zgomote și Electra se furișează prin fața ușii, să arunce o privire. Câțiva bărbați umblă împleticit, cu brațele scăldate în sudoare, în timp ce câinii casei înfulecă resturi de mâncare la picioarele lor. Două servitoare stau printre ei, cu tunicile rupte, cu privirile goale.

Electra se retrage în umbră, înainte să apuce s-o vadă careva. Agamemnon nu e acolo. Se îndreaptă fără zgomot spre baie, cu mintea roind de gânduri. E adevărat că tatăl ei a comis o crimă oribilă, dar, oricât s-ar forța să-l urască, nu reușește. Poate fiindcă a fost întotdeauna preferata lui, singurul copil căruia îi acorda atenție. Oreste era prea generos, Ifigenia prea competitivă, Crisotemis prea timidă. Și ei toți aveau deja iubirea Clitemnestrei. Dar Electra a fost mereu prea tăcută, prea egoistă și sfidătoare. Mamei ei nu i-ar fi fost ușor s-o iubească. Însă tatăl ei vorbea mereu cu ea, îi punea întrebări când nu erau de față frații ei. O făcea să se simtă deosebită.

Tocmai a ajuns în apropierea băii, când alunecă. Se lovește cu spatele de perete și, când se îndreaptă, are mâinile roșii. Cască gura de uimire.

Egist e mort, e primul lucru care-i trece prin cap, deși știe că el nu poate fi aici. Intră încet în baie, cu sufletul la gură, ca un sclav care se îndreaptă spre altarul pe care va fi biciuit.

E apă pretutindeni și torțele s-au stins, în vreme ce umbrele se rotesc deasupra ei ca ciorile în așteptare. Electra înaintează șchiopătând până-n mijlocul încăperii, cu glezna dureroasă. Un trup gol zace în fața ei și ea îl atinge. E rece și ud. Îi pipăie rănile de pe piept, pojghițele de sânge uscat.

Rămâne așa multă vreme, cu umerii încovoiați, ca niște aripi. Lumea dimprejur e prea tăcută. În sfârșit vin și lacrimile, ca ploile de iarnă, inundându-i inima.

— Tată, șoptește. Tată, te rog, trezește-te.

În întuneric

Clitemnestra fuge înapoi la templul Herei, nerăbdătoare s-o găsească pe fata din Troia și s-o ducă într-un loc sigur. În palat e tăcere, coridoarele sunt inundate de beznă. Le-a poruncit gardienilor ca în noaptea asta să se ospăteze și să se odihnească, iar acum dorm probabil, pe jumătate beți, lângă iubitele lor.

A ajuns deja în grădină, când aude un țipăt dinspre templu. Se grăbește într-acolo, cu picioarele goale și încă ude. La intrare o oprește Egist. Ține o spadă în mână și în ochi i se citește nebunia. Încearcă să treacă pe lângă el, dar o reține. Are mâinile lipicioase de sânge, deși nu pare rănit.

— S-a isprăvit, spune.

Pe Clitemnestra o cuprinde o senzație de amorțeală.

— Unde e Casandra? întreabă.

La picioarele coloanelor vede o făptură mică, ghemuită ca un copil. Îl dă deoparte pe Egist și aleargă la ea, cu fața schimonosită. Când se apleacă deasupra trupului, vede că are gâtul spintecat. Pielea e caldă încă, dar viața se retrage din el.

— Voia să fugă, spune Egist, dar am prins-o.

Clitemnestra urlă. Fața Casandrei, tânără și gingașă în disperarea ei… ca a fiicei ei înainte de a muri.

— Nu ți-a făcut nimic! De ce a trebuit s-o sacrifici? îi scuipă în față.

Expresia de pe fața lui Egist se schimbă. Durerea și frica – frica de ea – îl sfâsie.

— Credeam că vrei să moară, spune.

Ea își cufundă capul în rochia Casandrei și plânge. Plânge pentru fata din Troia, dar, în primul rând, pentru tot ce a pierdut ea. Lacrimile sunt pentru Castor, care a căzut în plasa unui bărbat nemilos, pentru bebelușul ei, căruia nu i-a dat un nume și care va rămâne anonim în lumea de apoi, pentru iubitul ei Tantal, regele care a iubit-o și care a murit din cauza ei, și pentru frumoasa ei fiică, a cărei inimă o simte și acum pe piept, ca o bătaie slabă din aripi.

Mamă, acum mi-am găsit pacea.

Stă nemișcată, abia respirând.

M-ai răzbunat, acum lasă-mă să mă odihnesc. Ne vom întâlni în întuneric, când vei fi pregătită.

Leda avea dreptate. Morții vorbesc, într-adevăr. Înalță capul și întinde o mână, aproape așteptându-se să-și vadă fiica. Dar în mâna ei este aer și nimic altceva.

35. Casa în ordine

Trupul regelui este dus în grădină și în jurul lui se adună cu toții – Bătrânii, femeile din palat, războinicii fideli ai lui Agamemnon și oamenii Clitemnestrei.

Ea stă deoparte împreună cu fiicele ei, în vreme ce servitorii așază lemnele și aduc torțele. Focul se înalță și carnea începe să ardă. *Nu poți să mă omori,* i-a spus el. Dar acum e mort, iar trupul lui – ce a mai rămas din el – se preface iute în cenușă.

Crisotemis îngenunchează și plânge. Își îngroapă fața în mâini și bocește. Celelalte femei bocesc și ele, invocând zeii. Electra tace și fixează

cu privirea flăcările, de parcă ar arde ea însăși trupul. Ea l-a găsit, a strigat după ajutor și a trezit întreg palatul.

Clitemnestra își apucă mâna ruptă cu cealaltă mână. Încearcă să-și miște degetele, dar durerea o străfulgeră. *L-am ucis pe stăpânul oamenilor, pe Agamemnon. Mi-am plătit datoria.*

Undeva pe lângă ziduri e ars și trupul lui Calhas, departe de regele său. Zicea că lumea își va aminti de el în vremurile ce vor veni, dar numai asta se va cunoaște despre el: că era un bărbat urât, monstruos, care cerea sacrificarea unor copile.

Numele lui Calhas va păli, în vreme ce numele lui Agamemnon va dăinui. Dar Clitemnestrei nu-i pasă: ea știe că regii tind să devină eroi pentru generațiile viitoare. Heracle, Perseu, Iason, Tezeu… li se cântă imnuri, iar actele lor de cruzime sunt răstălmăcite.

În ceea ce le privește pe regine, lumea fie le urăște, fie le uită. Ea știe deja ce preferă. N-are decât s-o urască pe veci.

În sala în care este servită mâncarea, Clitemnestra șade în capul mesei, în vreme ce Cadmus și alți câțiva Bătrâni își ocupă locurile de o parte a ei, iar Egist, Electra și Crisotemis, de cealaltă. Câțiva dintre războinicii fideli ai lui Agamemnon stau în fața ei, înconjurați de oamenii săi cei mai loiali. Lumina care pătrunde pe ferestre e roșcată, brăzdată de foc. Clitemnestra o zărește pe Elina stând în umbră lângă ușă, cu celelalte servitoare bulucite în jurul ei.

Cadmus ia primul cuvântul, cu o mină gravă.

— Majestate, vă cerem să-l executați pe cel care a comis această crimă odioasă.

Un murmur de aprobare. Clitemnestrei îi vine să zâmbească. Bănuise că toată lumea va fi de părere că Egist l-a ucis pe Agamemnon. Probabil că e și opera Electrei. Când și-au ocupat locurile în jurul rugului, Electra i-a șoptit la ureche:

— Amantul tău l-a ucis pe tatăl meu.

Acum, Electra șade lângă Egist și ura din ochii ei e ca un bici în flăcări.

— Ochi pentru ochi, se amestecă în vorbă un bărbat solid – unul dintre comandanții lui Agamemnon la Troia. Dreptatea o cere.

Egist se foiește în scaun. Are încredere în ea, dar se teme totuși de o mulțime furibundă.

— Răzbunarea e modul nostru de viață, spune Clitemnestra.

Bărbații dau din cap și au fețele cenușii în lumina tortelor.

— Dar cum rămâne cu Aulida? Cum rămâne cu prințesa Ifigenia, care a fost sacrificată ca un animal, de sângele căreia e încă udă piatra de altar?

Nimeni nu scoate un cuvânt.

— Pe ea cine a răzbunat-o? A fost ucisă de tatăl ei, dar voi n-ați cerut să fie surghiunit. Nu l-ați răpus, cum sunteți pregătiți să faceți acum cu Egist.

Bărbații cască ochii la ea, nedumeriți. Când privirea ei o întâlnește pe cea a Electrei, vede că fiica ei începe să se dumirească. Ea e singura care înțelege.

— Prințesa și-a dat viața de bunăvoie, spune un războinic, pentru război.

Astea sunt minciunile pe care vi le-ați băgat în cap în toți acești ani?

— Erați acolo, spune Clitemnestra cu răceală. Ați văzut cum a urlat și a plâns. Fiica mea a mers la Aulida cu gândul să se mărite și n-a mai plecat de acolo.

— Noi am jelit-o pe prințesă, Majestate, spune Cadmus pe un ton calm. Dar acum regele nostru este mort.

— Oare viața lui era mai importantă decât viața Ifigeniei? întreabă ea.

Cadmus ezită. Clitemnestra vrea să-l audă spunând asta – îi desfide pe toți să o spună.

— A fost comandantul nostru, spune bărbatul cel solid. Un rege și un stăpân al oamenilor.

Face un pas în față, arătându-l cu degetul pe Egist.

— Iar omul acesta l-a ucis!

Clitemnestra trage aer în piept. Se gândește la tatăl ei în timp ce vorbea în megaron – cât de profund era glasul lui, cum îl venerau oamenii. Ea nu se va bucura niciodată de un asemenea devotament, imposibil pentru o femeie, dar se va bucura de respect.

— Greșiți dacă îl acuzați pe stăpânul Egist, spune potolit.

Nu-și privește fiicele în timp ce vorbește, de teamă să nu-i crape inima.

— Eu am făcut-o. Eu l-am ucis pe *stăpânul oamenilor* și am făcut-o pentru a-mi răzbuna fiica.

Tăcerea e la fel de asurzitoare ca atunci când un animal de pradă trece prin pădure. Apoi Cadmus rostește rar:

— Căderea unui rege vă umple de bucurie.

— Nu era regele meu.

Oamenii lui Agamemnon fac un pas în față, toți ca unul, cu spadele scoase. Gardienii Clitemnestrei se adună într-o clipită în jurul ei. Lame și lame, față în față.

— Ești o ucigașă, o trădătoare! îi scuipă războinicul cel solid.

Ea îi susține privirea.

— Da, l-am ucis, dar nu voi accepta să mă numești o trădătoare – tu, care ai privit cum sacrifică un rege o fată și n-ai făcut nimic.

— Noi vă înțelegem mâhnirea, Majestate, spune Cadmus, dar ceea ce ați făcut este de neiertat.

Cine hotărăște ce poate fi iertat? Inima îi bate prea tare și se teme să nu audă și ceilalți.

— Eu am fost crescută pentru a deveni războinică și regină, spune Clitemnestra. Cei mai mulți dintre voi nu știu că eram deja măritată când

regele vostru m-a luat cu forța. Îl chema Tantal și era regele Meoniei, unul dintre cele mai bogate ținuturi pe care le-a văzut lumea aceasta.

Numele lui, când îl rostește, are gust de lacrimi.

— Eu l-am iubit pe el și el m-a iubit pe mine și împreună am avut un băiețel.

Fața lui Egist e cufundată în umbră și Clitemnestra se întreabă ce o fi gândind.

— Pe urmă a venit Agamemnon și l-a omorât. I-a smuls soțului meu copilul din brațe și l-a izbit de podea. A făcut ceva de neiertat. Toată viața mea am fost nedreptățită. Am fost biciuită și tratată ca o vită. Trădată de propriul tată. Violată și umilită, vătămată și bătută. Dar continui să exist. Tot ce am făcut a fost menit să-i protejeze pe cei dragi mie. Voi n-ați fi făcut la fel?

Multă vreme nimeni nu spune nimic. Așteptarea e dureroasă și Clitemnestra are senzația că se prăbușește din cer, fără aripi care s-o înalțe. Într-un final, ceva se schimbă în aer. Cadmus iese în față și îngenunchează. Părul lui alb și rar arată ca niște pene pe capul său.

— Majestate, spune, ați făcut ca orașul acesta să prospere dincolo de orice închipuire și ne-ați condus cu tărie și curaj. Să dăm uitării ce s-a întâmplat. Eu aleg să vă urmez până la capătul zilelor mele. Domnia Voastră sunteți adevărata protectoare a Casei Micenienilor.

El privește în sus, ea în jos. Când ea dă din cap, el se ridică în picioare.

Războinicul lui Agamemnon își vâră spada în teacă.

— Pentru o femeie, sunteți curajoasă și demnă de cinste. Dar ati făcut un lucru de neiertat.

— Nu vă cer să mă iertați. Vă cer să alegeți. Fie urmați o regină care și-a demonstrat valoarea, care răsplătește loialitatea și dreptatea, fie vă lăsați orașul pradă vulturilor.

Bărbații ezită. I-ar cere lui Oreste să-i conducă, dacă ar fi aici, dar fiul ei a plecat, va deveni regele unui alt oraș – Egist s-a îngrijit de asta.

— Majestate, protectoare a Casei noastre, spune comandantul cel solid, noi vă vom sluji.

Ceilalți îi urmează exemplul și-i repetă cuvintele – acestea răsună în sală, după care se sting treptat.

— Adunați-i pe toți – bărbați, femei, copii, poruncește Clitemnestra. Răspândiți vestea în cetate.

Când pleacă bărbații, umbrele lor joacă înalte pe pereți și lumina coboară în beznă, dincolo de munți.

— Mamă, spune Crisotemis.

Fiicele ei îi stau alături, cu fețele scăldate de lumina torțelor. Ceilalți au plecat – Bătrânii, războinicii, Egist. Clitemnestra știe că Egist îi va urmări pe oamenii lui Agamemnon, va trage cu urechea la fiecare cuvânt al lor, le va supraveghea fiecare mișcare.

Clitemnestra întinde mâna și Crisotemis i se aruncă în brațe. Clitemnestra simte inima fetei bătând lângă a ei.

Când se despart, se întoarce către Electra și-i face semn să li se alăture. Dar privirea Electrei e tăioasă. Clitemnestra o simte pe fiica ei scăpându-i din mâini ca cenușa în vânt.

— Poate că ai câștigat iubirea și loialitatea lor, spune Electra cu glas potolit, dar pe mine m-ai lăsat fără tată.

Chipul ei radiază mânie și încă ceva – pizmă.

— Vorbești despre dreptate, dar ce ai făcut tu nu e drept. Nu ești cu nimic mai bună decât el.

Se răsucește pe călcâie și pleacă, lăsând un gol în urma ei.

Crisotemis o atinge pe mână.

— Mai las-o puțin, îi spune cu un glas stins, de parcă s-ar teme să vorbească mai tare. Te va

ierta.

Clitemnestra închide ochii. Ar da orice s-o creadă, dar o cunoaște pe Electra. Fiica ei nu iartă.

Când Clitemnestra iese în grădină, rugul a ars și a mai rămas doar cenușa. Electra șade pe trunchiul unui copac răsturnat, cu luna urcând pe cer, deasupra ei. Atâta și-a frământat degetele, încât mâinile ei par acum ale unei bătrâne.

— Pleacă, îi spune când o vede venind.

Clitemnestra se apropie de ea, dar rămâne în picioare. Simte pe piele mânia fiicei ei, care nu e caldă și arzătoare ca o flacără, ci rece ca gheața și fulgii de zăpadă.

— Nu vreau să vorbesc cu tine.

Glasul Electrei e încărcat de durere, dar încearcă să și-l stăpânească.

— Nu mă interesează.

Electra pufnește disprețuitor. E palidă, ca brândușele de la picioarele ei. Clitemnestra ar vrea să întindă mâinile și să-i cuprindă fața.

— Tu nu înțelegi de ce am făcut ce-am făcut, îi spune, dar trebuie să trăiești cu asta, la fel ca mine.

Electra își înalță bărbia, sfidătoare.

— De ce trebuie să plătesc pentru ceva ce n-am făcut?

— Așa e viața.

— Viața nu e atât de simplă cum vrei tu să ne faci să credem. Și mai există o diferență între ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie.

În privința asta sunt de acord. Dar ceea ce o doare pe Clitemnestra ca un dinte cariat e tonul dușmănos al Electrei.

— Nu mă poți ierta pentru că l-am ucis pe tatăl care ți-ar fi făcut rău? Pe omul care ți-a omorât sora? Eu te-am iubit din clipa în care te-ai născut. Te-am hrănit la pieptul meu, am plâns pentru tine, am râs cu tine, te-am înțeles când nimeni nu te înțelegea.

Se întrerupe, fiindcă ochii i s-au umplut de lacrimi, își recapătă stăpânirea de sine și spune:

— Dar, dacă l-ai iubit atât de mult, ucide-mă. Asta nu ți-l va aduce înapoi.

Aerul pare îmbâcsit de fum. Electra nici nu tresare.

— Crezi că Oreste te va ierta? Crezi că veți conduce împreună regatul nostru, că-l vei lua din mâinile atrizilor?

Clatină din cap, cu un zâmbet neîndurător.

— Nu te va ierta. Se va întoarce cu o spadă în mână. Și își va răzbuna tatăl.

Rămâne încă multă vreme în grădină. Stă tăcută între copaci, în lumina firavă a lunii. Are senzația că firele de iarbă îi împânzesc picioarele. Se apleacă și le smulge cu rădăcină cu tot, pe rând. *Nu te voi ierta niciodată*, a spus Electra. Ea știe că oamenii, în momentele lor de durere, rostesc cuvinte mai aspre decât ar fi vrut. Dar, chiar și așa, cuvintele pot prinde rădăcini înăuntrul inimii. Le poți îngropa, sperând că se vor ofili și vor muri, dar rădăcinile găsesc mereu ceva de care să se agațe.

O pasăre străpunge întunericul și se înalță în zbor dintre copaci, către vârful muntelui. Clitemnestra culege o brândușă și și-o lipește de inimă, după care se întoarce în palat.

Elina aprinde torțele din cameră, când intră Clitemnestra.

— Aveți degetele rupte, îi spune cu blândețe. Trebuie să mă ocup de ele.

Clitemnestra se așază pe scaun și-și pune mâna în mâna servitoarei. Elina o ia cu cea mai mare grijă, de parcă ar avea de-a face cu un nou-născut.

— Nu ești surprinsă că l-am omorât, spune Clitemnestra.

Elina ia o bucată de pânză de in și-i înfășoară degetele în ea cât de strâns poate.

— A fost un om necruțător, spune.

— Dar Electra mă urăște pentru că l-am ucis.

— Nu puteți să faceți dreptate și să vă așteptați ca toată lumea să vă aprobe, spune Elina și-i atinge cu prudență degetul mare, încercând să-l miște.

Nu vreau să mă aprobe toată lumea, doar fiica mea.

— Electra știe cum era tatăl ei, continuă Elina, dar cred că ar fi vrut să-l cruțați.

— Tu l-ai fi cruțat?

Elina înnoadă bucata de pânză strâns în jurul mâinii.

— Eu n-am fost niciodată în poziția Domniei Voastre. Eu n-aș fi fost o regină bună.

În lumina torțelor, părul ei e atât de arămiu, încât pare să ia foc. O vreme nu se mai aude nimic, doar respirația lor în aerul cald.

— Astăzi a sosit un mesager, spune Elina în cele din urmă. Domnia Voastră erați ocupată cu Bătrânii, așa că mi-a dat mie vestea.

— Din Sparta?

— Da, dar nu de la Oreste. De la sora Domniei Voastre.

Clitemnestra o privește fix, încremenită.

— E teafără, spune Elina. Menelau a iertat-o.

Menelau a iertat-o.

Se duce la fereastră, cu mâna încleștată la piept. Sentimentul de ușurare e atât de puternic, încât îi taie respirația. Sora ei, „a cărei frumusețe arde și ucide bărbați”. I-a auzit pe războinicii veniți de pe câmpia Troiei spunând despre Elena că „a adus agonia”, că e „năpasta Greciei”.

Ce s-a ales de fata care se temea să vorbească în prezența tatălui ei? Care se ținea tot timpul după Clitemnestra? Care nu știa să mintă, nici măcar când o ruga sora ei? A supraviețuit unui război care a distrus un oraș – unui război declanșat de ea – și acum e acasă, în siguranță, în brațele fratelui

ei. Clitemnestra zăbovește asupra imaginii, nu vrea s-o lase să-i scape.

Dar Menelau?

Aude glasul Elenei, ca atunci când erau mici. *Nu-ți bate capul cu el, soră. Am eu grijă de mine.*

Clitemnestrei îi vine să râdă. Regii și eroii au picat ca muștele în ultima vreme, dar, așa cum a prezis bunica ei demult, reginele le-au supraviețuit tuturor.

Se crapă de ziuă în megaron. E o lumină slabă, ca primele raze de soare pe apă, în diminețile de vară. Frescele sunt adormite, captive în eternitatea lor mută. Clitemnestra trece pe lângă tron. Mai demult se întreba: Ce înseamnă să fii regină? Acum știe, înseamnă să cutezi lucruri pe care nimeni nu le-ar cuteza.

Ea a cutezat multe în viață și a plătit de fiecare dată. Au spus despre ea că e „mândră", „sălbatică", „neabătută", „nebună de ambiție", „o ucigașă". I-au dat multe nume, dar niciunul nu contează. „Asta e voința zeilor", a spus preoteasa cu mulți ani în urmă.

„Veți fi disprețuite de unii, urâte de alții și pedepsite. Dar în cele din urmă veți fi libere." Ea nu știe dacă zeii au avut vreun amestec, dar profeția s-a împlinit. Mai bine de jumătate din viața ei a purtat răzbunarea ca pe o a doua piele. Acum a venit momentul s-o lepede. Cine va fi ea fără mânia, fără durerea ei? Ce gust va avea libertatea?

Viețile oamenilor se întemeiază pe durere. Dar merită, fie și numai pentru câteva momente de fericire, când fulgerul sfâșie întunericul cerului.

În sinea ei, imaginea unei fete din Sparta, așteptând pe terasă un rege străin, gândindu-se la viitorul ei. *Când am întrebat-o pe sora ta despre tine, mi-a spus că știi mereu ce vrei.* Dar ce anume vrea?

Și-a purtat războiul și l-a câștigat. Acum poate conduce.

Vine Egist. E tăcut ca aerul, dar ea a învățat să-l simtă în multe feluri. Încăperile devin mai răcoroase când pășește el înăuntru, de parcă gândurile și sentimentele care-l însoțesc ar aduce valuri de întuneric.

— Comandanții militari patrulează pe străzi, spune Egist. Oamenii s-au bucurat la aflarea veștii.

— Bătrânii le-au spus cum a fost ucis regele? întreabă ea.

— Nu.

Bine.

Fața lui se estompează în lumina rozalie. Și-a tăiat părul, iar cicatricile de pe față au pălit. Lupul a fost domesticit.

Întinde brațul către ea și mâinile li se ating.

— O clipă am crezut că mă vei trăda, spune el. Dar nu m-ai trădat.

— Tu nu știi că eu nu-i trădez pe cei care-mi sunt loiali?

Pojghița de gheață din ochii lui se crapă, iar dedesubt e verdele primilor muguri de primăvară.

— Când eram tânăr, spune, mă temeam de toate. De câinii lui Atreu, de farsele lui Agamemnon, de corpuri mutilate, de sclavi mânioși. Oriunde priveam, simțeam doar frică. Însă am învățat să-mi birui temerile. Am fost obligat, altminteri aș fi murit. Dar a rămas ceva în mine, un sentiment de dezrădăcinare, sentimentul că plutesc prin viață încercând să nu mă înec.

Ea îl ascultă, deși nu cunoaște acest sentiment.

Fiecare pas pe care l-a făcut, încă de când era mică, a avut o direcție. Și a adus-o aici.

El o privește fix.

— Dar acum știu că locul meu e lângă tine.

Ea închide ochii și savurează atingerea mâinii lui pe mâna ei. El nu știe asta, dar și el i-a oferit o

șansă pe care nu i-o mai oferise nimeni. I-a spus: Uite, sunt la fel de zdrobit ca tine, dar iată-mă.

Ea se gândește la florile acelea albe care cresc pe stâncile Ceadasului. Mulți ani s-a întrebat cum pot supraviețui acolo jos, printre cadavre și umbre.

Dar poate că așa continuă să trăiască oamenii zdrobiți. Își găsesc pe cineva la fel de zdrobit, îl potrivesc în spațiile goale din inimile lor și cresc împreună, devenind ceva diferit.

Afară e o lumină aurie, care-i face să semene cu niște zei.

Va veni o vreme când se va cânta despre ea, despre cei pe care i-a iubit și cei pe care i-a urât.

Se va cânta despre mama ei, regina sedusă de un zeu,

Despre frații ei, luptători și îmblânzitori de cai,

Despre sora ei, o femeie atât de vanitoasă, care n-a putut rămâne în patul soțului ei,

Despre Agamemnon, mândrul leu din Micene,

Despre Odiseu cel înțelept și cu multe fețe,

Despre Egist cel trădător și blestemat,

Despre Clitemnestra, regina nemiloasă și soția necredincioasă.

Dar nu contează. Ea a fost de față. Ea știe că niciun cântec nu spune adevărul.

Glosar de termeni antici grecești

aristos achaion – „cel mai bun dintre greci”, titlu pe care-l deține Ahile în Iliada;

Atrizi – numele patronimic al lui Agamemnon și Menelau, însemnând „fiii lui Atreu”;

Aulos – instrument de suflat cu ancie dublă. Potrivit mitului, satirul Marsias a găsit un *aulos* aruncat de Atena și l-a provocat pe Apollo la

întrecere. Zeul l-a învins, l-a legat de un copac și l-a jupuit de viu;

Barbaros (la plural *barbaroi*) – nume dat de greci aparținătorilor altor popoare decât cele grecești. Literal „străini”, „barbari”, „oameni necivilizați”;

Boreas – zeu cu aripi purpurii, aducătorul vântului;

Ceadas – prăpastie pe muntele Taigetos, în care spartanii îi aruncau pe criminali și nou-născuții cu malformații. Această idee provine de la Plutarh, deși dovezile arheologice indică faptul că de pe stâncă erau aruncați trădători și prizonieri, nu copii;

Chiton – tunică scurtă, prinsă pe umăr, făcută dintr-o singură bucată de stofă de lână sau de in;

Furiile – zeițe antice ale răzbunării și torturii. Ele reprezintă legea potrivit căreia „sângele cere sânge”. Sunt, de asemenea, spiritele morților răzbunători, care pot aduce regenerare. Fiice ale Geei (Pământul), s-au născut din sângele scurs din organele genitale ale lui Uranus, când Cronos le-a aruncat în mare;

Gimnaziu – spațiu de antrenament. Denumirea vine de la „gymnos”, însemnând „nud”, fiindcă bărbații (și femeile, în cazul Spartei) se antrenau în pielea goală;

Gineceu – apartament rezervat femeilor din palat;

Harpazéin – „a căsători”, dar și „a lua cu forța”;

Homoioi – literal „cei de-o seamă”, se referă la elita cetățenilor Spartei;

Hybris – aroganța și mândria oamenilor, întotdeauna pedepsită de către zei;

Lawagetas – comandant militar în Grecia miceniană. În textele în scrierea liniară B, cel mai înalt titlu în orașul-stat, după rege.

Megaron – marea sală din palatele miceniene timpurii și antice grecești. O sală dreptunghiulară,

cu portic și pereți decorați cu fresce, în care se aflau tronul regelui și o vatră deschisă, al cărei fum ieșea de obicei printr-un oculus în acoperiș;

Moira – destinul de care nu pot scăpa muritorii. Moirele erau zeități care făceau ca fiecare ființă să-și trăiască destinul așa cum i-a fost hărăzit;

Mousike – muzică, dans și poezie. Mousike făcea parte integrantă din viața de zi cu zi în Grecia antică;

Mirmidoni – soldații devotați ai lui Ahile. Denumirea provine de la *myrmex*, „furnică” în greacă, fiindcă, potrivit mitului, mirmidonii fuseseră odinioară furnici de pe insula Egina, pe care Zeus i-a transformat în oameni.

Oinonopolos – specialist în păsări, clarvăzător, prezicător;

Orthia – nume atribuit zeiței Artemis în Sparta și Arcadia;

Pallake – concubină;

Pelides – numele patronimic al lui Ahile, literal „fiul lui Peleu”;

Peplos – mantie lungă pentru femei, încinsă în talie;

Polytropos – om „cu întorsături”, „ingenios”, „șiret” peste măsură. Epitetul lui Odiseu;

Spartiați – membrii clasei conducătoare în Laconia antică. Cetățenii de elită ai Spartei, de regulă bărbați, deși se poate presupune că în perioada miceniană dintre ei făceau parte și femei, dat fiind faptul că spartanele erau cetățene libere;

Teras – cuvânt care denumește deopotrivă o piază rea și un monstru;

Tolos – mormânt în care era depusă cenușa regilor;

Xenia – legea ospitalității, una dintre noțiunile fundamentale în Grecia antică, potrivit căreia protecția și generozitatea față de oaspeți erau o obligație morală;

Xifos – sabie scurtă, cu lama curbată.

Mulțumiri

Îi mulțumesc Victoriei Hobbs, agentei mele de vis, care mi-a dat o șansă și mi-a schimbat viața. Încă nu-mi vine să cred că am norocul să mă reprezinți.

Mulțumiri lui Jillian Taylor, pur și simplu cel mai bun redactor de care poate avea parte un scriitor. Ai înțeles cartea și personajele și m-ai ajutat să le fac să strălucească. Îți mulțumesc pentru faptul că mi-ai fost alături la tot pasul.

Le mulțumesc tuturor celor de la Michael Joseph: Ciara Berry, Sriya Varadharajan, Stephanie Biddle, Courtney Barclay, Beatrix McIntyre, Emily van Blanken, Lee Motley, Becci Livingstone.

Mulțumiri formidabilei echipe care s-a ocupat de drepturile de autor: Chantal Noel, Jane Kirby, Lucy Beresford-Knox, Rachael Sharples, Beth Wood, Inês Cortesão, Maddie Stephenson, Lucie Deacon, Agnes Watters.

Îi mulțumesc redactorului meu din SUA, M.J. Johnston, pentru pasiunea și munca sa exemplară, precum și tuturor celor de la Sourcebooks, îndeosebi minunatei Cristina Arreola.

Le mulțumesc susținătorilor mei timpurii, care mi-au oferit putere și susținere când am predat romanul, îndeosebi Ericăi Bertinotti, Annei Colivicchi și lui Annie Garthwaite.

Le mulțumesc lui Hazel Orme, Jessicăi Lee și minunaților profesori de la Universitatea din Warwick, unde am început să scriu povestea Clitemnestrei.

Mulțumesc în cele din urmă familiei mele, din tot sufletul:

Tatălui meu, care îmi umple viața cu cărți și fericire. Nimic nu mă bucură mai mult decât momentul în care stăm de vorbă despre cel mai recent capitol pe care ți l-am trimis.

Mamei mele, care îmi citea povești când eram mică și m-a învățat că pot să fiu orice îmi doresc. Tu ești cea mai aprigă, cea mai specială persoană de pe această planetă. Îți mulțumesc pentru tot.

[1] Eschil, Agamemnon, în: Eschil, *Orestia,* trad. Alexandru Miran, Editura Univers, București 1979, p. 58. *(N.t.)*

[2] Eschil, *Agamemnon,* în: Eschil, *Orestia,* trad. Alexandru Miran, Editura Univers, București 1979, p. 72. (N.t.)

Table of Contents